

Nota van Antwoord zienswijzen

Gecoördineerde ontwerpbesluiten:

- Instemmingsbesluit met winningsplan 2018 Nedmag,
- Omgevingsvergunning voor veranderen van de inrichting WHC-1;
- Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6

Versie 29 april 2021

Kenmerk: DGKE-W-20210692

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
1			<i>Planmatig beheer</i>
1a	R002, R030, R036, 0008, 0021, 0022, 0025 Afwijken van SodM advies. Economisch belang	Zienswijze	De gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo stellen dat de minister in het ontwerp-instemmingsbesluit gedeeltelijk afwijkt van het advies van SodM. Een onderbouwing daarvoor ontbreekt. De minister noemt uitsluitend het economisch belang. De gemeente Aa en Hunze stelt dat dit onacceptabel is. Gelet op het incident uit 2018 en de onvoorspelbaarheid van de bodembeweging in de regio, dienen de technische adviezen van de wettelijke toezichthouder zwaar te wegen en in deze onverkort te worden opgevolgd. De gemeente Midden-Groningen stelt dat afgaande op het advies van SodM, het verbod op actieve zoutwinning uit TR-9 onmiddellijk zou moeten ingaan.
		Antwoord	SodM geeft aan dat samengroei van de cavernes VE-3 en TR-9 met het TR-cluster onwenselijk is. De minister begrijpt uit het advies van SodM dat bij eventuele samengroei van de VE-3 en TR-9 cavernes aan het TR-cluster het complex van samengegroeide cavernes dat in verbinding staat met het gebied waar de scheurvorming heeft plaatsgehad vergroot wordt en tevens ook de eventuele afzonderlijke volumes die in dat complex ontstaan. Samengroei van VE-3 met het TR-cluster is op korte termijn reëel. In de in 2019 ingediende aanvulling op het winningsplan geeft Nedmag aan dat samengroei van caverne TR-9 met het TR-cluster na 9 jaar mogelijk is. De minister volgt het advies van SodM dat samengroei van caverne VE-3 en TR-9 zoveel mogelijk moet worden voorkomen en komt tot de volgende beoordeling: De minister stemt niet in met verdere winning uit VE-3. Om het risico van samengroei met het cluster te beperken wordt enkel ingestemd met voortgezette winning uit TR-9 tot en met uiterlijk 31 december 2027. Met de beperking in tijd wordt voorkomen dat samengroei van caverne TR-9 aan het TR-cluster reëel wordt. De minister stemt enkel in met de actieve winning bij caverne TR-9 onder de in het winningsplan beschreven condities en volgt hierin het advies van de Mijnsraad. De minister stelt dat SodM tevens negatief geadviseerd heeft over actieve winning uit TR-9 om het gebied te ontzien van verdere bodemdaling en anderzijds vanwege de mogelijkheid dat caverne TR-9 toch aan het cluster groeit en mogelijk een drukgolf in het grote cavernecluster geeft. De extra bodemdaling die actieve winning uit TR-9 veroorzaakt is maximaal 2,0 cm. Deze bodemdaling is beperkt en valt binnen de onzekerheidsmarges van de totale bodemdaling veroorzaakt door de zoutwinning door Nedmag. Het Meet- en Regelprotocol zoals is vastgelegd van artikel 10 is een belangrijke mitigerende maatregel om de gevolgen van aaneengroeien van de caverne te minimaliseren. De pekdruk in caverne TR-9 zal op eenzelfde drukniveau gehouden worden als het cavernecluster. Mocht er toch

			een verbinding komen tussen TR-9 en het cluster zal er minimale uitstroom en drukschommelingen in de caverne plaatsvinden. Dit vermindert de kans op een mogelijke drukgolf die het cavernecluster zou kunnen beschadigen. Het meet- en regelprotocol en de drukken in de cavernes zullen elk kwartaal worden besproken in reguliere overleggen tussen Nedmag en SodM.
1b	0008 Termijn winning TR-9	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag zelf verwoordt dat de winning uit TR-9 tot 2025 is voorzien. Nedmag verwacht dus zelf dat tot en met 2024 de kans gering is op een verbinding met alle gevolgen van dien. Dit is een discrepantie en extra gegunde win-tijd, met alle risico's van dien, aan Nedmag. Het lijkt een compensatie voor VE-3 sluiting. Indiener maakt bezwaar tegen een langer durende vergunning voor actieve winning TR-9 dan 31 december 2024, dan wel tot 31 december 2025.
		Antwoord	Het voorkomen van aangroei van de cavernes VE-3 en TR-9 aan het cluster is het belangrijkste punt om niet in te stemmen met winning uit caverne VE-3 en de winning uit caverne TR-9 te beperken tot en met 2027. SodM houdt hier toezicht op. Nedmag noemt in het plan winning uit TR-9 tot en met 2025 uitgaande van start van de winning in 2019. Dit is 6 jaar. De periode tussen dit besluit 2021 en 2027 bedraagt eveneens 6 jaar en is in lijn met het winningsplan.
1c	R002, R036 Afbouwstrategie	Zienswijze	De gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo stellen dat met de negatieve impact en de groeiende maatschappelijke weerstand de vraag is hoe lang zoutwinning in deze regio nog kan worden uitgeoefend. Een afbouwstrategie, zoals bij de gaswinning ontbreekt zowel in het ontwerpbesluit als in het winningsplan van Nedmag, dat voorziet in een maximaal productievolume tot 2045. Met het feit dat Nedmag beschikt over een door de minister in de vorige eeuw verleende concessie voor onbepaalde tijd, dient de minister de regie te nemen in de ontwikkeling van een afbouwstrategie met alle betrokkenen. De gemeente Aa en Hunze is bereid constructief mee te denken.
		Antwoord	In de brief van de minister aan de Tweede Kamer van 27 september 2018 (Kamerstukken II 2018-19, 32849, nr. 136) met een reactie op het rapport 'Staat van de sector zout' van SodM, beschrijft de minister dat het huidige beleid voor de zoutwinning dezelfde strenge voorwaarden kent die ook gelden voor de andere mijnbouwsectoren. De winning van zout mag alleen plaatsvinden zolang dat veilig en verantwoord kan. Naar aanleiding van het incident in april 2018 heeft SodM aan Nedmag opgelegd niet langer actief te winnen uit het cavernecluster (bestaande uit de cavernes TR-1 tot en met TR-8 en VE-4) en de pekkel zoveel mogelijk te laten uitstromen uit de bestaande cavernes (aflaten) om te voorkomen dat de pekkel weer op te hoge druk komt en het pad van april 2018 weer open gaat staan. Nedmag verwacht dat met dit aflaten het grootste gedeelte van de aanwezige pekkel uit het cluster zal worden gehaald. Het aflaten van de pekkel leidt tot bodemdaling. Er zit echter

			onzekerheid in de hoeveelheid pekkel die afgelaten kan worden. Nedmag verwacht dat het aflaten van het cluster nog tientallen jaren duurt. Voor alle cavernes die beschreven staan in dit winningsplan is een einddatum voorzien van 2045. Omdat dit inclusief het aflaten is van pekkel uit de cavernes zal de actieve winning een aantal jaar eerder beëindigd worden. Eventuele verdere plannen voor zoutwinningen dan dit winningsplan zou Nedmag moeten indienen, die zullen worden beoordeeld op basis van het dan geldende beleid en regelgeving. Eventuele toekomstige uitbreidingsplannen van Nedmag, kunnen een reden zijn voor Nedmag om een nieuw winningsplan in te dienen. Dit nieuwe winningsplan dient te zijner tijd door de minister te worden beoordeeld conform de Mijnbouwwet, het toetsingskader van de Mijnbouwwet, en het dan geldende kabinetsbeleid. Een groeiende maatschappelijke weerstand is geen reden om een winningsvergunning in te trekken of instemming met een winningsplan te weigeren. Dit kan alleen op grond van de in de Mijnbouwwet opgenomen gronden (respectievelijk artikel 21 en artikel 36 lid 3).
1d	R003, R006, 0017, 0025 Initiatiefnemer Gebiedsproces	Zienswijze	De provincie Drenthe en de Provincie Groningen stellen dat de minister het gebiedsproces benoemt in de considerans, maar de organisatie en verdere uitwerking achterwege laat. De Provincie Groningen stelt dat een gebiedsproces met omgevingsparticipatie wordt ingericht en dit proces moet starten voorafgaand aan de ontwikkeling van de nieuwe cavernes. Echter ziet de provincie Groningen in dit proces expliciet een voortrekkersrol voor de minister als zijnde het bevoegde gezag voor mijnbouwactiviteiten en in dit geval voor de instemming met de zoutwinning door Nedmag. De provincie Drenthe stelt dat de minister de organisatie van dit proces spoedig ter hand moet nemen.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebiedsproces geen voorwaarde is bij het besluit op het winningsplan. Het gebiedsproces is een advies aan de omgeving. Het is niet aan de minister om aanvulling te geven aan het beleid van de decentrale overheden.
1e	0017	Zienswijze	Er wordt opgemerkt dat het gebiedsproces in geen enkel artikel van de Mijnbouwwet of het Mijnbouwbesluit is terug te vinden, en dus is het in die zin een onverwacht element in het ontwerp.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebiedsproces niet volgt uit de Mijnbouwwet of het Mijnbouwbesluit. Het is dan ook geen voorwaarde bij het besluit op het winningsplan. Het gebiedsproces is een advies aan de omgeving
1f	R006, R007, R030, 0021, 0022	Zienswijze	De gemeenten Veendam en Midden-Groningen en de provincie Groningen stellen dat de minister Nedmag toestemming geeft voor de winning van magnesiumchloride uit de zoutbron TR-9 tot en

	Monitoring aan elkaar groeien cavernes (Tr9)		met 31 december 2027. De minister geeft daarmee toestemming om de zoutwinning in deze putten voort te zetten ter overbrugging naar de winning van nieuwe putten. Hiermee volgt de minister het advies van de Mijnraad die het winnen in deze putten voor een bepaalde tijd voor verantwoord en veilig mogelijk acht. Indieners dringen erop aan de risico's, zoals het aan elkaar groeien van deze cavernes frequent te laten monitoren, om deze risico's volledig uit te sluiten.
		Antwoord	De minister heeft in artikel 10 van het instemmingsbesluit voorgeschreven dat Nedmag een openbaar te raadplegen meet-en regelprotocol moet hebben dat Nedmag toepast. Nedmag stelt hierin veiligheidsgrenzen aan de druk in elke caverne, en beschrijft wanneer en op welke wijze er wordt ingegrepen. Het doel hiervan is om incidenten te kunnen voorkomen wanneer cavernes samengroeien met het TR-cluster. Nedmag beschrijft hierbij: -hoe de drukgrens in een caverne wordt bepaald; -hoe de drukgrens in een caverne wordt aangepast met de tijd. Nedmag rapporteert op basis van dit meet- en regelprotocol aan SodM en stuurt een afschrift aan de minister. Nedmag dient de cavernedruk bij elke caverne, inclusief het TR-cluster, te monitoren en de resultaten van die monitoring eenmaal per kwartaal te overleggen aan SodM. Wanneer de resultaten daar aanleiding toe geven kan de rapportagefrequentie in overleg met SodM worden teruggebracht. Bij de aanlevering van monitoringsgegevens dient een analyse van winnings- en injectiegegevens, drukontwikkeling bij de putten en continue bodemdalingsmetingen in relatie tot het geomechanisch model voor de prognose van de bodemdaling te worden gegeven. In het meet- en regelprotocol dient beschreven te zijn in welke gevallen het meet- en regelprotocol geactualiseerd wordt. Nedmag dient de actualisatie van het meet- en regelprotocol in bij SodM en stuurt een afschrift aan de minister. Op basis van dit voorgeschreven meet- en regelprotocol wordt de groei van caverne TR-9 gemonitord, en indien de groei anders verloopt dan verwacht, kan worden ingegrepen. Het is niet toegestaan om na 31 december 2027 actief zout te winnen uit de caverne TR-9. De snelheid van de verbinding met het TR-cluster en de cavernedruk mogen niet hoger zijn dan beschreven in het winningsplan. De pekeldruk in caverne TR-9 zal op eenzelfde drukniveau gehouden worden als het cavernecoluster. Mocht er toch een verbinding komen tussen TR-9 en het cluster zal er minimale uitstroom en drukschommelingen in de caverne plaatsvinden. Dit vermindert de kans op een mogelijke drukgolf die het cavernecoluster zou kunnen beschadigen.

			Het meet- en regelprotocol en de drukken in de cavernes zullen elk kwartaal worden besproken in reguliere overleggen tussen Nedmag en SodM. Er dient een openbaar te raadplegen meet-en regelprotocol te zijn dat Nedmag B.V. toepast. Nedmag B.V. stelt hierin veiligheidsgrenzen aan de druk in elke caverne, en beschrijft wanneer en op welke wijze er wordt ingegrepen.
1g	R030 Veilige abandonnering	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat het feit dat nog onbekend is of, en vervolgens hoe de zoutwinning veilig kan worden beëindigd, het onverantwoord maakt om nieuwe cavernes aan te leggen en de zoutwinning verder uit te breiden.
		Antwoord	Nedmag beschrijft in het winningsplan hoe de zoutwinning veilig kan worden beëindigd door cavernes na afloop van de winning daaruit te abandonneren en putten te verwijderen. Dit is wenselijk om reden van het belang van planmatig beheer van de ondergrond. In het winningsplan van 2018 is de wijze van beëindigen van de winning sterk veranderd ten opzichte van eerdere winningsplannen. In plaats van de cavernes op hoge druk af te sluiten, worden ze zoveel mogelijk afgelaten. Hierdoor blijft er een minimaal cavernevolumen bestaan waardoor het restrisico van lekkage in de diepe ondergrond geminimaliseerd wordt. Het gevolg van het afdrukken van de pekel is dat de bodemdaling die kan optreden in een kortere periode plaatsvindt. De bodemdaling treedt op in een periode dat Nedmag als bedrijf nog aanwezig is en kan betalen voor de kosten van investeringen en onderhoud van peilbeheer door het Waterschap. Voor het buiten gebruik stellen van een mijnbouwwerk dient Nedmag op grond van artikel 39 van het Mijnbouwbesluit bij de minister een sluitingsplan in te dienen uiterlijk één jaar na het staken van het winnen. Dit sluitingsplan heeft de instemming van de minister. Gelet hierop heeft de minister in de voorschriften van dit besluit niet het indienen van het sluitingsplan voorgeschreven, omdat dit aspect reeds geborgd wordt in het kader van het Mijnbouwbesluit. SodM houdt toezicht op het sluitingsplan. De minister stelt dat Nedmag met het aanleggen van de putten niet alleen verantwoordelijk is voor de kosten voor de productie, maar ook voor de kosten voor het abandonneren van putten. De minister merkt op dat door recente wijziging van de Mijnbouwwet de operators meer verplichtingen hebben met betrekking tot het verwijderen van mijnbouwwerken.
1h	R030	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat de zoutwinning tijdig moet worden afgebouwd zodat het productieplafond van 3,7 miljoen ton magnesiumzout niet overschreden wordt. Ook bij een nieuwe calamiteit moet zodanig worden ingegrepen dat dit productieplafond niet overschreden kan worden.

		Antwoord	De minister is het met de gemeente Midden-Groningen eens dat het maximale productievolume van 3,5 miljoen ton magnesiumzout niet mag worden overschreden. De gemeente vreest dat bij een eventuele nieuwe calamiteit alle pekel moet worden afgelaten en het productievolume hoger uitvalt. De minister stelt dat ook het inbrengen van (onverzadigd pekel-) water wordt gemonitord en SodM houdt hier toezicht op. Ook bij een calamiteit zal de productiehoeveelheid niet worden overschreden. Dan wordt er minder gewonnen. De productiehoeveelheid is afhankelijk van het volume vrije pekel in een caveerne. Ook een calamiteit leidt niet tot een verhoging van dit volume. De minister heeft in artikel 3 van het besluit de maximale volumes vrije pekel per caveerne(paar) TR-9, VE-5-6 en VE-7-8 voorgeschreven. Indiener pleit voor afbouw. De minister beoordeelt uitsluitend het winningsplan 2018 dat nu voorligt. Het TR-cluster moet worden afgelaten. VE-3 moet worden afgelaten. De minister stemt niet om met actieve winning uit deze caveerne. Uit TR-9 mag tot 2027 worden gewonnen. De minister schrijft afbouw voor in de zoutcavernes waar de minister beoordeelt dat dit in het belang is van de veiligheid. Omdat niet langer gewonnen wordt uit VE-3 zal het maximale productievolume lager bedragen dan 3,5 miljoen ton magnesiumzout. De minister zal de maximaal te winnen hoeveelheid zout hierop aanpassen. De maximale cavernedruk voor deze cavernes bedraagt 15 bar boven de laagste gemeten gemiddelde druk per jaar, vanaf het moment dat een maximaal pekervolume van 700.000 m3 in de caveerne is bereikt. Bij de zoutwinning is Nedmag gebonden aan de grenzen zoals opgenomen in het winningsplan en het instemmingsbesluit. Indien Nedmag de winning in de toekomst eventueel wil uitbreiden, dient zij een nieuw winningsplan in te dienen. Dit winningsplan dient door de minister te worden beoordeeld conform het toetsingskader in de Mijnbouwwet en het dan geldende kabinetsbeleid.
1i	R030, 0021,0022 Pas boren Ve7-8 na resultaten Ve5-6	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat is voorgeschreven dat de winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 pas mag beginnen na evaluatie van de effecten van de winning uit VE-5 en VE-6. De gemeente Midden-Groningen stelt dat het boren van de putten VE-7 en VE-8 pas zou mogen beginnen na analyse van de effecten van VE-5 en VE-6. Immers, op moment van winning zijn alle investeringen al gedaan, en zijn onomkeerbare ingrepen gedaan. Als de minister toch besluit om in te stemmen met zoutwinning uit VE-5 en VE-6, moet de gemeente Midden-Groningen tijdig en adequaat geïnformeerd worden over de uitkomst van de analyse op de effecten van winning uit VE-5 en VE-6, en de conclusies die de minister daaraan verbindt.

		Antwoord	De minister wijst er verder op dat voor aanvang van de winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 Nedmag B.V. een analyse van de effecten van de winning uit de cavernes VE-5 en VE-6 dient te overleggen aan de minister. De winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 mag uitsluitend worden aangevangen indien uit deze analyse aannemelijk wordt dat de bodemdaling ten gevolge van de totale winning zoals opgenomen in het winningsplan niet zal worden overschreden. Het boren van een put leidt niet tot bodemdaling. Het aanleggen van de putten VE-7 en VE-8 hoeft niet plaats te vinden na afloop van de analyse van de effecten van VE-5 en VE-6. Wel dient Nedmag voor het boren van de putten VE-7 en VE-8 over de benodigde omgevingsvergunningen te beschikken. De uitkomst van de analyse van de effecten van winning uit VE-5 en VE-6, en de conclusies die de minister daaraan verbindt, zullen, voorafgaand aan de winning uit VE-7 en VE-8, worden verstrekt aan de decentrale overheden.
1j	R006, R030, 0021, 0022 Nieuwe wijze caverne-ontwikkeling	Zienswijze	Indieners stellen dat de voorgenomen methode van zoutwinning nog in een experimentele fase verkeert, en dat baart indieners zorgen. De provincie Groningen stelt dat Nedmag in zijn winningsplan de caverne-ontwikkeling met minder dakolie en met minerale olie in plaats van diesel niet in het winningsplan beschreven heeft.
		Antwoord	Vanwege de ondergrondse lekkage van april 2018 is de wijze van zoutwinning volledig onder de loep genomen. De wijze van voorgenomen caverneontwikkeling wijkt niet dermate af van de methode beschreven in het winningsplan, dat gesproken kan worden van een experiment. Nedmag heeft hier studies naar uitgevoerd en de resultaten daarvan besproken met de minister en SodM. Er is geen sprake van een andere toepassing van de wijze van zoutwinning. De voorgenomen methode heeft tot doel dat er minder dakolie en andere dakolie dan diesel wordt toegepast dan in het winningsplan beschreven. Het winningsplan gaat nog uit van het gebruik van diesel. In het definitieve besluit zal alleen het gebruik van een alternatief worden toegestaan, waarbij de voorwaarde wordt gesteld dat de te gebruiken stof beter afbreekbaar is dan diesel, een hoger vlampunt heeft dan de cavernetemperatuur en niet leidt tot een verminderde integriteit van het dak van de caverne ten opzichte van het gebruik van diesel.
1k	R006 Start en einddatum niet vastgelegd	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat het winningsplan en het daarop gebaseerde ontwerp-instemmingsbesluit uit twee delen bestaat, namelijk het actief winnen vanuit TR-9 en de vier nieuwe vervangende cavernes en het veilig achterlaten van alle bestaande en nieuwe cavernes en putten. Hierbij wordt 2045 gezien als het prognosejaar wat betreft de bodemdaling. Ver voor dat moment zal de actieve winning van magnesiumzouten, wanneer die cavernes hun maximale omvang hebben bereikt, zoals vastgelegd is in het ontwerp-instemmingsbesluit, tot een einde komen. Van belang is dat na de fase van actieve winning alle vrije pekkel wordt afgelaten, zodat de cavernes en putten definitief veilig kunnen worden afgesloten. Dat vindt de provincie

			Groningen belangrijk. De start- en de einddatum van de actieve winning zijn niet concreet vastgelegd en zijn onder andere afhankelijk van het onherroepelijk worden van de besluiten en operationele omstandigheden. En uiteraard van de duur van de tussenfase waarin SodM en de minister beoordelen op basis van een analyse van Nedmag wanneer het laatste caverne-paar ontwikkeld mag worden, als dat het geval is. De provincie Groningen gaat ervan uit dat hierbij de laatste stand van zaken wat betreft de kennis omtrent het winnen van magnesiumzouten wordt betrokken. SodM zal toezicht uitoefenen op beide fasen en zo nodig ingrijpen.
		Antwoord	De minister is het ermee eens met de provincie dat het winningsplan en het daarop gebaseerde ontwerp-instemmingsbesluit uit twee delen bestaat, namelijk het actief winnen vanuit TR-9 en de vier nieuwe vervangende cavernes en het veilig achterlaten van alle bestaande en nieuwe cavernes en putten. Nedmag geeft aan dat de in het winningsplan beschreven activiteiten een verwachte einddatum hebben van 2045. De minister stelt dat het klopt dat de start- en de einddatum van de actieve winning niet concreet zijn vastgelegd en onder andere afhankelijk van het onherroepelijk worden van de besluiten en operationele omstandigheden. Op basis van het winningsplan kan Nedmag starten met de actieve winning nadat het instemmingsbesluit in werking treedt (6 weken na bekendmaking van het instemmingsbesluit). Voor de einddatum geldt dat de zoutwinning conform dit winningsplan tot uiterlijk 31 december 2045 kan plaatsvinden. Omdat dit inclusief het aflaten is van pekkel uit de cavernes zal de actieve winning een aantal jaar eerder beëindigd worden. De minister stelt dat bij de zoutwinning de laatste stand van zaken wat betreft de kennis omtrent het winnen van magnesiumzouten moet worden betrokken. Ook bij het aflaten van de pekkel wordt rekening gehouden met de laatste stand van zaken wat betreft de kennis omtrent magnesiumzoutwinning. De exacte einddatum van de actieve winning kan daarom nog niet worden aangegeven.
11	R006 - Veilige abandonnering	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat Nedmag de cavernes en putten veilig en op eigen kosten moet achterlaten.
		Antwoord	De minister is het eens met de provincie Groningen dat de cavernes en putten veilig moeten worden achtergelaten. De mijnbouwonderneming is verantwoordelijk voor de verwijdering van de mijnbouwwerken inclusief de kosten ervan. In het ontwerpbesluit was er een voorschrift opgenomen over financiële zekerheidsstelling voor het verwijderen van mijnbouwwerken. Dit is aangepast in het definitieve besluit. Op 25 februari 2021 is de wet van 27 januari 2021 tot wijziging van de Mijnbouwwet (het verwijderen of hergebruiken van mijnbouwwerken en

			investeringsaftrek) gepubliceerd in het Staatsblad (Staatsblad 2021, 92). In deze wetswijziging worden bepalingen uit de Mijnbouwwet over het verwijderen en hergebruiken van mijnbouwinfrastructuur en de in dat kader te stellen financiële zekerheden verduidelijkt, geactualiseerd en aangevuld. De minister kan op basis van deze wetswijziging financiële zekerheid voorschrijven in een ander besluit dan het instemmingsluit.
1m	R006 Termijn opgelegde verplichtingen	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat aan Nedmag vanuit het ontwerp-instemmingsbesluit verschillende verplichtingen worden opgelegd die moeten zijn gerealiseerd voor het moment van het ontwikkelen van het eerste nieuwe cavernepaar VE-5 en VE-6. Dit betreft 1) het inrichten van het schadefonds, 2) het opstellen van een Meet- en regelprotocol, 3) het sluiten van de overeenkomst met de gemeenten Veendam en Midden-Groningen en het Waterschap Hunze en Aa's, 4) het maken van een plan voor het gebruik van de milieuvriendelijker mijnbouwhulpstof en 5) het aan (laten) leggen van een extra seismisch meetstation. Telkens wordt een iets andere bewoording gekozen, waardoor mogelijk verwarring kan ontstaan ten aanzien van het gereed moeten zijn/komen van deze acties. Zo wordt er gesproken van "voor de aanleg van", "voordat de winning start", "voor het ontwikkelen van" en "binnen 12 maanden na het inwerking treden van". De provincie Groningen vraagt de minister nog eens kritisch naar deze formuleringen te kijken en zo nodig deze formuleringen aan te passen, zodat verwarring hieromtrent niet aan de orde kan zijn.
		Antwoord	De minister stelt dat de verschillende voorschriften op een ander moment moeten worden uitgevoerd. 1) Er dient een openbaar te raadplegen meet-en regelprotocol te zijn dat Nedmag toepast. Omdat dit meet en regelprotocol ook ziet op de bestaande cavernes dient geldt dit voorschrift vanaf het van kracht worden van het besluit. 2) De bestaande overeenkomst tussen Nedmag, de gemeenten Veendam en Midden-Groningen en het Waterschap Hunze en Aa's gaat uit van een kleinere bodemdaling dan in dit winningsplan is voorzien. Op welke wijze een vernieuwde overeenkomst tot stand komt is aan de betrokken partijen. 3) Nedmag dient voorafgaand aan de aanleg van de cavernes een rapport in bij SodM, met een afschrift aan de minister, waaruit blijkt dat voorgenomen methode van caverneontwikkeling niet leidt tot verminderde integriteit van het dak van de caverne. Indien de methode van caverneontwikkeling wijzigt kan dit gevolgen hebben voor de wijze van aanleg van de nieuwe cavernes 4) Seismische meetapparatuur dient in ieder geval binnen 12 maanden na inwerkingtreding van dit besluit te zijn geplaatst en ter aansluiting op het KNMI-netwerk te zijn aangeboden aan het

			KNMI. De ervaring uit de praktijk leert dat het zoeken naar geschikte locatie, verzorgen van benodigde publiek- en privaatrechtelijke toestemmingen en afstemming met het KNMI 9-12 maanden in beslag neemt. De minister stelt dat de formulering niet hoeft te worden aangepast. De minister zal wel wanneer gesproken wordt over 'voor aanvang van de winning', dit verduidelijken tot 'voor aanvang van de <u>actieve</u> winning'.
1n	R030	Zienswijze	Gemeente Midden-Groningen stelt dat er een noodplan aanwezig moet zijn voor het geval er zich opnieuw een calamiteit voordoet
		Antwoord	De minister is van oordeel dat door toepassing van het voorgeschreven meet- en regelprotocol een incident als in april 2018 kan worden voorkomen. Het is dan ook niet nodig een noodplan voor te schrijven in dit instemmingsbesluit.
1o	0001 Gestapelde mijnbouw maakt gebied ongeschikt	Zienswijze	Indiener stelt dat het gebied ongeschikt is voor de 4 nieuwe cavernes in Borgercompagnie vanwege gestapelde mijnbouw door zout- en gaswinning.
		Antwoord	De minister heeft effecten van bodemdaling en bodemtrillingen van gestapelde mijnbouw op de locatie van de vier nieuwe cavernes in Borgercompagnie beoordeeld. De minister stelt dat het gebied niet ongeschikt is voor de voorgenomen activiteiten. Ten aanzien van de cumulatieve bodemdaling als gevolg van mijnbouw in het westelijk gebied van Veendam stelt de minister dat TNO in een notitie (d.d. 21 april 2020) deze in kaart heeft gebracht. De resultaten van de berekeningen die TNO heeft uitgevoerd zijn meegenomen in de beoordeling van de minister. De cumulatieve bodemdaling als gevolg van zout- en gaswinning in het gebied westelijk van Veendam is in kaart gebracht door TNO. Na correctie voor de daling door zoutwinning van voor 1993 bedraagt deze in het centrum van de dalingskom momenteel ruim 0,6 m en dit loopt in de komende decennia naar verwachting op tot krap 1,1 m. Dit resultaat is in lijn met eerdere adviezen over de te verwachten bodemdaling door de zoutwinning in het gebied westelijk van Veendam. De minister merkt op dat deze conservatieve berekening rekening houdt met onzekerheden. Dit neemt niet weg dat er maatregelen moeten worden getroffen. Voor deze maatregelen wordt niet de start van de gas- en zoutwinning, maar 1993 als referentie aangehouden, omdat in dat jaar, na de herinrichting van de veenkoloniën, nieuwe peilbesluiten zijn genomen. Hierbij dient het waterschap rekening te houden met de bodemdaling door zoutwinning én gaswinning in omliggende velden in de nabijheid van Veendam van maximaal 1,1 m in 2080 gerekend sinds het referentiejaar van de gaswinning (1972). Om die reden is afstemming noodzakelijk tussen

			Nedmag, NAM en het waterschap Hunze en Aa's. Royal Haskoning/DHV heeft de effecten van de bodemdaling door zoutwinning op de inrichting en het beheer van het watersysteem als gevolg van het gewijzigd winningsplan 2018 voor zoutwinning door Nedmag in kaart gebracht. De minister stelt op grond daarvan vast dat er ontegenzeggelijk extra inspanningen van het waterschap nodig zijn. Het feit dat er extra inspanningen nodig zijn en meer dan in andere veenweidegebieden is op zichzelf geen reden om instemming te weigeren. De minister heeft tevens meegewogen dat, nu de bodemdaling ook zonder instemming oploopt tot maximaal 95 cm (inclusief + 7 cm onzekerheid) er hoe dan ook extra maatregelen getroffen dienen te worden. Bij het in kaart brengen van de maatregelen voor de waterhuishouding is er uitgegaan van volledig functiebehoud. Soms zijn met minimale aanpassingen in het gebruik van met name agrarische gronden veel minder aanpassingen nodig. De minister stelt vast dat de hoeveelheid maatregelen zullen toenemen en dat een toekomstbestendige ontwikkeling van het gebied duidelijkheid kan geven in de maatregelen die nodig zijn. Ten aanzien van trillingen die zijn voorgekomen in naburige gasvelden merkt de minister op dat deze geen directe invloed hebben gehad op de zoutcavernes in de nabijheid van de bevingen. Het is onwaarschijnlijk dat er een zodanig grote trilling zou voorkomen dat deze direct invloed zou hebben op de zoutcavernes. Er is derhalve geen sprake van cumulatieve risico's ten aanzien van bodemtrillingen of een risico dat een trilling in een gasveld een trilling kan opwekken bij de zoutcavernes.
1p	R005, 0008, 0021 Injectie van pekelwater in bestaande cavernes	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's en indieners stellen dat er een verbod op herinjectie van pekkel uit VE-5 en VE-6 in het cluster moet komen.
		Antwoord	De minister stelt dat voor herinjectie in het TR-cluster geldt: nee, tenzij. Herinjectie in het TR-cluster van pekelwater uit de cavernes VE-5, VE-6, VE-7 en VE-8 is alleen toegestaan als naverzadiging in andere cavernes niet mogelijk is. Nedmag dient de noodzaak en veiligheid voor aanvang van herinjectie in het TR-cluster aan te tonen in een bij SodM in te dienen onderbouwing. Uit deze onderbouwing moet volgen dat de tijdens het incident van april 2018 ontstane scheur in het TR-cluster niet gereactiveerd wordt en geen nieuwe scheuren ontstaan. Er is geen verbod opgenomen, omdat dan pekelttekorten kunnen ontstaan. Dit kan leiden tot problemen voor de zoutwinning van Nedmag, terwijl er gelet op de waarborgen uit het oog van de veiligheid geen noodzaak is tot een verbod op herinjectie.
1q	0014, 0015	Zienswijze	Indieners stellen dat de druk in de ondergrond op peil moet worden gehouden. Er is instortingsgevaar.

	Monitoren caverndruk		
		Antwoord	De minister wijst erop dat uit de zorgplicht, vastgelegd in artikel 33 van de Mijnbouwwet volgt dat Nedmag alle maatregelen dient te nemen die redelijkerwijs van hem geleverd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van te verrichte activiteiten veiligheid wordt geschaad. De minister stelt dat monitoring van de caverndruk een middel is om te controleren dat de zoutwinning volgens het winningsplan verloopt. Dit draagt bij aan tijdig en gepast ingrijpen wanneer de druk van de verwachting afwijkt. Manieren om in te grijpen zijn bijvoorbeeld aanpassen van de productie of vroegtijdig overgaan tot aflaten van pek en abandonneren van putten. De minister onderschrijft het belang van een meet- en regelprotocol. Het doel van het meet- en regelprotocol is dat er op basis van metingen – en analyses van die metingen – ingegrepen kan worden in het productiesysteem van de zoutwinning door Nedmag, zodra de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven. De minister heeft een meet- en regelprotocol voorgeschreven met het om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet. In het meet- en regelprotocol wordt rekening gehouden met alle randvoorwaarden waarbinnen de zoutwinning dient te worden geoptimaliseerd. Het betreft hier normstelling ten aanzien van het veiligheidsrisico en zoveel als redelijkerwijs mogelijk voorkomen van schade aan gebouwen en infrastructurele werken of de werking daarvan. De minister schrijft een meet- en regelprotocol voor in een voorschrift bij het instemmingsbesluit, opdat gewaarborgd is dat de monitoring ook voor de omgeving navolgbaar geschiedt. De uit het meet- en regelprotocol voortvloeiende risicobeheersmaatregelen dienen zo spoedig mogelijk operationeel te zijn.
1r	0017 Status incident	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag enige tijd na de calamiteit de indruk heeft gewekt dat de scheur in het dak van de caveau voor het grootste deel dicht zou zijn. Dit is een mening die ook door SodM wordt gedeeld. In het ontwerp daarentegen geeft de minister aan dat het lek nu dicht is. Voor deze opvatting laat de minister elke onderbouwing achterwege. Dit verschil van mening vraagt derhalve om een duidelijke uitleg. Evenzeer is het van belang dat de minister aangeeft hoe groot de scheur is en met welk materiaal de scheur zich geheel heeft weten te sluiten. In het geval dat de minister zijn mening herziet, dan is van belang dat hij aangeeft hoeveel dieselolie en pek er nog steeds weg lekt uit de caveau. Nedmag heeft de conclusie getrokken dat er geen doorbraak was geweest. In een Panterra rapport waar Nedmag op kenmerkende wijze in de Referenties bij het Winningsplan niet naar verwijst, wordt die conclusie in twijfel getrokken.

		Antwoord	Op 20 april 2018 is in Veendam bij de zoutwinning van Nedmag in een caveerne in de diepe ondergrond een scheur ontstaan in het dak van het cavernecuster. Daarbij is pekkel en mogelijk ook diesel door het dak van de caveerne gelekt naar bovenliggende grondlagen. Nedmag heeft – blijkt nu de juiste – beheersmaatregelen genomen om het lekken te stoppen. Door de druk in het cavernestelsel te verlagen wordt zoveel als mogelijk voorkomen dat de pekkel verder weglekt. Het gevolg van de drukverlaging is dat de caveerne zich gaat vullen met het omliggende zout en dat leidt tot – in dit geval versnelde – bodemdaling aan de oppervlakte. Nedmag is in gesprek met het Waterschap om de gevolgen daarvan te beheersen. Of er ondergronds nog vloeistof uit het TR-cavernecuster aflekt, monitort Nedmag door de toename van het volume van bodemdalingskom (bepaald op basis van maandelijkse bodemdalingsmetingen) te vergelijken met de hoeveelheid aan het TR-cavernecuster onttrokken pekkel. Als er ondergronds geen vloeistof aflekt, zijn deze volumes gelijk. Dit is het geval. Hieruit blijkt dat er geen pekkel meer weglekt. Tevens zou als het lek nog ver open zou staan, de pekeldruk in de caveerne dalen richting het veel lagere drukniveau in de bovenliggende lagen. De gemeten druk in de caveerne blijft echter op een niveau dat veel hoger ligt dan bovenliggende lagen. De beheersmaatregel van het cavernestelsel leeg laten lopen blijft hetzelfde of er nu wel of geen lekkage via het lek plaatsvindt. Door zoveel mogelijk pekkel af te laten wordt de hoeveelheid pekkel en diesel die in de toekomst nog kan weglekken zover mogelijk gereduceerd. Daarnaast blijft door het afdalen de pekeldruk in de cavernes op een veilig niveau om activatie van het oude lek en ontstaan van een nieuw lek te voorkomen. Het TR-cluster is geen onderdeel van de toekomstige winning. De minister kijkt naar hoe een toekomstig incident kan worden voorkomen. De minister wijst erop dat op 12 december 2018 een overkoepelend Nedmag-rapport over het incident op 20 april 2018 is verschenen. Daarin wordt geconcludeerd dat als er diesel uitgestroomd zou zijn, wat niet zeker is, deze niet verder dan tot 325 m onder het maaiveld is gekomen. Wat betekent dat er geen doorbraak van diesel naar het oppervlak is geweest. Het overkoepelende rapport is door SodM beoordeeld. SodM heeft in een brief gereageerd op een rapport van Nedmag over lekkage van pekkel en mogelijk diesel door het dak van een caveerne in Veendam. In de brief meldt SodM dat Nedmag het grote incident met passende urgentie heeft aangepakt. SodM acht de kans klein dat het grond- en oppervlaktewater door pekkel of diesel wordt vervuild. De gevolgen van eventuele verontreiniging kunnen wel groot zijn. SodM is ook van mening dat Nedmag meer kennis had
--	--	----------	---

			kunnen ontwikkelen om de situatie beter te begrijpen en onder controle te hebben. Kennis is belangrijk om te vergaren als Nedmag in de toekomst verder wil opereren. SodM ziet een scheur in het dak van de caverne ook als meest waarschijnlijke oorzaak en dat het vallen van een blok uit het dak van de caverne niet uit te sluiten is. Het is daarbij niet uit te sluiten dat er naast een groot volume pekkel ook diesel is weggelekt. Sinds het incident monitort Nedmag het grondwater via peilbuizen. Tot nu toe zijn er geen indicaties dat pekkel of diesel in grondwaterlagen terecht is gekomen. Van een incident als dat van 20 april 2018, dienen de oorzaak en de mogelijke gevolgen zo goed mogelijk onderzocht te worden. In dat kader is o.a. vrij kort na 20 april het maaiveld met behulp van een drone geïnspecteerd. Daarnaast heeft Panterra berekeningen uitgevoerd om de mogelijk gevolgen in kaart te brengen. Het betreffende Panterra rapport is in de lijst met referenties in het overkoepelende Nedmag-rapport van 12 december 2018 opgenomen. Bij dit soort berekeningen is het gebruikelijk om niet slechts 1 scenario door te rekenen, maar meerdere. Het scenario waarvoor de best beschikbare uitgangspunten zijn gebruikt, heeft in het Panterra rapport de benaming "base case". De resultaten van deze base case berekeningen vormen de basis van de conclusies in het overkoepelende Nedmag rapport. Al sinds 2018 monitort Nedmag de (diepe) ondergrond rondom de locatie Tripscompagnie. Eerst vooral met bestaande voorzieningen (peilbuizen, waterbronnen, winningsputten), inmiddels vooral met strategische geplaatste nieuwe, diepe peilbuizen. De grootste diepte waarop grondwatermonsters genomen kunnen worden is ca. 400 m, via de 16" buitenbuis van winningsput TR-2. Bij de monitoring is sinds april 2018 noch diesel, noch magnesiumchloride in het diepe grondwater aangetroffen. De uitkomsten van de monitoring zijn derhalve in lijn met de conclusies uit het Nedmag-rapport van 12 december 2018.
1s	0017, 0018, 0025, 0029 Abandonneren	Zienswijze	Indieners stellen dat de cavernes zoveel mogelijk worden afgelaten voorafgaand aan abandonnering. Dit leidt tot de vraag naar de inhoud van een wettelijk voorgeschreven plan, waarin de mijnbouwer gedetailleerd aangeeft hoe deze abandonnering wordt vormgegeven en uitgevoerd wordt. Van een dergelijk plan wordt in het ontwerp geen enkele concrete melding van gemaakt. In dit verband worden de termen sluiten van putten en abandonneren afwisselend gebruikt. Dat maakt het des te meer noodzakelijk dat een dergelijk plan door Nedmag voorafgaand aan instemming aan de minister en SodM ter goedkeuring wordt aangeboden. Overigens is het in dit verband opmerkelijk dat in het Ontwerp geen enkele verwijzing staat naar het KEM-17 rapport, opgesteld door een internationaal gezelschap van wetenschappers. In de Nederlandstalige samenvatting van dit rapport worden de volgende overkoepelende conclusies getrokken:

			1 Met de huidige kennis is het niet mogelijk om te zeggen of een diepe caverne gaat lekken via zeer langzame permeatie, een gelokaliseerde scheur. 2 . Kennis van de micro-, caverne- en zoutstructuur-schaal wordt nog niet genoeg geïntegreerd, terwijl processen op alle drie de schalen belangrijke invloed kunnen hebben op het lekmechanisme van een caverne. In het ontwerp wordt geheel voorbijgegaan aan de risico's die met en ondanks de huidige kennis van het gedrag van de diepe ondergrond bij instemming met de plannen van Nedmag genomen mogen worden.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag in het winningsplan een beschrijving heeft gegeven van de beëindiging van de holruimtes na de winning en dat is in dit stadium voldoende. Het KEM-17 onderzoek richt zich op wat er gebeurt met de pekel nadat een zoutcaverne afgesloten wordt. Omdat Nedmag de cavernes aflat voordat de caverne wordt afgesloten is er geen pekel meer aanwezig in de cavernes en zijn de door indiener beschreven risico's ook niet aan de orde. De wijze van beëindiging van de winning wordt in een sluitingsplan per caverne geregeld. Een sluitingsplan behoeft instemming van de minister. Tegen een dergelijk besluit is inspraak mogelijk.
1t	0017, 0018, 0025 Wat houdt planmatig beheer in	Zienswijze	Indieners stellen dat de minister stelt dat er sprake is van een planmatig gebruik en beheer van de ondergrond. Tot dat oordeel is de minister gekomen op basis van informatie die hem door Nedmag is verstrekt. Dit is op zich een illustratief voorbeeld van het accepteren van het oordeel van een slager die het eigen vlees heeft gekeurd en in orde bevonden. Aan een inhoudelijke en gedetailleerde onderbouwing van dat oordeel lijkt de minister niet te zijn toegekomen, hetgeen als een ernstige tekortkoming kan worden gekwalificeerd. Zo blijft het volstrekt onduidelijk uit welke aspecten die planmatige aanpak dient te zijn opgebouwd, en tot welk plan dat uiteindelijk leidt. Evenmin is door de minister helder gemaakt hoe Nedmag zich in dat planmatig gebruik en beheer dient op te stellen, en aan welke voorwaarden dat bedrijf dient te voldoen. Bij dit alles dient de minister een afweging te maken of Nedmag in staat is om op een transparante manier betrokken te zijn bij planmatig beheer.
		Antwoord	De minister stelt dat SodM en TNO als onafhankelijke adviseurs de informatie beoordelen die Nedmag in het winningsplan heeft opgenomen. Onder planmatig gebruik en beheer verstaat de minister dat er sprake dient te zijn van een efficiënte winning van de delfstof, waarbij de wijze waarop, het tempo waarmee en de hoeveelheid te winnen delfstof van belang zijn. De beoordeling draait enerzijds met het oog op de ondergrond om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het winningsgebied. Daarnaast dient een andere gebruiksvorm van de ondergrond door de winning niet ongewenst onmogelijk gemaakt te worden. De minister stelt vast dat SodM concludeert dat op basis van het

			winningsplan de voorgestelde zoutwinning naar de huidige kennis en technieken efficiënt uitgevoerd zal worden. Het winningsgebied betreft een bestaande winning binnen een bestaande vergunning. Tevens worden geen andere gebruiksvormen van de ondergrond beïnvloed. Zoutwinning zoals beschreven in het winningsplan 2018 Nedmag past dan ook in het planmatig gebruik van de ondergrond.
1u	0017 Risiko's afsluiten cavernes	Zienswijze	Indiener stelt dat in een nieuwsbericht van SodM naar aanleiding van het KEM- 17 rapport, dat op verzoek van SodM is opgesteld door internationale, onafhankelijke wetenschappers valt te lezen dat de wetenschappers concluderen dat het met de huidige kennis niet mogelijk is om te zeggen of de pekkel uit een diepe caverne verdwijnt via zeer langzame permeatie, een scheur. Bij ondiepere cavernes kan waarschijnlijk wel een veilige balans zijn tussen op druk komen van de pekkel en gecontroleerd, langzaam opgenomen worden in die diepe ondergrond via permeatie. Voor dit onderzoek is niet alleen gekeken naar het gedrag van individuele cavernes, maar ook wat er op microschaal met het zout zelf gebeurt en op kilometerschaal wat er in de gehele zoutstructuur plaatsvindt. Op alle drie de schalen vinden namelijk processen plaats die relevant zijn voor de lange termijn verspreiding van de pekkel in de diepe ondergrond. Bij een aantal processen is echter nog veel onduidelijk, bijvoorbeeld is het onbekend hoe de korrelgrootte en samenstelling van het zout het kruipgedrag beïnvloedt en mogelijke doorlaatbaarheid. Het is onduidelijk hoe de gesteentespanning in de gehele zoutstructuur varieert. De wetenschappers raden aan om de kennis op de gebieden met veel onzekerheid te verbeteren en ook de processen op de verschillende schalen te integreren. Uit dit bericht blijkt overduidelijk dat de huidige stand van kennis en wetenschap betreffende de processen in de ondergrond nog onvoldoende zijn. Dat gegeven dient voor de minister voldoende aanleiding te zijn om instemming aan het Winningsplan te onthouden.
		Antwoord	De minister stelt dat de risico's door Nedmag enerzijds worden beperkt door zoveel als mogelijk de vrije pekkel in een caverne af te laten, voordat die afgesloten wordt. De kans op ongewenste effecten voor mens of milieu na beëindiging van de zoutwinning neemt daardoor sterk af. Anderzijds doordat bij de ontwikkeling van nieuwe cavernes waarbij minder dakolie, niet zijnde diesel, wordt gebruikt, wat de risico's voor mens en milieu verkleint. Het KEM-17 rapport gaat over cavernes die op hoge druk worden ingesloten en de onzekerheden die daarbij een rol spelen. Nedmag kiest ervoor de cavernes aan het einde van de fase van actieve winning op relatief lage druk zoveel mogelijk af te laten. Bij Nedmag is het mogelijk om dit in een beperkt tijdsbestek te doen omdat het magnesiumzout zo snel kruipt. De onzekerheden die er zijn als pekkel na het afsluiten van een zoutcaverne in de caverne achterblijft, spelen, vanwege het nauwelijks achterblijven van pekkel, niet bij de zoutwinning door Nedmag. Juist door het zoveel mogelijk af te laten wordt het restrisico voor de toekomst geminimaliseerd.

1v	0019, 0025, 0031 0032 Productietermijn te lang	Zienswijze	Indieners stellen dat het winningsplan spreekt van productie uit de huidige en nieuwe putten tot 2045. Hiermee zou het winningsplan geldig zijn tot 2045 of later. Gezien de vele onzekerheden over de risico's, het toenemende belang van ons grondwater en de maatschappelijke onrust rondom de zoutwinning door Nedmag, is het vergunnen van zoutwinning voor een periode van 25 jaar onacceptabel.
		Antwoord	De minister oordeelt dat de winning van zout, zoals door Nedmag in haar gewijzigd winningsplan is aangegeven, planmatig is. De zoutwinning maakt een andere gebruiksvorm van de ondergrond niet ongewenst onmogelijk. Daarom mag (onder voorwaarden) tot en met 2045 magnesiumzout worden gewonnen uit de cavernes. Bij het bepalen van de duur van de winning zijn ook de effecten van een langere duur op andere aspecten zoals bodemdaling en natuur en milieu waaronder risico's voor het grondwater, van belang. De minister merkt op dat de effecten van de winning op de bodemdaling niet beïnvloed wordt door de duur van de winning, maar door de hoeveelheid te winnen magnesiumzout. De maximale hoeveelheid te winnen zout is in het instemmingsbesluit vastgelegd. Ook de risico's en gevolgen voor het grondwater nemen niet toe bij een langere winning, zolang de maximale hoeveelheid te winnen magnesiumzout niet toeneemt. De minister stelt dat er geen redenen zijn om de duur van de winning te beperken.
1w	0019, 0025, 0032 Veiligheid	Zienswijze	Indieners stellen dat zowel de Onderzoeksraad voor Veiligheid als alle betrokken adviseurs voor dit winningsplan als voorwaarde stellen dat de veiligheid van burgers geborgd moet zijn. De minister stelt dat uitbreiding van zoutwinning alleen toegestaan zal worden als dat veilig en verantwoord kan. Uit dit winningsplan blijkt dat er te veel onzekerheden zijn en dat gevolgen en risico's niet onderzocht zijn. Er is te weinig kennis om te kunnen vaststellen of zoutwinning met de beoogde methode veilig is.
		Antwoord	De minister vindt het belangrijk dat de veiligheid geborgd is. Het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid ging over gaswinning en niet zoutwinning. De minister merkt op dat naar aanleiding van dit rapport de Mijnbouwwet is gewijzigd en SodM meer onafhankelijk is geïmplementeerd. De minister en SodM hebben de nodige specialisten in huis om te kunnen vaststellen of zoutwinning met de beoogde methode veilig is en de minister en SodM kunnen en zullen ook externen, onder meer van TNO, hiervoor inschakelen om hun rol als vergunningverlener, respectievelijk toezichthouder goed te vervullen. Voor meer informatie over hoe SodM toeziet op de veiligheid van de zoutwinning verwijst de minister naar www.sodm.nl/sectoren/zoutwinning .
1x	0021, 0022 Effecten beheersmaatregelen	Zienswijze	Indieners stellen dat de beheersmaatregelen in het Tripscompagniecluster een voldongen feit zijn. De maatregelen zullen leiden tot een extra bodemdaling van zo'n 30 cm bovenop de 53 cm en zijn kennelijk noodzakelijk om te voorkomen dat de pekkel ongecontroleerd ondergronds weglekt wat eenzelfde bodemdaling tot gevolg zou hebben. SodM schrijft dat de nadelige effecten van de afwikkeling van het incident deels nog onvoorspelbaar zijn.

		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag momenteel de aanwezige pekkel gecontroleerd via de putten aflat. Dit is om te voorkomen dat anders op een gegeven moment de pekkel ongecontroleerd via de diepe ondergrond kan weglekken. De minister merkt op dat er een onzekerheid zit in de effecten die het gecontroleerd aflat van pekkel tot gevolg heeft. Nedmag heeft met behulp van een massabalansstudie het volume van de hoeveelheid pekkel dat kan worden afgelaten bepaald. Dit is onder andere gebaseerd op boorkernen om de verdeling van de verschillende zouten te bepalen. In deze verdeling van zouten zit een meetonzekerheid, omdat alleen bij de putten metingen kunnen worden gedaan. Daarnaast zit er ook onzekerheid in de verhouding opgelost magnesiumzout ten opzichte van kaliumzout. Hierdoor zit er een bandbreedte op de hoeveelheid pekkel die nog kan worden afgelaten en de hoeveelheid bodemdaling die kan worden veroorzaakt door aflat van het cavernecuster. Als gevolg van deze maatregelen bedraagt de bodemdaling in 2045 op het diepste punt als meest waarschijnlijke waarde 80 cm ten opzichte van het niveau in 1977. Het meenemen van de onzekerheidsmarge resulteert in een bodemdaling van minimaal 71 cm en maximaal 87 cm. De minister houdt in de beoordeling rekening met het scenario van de meeste bodemdaling.
1y	0026	Zienswijze	Nedmag stelt dat het onderwerp financiële zekerheid ten behoeve van kosten voor abandonneren niet in een instemmingsbesluit thuishoort, maar voor Nedmag net als voor alle andere mijnbouwondernemingen in Nederland - wettelijk geregeld moet worden. Dat gaat ook gebeuren met het wetsvoorstel en de daarop gebaseerde uitvoeringsregelingen. Daar haakt Nedmag graag bij aan. Totdat deze wettelijke regeling van kracht is, is Nedmag bereid om een bankgarantie van € 2,5 miljoen af te geven.
		Antwoord	De minister heeft een wijziging van de Mijnbouwwet voorgesteld over het verwijderen en hergebruiken van mijnbouwinfrastructuur en de in dat kader te stellen financiële zekerheden verduidelijkt, geactualiseerd en aangevuld. Naar verwachting zal deze wijziging 1 juli 2021 in werking treden. Er komt hiermee voor onder meer de sector zout wetgeving ten aanzien van het verwijderen en hergebruiken van de infrastructuur en de in kader te stellen financiële zekerheden. Voor de sector zout krijgt de minister een zelfstandige bevoegdheid om in voorkomend geval op grond van de artikelen 47 en 48 financiële zekerheid voor de nakoming van de verwijderingsverplichting te vragen. De reikwijdte van de huidige wetgeving omtrent financiële zekerheidstelling voor het verwijderen van mijnbouwinfrastructuur wordt uitgebreid van mijnbouwinstallaties (op zee), naar het gehele oppervlak van zee en land voor alle mijnbouwwerken. Daarmee vallen ook mijnbouwwerken voor de zoutwinning binnen de reikwijdte van deze artikelen. De minister is gelet hierop van mening dat het onderwerp financiële zekerheid ten behoeve van kosten van abandonneren niet in een instemmingsbesluit thuishoort. De minister zal rekening houdend met de artikelen 47 en 48 van de gewijzigde Mijnbouwwet bepalen dat Nedmag financiële zekerheid stelt voor het nakomen van de verwijderingsverplichtingen.

			Artikel 11 van het ontwerp-instemmingsbesluit komt te vervallen.
1z	0028 Aansprakelijkheid schade. Afhandeling incident.	Zienswijze	Indiener stelt dat de door SodM voorgeschreven maatregelen als gevolg van het incident van 20 april 2018 er feitelijk sprake is van een aanpassing van de winningsmethode door het aanwezige pekewater uit te laten stromen terwijl het oorspronkelijk de bedoeling was om dit niet te winnen. Nedmag moet worden gevraagd hiervoor een aangepast winningsplan in te dienen. Indiener vraagt zich af wie er verantwoordelijk en aansprakelijk is voor de hierdoor fors toegenomen zettingen. De pekkel wordt niet in de ondergrond gehouden, waardoor extra zettingen worden veroorzaakt, en er wordt geen stollingsmiddel geïnjecteerd. Het oorspronkelijke criterium van 50 cm wordt niet gehanteerd voor de nieuw te boren putten waardoor het vergroten verdiepen van de diepe kom wordt veroorzaakt.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk is voor de schade die ontstaat door uitstroming van delfstoffen als gevolg van het niet beheersen van de ondergrondse natuurkrachten die door de aanleg of bij de exploitatie van het werk zijn ontketend en beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of de exploitatie van dat werk. Dit betekent dat indien schade optreedt en veroorzaakt is door Nedmag, Nedmag hiervoor aansprakelijk is. De bodemdaling neemt toe in het diepste punt van de bodemdalingssom, ter plaatse van de nieuwe cavernes wordt het criterium van 50cm niet overschreden. Het is niet nodig dat Nedmag een aangepast winningsplan indient door het uitvoeren van de door SodM voorgeschreven maatregelen. Deze methode dient in het kader van de veiligheid te worden gehanteerd en is reeds door SodM beoordeeld. De minister heeft in het instemmingsbesluit rekening gehouden met de totale bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag, inclusief de bodemdaling als gevolg van de beheersmaatregelen als gevolg van het incident.
1aa	0029 Nauwkeurigheid locatie bronnen	Zienswijze	Indiener stelt dat de ondergrondse posities van de nieuw aan te leggen bronnen nog onzeker zijn. De werkelijke posities van de nieuwe bronnen kunnen nog tot circa 200 m afwijken van de in het winningsplan getoonde weergave. Dit toont aan dat er sprake is van de nodige onnauwkeurigheid van de op dit moment bekende gegevens.
		Antwoord	De minister stelt dat er rekening wordt gehouden met een marge in de locatie van de bronnen. Het klopt dat de werkelijke posities van de nieuwe bronnen nog tot circa 200 m kunnen afwijken van de weergave in het winningsplan omdat het detail boortraject pas later bepaald wordt. Nadat de bron op diepte geboord is, wordt vastgesteld of er voldoende magnesiumzout aanwezig is. Indien dit niet het geval is zal de definitieve positie van de bron moeten worden aangepast. In de berekeningen wordt met deze onzekerheid rekening gehouden.
1ab	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat op vrijdag 20 april 2018 er bij Nedmag een calamiteit heeft plaatsgevonden. De oorzaak lijkt, zo schrijft Nedmag in het persbericht van 25 april 2018, een opening in het zogeheten dak van de caverne met als gevolg het wegstromen van pekkel in poreus zandsteen.

			SodM geeft als commentaar op de calamiteit aan dat er naast pekkel mogelijk ook diesel is vrijgekomen door het lek. Nedmag heeft geen eerlijke en oprechte opening van zaken gegeven. <u>Omwonenden zijn niet rechtstreeks door Nedmag geïnformeerd.</u>
		Antwoord	De minister stelt dat er sinds de jaren '70 circa 45.000 m³ diesel is gebruikt voor de ontwikkeling van de zoutcavernes. Ter vergelijking het totale pekelvolume is orde grootte 8.000.000 m³. Door de complexe structuur en helling van het zout zit de diesel niet meer nabij de put, maar verspreid door het cavernecluster, hoogstwaarschijnlijk achter kleine en grote richels in de hogere delen van de cavernes. Het is niet bekend en zal hoogstwaarschijnlijk ook nooit bekend worden of er diesel is weggelekt en zo ja, hoeveel dit zou kunnen zijn. Nedmag geeft aan dat een orde grootte van 400 m³ weggelekt zou kunnen zijn. Dat klinkt als een waarschijnlijke orde van grootte, maar blijft onzeker. SodM acht de kans klein dat het grond- en oppervlaktewater door pekkel of diesel wordt vervuild. De gevolgen van eventuele verontreiniging kunnen wel groot zijn. Dit is ook de reden dat Nedmag door zal gaan met het monitoren van grondwater via peilbuizen. De minister hecht er waarde aan dat mijnbouwondernemers helder en transparant met de omgeving communiceren in de gebieden waar projecten plaatsvinden. Het is aan Nedmag om concrete invulling te geven aan de informatievoorziening in de omgeving. De minister merkt wel nadrukkelijk op dat dit geen wettelijke grond is waarop het winningsplan (op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet) wordt getoetst. Waar de opening in het dak van de caveerne is ontstaan en hoeveel diesel zich in de buurt van de opening bevond, was op 25 april 2018 nog niet bekend bij de minister, Nedmag en SodM. Nader onderzoek wees uit dat in de buurt van de opening in het dak van het TR-cavernecluster zich ca. 400 m³ diesel bevond. In het persbericht van 25 april 2018 wordt de zekere uitstroom van zout uit het zoutveld Tripscompagniedoor Nedmag wel expliciet benoemd, de mogelijke uitstroom van diesel niet. Het persbericht bevat tevens een hoofdstuk "Milieu" met de volgende tekst: "Er is geen sprake van gevaar voor mens en milieu. Vervuiling van grondwaterlagen door pekkel of dakolie (diesel) is niet aan de orde. Het zout dat wegstroomt bevindt zich op een diepte van 1600 meter (afbeelding). Het is een normale gang van zaken dat Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) vanuit haar toezichthoudende rol dit door middel van onderzoek wil laten bevestigen." Na het incident is SodM doorlopend van de stand van zaken op de hoogte gehouden en zijn er voor het publiek op de Nedmag website een aantal updates over de stand van zaken geplaatst. Tot slot zijn de uitkomsten van alle studies m.b.t. het voorval met omwonenden gedeeld tijdens een info-bijeenkomst op 13 november 2018 en is op 12 december 2018 een overkoepelende eindrapportage over het voorval naar SodM gestuurd.

		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over planmatig beheer geven aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit met het winningsplan Nedmag 2018 inhoudelijk te wijzigen. De minister zal het voorschrift over het treffen van een financiële voorziening voor de kosten voor abandonneren van cavernes niet opnemen in dit instemmingsbesluit, maar zal dit opnemen in een separaat besluit op grond van artikel 47 en 48 van de gewijzigde Mijnbouwwet. Daarnaast zal de minister de formulering van voorschrift 8 wijzigen door 'waar mogelijk een alternatief voor diesel' te vervangen door 'anders dan diesel'. De minister past het maximale volume magnesiumzout aan naar aanleiding van het niet langer winnen uit VE-3.
--	--	------------------	---

2			Bodemdaling
2a	R002, R036 Onderzoeken zijn nog niet afgerond	Zienswijze	De gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo stellen dat de minister, naar aanleiding van hun advies en ook die van SodM en het Waterschap Hunze en Aa's, opdracht heeft gegeven voor nader onderzoek naar de bodemdaling. Zolang dit onderzoek loopt kan niet worden ingestemd met het winningsplan. Onderzoek zoals ook plaatsvindt binnen het nationaal KEM-programma is nog in volle gang.
		Antwoord	De minister heeft TNO op 21 januari 2020 gevraagd om de cumulatieve bodemdaling in het gebied westelijk van Veendam, die op grond van de geldende mijnbouwvergunningen en -maatregelen wordt verwacht, in kaart te brengen. De minister heeft daarbij gevraagd om uit te gaan van de bestaande informatie en rekening te houden met het winningsplan van Nedmag. Dit onderzoek is 21 april 2020 afgerond en reeds betrokken bij de instemming met het winningsplan. SodM heeft geadviseerd over de manier van winnen zoals Nedmag die beschrijft en de bodemdaling die dit tot gevolg heeft. SodM heeft via het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (KEM) onderzoek laten uitvoeren naar wat er gebeurt met de pekel nadat een zoutcaverne afgesloten is. Het KEM-17 onderzoek onderzoekt de risico's van het afsluiten van zoutcavernes. SodM laat dit systematisch en wetenschappelijk onderzoeken door een team van vooraanstaande wetenschappers. De resultaten van het onderzoek helpen om de risico's van zoutwinning beter te begrijpen. De onzekerheid over de bodemdaling op langere termijn is geminimaliseerd door de pekel aan het einde van de levenscyclus af te laten. De bovengrens aan mogelijke bodemdaling is het scenario waarbij de caverne weer volledig is verdwenen. Dit scenario is ook beoordeeld in het winningsplan.
2b	R002 Technische risico's van beoogde	Zienswijze	De gemeente Aa en Hunze stelt dat SodM aangeeft dat de technische risico's van de beoogde nieuwe winningen aanvaardbaar zijn. Mede op advies van de Mijnraad maakt de minister die winning onder voorwaarden van monitoring, fasering en evaluatie nu mogelijk. Voor wat betreft de nieuw te ontwikkelen winputten constateert de gemeente dat die zullen leiden tot een

	winningen zijn niet aanvaardbaar		uitbreiding van het effectgebied en een onwenselijke toename van de bodemdaling in de gemeente Aa en Hunze.
		Antwoord	Het klopt dat het effectgebied van de bodemdaling groter wordt, en zich vooral in zuidwestelijke richting uitbreidt. Dat betekent dat nu ook in de gemeente Aa en Hunze sprake zal zijn van enige bodemdaling. Die komt aan het eind van de winning uit op minder dan 5 cm aan de rand van de gemeente. Ten aanzien van bodemdaling heeft SodM geadviseerd over de prognoses en onzekerheden, verificatie van gemeten bodemdaling en de manier van monitoren. De gemeente Aa en Hunze heeft in zijn advies aangegeven de bodemdaling onwenselijk te vinden. De minister heeft deze adviezen betrokken bij het besluit. De minister constateert dat de kans dat de geleidelijke bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag van minder dan 5 cm in de gemeente Aa en Hunze schade aan bouwwerken veroorzaakt verwaarloosbaar is.
2c	R003 Ter goedkeuring ontbreekt	Zienswijze	De provincie Drenthe stelt dat de artikelen 5, 7b, 8b en 10 Nedmag opdragen te rapporteren aan de minister dan wel de IGM, alvorens bepaalde stappen in het winningsproces te ondernemen. De provincie Drenthe stelt dat deze artikelen moeten worden aangevuld met de zinsnede dat 'deze stukken de goedkeuring' van de minister dan wel de IGM behoeven.
		Antwoord	De minister stelt dat er niet hoeft te worden vastgelegd dat de stukken de goedkeuring van de minister behoeven. De minister heeft beschreven waar de rapportages aan moeten voldoen. SodM ziet toe op de naleving van de voorschriften bij het instemmingsbesluit. Aan de hand van deze stukken kan SodM toezicht houden op de activiteiten van Nedmag.
2d	R003 Statusrapport in begrijpelijke taal	Zienswijze	De provincie Drenthe stelt dat artikel 9 toeziet op de tijdige aanlevering van het statusrapport van de bodemdaling aan de verschillende decentrale overheden. De provincie Drenthe stelt dat dit artikel moet worden aangevuld met de zinssnede dat dit rapport begrijpelijk dient te zijn voor niet-deskundigen.
		Antwoord	De minister vindt het wenselijk dat Nedmag de decentrale overheden op de hoogte stelt van het statusrapport van de bodemdaling na iedere bodemdaling. Het waterschap is dan in staat om de effecten van de bodemdaling op de waterhuishouding vast te stellen. Het waterschap kan, indien daar aanleiding toe is, een opgaaf verstrekken van de te nemen maatregelen welke door Nedmag vergoed dienen te worden. Het statusrapport wordt reeds gedeeld met het waterschap en de gemeenten Veendam en Midden-Groningen op grond van de overeenkomst uit 2002. De minister schrijft voor dit uit te breiden met de Provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo. De minister stelt dat de decentrale overheden de doelgroep zijn van een statusrapport en dat dit dan ook geschreven hoort te zijn zodat het begrijpelijk is voor niet-deskundigen. Dit is echter geen onderdeel van het toetsingskader. De minister hecht eraan dat de informatievoorziening door Nedmag op een publieksvriendelijke manier verstrekt wordt.
2e	R005	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat de mate van bodemdaling sturend moet zijn en niet het winningsvolume.

	Bodemdaling is bepalend		
		Antwoord	De minister stelt dat beide factoren van belang zijn. In het winningsplan wordt zowel de verwachte bodemdaling als het winningsvolume beschreven. De winning dient op grond van artikel 34, eerste lid, van de Mijnbouwwet overeenkomstig het winningsplan plaats te vinden. Dit betekent dat zowel het winningsvolume als de maximale bodemdaling een grens zijn die door Nedmag niet overschreden mag worden. Zowel de mate van bodemdaling als het winningsvolume zijn dan ook sturend.
2f	R005 Maximale bodemdaling moet worden begrensd tot 84 cm	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat de maximale bodemdaling voor het diepste punt vast moet worden gesteld op 84 cm, exclusief onzekerheidsmarge. De bodemdaling door cavernes VE-3 en TR-9 moet niet worden vergund.
		Antwoord	De minister stelt dat het verzoek om de maximale bodemdaling van 88 naar beneden bij te stellen in principe haaks staat op de maatregel van SodM om maximaal pekel af te laten uit de cavernes en de onzekerheid in de bodemdaling die dat geeft. De in het winningsplan verwachte bodemdaling van circa 2 cm door winning uit caverne VE-3 zal niet plaatsvinden. Om dat te benadrukken zal de bodemdalingsprognose met 2 cm worden bijgesteld tot een verwachte bodemdaling van 86 cm..
2g	R005 Actualisatie bij 75 cm	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat de actualisatie van het winningsplan 2018 nodig is bij een bodemdaling van 75 cm of in het jaar 2035.
		Antwoord	De minister stelt dat het aflaten van het pekelwater uit de bestaande cavernes, zoals SodM aan Nedmag als beheersmaatregel heeft opgelegd, leidt tot een bodemdaling van 80cm, met een onzekerheidsmarge van -9cm en +7cm. Een bodemdaling van 75 centimeter ligt derhalve binnen de bodemdalingsprognose in het voorliggende winningsplan Nedmag 2018. Bij de risicobeoordeling in het genomen besluit is rekening gehouden met de maximaal verwachte bodemdaling in het gebied. De minister merkt op dat er geen aanleiding is om tussentijds te evalueren in de vorm van een geactualiseerd winningsplan.
2h	R006 Gebied kan deze bodemdaling niet aan	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat de bodemdaling in de komende jaren dan wel decennia nog verder zal toenemen en dat het overgrote deel van die bodemdaling onlosmakelijk het gevolg is van de zoutwinning door Nedmag in het verleden en toekomst. Daarnaast hangt deze bodemdaling voor een deel samen met het veilig achterlaten van de cavernes, waarbij alle vrije pekel zoveel mogelijk moet worden afgelaten. Dat veilig achterlaten staat bij de provincie Groningen voorop en de provincie Groningen onderkent dat vanuit dit oogpunt dit aflaten wenselijk en noodzakelijk is en helaas de daarmee samenhangende bodemdaling onontkoombaar

			is. Toch maakt de provincie Groningen zich samen met de inwoners, bewonersorganisaties en andere overheden van het desbetreffende gebied zorgen over deze bodemdaling en de impact daarvan. Dit gebied kan deze mate van bodemdaling in de toekomst niet aan.
		Antwoord	De te verwachte gemodelleerde bodemdaling boven en rond Veendam als gevolg van zoutwinning zoals beschreven in dit winningsplan, bedraagt maximaal 95 cm in 2045. Dit brengt de totale gemodelleerde cumulatieve bodemdaling sinds 1972 (het referentiejaar voor de gaswinning) door zoutwinning én gaswinning in omliggende velden in de nabijheid van Veendam op maximaal 1,1 m in 2080. Als gevolg van de bodemdaling dienen maatregelen te worden genomen. De minister stelt vast dat de hoeveelheid maatregelen zullen toenemen en dat een toekomstbestendige ontwikkeling van het gebied als uitkomst van het gebiedsproces, duidelijkheid kan geven in de maatregelen die nodig zijn. De minister wijst erop dat mede door een gebiedsproces de decentrale overheden kunnen anticiperen op de bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. Het gebiedsproces is geen voorwaarde is bij het besluit op het winningsplan. Nedmag heeft de verplichting tot het abandonneren en veilige achterlaten van cavernes na beëindigen van de winning. Abandonneren vindt plaats nadat de cavernes zijn afgelaten. Een herhaling van het incident wordt hiermee voorkomen. Er blijft beperkt pekelwater achter in de bodem, waardoor de meeste bodemdaling plaatsvindt tijdens de winning en het afdalen.
2i	R006 Evaluatiemoment	Zienswijze	Provincie Groningen stelt dat in de verdere looptijd van deze instemming, gedurende 25 jaar, naast het reguliere toezicht op de winning door het SodM, meerdere evaluaties moeten worden ingebouwd. Hiertoe roept de provincie Groningen de minister op.
		Antwoord	De minister heeft begrip voor de wens om meer zekerheid te krijgen en ook de minister wil bijdragen aan grotere transparantie ten aanzien van evaluatiemomenten. Telkens moet de vraag beantwoord worden of de (voortzetting) van de winning afhankelijk gemaakt moet worden van het al dan niet openbaar maken van dergelijke rapportages. Vanwege de grote mate van bodemdaling en de maatregelen die de overheden daardoor moeten nemen is het belangrijk dat diezelfde overheden inzicht houden in de ontwikkeling van de bodemdaling. Als verplichting is in het instemmingsbesluit er een vorm van openbaarmaking of een rapportageverplichting opgenomen: • Publiceren van het meet- en regelprotocol • Het statusrapport bodemdaling na iedere waterpassing • Een 4-jaarlijks statusrapport ten aanzien van de winning in relatie tot de bodemdalingsprognoses in het winningsplan.

2j	0001 Gevolgen nieuwe cavernes onbekend	Zienswijze	Indiener stelt dat het aanleggen en ontwikkelen van 4 nieuwe cavernes in Borgercompagnie zeer nadelig is voor omwonenden, gezien de onzekere toekomst. Wat er precies gaat gebeuren met de bodem en welke gevolgen dit heeft is onbekend.
		Antwoord	Nedmag heeft een bodemdalingsanalyse uitgevoerd waarin alle onzekerheden zijn meegenomen. Deze bodemdalingsanalyse is beoordeeld door SodM en TNO. Op basis van de analyse en de beoordeling stelt de minister dat het bekend is wat de bodemdaling is in een worstcasescenario. Op basis van de verwachte bodemdaling en mits de waterhuishouding adequaat wordt aangepast, is de kans op schade als gevolg van deze bodemdaling niet te verwachten.
2k	0010, 0012, 0019, 0032	Zienswijze	Indieners stellen dat de bodemdaling na afloop van de 1,7 miljoen ton winning op het diepste punt 69 centimeter zal bedragen sinds 1977. De bodemdaling aan het einde van productieperiode 2 zal 88 centimeter bedragen in 2045. In het winningsplan is een maximale daling van 95 cm als uitgangspunt genomen. Nedmag geeft daarmee aan dat zij een onzekerheidsmarge hebben ingebouwd die naar boven is afgerond. SodM heeft aangegeven dat Nedmag de vergunde grens van 50 cm heeft overschreden. De bodemdaling betreft momenteel circa 76 cm. De overschrijding van de bodemdalingsgrens heeft als gevolg dat Nedmag buiten de grenzen van het huidige winningsplan opereert. Niet alleen nu is de vergunde bodemdalingsgrens overschreden, maar dat lijkt ook een reëel risico bij het nieuwe winningsplan. Immers, incidenten zoals in april 2018 kunnen wederom voorkomen nu ze nog niet weten wat er precies aan de hand is en daarop dus ook nog niet passende voorzorgsmaatregelen kunnen treffen. Dat een bodemdaling van 95 cm voor problemen kan zorgen is evident.
		Antwoord	In juni 2020 bedroeg de daling op het diepste punt van de dalingskom 56,5 cm: 4 cm van 1977 tot 1993 en 52,5 cm van 1993 tot juni 2020, gemeten met waterpassing. Van juni-oktober 2020 was de totale daling (door zoutwinning plus gaswinning plus autonome daling) ca. 1 cm, gemeten met satelliet en gps. Op www.nedmag.nl is een kaart met daarop de bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag te vinden. Deze wordt met enige regelmaat geactualiseerd. De reeds ontstane bodemdaling, en de componenten van gas- en zoutwinning daarin is samengevat in de memo van TNO. Het toezicht op toekomstige bodemdaling gebeurt via continue gps-monitoring en periodieke waterpassing-campagnes die jaarlijks worden beschreven in het meetplan. SodM ziet erop toe dat aan de hand van de metingen de bodemdaling goed gemeten en geanalyseerd kan worden. De te verwachten bodemdaling als gevolg van de activiteiten van Nedmag bedraagt 88 cm in 2045 ten opzichte van 1977. Hierbij houdt de minister rekening met een onzekerheidsmarge van 7 cm. 95 cm is daarmee de maximale bodemdaling die zou kunnen ontstaan door de activiteiten van Nedmag en zal door de in het winningsplan beschreven zoutwinning niet worden overschreden.

2l	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat bodemdaling langdurig effect heeft. De door Nedmag gecreëerde bodemdaling veroorzaakt jarenlang niet alleen overlast van de winning, maar ook jaren last van de bodemdaling. Het is een meerdere generatie overlast. Dat is anders dan steenkool- en gaswinning. De bodem blijft in beweging en onvoorspelbaar zelfs als de winning is gestopt. Bij aflaten voorspelde men een lange winningstijd omdat het winningstempo lager lag en het bodemherstel wat trager na-ebde. De baggermethode is een ramp. Als de natuur de baggerwoede van Nedmag zou willen volgen ontstaan problemen en dat is gebleken bij de laatste calamiteit. Er zullen er nog veel volgen.
		Antwoord	De bodemdalingseffecten van de zoutwinning door Nedmag een langdurig effect hebben en deels plaatsvinden na beëindiging van de actieve winning. Nedmag heeft een bodemdalingsanalyse uitgevoerd waarin alle onzekerheden zijn meegenomen. Deze bodemdalingsanalyse is beoordeeld door SodM en TNO. Op basis van de analyse en de beoordeling stelt de minister dat het bekend is wat de bodemdaling is in een worstcasescenario. De verwachte effecten als gevolg van bodemdaling zijn beschreven in het winningsplan en onderliggende onderzoeken van onder andere Royal Haskoning DHV. De bodembeweging is daarmee niet onvoorspelbaar. De incidenten waar indiener naar verwijst zijn geen gevolg van de bodemdaling. Door middel van het beperken van het cavernevolumen is de kans op een dergelijk incident thans verwaarloosbaar. Door middel van monitoring wordt zicht gehouden op de groei van de caverne.
2m	0017, 0019, 0032	Zienswijze	Indieners stellen dat een door Nedmag frequent gebruikt argument bij het thema bodemdaling is dat in Borgercompagnie en omstreken slechts sprake is van gelijkmatige bodemdaling. Die kwalificatie is onjuist en daarmee misleidend en lijkt voort te komen uit onvoldoende kennis van en inzicht in de processen die zich in de ondergrond voltrekken. Waar SodM stelt in zijn advies dat de kennis van het gedrag van de ondergrond verre van volledig is, is het op zijn minst opmerkelijk te noemen dat de minister, zonder op dit punt een minstens vergelijkbare kennis van zaken te hebben als die van zijn adviesorgaan, een afwijkende mening heeft, met potentieel langdurige en onomkeerbare consequenties.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling die wordt veroorzaakt door het toestromen van zout naar een caverne, op 1500m diepte, aan het oppervlak een glad en gelijkmatig karakter heeft. Zoals SodM in het advies op het winningsplan aangeeft wordt bodemdaling door mijnbouw veroorzaakt op de diepte van de winning. De komvorm die aan het oppervlak ontstaat, is uitgestrekter dan het gebied waar de winning plaatsvindt. De vertaling naar boven gebeurt met een invloedsfunctie. Deze invloedsfunctie modelleert effecten van stijfheid in de lagen boven de winning. Wanneer de invloed niet constant is in de tijd kan een veranderende invloedsfunctie worden gebruikt om de vormverandering te modelleren. Voor de directe effecten van bodemdaling als gevolg van zoutwinning is het belangrijk te constateren dat de komvorm altijd een glad verloop kent in ruimte en tijd. Deze gladheid betekent een gelijkmatig verloop tussen de

			maximale bodemdaling en het gebied dat niet beïnvloed wordt over enkele kilometers afstand. Ook in tijd kent de bodemdaling een glad verloop. Schoksgewijze daling is niet aan de orde. De onvolledige kennis over de exacte opbouw en gedragingen van de ondergrond leidt niet tot onzekerheid daarover.
2n	0017, 0018, 0019, 0032, 0027	Zienswijze	Indieners stellen dat in het gebied rond de Nedmag locaties in Borgercompagnie en Tripscompagnie vanwege de nabije aanwezigheid van het Annerveen gasveld en het Groningen gasveld bodemdaling plaatsvindt. De minister houdt hier onvoldoende rekening mee.
		Antwoord	De minister stelt dat het voornemen is om zowel de gaswinning uit het Annerveenveld en het Groningenveld te stoppen. Hierdoor zijn de verwachte effecten van deze gaswinningen op de bodemdaling (en bodemtrillingen) in deze omgeving kleiner dan eerder verwacht. In het instemmingsbesluit heeft de minister de effecten van de gestapelde mijnbouw door de gaswinning uit deze omliggende gasvelden beoordeeld, waarbij de minister is uitgegaan van de door de NAM en Nedmag berekende bodemdaling. De te verwachte gemodelleerde bodemdaling boven en rond Veendam als gevolg van zoutwinning zoals beschreven in dit winningsplan, bedraagt maximaal 95 cm in 2045. Dit brengt de totale gemodelleerde cumulatieve bodemdaling sinds 1972 (het referentiejaar voor de gaswinning) door zoutwinning én gaswinning in omliggende velden in de nabijheid van Veendam op maximaal 1,1 m in 2080. Deze berekeningen zijn beoordeeld door TNO en SodM. De minister heeft zich daarom op deze berekeningen gebaseerd. Hierbij is rekening gehouden met cumulatieve effecten met gaswinningen uit het Groningenveld en het gasveld Annerveen op de cavernes van Nedmag.
2o	0010, 0012, 0017, 0019, 0032,	Zienswijze	Indieners stellen dat er te veel onzekerheden zijn en dat er te weinig onafhankelijk onderzoek is gedaan. Het is wrang te moeten constateren dat met de verre van volledige kennis van het gedrag van de ondergrond en dus van de risico's en de daarmee nauw samenhangende mate van veiligheid, de minister toch van mening is dat de veiligheid voor de omwonenden voldoende gewaarborgd lijkt te zijn. Een stevige basis voor die overtuiging ontbreekt echter in het ontwerpbesluit.
		Antwoord	De minister stelt dat het winningsplan van Nedmag en onderzoeken die eraan ten grondslag liggen zijn beoordeeld door zowel TNO, SodM als de Tcbb en de minister heeft zijn oordeel gebaseerd op de adviezen van deze onafhankelijke adviseurs. TNO en SodM hebben hier onafhankelijk onderzoek naar uitgevoerd. De minister stelt dat een bodemdalingsprognose altijd een onzekerheidsmarge kent. De volgende onzekerheden spelen een rol: Openstaand volume TNO heeft deze massabalans-studie beoordeeld, en geeft aan dat er forse onzekerheden overblijven. De minister heeft daarom aanvullende informatie verzocht van Nedmag. Nedmag heeft in haar aanvullende informatie de onzekerheidsmarge goed onderbouwd.

			Druk in de caverne Door de volledige cyclus van vorming van cavernes tot het weer laten verdwijnen van dit openstaand volume te beschrijven in het voorliggende winningsplan, reduceert Nedmag onzekerheid in het drukverloop in de caverne. Komvorm Nedmag heeft in 2018 een uitgebreide studie laten doen naar de beste manier van modelleren van de kom. Omdat een goede overeenkomst tussen model en metingen in het verleden niet altijd een garantie biedt voor de accuraatheid van een voorspelling, kent deze nog altijd een onzekerheidsmarge. Deze onzekerheden leiden ertoe dat er rekening is gehouden met een onzekerheidsmarge van +7 cm.
2p	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag stelselmatig heeft aangevoerd dat het bedrijf geen schade veroorzaakt, ondanks de door de zoutwinning veroorzaakte bodemdaling. Echter, door het dalen van de bodem is het Waterschap Hunze en Aa's inmiddels tegen de grens van zijn mogelijkheden aangelopen. Met de uitbreidingsplannen wordt die grens, zoals in het advies van deze organisatie te lezen valt, overschreden. Bij dit alles dient men zich te realiseren dat het bij Nedmag gaat om een private onderneming. Dan is het op zijn zachtst gezegd stuitend te lezen in het ontwerp dat de minister stelt dat het waterschap zich ontegenzeggelijk extra inspanningen moet getroosten om een privaat bedrijf overeind te kunnen houden. Het is, ondanks alle daartoe strekkende onderzoeken en rapporten, vooralsnog onduidelijk of het waterschap erin slaagt de waterpeilen voor de bewoners en voor de landbouw op een aanvaardbaar niveau te houden. Verder valt het op dat de minister het advies van een direct bij de gevolgen van de zoutwinning betrokken adviseur, namelijk het Waterschap Hunze en Aa's, naast zich neerlegt. De minister stelt dat de overige adviseurs zijn van oordeel dat het winningsplan volledig is en voldoende informatie bevat om een instemmingsbesluit te nemen. De minister geeft hier geen onderbouwing voor zijn opvatting dat, in vergelijking met de experts van het waterschap, die overige adviseurs met de benodigde kennis ten aanzien van waterbeheer geëquipeerd zijn. Hier lijkt eerder sprake te zijn van een getalsmatige constatering dan van een gefundeerd oordeel.
		Antwoord	De minister stelt dat het waterschap in haar advies stelt dat verdere bodemdaling onwenselijk is, maar wel te beheersen is door middel van het treffen van maatregelen. De minister heeft dit advies betrokken bij zijn besluit tot instemming. Het waterschap geeft vanuit haar expertise in haar advies een onderbouwing van de te nemen maatregelen. Het extra produceren van zout zal leiden tot extra bodemdaling en daardoor zullen extra maatregelen getroffen moeten worden, om het huidige grondgebruik van de juiste drooglegging te kunnen blijven bedienen. Een eerste inventarisatie geeft aan dat er wederom een vergaande opsplitsing van de bestaande peilgebieden nodig zal zijn, waardoor nog verdere verkleining van de peilgebieden zal

			plaatsvinden en risico's door het veranderende klimaat ook voor het grondgebruik zullen toenemen. Met de ervaring aan benodigde maatregelen voor een bodemdaling tot 65 cm, heeft het waterschap een prognose gemaakt voor het aantal extra peilgebieden kunstwerken met een bodemdaling tot 80 cm en tot 95 cm. Ongeacht de instemming met het winningsplan dient het waterschap rekening te houden met de effecten van een bodemdaling tot 87 cm (80 cm + 7 cm onzekerheid) als gevolg van de beheersmaatregelen als gevolg van het incident van april 2018. De minister merkt op dat de kosten voor deze maatregelen door Nedmag dienen te worden betaald.
2q	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister voorwaardelijk in met de aanleg van de cavernes VE-7 en VE-8. Bij deze voorwaarde schaarde de minister zich achter de aanname van Nedmag ten aanzien van de verwachte bodemdaling. Echter, bodemdaling is een niet te stoppen proces en dus is de genoemde voorwaarde onhoudbaar.
		Antwoord	De minister stelt dat de minister in zijn beoordeling uitgaat van de maximaal voorspelde bodemdaling. Het is geen aanname, maar een prognose. De door Nedmag uitgevoerde bodemdalingsprognose is door SodM en TNO beoordeeld. TNO en SodM kunnen zich vinden in de wijze waarop Nedmag de bodemdaling heeft bepaald en de uitkomsten van de prognose.
2r	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat het meet- en regelprotocol voorafgaand aan de werkzaamheden ten behoeve van de boringen en de ontwikkeling van de cavernes VE-5 en VE-6 door Nedmag ontwikkeld dient te zijn en door SodM gevalideerd te zijn voorafgaand aan de instemming.
		Antwoord	De minister stelt dat het meet- en regelprotocol een belangrijk middel is om via bijvoorbeeld het monitoren en aanpassen van de pekdruk de veiligheid voor mens en milieu te bewaken. De minister neemt aan dat met valideren indiener bedoelt dat SodM het meet en regelprotocol adequaat bevindt. Nedmag moet het meet- en regelprotocol indienen bij SodM en een afschrift sturen aan de minister. Het meet- en regelprotocol moet voorafgaand aan de winning zijn uitgewerkt en adequaat bevonden door SodM.
2s	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat hoofdstuk 6, Kosten van de zoutwinning, van het winningsplan aangeeft dat deze gegevens vertrouwelijk zijn. In het artikel van de Mijnbouwwet waar in dit hoofdstuk naar verwezen wordt, staat niets over de vertrouwelijkheid van dit soort gegevens. Denkend aan de ongetwijfeld negatieve financiële consequenties van de calamiteit van april 2018 is het des te meer van belang dat ook voor omwonenden en overige bewoners binnen het concessiegebied van Nedmag duidelijkheid bestaat over de actuele financiële situatie van het bedrijf. Verder verwijst Nedmag naar het Mijnbouwbesluit art. 24 lid 1 1. Dat artikel heeft betrekking op de winning van koolwaterstoffen. De relevantie hiervan voor het Winningsplan van Nedmag wordt niet duidelijk gemaakt.
		Antwoord	De minister stelt dat de kosten voor de zoutwinning vertrouwelijk zijn. Deze gegevens maken geen deel uit van het openbare winningsplan en zijn separaat ingediend bij de minister. Dit is niet

			op grond van de Mijnbouwwet, maar is geregeld in Wet Openbaarheid van Bestuur (Wob). Het gaat hier om bedrijfs- en fabricagegegevens, die door Nedmag vertrouwelijk zijn meegedeeld. Op grond van artikel 10, eerste lid onder c van de Wob blijft het verstrekken van deze informatie achterwege.
2t	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat de Mijnraad in zijn advies aangeeft dat er aanzienlijke onzekerheden bestaan, dikte en helling van de nieuw te winnen zoutlaag. Dit betekent niets anders dat de minister toestaat dat met het boren van nieuwe putten en vervolgens de winning van magnesiumzout op WHC-1 die locatie een proeftuin wordt. Dat roept in elk geval nogmaals de vraag op of de met die winning onvermijdelijk samenhangende bodemdaling zich nog wel goed verhoudt tot een goed gebruik van het gebied.
		Antwoord	De minister wijst erop dat de Mijnraad heeft geadviseerd dat het geomechanische model dat door TNO is gevalideerd, van toepassing is op en afgeleid van de reeds bestaande cavernes. De nieuwe cavernes zijn gepland op de flanken van het zoutkussen op een afstand van ongeveer 1,5 km van de bestaande winning. Dit betekent dat er aanzienlijke onzekerheden bestaan over diepte, dikte en helling van de nieuw te winnen magnesiumzoutlaag. De minister heeft daarom voorgeschreven dat Nedmag van de geplande vier cavernes er eerst slechts twee zal aanleggen en ontwikkelen. Met de verkregen gegevens over de eerste twee cavernes kan Nedmag het geomechanische model toetsen en eventueel opnieuw valideren om daarmee onzekerheden in de bodemdalingsprognose zoveel mogelijk te reduceren. Hiervan hangt dan af of, en zo ja waar, er nog volgende cavernes gerealiseerd kunnen worden. De minister stelt dat een onzekerheid in de hoeveelheid te winnen zout niet wil zeggen dat de maximale bodemdaling is onderschat. In de bodemdalingsprognose worden alle onzekerheden meegenomen, ook het hoogste productiescenario. Zo wordt uitgegaan van een worst case-scenario.
2u	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat in de afgelopen jaren de minister keer op keer Nedmag de ruimte heeft gegeven zijn eigen activiteiten te beoordelen en valideren. Ook nu staat de minister Nedmag toe als mijnbouwer het eigen zout te keuren. Nedmag moet met de verkregen gegevens uit de eerste twee cavernes het geomechanisch toetsen en eventueel opnieuw valideren waar het gaat om het gebleken onbeheersbare proces van de bodemdaling. Met die vrijblijvende opstelling schiet de minister te kort waar het zijn zorgplicht richting de bewoners van Borgercompagnie en omstreken betreft.
		Antwoord	SodM houdt toezicht op de activiteiten van Nedmag. Voor aanvang van de winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 dient Nedmag een analyse van de effecten van de winning uit de cavernes VE-5 en VE-6 te overleggen aan de minister. De winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 mag uitsluitend worden aangevangen indien uit deze analyse aannemelijk wordt dat de bodemdaling ten gevolge van de totale winning zoals opgenomen in het winningsplan niet zal worden

			overschreden. Het geomechanische model wordt opnieuw getoetst en gevalideerd en voorgelegd aan SodM voordat met de winning uit de cavernes VE-7 en VE-8 kan worden aangevangen.
2v	0018	Zienswijze	Indiener stelt dat in een second opinion op het ontginningsplan Nedmag 2001 wordt aangegeven dat verandering in de relatieve grondwaterstand de belangrijkste oorzaak is van mogelijke schade aan gebouwen en percelen. De grondwaterstanden dienen de bodemdaling nauwgezet te volgen. Pas in 2016 is een peilbesluit genomen en zijn er peil-aanpassingen verricht. Middels een theoretisch grondwatermodel is berekend wat het effect is van de peilwijziging op de grondwaterstand. Indiener verzoekt de minister om zorg te dragen dat er een representatief netwerk van freatische peilbuizen in het bodemdalingsgebied van Nedmag wordt gerealiseerd. Indiener stelt dat de minister zorg moet dragen dat er een representatief netwerk van freatische peilbuizen in het bodemdalingsgebied van Nedmag wordt gerealiseerd. Voorzien van realtime dataloggers waarmee automatisch de waterstanden worden geregistreerd, publicatie realtime openbaar toegankelijk via een speciaal hiervoor ingerichte website en een jaarlijkse analyse en publicatie van de resultaten met daarbij de focus op afwijkingen.
		Antwoord	De minister stelt dat het waterschap verantwoordelijk is voor peilaanpassing. Het waterschap dient dit te monitoren. Deze taak ligt bij het waterschap en niet bij de minister. Sinds 2018 monitort Nedmag de kwaliteit van het grondwater in de (diepe) ondergrond rondom de locatie Tripscompagnie. Eerst vooral met bestaande voorzieningen (peilbuizen, waterbronnen, winningsputten), inmiddels vooral met strategische geplaatste nieuwe, diepe peilbuizen. De grootste diepte waarop grondwatermonsters genomen kunnen worden is ca. 400 m, via de 16" buitenbuis van winningsput TR-2. Daarnaast worden de standen van freatisch grondwater gemonitord, deels via peilbuizen van de overheid (zie het DINO-loket) en deels door Nedmag. Nedmag deelt haar meetdata met het waterschap en de omliggende gemeentes. De minister vindt het belangrijk dat Nedmag naar de omgeving communiceert over eventuele relatieve veranderingen in de grondwaterstand. Artikel 36 van de Mijnbouwwet geeft echter geen basis om ten aanzien van communicatie voorschriften over op te nemen in het instemmingsbesluit met het winningsplan.
2w	0020	Zienswijze	Indiener stelt dat de bodemdaling door Nedmag niet gelijkmatig is, op basis van de in 2018 bij het waterpassen gemeten daling van het viaduct over Borgercompagnie.
		Antwoord	De minister stelt zich op het standpunt dat de conclusie dat de bodemdaling door Nedmag ongelijkmatig is op basis van de in 2018 gemeten daling van het viaduct over de Borgercompagnie onjuist is. Dit blijkt een meetfout. Deze hangt samen met een afwijkende daling van slechts 1 van de 125 peilmerken die gebruikt zijn bij alle waterpassingen van 1993 tot 2018. In 2020 was de daling weer in lijn met die van de omgeving. Ook de satellietmetingen laten geen afwijkend daalgedrag van het viaduct zien. De minister verwijst hierbij ook naar het rapport

			Squeeze mining-induced stress changes in the faulted overburden of the Veendam salt Pillow, van de Universiteit van Aken (2018), wat als referentie 19 bij het winningsplan is gevoegd.
2x	0025	Zienswijze	Indiener stelt dat het gebied waarin Nedmag opereert niet alleen de gevolgen ondervindt van de magnesium zoutwinning. In de directe nabijheid bevinden zich drie gasvelden en op iets grotere afstand wordt gas opgeslagen in zoutcavernes en bevinden zich drie waterwingebieden. De schades en risico's veroorzaakt door gestapelde mijnbouw zijn enorm en nog door niemand volledig te overzien. De gevolgen van gestapelde mijnbouw worden in het Winningsplan 2018 genegeerd. Ook in het advies van SodM ontbreekt het onderwerp gestapelde mijnbouw vrijwel volledig. Dit is zeer vreemd omdat er in april 2019 een motie in de Tweede Kamer is aangenomen waar ingesteld is dat is slechts een besluit over een nieuw winningsplan voor Nedmag genomen kan worden, nadat eerst de effecten van gestapelde mijnbouw in de regio onderzocht zijn. Dit onderzoek heeft tot op heden niet plaatsgevonden.
		Antwoord	De minister heeft de cumulatieve effecten wel degelijk beoordeeld. Naar aanleiding van de motie van april 2019 heeft de minister TNO gevraagd om de cumulatieve bodemdaling in het gebied westelijk van Veendam, die op grond van de geldende mijnbouwvergunningen en -maatregelen wordt verwacht, in kaart te brengen. 21 april 2020 heeft TNO hierover de minister geïnformeerd. De cumulatieve bodemdaling als gevolg van zout- en gaswinning in het gebied westelijk van Veendam is in kaart gebracht. Na correctie voor de daling door zoutwinning van voor 1993 bedraagt deze in het centrum van de dalingskom momenteel ruim 0,6 m en dit loopt in de komende decennia naar verwachting op tot krap 1,1 m. Dit resultaat is in lijn met eerdere adviezen over de te verwachten bodemdaling door de zoutwinning in het gebied westelijk van Veendam. Ook SodM adviseert over de cumulatieve effecten. De interactie beperkt zich volgens SodM tot het optellen van de bodemdalingseffecten tot een cumulatieve bodemdalingssom, en kent geen speciale risico's voor mens of milieu.
2y	0025	Zienswijze	Indiener stelt dat de bodemdaling, als gevolg van de zoutwinning eeuwigdurend grote invloed heeft op het waterpeil. Er zal een groot aantal gemalen en stuwen geplaatst moeten worden om zowel voor de landbouw als voor de bebouwing het juiste waterpeil te kunnen waarborgen. De voorgestelde waterhuiskundige maatregelen bij 95 cm bodemdaling in een straal van circa 3 kilometer zijn volgens Nedmag 15 nieuwe gemalen, 15 nieuwe stuwen, 2 nieuwe duikers en 2 nieuwe dammen. Dat alles in een gebied waarbij landbouw en bewoning samengaan, met als gevolg heel veel schade voor de inwoners en eeuwigdurende kosten. Het waterbeheer dreigt door de complexiteit onbeheersbaar te worden. Afgezien van de risico's die dit nu al met zich mee brengt is dit maatschappelijk totaal onverantwoord met het oog op de onzekerheden over de maatregelen die nodig zijn in verband met de klimaatcrisis, de zeespiegelstijging en de dreigende problemen met het reguleren van de waterstand. Bij een bodemdaling van 95 cm reikt de invloed van de peilgebieden tot aan Zuidlaren, dus al voorbij het grondwater beschermingsgebied de

			Groeve. Bovendien kunnen hierdoor optredende grondwaterstromingen eveneens schade veroorzaken. De kosten en gevolgen voor de bewoners zijn niet in de afweging van het ontwerp - instemmingsbesluit meegenomen. In het besluit merkt de minister op dat het waterbeheer ook bij een bodemdaling van meer dan 80 cm nog steeds beheersbaar zal zijn. Dit heeft de minister niet onderbouwd en dit is geheel in tegenspraak met het terdege onderbouwde advies van het Waterschap Hunze en Aa's
		Antwoord	De minister stelt vast dat het waterschap in het advies niet heeft aangegeven dat het waterbeheer niet beheersbaar is. Het waterschap heeft gesteld dat er meer maatregelen moeten worden getroffen. Een bodemdaling tot 80 cm of tot 95 cm, conform het ingediende winningsplan 2018, heeft een dermate extra toename aan noodzakelijke kunstwerken in het watersysteem tot gevolg, dat deze niet meer in redelijke verhouding staat tot de normale dichtheid aan peilgebieden en kunstwerken. Royal Haskoning/DHV heeft de effecten van de bodemdaling door zoutwinning op de inrichting en het beheer van het watersysteem als gevolg van het gewijzigd winningsplan 2018 voor zoutwinning door Nedmag in kaart gebracht. De minister stelt op grond daarvan vast dat er ontegenzeggelijk extra inspanningen van het waterschap nodig zijn. Het feit dat er extra inspanningen nodig zijn en meer dan in andere veenweidegebieden is op zichzelf geen reden om instemming te weigeren. De minister heeft tevens meegewogen dat, nu de bodemdaling ook zonder instemming oploopt tot maximaal 95 cm (inclusief + 7 cm onzekerheid) er hoe dan ook extra maatregelen getroffen dienen te worden. Zoals SodM heeft aangegeven, is er bij het in kaart brengen van de maatregelen voor de waterhuishouding uitgegaan van volledig functiebehoud. Soms zijn met minimale aanpassingen in het gebruik van met name agrarische gronden in totaal veel minder aanpassingen nodig. De minister merkt op dat kosten voor deze maatregelen voor rekening zijn van Nedmag.
2z	0025, 0028	Zienswijze	Indieners stellen dat de bestaande overeenkomst schadeafhandeling tussen Nedmag enerzijds en het Waterschap en twee gemeenten anderzijds in 2022 afloopt. Wanneer de gemeenten niet worden opgenomen in de genoemde constructie, zullen de kosten voor het aanpassen/onderhouden van hun infrastructuur als gevolg van de bodemdaling na 2022 ten laste komen van de gemeentelijke begrotingen. De inwoners van de betrokken gemeenten draaien dan op voor deze kosten. Indiener verzoekt met klem ook de kosten die gemeenten en overheden moeten maken op te nemen in de financiële waarborg. Eveneens moet milieuschade aan bodem- en grondwater hierin worden opgenomen.
		Antwoord	De minister stelt dat een nieuwe overeenkomst tussen Nedmag, het waterschap en de gemeenten Veendam en Midden-Groningen zal worden gesloten. De kosten voor maatregelen door de bodemdaling ten gevolge van de winning moeten worden getroffen, worden door Nedmag gedragen. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is Nedmag wettelijk

			aansprakelijk voor deze kosten. Deze aansprakelijkheid is dan ook niet afhankelijk van de overeenkomst welke de afhandeling van kosten van bodemdaling tussen Nedmag en lokale overheden betreft. De gevolgen van de bovengrondse activiteiten van de winning zijn geregeld in de milieuwetgeving. Als Nedmag normen overschrijdt, kan SodM handhavend optreden. Dit hoeft niet in afzonderlijke overeenkomst geregeld te worden.
2aa	0027	Zienswijze	Indiener stelt dat het winningsplan ontegenzeggelijk een verdergaande bodemdaling tot gevolg heeft. De vernatting van de gronden van cliënt zal daardoor steeds ernstiger vormen aannemen. Mogelijk is het landbouwkundig gebruik over enkele jaren niet meer mogelijk. Naast het feit dat cliënt daarmee zijn inkomen verliest, blijft hij achter met een onverkoopbaar bedrijf. Het winningsplan noch enige ander regeling voorziet in een schadeloosstelling of compensatie. De belangen van grondeigenaren en -gebruikers, waaronder die van indiener, zijn ten onrechte niet afgewogen en meegenomen in de besluitvorming.
		Antwoord	De minister stelt dat de voortzetting van de zoutwinning door Nedmag verdere bodemdaling tot gevolg heeft. Een effect hiervan is dat het grondwaterpeil relatief stijgt. Het waterschap kan hiervoor maatregelen treffen. Hierdoor worden de effecten voor grondeigenaren- en gebruikers beperkt. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is Nedmag wettelijk aansprakelijk voor schade als gevolg van de zoutwinning
2ab	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag niet alleen feitelijk wordt beloond omdat de winning vooralsnog kan doorgaan, maar wordt ook een veel forsere bodemdaling veroorzaakt dan aanvankelijk gelegaliseerd. Tevens is de positie van SodM als onafhankelijk toezichthouder komen te vervallen. Om die reden dient het monitoringsplan door een onafhankelijk partij als Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek te worden beoordeeld en waar nodig aangepast. Overigens is een waterpassing een te trage methode van monitoring en dient er tenminste maandelijks een meting op basis van satelliet plaats te vinden.
		Antwoord	De minister stelt dat SodM de wettelijke onafhankelijk toezichthouder is op de mijnbouwactiviteiten. SodM ziet op dit moment geen reden voor een review van het Meetplan Veendam, maar als daar op enig moment aanleiding toe is, zal SodM daar een geschikte partij voor uitnodigen. Wat de geschikte partij is om zo'n review uit te voeren, hangt af van de vraag die op dat moment speelt. In verband met het tempo waarin de bodemdaling plaatsvindt is er geen aanleiding tot een maandelijks satellietmeting. Een waterpassing volstaat.
2ac	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat als gevolg van natuurkundige principes de in de grond gevormde cavernes na verloop van tijd door kruip van het magnesiumzoutgesteente weer gevuld worden. Dat heeft tot gevolg dat er een recht evenredig verband is tussen iedere m ³ gewonnen zout en de bodemdaling. In dat kader is het opvallend te noemen dat de producten van Nedmag kennelijk zo goedkoop zijn dat deze grootschalig worden ingezet voor de productie van voedingsmiddelen.

		Antwoord	De minister stelt dat het juist is dat er een direct verband is tussen de zoutwinning van Nedmag en bodemdaling in het gebied. Door de volledige hoeveelheid pek af te laten vindt er geen bodemdaling meer plaats nadat de cavernes zijn afgesloten. Het gewonnen magnesiumzout wordt niet gebruikt voor de voedingsmiddelenindustrie. Het gewonnen magnesiumzout wordt gebruikt als grondstof voor diverse industriële toepassingen, zoals additieven voor kunststof-producerende en verwerkende industrie en voor vuurvaste stenen die gebruikt worden bij de productie van staal en cement.
2ad	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat niet wordt vermeld dat de bodem verder gedaald is dan de genoemde 50 cm. Of en hoe groot de schade voor de direct omwonenden is, is indiener niet bekend. Het is niet uit te sluiten dat meerdere huizen in de omgeving als gevolg van deze versnelde bodemdaling schade hebben ondervonden.
		Antwoord	De minister heeft in het ontwerpbesluit aangegeven dat de bodem verder gedaald is dan 50 centimeter, namelijk 55 centimeter, als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. De cumulatieve bodemdaling met bodemdaling veroorzaakt door gaswinning van NAM is 65 centimeter. De bodemdaling door de zoutwinning ontstaat geleidelijk. Daardoor leidt deze naar verwachting niet tot schade aan bebouwing, maar de minister sluit het ontstaan van schade niet op voorhand uit. De minister is ervan op de hoogte dat er sinds 2001, ruim 200 schademeldingen zijn gedaan bij Nedmag. Een deel daarvan is tevens onderzocht door de Tcbb. Uit deze onderzoeken is geen causaal verband aangetroffen tussen de zoutwinning en de schade. Indien er desondanks schade ontstaat aan bebouwing als gevolg van de zoutwinning door Nedmag dan is Nedmag op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk voor deze schade.
2ae	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat in het winningsplan staat vermeld dat alle gegevens over de winning, samenstelling van de zouten enzovoorts vanaf het begin wordt bijgehouden. Daarom zou een goede prognose kunnen worden gegeven van onder andere de bodemdaling. Gelet op de recentere ontwikkelingen blijkt dat deze bewering mank gaat. De prognose was eerder een daling tot 50 cm. Dit is inmiddels overschreden.
		Antwoord	De minister stelt dat de prognose uit het winningsplan 2013 van Nedmag een bodemdaling was maximaal 65 centimeter. Hierbij ging Nedmag ervan uit dat de bestaande cavernes niet volledig werden afgelaten en dat er nog pek in de ondergrond aanwezig bleef. Naar aanleiding van het incident van april 2018, heeft Nedmag geoordeeld dat het gelet op de veiligheid verstandig is de cavernes volledig af te laten. SodM heeft hiermee ingestemd. Als gevolg van het afdelen van de cavernes bedraagt de verwachte bodemdaling circa 80 centimeter sinds 1977.
2af	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag in 2019 omwonenden nog heeft geïnformeerd over de verwachte bodemdaling. Toen zijn de cijfers van het winningsplan 2013 nog getoond, waarin de voorspelde bodemdaling in 2028 een grens kent net voor de lintbebouwing van Kielwindeweer. Uit de cijfers

			die in het winningsplan 2018 staan, blijkt dat op basis van metingen in 2018 al bekend was dat deze kom veel groter is.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag in 2019 er al van uitging dat de volledig aanwezige hoeveelheid pekkel werd afgelaten en de bodemdaling groter was dan in het winningsplan 2013 was voorspeld. Het is aan Nedmag om de omgeving te informeren over de bodemdaling. De minister constateert dat Nedmag reeds op 13 december 2018 via hun website en via brieven naar de omwonenden heeft gecommuniceerd dat de bodemdaling groter zou worden dan in het winningsplan 2013 is beschreven.
2ag	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag voor de voorspelling van de bodemdaling een model heeft gebruikt gebaseerd op de eigen gegevens van bodemdaling. Dit model is gebleken onbetrouwbaar. Immers de bodemdaling is nu al groter dan voorheen ingeschat. Dit model had niet mogen worden toegestaan.
		Antwoord	De minister stelt dat het model dat Nedmag heeft gehanteerd voor het berekenen van de bodemdaling geverifieerd is door TNO en ook de onzekerheden daarin zijn geverifieerd door TNO. TNO kan zich vinden in de wijze waarop de bodemdaling is voorspeld. Dat de bodemdaling groter is dan in het verleden is ingeschat is het gevolg van het volledig afdalen van de aanwezige pekkel uit de bestaande cavernes. Dit is een maatregel waarmee SodM heeft ingestemd, die wordt uitgevoerd ten behoeve van de veiligheid.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over bodemdaling geven geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit met het winningsplan Nedmag 2018 inhoudelijk te wijzigen.

3			<i>Bodemtrilling</i>
3a	R006 Plaatsing extra geofoon	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat het adequaat monitoren van bodemtrillingen van groot belang is, zodat de oorsprong van een trilling goed detecteerbaar en te lokaliseren is. Op 1 april 2020 motie nr. 733 in de Tweede Kamer aangenomen, gericht op het optimaliseren van het seismisch meetnetwerk bij mijnbouwlocaties om ongerustheid bij burgers voor een deel weg te nemen door onafhankelijke metingen en een fijnmazig, met de regio afgestemd, netwerk. De provincie Groningen wordt hierbij graag betrokken.
		Antwoord	De minister is het met de provincie Groningen eens dat het adequaat monitoren van bodemtrilling van groot belang is, zodat de oorsprong van seismische trilling goed detecteerbaar en lokaliseerbaar is. De minister stelt mede op basis van het SodM vast dat het risico op bodemtrilling door de zoutwinning van Nedmag klein is. In mei 2019 heeft Nedmag reeds een geofoon geplaatst in de nabijheid van de mijnbouwrichting WHC-2. Met enkel dit meetstation is er echter geen goed onderscheid in locatie te maken tussen bodemtrillingen die plaats kunnen vinden ten zuiden van dit station. De minister heeft daarom in het instemmingsbesluit met het

			winningsplan van Nedmag voorgeschreven dat Nedmag ervoor moet zorgen dat ook een goede locatie moet worden bepaald voor mogelijke bodemtrillingen in de cavernes VE-7, VE-8 en TR-9. De plaatsing van dit station dient Nedmag met het KNMI te overleggen. De aanleiding van de motie nr. 33529-733 had betrekking op gaswinning. Voor de kleine gasvelden in Nederland is een geavanceerdere methodiek ontwikkeld om te kunnen voorspellen of aardbevingen zullen plaatsvinden door gaswinning. Deze methodiek gaat uit van lokale geologische modellen en gedetailleerde data per veld. Het SodM adviseert om vooralsnog gebruik te blijven maken van de huidige statistische methode voor het inschatten van het seismisch risico van de kleine gasvelden totdat per veld voldoende data beschikbaar is om aan deze nieuwe methode invulling te geven. Het meten van lichte trillingen, als die al voorkomen, is een onderdeel van de benodigde data. Mede daarom wordt geïnvesteerd in het uitbreiden en verdiepen van het seismische monitoringsnetwerk van het KNMI voor de kleine gasvelden. De minister maakt afspraken met het KNMI hierover. De provincie wordt hier ook bij betrokken. Deze afspraken maken echter geen onderdeel uit van voorliggend winningsplan.
3b	0013, 0014, 0015, 0024 Risico op bodemtrilling	Zienswijze	Indieners stellen dat als gevolg van het winnen de kans op bodemtrillingen een stuk groter is met alle gevolgen van dien.
		Antwoord	De minister stelt mede op basis op het advies van het SodM vast dat het risico op (voelbare) bodemtrillingen door de zoutwinning van Nedmag klein is. Door voortzetting van de winning neemt de kans op bodemtrillingen niet toe.
3c	0017 Breuken boven de zoutlaag	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister geen inzicht in het gedrag van de breuken boven de zoutlaag heeft. Deze breuken kunnen verschuiven en de vraag is dan op welke onderzoek dat inzicht is gebaseerd. Indien nog geen onderzoek naar dit aspect is gedaan, dan lijkt er alle aanleiding om dit alsnog door een van Nedmag onafhankelijke instelling te laten onderzoeken.
		Antwoord	De minister stelt dat breuken in de ondergrond zijn ontstaan gedurende een periode van duizenden jaren. Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat deze breuken kunnen verschuiven als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. TNO heeft in het verleden onderzoek gedaan naar breuken in de ondergrond. De veronderstelling van de zienswijze-indiener dat breuken verschuiven komt hierin niet naar voren. Er bestaat dan ook geen aanleiding nader onderzoek te doen naar de breuken in de ondergrond.
3d	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Indiener verwijst naar de website HiQuake. Dit is een database van geïnduceerde aardbevingen, ook bekend bij de minister, het SodM en Nedmag. In het besluit wordt genoemd dat in het winningsgebied van Nedmag alleen aardbevingen gemeten zijn op een diepte van 3 km. Dit is de

	Diepte bodemtrillingen		diepte waar gas gewonnen wordt. Hieruit concludeert de minister dat Nedmag deze aardbevingen niet veroorzaakt kan hebben. KNMI doet pas sinds kort een poging om de werkelijke diepte van aardbevingen te meten of te analyseren. Jarenlang is er voetstoots van uitgegaan dat de diepte van 3 km. juist is omdat op die diepte gas gewonnen wordt. Indien er vraagt de minister dan ook te onderbouwen waarom alle in het verleden gemeten aardbevingen op 3 km diepte plaatsgevonden zouden hebben, en het bewijs aan te leveren dat er geen trillingen gemeten zijn die door Nedmag veroorzaakt kunnen zijn.
		Antwoord	De minister is bekend met de database van HiQuake. Op basis van het KNMI-meetnetwerk kan de diepte van een beving worden gemeten. Op basis hiervan blijken de meeste bevingen rondom Veendam op een diepte van rond de 3 km diepte gedetecteerd. Twee bevingen zijn gedetecteerd op een ondiepere diepte. Het KNMI heeft op 20 april 2018 twee zeer lichte bevingen gedetecteerd rond het tijdstip van de lekkage. Deze bevingen waren zo licht dat er geen goede locatiebepaling kon worden gedaan. Nedmag heeft inmiddels een meetstation geïnstalleerd op een locatie die is afgestemd met het KNMI. Met dit extra meetstation zijn toekomstige trillingen beter te detecteren, lokaliseren en is de oorzaak beter te achterhalen. Met artikel 12 van het instemmingsbesluit is vastgelegd dat er nog een extra meetstation dient te komen op een locatie die bepaald is in overleg met het KNMI. Het is te verwachten dat met de extra geofoons kleine seismische activiteiten gemeten zullen worden. Dit is de ervaring van het micro-seismisch monitoren van zoutcavernes elders in het land. De (micro) seismische activiteiten worden veelal veroorzaakt door het vereffen van gesteentespanningen rond de cavernes en af en toe het vallen van een blok zout in een caverne.
3e	0020 Breuken ondiepe ondergrond	Zienswijze	Indiener stelt dat bodemtrillingen ontstaan waar bestaande breuken in de aarde gaan bewegen. Breuken gaan bewegen als de spanningen aan weerszijde van de breuk zodanig verschillen dat een breekpunt wordt overschreden. Het spanningsverschil wordt opgeheven bij het bewegen van de breuk. Dit zal in Groningen veelal een verticale verschuiving teweegbrengen. In een onderzoek van de technische universiteit in Aken uit 2016 is aangetoond dat boven de zoutkussens ondiepe breuken aanwezig zijn, tot zo'n 120 m onder het maaiveld. Deze zullen bij activering merkbaar bodembeweging veroorzaken aan het oppervlak. Immers, er is hier geen zoutbuffer die de verschuiving van diepe breuken, geactiveerd als gevolg van gaswinning, kan absorberen. In opdracht van Nedmag heeft RWTH Aachen in 2017 een model gebouwd om de veranderingen van spanning door bodemdaling in de gesteentes boven het zout, te simuleren. Uit de resultaten kon worden geconcludeerd dat aardbevingen door activering van ondiepe breuken als gevolg van bodemdaling door zoutwinning, niet waarschijnlijk zijn. Het sterk vereenvoudigde model is niet representatief en de conclusie is gebaseerd op een situatie op 1300 m diepte. Uit resultaten van dit niet representatieve model is op te maken dat op 900 m het wel mogelijk is dat breuken geactiveerd worden. De conclusie dat aardbevingen door beweging van ondiepe breuken niet

			mogelijk zijn, is door Nedmag gesteld in de aanvraag tot instemming met het winningsplan en overgenomen in diverse adviezen. Dit is dus gebaseerd op zeer beperkte en deels foute aannames, beperkte opdracht en uitgevoerd voordat het frack incident in 2018 heeft plaatsgevonden. Het is zeer wel mogelijk dat bodemdaling van 60 cm aardbevingen kan veroorzaken. Een bodemdaling van 50 cm is eind 2018 bereikt. Met een daling van 6 cm per jaar is 60 cm al overschreden.
		Antwoord	De minister stelt dat het ontstaan van bodemtrillingen door activering van ondiepe breuken als gevolg van bodemdaling door zoutwinning niet waarschijnlijk is. Bodemdaling op zich leidt niet tot bodemtrillingen. Het SodM stelt in het advies op het winningsplan van Nedmag dat de zoutwinning een stabiliserend effect heeft op de grotere breuken in het Tryas Krijt en Tertiair boven de zoutcavernes. Ook de universiteit van Aken komt tot deze conclusie (Raith, A.F. en Urai, J.L. , University of Aachen (25-05-2017). Squeeze mining induced stress changes in the faulted overburden of the Veendam salt pillow). De spanning in verticale richting neemt sterker af dan in horizontale richting, en dus neemt de schuifspanning af. De minister stelt mede op basis van het advies van het SodM dat het model dat door Nedmag wordt gehanteerd representatief is. Een dergelijk model wordt ook gehanteerd bij andere winlocaties in Nederland. De ondergrondse structuur in Noord-Nederland is, vanwege de gaswinning, goed in kaart gebracht in 2016 door de Universiteit van Aken. Hierbij is een 3D geologisch model ontwikkeld. Uit dit model blijkt dat specifiek onder Veendam zich een voorkomen bevindt met een winbare laag zeer zuiver magnesiumzout oftewel bischofiet. Geomechanische modellen van de ondergrond in de omgeving van Veendam waar veranderingen in de spanning door oplosmijnbouw kunnen optreden, zijn in 2017 doorgerekend door de universiteit van Aken om te onderzoeken of deze veranderingen tot het reactiveren van bestaande breuken kunnen leiden (Raith, A.F. en Urai, J.L. , University of Aachen (25-05-2017). Squeeze mining induced stress changes in the faulted overburden of the Veendam salt pillow). De resultaten van deze berekeningen laten zien dat de veranderingen in spanning in de lagen boven het zout ten gevolge van oplosmijnbouw veel kleiner zijn dan die in de gasreservoirs ten gevolge van gaswinning. Er is een klein gebied aan de rand van het caverneveld van Nedmag waar de schuifspanningen licht toenemen, maar het is zeer onwaarschijnlijk dat deze toename tot reactivering van de breuken kan leiden. Een nadere analyse is door de universiteit van Aken in 2018 uitgevoerd naar de invloed van de in dit winningsplan beschreven zoutwinning op de mogelijke reactivering van aanwezige breuken in het gesteente (Urai, J.L. en Raith, A.F., University of Aachen (10-11-2018). Squeeze mining-induced stress changes in the faulted overburden of the Veendam salt Pillow). De conclusie is dat het onwaarschijnlijk is dat de zoutwinning van Nedmag inactieve bestaande breukvlakken zal reactiveren, zolang het zout-dak intact blijft.

			Het is echter niet uit te sluiten dat door de zoutkruip en het aflaten van de zoutcavernes lichte bodemtrillingen zullen voorkomen. Dit is ook de ervaring met andere winlocaties in Nederland. Als gevolg van de zoutwinning door Nedmag is er een klein risico op lichte bodemtrillingen. De kans op bovengrondse effecten als gevolg van deze lichte bodemtrillingen is echter verwaarloosbaar. Omdat bodemtrillingen niet zijn uit te sluiten en met het bestaande seismisch meetstation geen goed onderscheid in locatie te maken is tussen bodemtrillingen die plaats kunnen vinden in het zuidelijke deel van het wingebied van Nedmag, heeft de minister voorgeschreven dat Nedmag ervoor moet zorgen dat ook een goede locatie kan worden bepaald voor mogelijke bodemtrillingen in VE-7, VE-8 en TR-9. De plaatsing van de benodigde seismische meetapparatuur dient Nedmag met het KNMI te overleggen. Mocht ondanks de verwachting toch een bodemtrilling plaatsvinden als gevolg van de zoutwinning door Nedmag, dan wordt dit gemeten met deze meetstations.
3f	0020 Incident 2018 en risico op bodemtrillingen	Zienswijze	Indiener stelt dat het incident van 2018 tot aardbevingen kan leiden. Stanford University heeft onderzocht hoe het stromen van vloeistof door een poreuze laag spanningsverschillen veroorzaken. Zijn bevindingen waren dat spanningsverschillen zich vooral rond breuken concentreren, waardoor reactivering van breuken snel waarschijnlijk wordt. Ofschoon er maar kleine trillingen zijn gemeten tijdens het incident in 2018 is het waarschijnlijk dat ondiepe breuken tijdens het wegstromen van pekkel en diesel ondiepe breuken heeft geactiveerd.
		Antwoord	De minister stelt dat de kans klein is dat er breuken zijn gereactiveerd als gevolg van het incident in 2018, omdat de vloeistof dan in bestaande breuken zou moeten stromen. Deze breuken zijn echter niet of zeer beperkt toegankelijk voor vloeistof. Tijdens het incident van 20 april 2018 heeft het KNMI dan ook slechts een zeer kleine, nauwelijks meetbare trilling waargenomen. Door de maatregelen die SodM heeft opgelegd, om de hoeveelheid pekkel zoveel mogelijk af te laten uit de cavernes van het TR-cluster, wordt de kans op herhaling van het incident beperkt en dat geldt ook voor bodemtrilling als gevolg daarvan.
3g	0020 Verhoogd risico bodemtrilling door omliggende gasvelden	Zienswijze	Indiener stelt dat het Nedmag winningsgebied ligt tussen de Groninger en Annerveen gasvelden. Er worden regelmatig aardbevingen gemeten in het zoutwinningsgebied. Ook al is het moeilijk op de precieze diepte van de aardbeving te bepalen, het wordt aangenomen dat ze zijn veroorzaakt door gaswinning, ofschoon hier geen gas aanwezig is. Deze aardbevingen zullen niet stoppen als ze zijn aangekomen bij de cavernes en laten ook de lagen boven het zout trillen. Door bodemdaling is extra spanning ontstaan op de ondiepe breuken. Aardbevingen kunnen deze gestreste breuken activeren. Dat het minder waarschijnlijk is dat aardbevingen breuken activeren in het zout nabij cavernes, omdat zout stroperige eigenschappen vertoont, maakt hier niet uit.
		Antwoord	De minister stelt dat trillingen die zijn voorgekomen in naburige gasvelden in het verleden geen directe invloed hebben gehad op de zoutcavernes in de nabijheid van de bevingen. Het is onwaarschijnlijk dat er een zodanig grote trilling zou voorkomen dat deze direct van invloed is op

			de zoutcavernes. Er is derhalve geen sprake van cumulatieve risico's ten aanzien van bodemtrillingen of een risico dat een trilling in een gasveld een trilling kan opwekken bij de zoutcavernes. Desalniettemin heeft de minister voorgeschreven dat Nedmag een extra meetstation moet plaatsen om ervoor te zorgen dat ook een goede locatie kan worden bepaald bij mogelijke bodemtrillingen in de cavernes van Nedmag.
3h	0020 Cumulerend effect bodemtrilling met omliggende gasvelden	Zienswijze	Indiener stelt dat verweking lokale verzakking van de bodem veroorzaakt, welke scheefzakking van huizen tot gevolg kan hebben. De TU Delft heeft in 2018 aangetoond dat het mogelijk is dat verweking kan optreden bij aardbevingen met een versnelling van 0.1 g of hoger. Er zijn 5 aardbevingen met een magnitude variërend van 2.7 tot 3.1 onderzocht. Deze aardbevingen hebben een versnelling van 0.35 g op ongeveer 10 km afstand van het epicentrum veroorzaken. Bij een lagere magnitude wordt deze versnelling bereikt op minder dan 10 km van het epicentrum. De versnelling die minimaal nodig is om dicht gepakt zand, zoals gevonden in de Veenkoloniën, te verweken is 0.35 g. Het Groninger en Annerveen gasveld begint hemelsbreed op ongeveer 5 km van het viaduct in Borgercompagnie. Er zijn regelmatig aardbevingen geregistreerd op afstand van 7 km en 5 km met een magnitude van 2 tot 2.4. Het is dus mogelijk dat verweking in de Veenkoloniën op kan treden.
		Antwoord	Het is niet uit te sluiten is dat bevingen als gevolg van het Groningen gasveld of het Annerveenveld effect kunnen hebben aan de bovengrond in het gebied van de zoutwinning door Nedmag. De zoutwinning van Nedmag heeft geen effect op bevingen als gevolg van de gaswinningen in het Groningenveld en het Annerveenveld. Dichter gepakt zand kan verweken als de versnelling toeneemt tot boven de 0,35 g, maar bij de tot op heden opgetreden aardbevingen is een piek grondversnelling in de orde van 0,1 g opgetreden. De minister constateert dat in het rapport van de TU Delft uit 2018 geconcludeerd wordt dat zetting door verweking als gevolg van bevingen niet te verwachten is bij topwaarden van de bodemversnelling tot een niveau van 0,1 g. Er zijn geen aanwijzingen dat herhaald optreden van bodemtrillingen onder dit niveau met een beperkt aantal cycli tot verweking aanleiding zou kunnen geven. Trillingen die zijn voorgekomen in naburige gasvelden hebben geen directe invloed gehad op de zoutcavernes in de nabijheid van de bevingen. Het is onwaarschijnlijk dat er een zodanig grote trilling zou voorkomen dat deze direct invloed zou hebben op de zoutcavernes. Er is derhalve geen sprake van cumulatieve risico's ten aanzien van bodemtrillingen of een risico dat een trilling in een gasveld een trilling kan opwekken bij de zoutcavernes.
3i	0035 Zorgen over risico op bodemtrilling	Zienswijze	Indiener stelt dat er meerdere aardbevingen hebben plaatsgevonden. Dit is zeer angstig om mee te maken in een krakend huis en bewegende bodem.

		Antwoord	De minister kan zich voorstellen dat het beangstigend kan zijn om een aardbeving mee te maken. Deze aardbevingen zijn echter niet veroorzaakt door de zoutwinning van Nedmag, maar door de gaswinning uit naburige gasvelden. Op basis van de diepte van de bevingen kan de oorzaak bepaald worden en deze bevingen vonden plaats op een diepte van rond de 3 kilometer, wat aanzienlijk dieper ligt dan de cavernes van Nedmag.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over bodemtrillingen geven geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Nedmag 2018 te wijzigen.

4			<i>Schade door bodembeweging</i>
4a	R002, R036 Garantstelling door de rijksoverheid	Zienswijze	De gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo stellen dat het goed is dat de minister de financiële zekerheidsstelling ook als voorwaarde heeft opgenomen in de voorschriften. De gemeente Aa en Hunze stelt dat de minister de fondsvorming met Nedmag en het waterschap nog wil vormgeven. Concretisering daarvan met garantstelling door de rijksoverheid dient als voorwaardelijke verplichting te worden opgenomen in het definitieve instemmingsbesluit. Op die manier kunnen ook onvoorziene maatregelen op langere termijn voldoende vooraf worden geborgd.
		Antwoord	De minister stelt dat het wenselijk is dat Nedmag zorgdraagt voor een financiële zekerheidsstelling voor onderhoud door het waterschap van extra benodigde civieltechnische installaties die voortvloeien uit de activiteiten van Nedmag veroorzaakte bodemdaling. Voor de periode dat Nedmag niet meer actief is met zoutwinning kunnen Nedmag en het waterschap Hunze en Aa's een privaatrechtelijke overeenkomst te sluiten over de totstandkoming van deze financiële zekerheid. De minister schrijft dit echter niet meer voor als voorschrift aan het instemmingsbesluit. Gelet op het wettelijke kader, zoals opgenomen in artikel 36, in het instemmingsbesluit geen voorschrift kan worden opgenomen over de afwikkeling van schade en een financiële zekerheidsstelling ten behoeve van maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging. Dit is een vaste jurisprudentielijn die recent weer bevestigd is door de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (uitspraak over de gaswinning Gaag-Monster (ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:660, r.o. 16.1). De minister stelt dat het aan Nedmag en de decentrale overheden het Waterschap Hunze en Aa's is om in de privaatrechtelijke sfeer afspraken te maken over een financiële waarborg.

			De minister kan op grond van artikel 46 van de Mbw (aansprakelijkheid voor schade) en artikel 47 van de Mbw (zekerheidstelling kosten abandonneren) in separate besluiten zekerheden stellen. De minister merkt daarnaast op dat als een oorzakelijk verband tussen de schade en de zoutwinning van Nedmag wordt vastgesteld, Nedmag deze schade moet vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Nedmag hier door faillissement niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade aan natuurlijke personen (artikel 137 e.v. van de Mijnbouwwet). Deze verplichting vloeit direct voort uit de wet en kan niet bij voorschrift in een besluit geregeld worden. De zoutsector, waaronder Nedmag, heeft moeten bijdragen aan de vorming van het initiële vermogen van het waarborgfonds. Deze bijdrage is vastgelegd in artikel 121 van het Mijnbouwbesluit. Nedmag zal worden aangesproken wanneer het waarborgfonds moet worden aangevuld. De hoogte van dit bedrag is afhankelijk van de voorschotten die in het voorafgaande kalenderjaar ten laste van het waarborgfonds in verband met de activiteiten van Nedmag zijn betaald.
4b	R002, R006, R007, R030, R036, 0010, 0012, 0017, 0018, 0019, 0021, 0022, 0023, 0027, 0028, 0031, 0032 Wettelijk bewijsvermoeden	Zienswijze	De gemeente Aa en Hunze stelt dat de minister in het ontwerp-instemmingsbesluit het belang van een transparante, onafhankelijke en eenduidige wijze van schadeafhandeling onderschrijft. De gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo stellen dat voorafgaand aan het definitieve instemmingsbesluit een onafhankelijke schaderegeling voor zout in werking dient te zijn die inhoudelijk gelijk is aan het schadeprotocol Groningen en de Wet Bewijsvermoeden, zoals die geldt voor schades gerelateerd aan de gaswinning uit het Groningenveld. Schademeldingen uit deze regio met gestapelde mijnbouwactiviteiten moeten in alle gevallen gelijk behandeld worden, ongeacht de direct of indirect aan te wijzen veroorzakende mijnbouwactiviteit. De gemeente Veendam stelt dat een landelijk schadeprotocol voor de deelsector zoutwinning momenteel in de afrondende fase verkeert. De provincie Groningen stelt dat er geen twee regimes voor schade-afhandeling, veroorzaakt door gaswinning vanuit het Groningenveld én voor schade-afhandeling veroorzaakt door overige mijnbouwactiviteiten zouden moeten gelden.
		Antwoord	De minister stelt dat voor omwonenden van het Groningen gasveld een wettelijk bewijsvermoeden geldt op grond van artikel 6:177a van het Burgerlijk Wetboek en vormgegeven in de Wet bewijsvermoeden gaswinning Groningen. Dit is een uitzonderlijke afwijking van de hoofdregel die doorwerkt in de bestaande procesposities van partijen. Zo'n afwijking moet daarom goed kunnen worden gemotiveerd, waarbij zwaardere eisen gelden naarmate de reikwijdte groter is. In het belang van de rechtszekerheid en ter voorkoming van onevenredigheid is ook noodzakelijk dat de reikwijdte van bewijsvermoeden helder afgebakend is. Ten aanzien van het Groningen gasveld geldt dat voor een groot aantal gelijke schadegevallen vaststaat dat

			verreweg het grootste deel aan gaswinning uit het Groningenveld kan worden toegeschreven. Daaraan wordt het vermoeden ontleend dat ook de overige gevallen waarin die oorzaak niet is aan te tonen, maar ook niet is uit te sluiten, aan die oorzaak moeten worden toegeschreven. Deze situatie doet zich bij de zoutwinning door Nedmag niet voor. Alleen het feit dat er een kans op schade bestaat vindt de minister onvoldoende voor het invoeren van een wettelijk bewijsvermoeden. De kans op schade als gevolg van de zoutwinning van Nedmag is klein. Ten overvloede wordt opgemerkt dat een wettelijk bewijsvermoeden alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift. De minister vindt het wel belangrijk dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerde in een procedure maximaal wordt ontzorgd door de landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade. Dit gebeurt door het instellen van een onafhankelijke partij die zelf bij een schademelding onderzoekt wat de oorzaak van de schade is en de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de schademelder en draagt bij aan zijn ontzorging. De minister en de zoutbedrijven zijn met de afronding van een schadeprotocol en overeenkomst bezig en zullen op korte termijn tot ondertekening overgaan. De verwachting is dat de overeenkomst wordt gesloten voordat het instemmingsbesluit in werking treedt. Op basis hiervan zal de Commissie Mijnbouwschade ook meldingen van schade door zoutwinning gaan behandelen. De bewijslast wordt daarmee door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee wordt de burger ontzorgd.
4c	0012, 0017, 0018, 0019, 0021, 0022, 0023, 0027, 0028, 0031, 0032 Met Commissie Mijnbouwschade wordt geen wettelijk bewijsvermoeden ingevoerd	Zienswijze	Indiener stelt dat voor de schade wordt verwezen naar het recent opgerichte landelijke instituut. Indiener stelt dat met ingang van 1 juli 2020 schade als gevolg van mijnbouw kan worden gemeld bij de Commissie Mijnbouwschade. Indiener stelt dat met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade per 1 juli 2020 het doel is dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerden deze schadeprocedure maximaal wordt ontzorgd. Indiener stelt dat er geen valide argumenten te bedenken zijn om in de afhandeling van de schade de omgekeerde bewijslast om de inwoners maximaal te ontlasten niet in het besluit en de voorschriften op te nemen. Indieners stellen dat zowel de gevolgen van zoutwinning als aardgaswinning merkbaar zijn. Indiener stelt dat met de nabije aanwezigheid van gas en de zoutwinning door Nedmag, in een gebied van gestapelde mijnbouw, is het opmerkelijk dat de minister vasthoudt aan het niet van toepassing verklaren van het wettelijk bewijsvermoeden. Indiener stelt dat door de manier waarop onderzoeken zijn uitgevoerd, de manier waarop de opnemers gecommuniceerd hebben en verslaglegging hebben gedaan, door de manier waarop feitelijkheden genegeerd zijn en door de manier waarop uiteindelijk alle schademeldingen categorisch zijn afgewezen het vertrouwen in een objectieve schadebeoordeling weg is.

			Indiener stelt dat er geen garantie is dat Nedmag zich gaat houden aan de voorwaarden, zoals een meet-en regelprotocol opstellen, en het vooraf veiligstellen van financiële middelen om bij het einde van de winning het opruimen, de continuïteit van maatregelen in het waterbeheer en de afhandeling van eventuele toekomstige schade te waarborgen.
		Antwoord	De minister stelt dat met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade het wettelijk bewijsvermoeden niet van toepassing wordt verklaard op de zoutwinning van Nedmag, maar dat in praktische zin hetzelfde wordt bereikt. Het is belangrijk dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerde in een procedure maximaal wordt ontzorgd door de landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade. Dit gebeurt door het instellen van een onafhankelijke partij die zelf bij een schademelding onderzoekt wat de oorzaak van de schade is en de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de schademelder en draagt bij aan zijn ontzorging. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee weggehaald bij de burger.
4d	R002, R003, 0008, 0021, 0029 Akkoord sector zoutwinning met CM	Zienswijze	De provincie Drenthe en andere indieners stellen dat een goede schadeafhandeling een belangrijke voorwaarde is voor de voortzetting van de zoutwinning door Nedmag. De gemeente Aa en Hunze stelt dat de zoutwinners nog niet akkoord zijn met een voorstel van de minister.
		Antwoord	De minister onderschrijft het belang van een transparante, onafhankelijke en eenduidige wijze van schadeafhandeling, zoals de minister in zijn kamerbrief van 9 juni 2020 heeft aangegeven, en wordt een onafhankelijke en deskundige commissie ingesteld met als taak de onafhankelijke afhandeling te borgen van alle mijnbouwschadeschades in Nederland met uitzondering van schadegevallen door gaswinning uit het Groningenveld en opslag Norg. De minister deelt ook de behoefte aan een adequate uitvoeringsorganisatie ter ondersteuning en onder aansturing van de Commissie Mijnbouwschade. De Commissie Mijnbouwschade en de uitvoeringsorganisatie zijn 1 juli 2020 van start gegaan. De Commissie Mijnbouwschade is onafhankelijk en wordt niet aangestuurd door de minister. Er is nu één meldpunt met de website www.commissiemijnbouwschade.nl . Bij betrokken instanties zoals gemeenten, provincies en waterschappen en mogelijke gedupeerden is hieraan bekendheid gegeven. Voor burgers die schade willen claimen betekent dit dat zij bij één meldpunt terecht kunnen en zelf niet hoeven na te gaan welke mijnbouwactiviteit mogelijk oorzaak is van hun schade. De Commissie Mijnbouwschade is op 1 juli 2020 operationeel geworden, maar behandelt nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden. De minister is in gesprek geweest met de zoutsector om de Commissie Mijnbouwschade ook te laten adviseren over

			schades door zoals zoutwinning. Eind vorig jaar zijn decentrale overheden en andere stakeholders geconsulteerd over het concept schadeprotocol. De minister en de zoutbedrijven zijn met de afronding van een schadeprotocol en overeenkomst bezig en zullen op korte termijn tot ondertekening overgaan. De verwachting is dat de overeenkomst wordt gesloten voordat het instemmingsbesluit in werking treedt. Op basis hiervan zal de Commissie Mijnbouwschade ook meldingen van schade door zoutwinning gaan behandelen. De bewijslast wordt daarmee door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee wordt de burger ontzorgd.
4e	R007, 0029 Schadefonds als onderdeel overeenkomst Nedmag met betrokken decentrale overheden	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat in artikel 11 van het ontwerp-instemmingsbesluit de minister Nedmag de verplichting oplegt voor de totstandkoming van een fonds voor de noodzakelijke waterhuishoudkundige mitigerende maatregelen en van waaruit eventuele mijnbouwschade kan worden vergoed. Dit ziet de gemeente Veendam als een goede voorwaarde. De gemeente Veendam stelt dat de totstandkoming van dit fonds dient te geschieden in bredere context, waarbij meerdere decentrale overheden betrokken zijn.
		Antwoord	De minister heeft voorschrift 11 uit het instemmingsbesluit geschrapt. Zie voor nadere toelichting hierop antwoord 4a. De minister stelt dat het waterschap Hunze en Aa's heeft aangegeven dat extra kunstwerken nodig zijn als gevolg van de bodemdaling die veroorzaakt wordt door de activiteiten die beschreven worden in het winningsplan, in het belang van de veiligheid voor omwonenden en ter voorkoming van nadelig effecten. Het is van belang dat Nedmag over voldoende financiële middelen beschikt voor het nemen van deze noodzakelijke maatregelen. Nedmag kan voor de kosten van de te nemen maatregelen aansprakelijk gesteld worden door de decentrale overheid die de maatregelen moet treffen. In een privaatrechtelijke overeenkomst tussen de decentrale overheden en Nedmag kunnen ook andere afspraken gemaakt worden. De landelijk aanpak afhandeling mijnbouwschade brengt schade door zoutwinning onder bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze ziet op schademeldingen door burgers of micro-ondernemingen
4f	R030 Termijn schadeafhandeling	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat de minister redelijke termijnen dient in te stellen waarbinnen de schadeafhandeling definitief wordt bepaald. Dat om het leven van inwoners niet te veel te ontwrichten en de gang naar de rechter binnen een afzienbare tijd mogelijk te maken bij vermeende onredelijke toepassing van voorschriften. De gemeente Midden-Groningen stelt dat de afhandelingstermijnen uit de schades en veiligheidsaspecten in de gaswinning niet ten voorbeeld dienen maar vooral ter verbetering en voorkoming van het maken van dezelfde fouten.
		Antwoord	De minister stelt dat er een redelijke termijn moet zijn waarbinnen de schade wordt afgehandeld. De landelijke aanpak afhandeling mijnbouwschade is gereed, echter ziet dit nog niet op

			zoutwinning. Totdat deze aanpak ook ziet op zoutwinning moeten partijen schade melden bij de mijnbouwonderneming. De minister is met de zoutbedrijven tot overeenstemming gekomen. Schademeldingen door zoutwinning kunnen in de nabije toekomst bij de Commissie Mijnbouwschade worden ingediend. In het schadeprotocol voor zoutwinning worden termijnen opgenomen voor de Commissie Mijnbouwschade waarin schademeldingen moeten zijn afgehandeld. Mochten burgers en kleine bedrijven het niet eens zijn met advies van Commissie Mijnbouwschade, dan kunnen zij naar de rechter gaan.
4g	R006 Fonds nodig voor toekomstige verplichtingen	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat Nedmag een fonds moet inrichten zodat ook in de toekomst er gelden beschikbaar zijn en blijven die de kosten kunnen dekken voor het afsluiten van putten en het verlaten van de mijnbouwinrichtingen als ook voor het dekken van toekomstige kosten voor waterhuishoudkundige mitigerende maatregelen en de exploitatie daarvan en het vergoeden van schades. Dit zou een fonds moeten zijn dat bestaat naast het Waarborgfonds uit de Mijnbouwwet, waar Nedmag en andere zoutwinningsbedrijven aan hebben bijgedragen en aan bijdragen ter vergoeding van mijnbouwschade. Dit fonds moet ingericht zijn voor dat de nieuwe winning vanuit de putten/cavernes VE-5 en VE-6 zal zijn gestart. Nu er nog geen concrete planning kenbaar is voor het in ontwikkeling nemen van VE-5 en VE-6 moet een meer sturende concrete termijn in het artikel worden opgenomen, zodat ook zeker is dat de opvolging op tijd gereed is. Daarnaast voorziet dit artikel in een afstemming ten behoeve van het inrichten van dit fonds de minister en het waterschap Hunze en Aa's. Deze afstemming zou wat betreft de decentrale overheden breder moeten zijn en de provincie Groningen wil hierbij betrokken worden. De provincie Groningen stelt dat meer randvoorwaarden moet worden gegeven aan de vorm en inhoud van een dergelijke financiële constructie
		Antwoord	De minister heeft voorschrift 11 uit het instemmingsbesluit geschrapt. Zie voor nadere toelichting hierop antwoord 4a. De minister stelt dat het wenselijk is dat Nedmag een financiële zekerheid stelt zodat ook in de toekomst er gelden beschikbaar zijn en blijven die de kosten kunnen dekken voor toekomstige kosten voor waterhuishoudkundige mitigerende maatregelen. De manier waarop kan in een privaatrechtelijke overeenkomst worden vastgelegd. Het is ongepast om in een publiekrechtelijke besluit eisen te stellen aan een privaatrechtelijke overeenkomst. In eerste instantie is Nedmag aansprakelijk voor de schade op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek. Als Nedmag er niet meer is en er is ook geen rechtsopvolger, dan kan er een claim worden ingediend bij het waarborgfonds ingevolge artikel 135 van de Mijnbouwwet. Op grond van artikel 137 van die wet kan een natuurlijk persoon bij wie schade is opgetreden als gevolg van mijnbouwactiviteiten onder omstandigheden in aanmerking komen voor schadevergoeding ten laste van het waarborgfonds, bijvoorbeeld als de betrokken Nedmag failliet is verklaard of heeft opgehouden te bestaan. Gelet op de wettelijke regelingen is niet gebleken dat een adequate vergoeding van eventuele schade als gevolg van de zoutwinning ontbreekt.

4h	R005 Schade aan kaden	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat alle kosten die het waterschap moet maken om de hoogte van de kruin en/of de stabiliteit van kaden aan te passen aan bodemdaling, zodat de waterveiligheid niet verslechtert, volledig worden gecompenseerd door Nedmag. In de op te stellen overeenkomst en financiële waarborg zal dit moeten worden opgenomen. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat dit onderdeel benoemd wordt als vergunningsvoorwaarde. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat door het toenemen van de bodemdaling er meer en kleinere peilgebieden ontstaan met meer kunstwerken. Het risico van wateroverlast zal toenemen naar de toekomst bij piekbuizen en hogere waterpeilen. Als de bodem daalt stroomt er nu eenmaal meer water naar de laagste punten, als daar geen compenserende maatregelen voor worden genomen. Deze compenserende maatregelen brengen kosten met zich me. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat al deze kosten in de op te stellen overeenkomst en financiële waarborg moeten worden opgenomen, zodat het waterschap Hunze en Aa's verzekerd is van compensatie van alle gemaakte en nog te maken kosten. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat in de voorschriften deze onderdelen benoemd moeten worden als vergunningsvoorwaarden.
		Antwoord	De minister heeft voorschrift 11 uit het instemmingsbesluit geschrapt. Zie voor nadere toelichting hierop antwoord 4a. Het waterschap (en ook de andere overheden) kunnen Nedmag aansprakelijk stellen voor de kosten van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling die de activiteiten van Nedmag veroorzaken. De minister stelt dat Nedmag en het waterschap over de financiële zekerheidsstelling ook afspraken kunnen maken in een privaatrechtelijke overeenkomst. Royalhaskoning/DHV heeft onderzoek gedaan naar de invloed van de bodemdaling op de kaden. De bevindingen heb ik hier kort samengevat: De bodemdaling heeft invloed op een aantal lokale kaden in het gebied. De maatregelen aan deze kaden als gevolg van de bodemdaling door Nedmag dienen door Nedmag te worden vergoed. De maatregelen aan deze kades dienen te worden uitgevoerd in de periode dat Nedmag actief is in het gebied. De betreffende kaden zijn langs de kanalen bovenstrooms van de boezem gelegen. Voor deze kaden is geen norm opgesteld, omdat de kans dat het omringende land onder water loopt zeer gering is. Wel gelden eisen voor deze kaden om ervoor te zorgen dat de kaden in een goede toestand blijven. Ter hoogte van de lokale kaden bedraagt de maximaal extra optredende bodemdaling enkele centimeters tot maximaal 20 cm. Voor de lokale kaden gelden geen normen, maar moet de actuele hoogte hoger zijn dan de afkeurhoogte. Deze afkeurhoogte wordt bepaald op basis van een Maatgevend Hoogwater en een extra waakhoogte: • Maatgevend Hoogwater (MHW) = Zomerpeil (ZP) + 0,20 meter; • Afkeurhoogte = MHW + een waakhoogte van 0,30 meter.

			Voor de kaden in het gebied zijn door Royalhaskoning/DHV de huidige hoogtes bepaald. Deze zijn getoetst aan de afkeurhoogtes die voortkomen uit de in het peilbesluit 2016 vastgestelde zomerpeilen voor 2025 bij een bodemdaling van 65 cm. De bodemdaling leidt tot maatregelen aan de kaden van het Kieldiep en mogelijk ook van het A.G. Wildervanckkanaal en het Borgercompagniesterdiep. De nog op te treden bodemdaling op de locatie van het Kieldiep bedraagt circa 12 à 13 cm. In dit peilvak wordt een peilverlaging voorgesteld van 10 cm, dit betekent dat ca. 2 à 3 cm van de overhoogte verloren gaat door verdere bodemdaling naar 95 cm. Gezien de huidige overhoogte vormt dit geen probleem voor de waterveiligheid, maar om in de toekomst ook verzekerd te blijven van een situatie gelijk aan bestaand dient het verlies aan overhoogte gecompenseerd te worden. Dit dient bij een eerstvolgende maatregelen aan de kade mee te worden genomen. De nog op te treden bodemdaling op de locatie van het A.G. Wildervanckkanaal bedraagt minder dan 2 cm. Er wordt geen peilverlaging voorgesteld, dit betekent dat max. 2 cm van de hoogte verloren gaat door verdere bodemdaling naar 95 cm. De exacte hoeveelheid bodemdaling op deze locatie dient te worden bepaald en het eventuele verlies aan hoogte bij een eerstvolgende maatregelen aan de kade mee te nemen verlies aan hoogte bij een eerstvolgende maatregelen aan de kade dient te worden meegenomen. De nog op te treden bodemdaling op de locatie van het Borgercompagniesterdiep bedraagt minder dan 2 cm. Er wordt geen peilverlaging voorgesteld, dit betekent dat max. 2 cm van de hoogte verloren gaat door verdere bodemdaling naar 95 cm. Voorstel is om de exacte hoeveelheid bodemdaling op deze locatie nader te bepalen en het eventuele verlies aan hoogte bij een eerstvolgende maatregelen aan de kade mee te nemen. De hoogte van de kaden van de overige watergangen in het gebied, het Westerdiepsterdalkanaal, het Grevelingskanaal en het Tripscompagniesterdiep, voldoen in de huidige situatie niet aan de gewenste leggerkruinhoogte en de overhoogte neemt met enkele centimeters toe als gevolg van de genomen maatregelen ten behoeve van de bodemdaling en heeft daarmee een positief effect op de waterveiligheid.
4i	R005 Verandering grondwaterstanden	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat grondwaterstromingen op meerdere plaatsen terugkomt in het advies van het waterschap op het winningsplan van Nedmag. In het ontwerpbesluit wordt dit thema doorverwezen als onderdeel van het gebiedsproces. De minister geeft aan in het besluit dat het feit dat er extra inspanningen nodig zijn en meer dan in andere gebieden op zich geen reden is om instemming te weigeren. Aanpassing is mogelijk en leidt niet tot veiligheidsvraagstukken. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat de risico's van een aan de bodemdaling aangepast watersysteem en waterbeheer onvoldoende worden benoemd. Verdere bodemdaling zorgt voor een toenemende complexiteit in het faciliteren van de verschillende functies in het gebied met een passend waterpeil. Het risico op schade als gevolg van

			veranderingen in grondwaterstanden en grondwaterstromingen is niet uit te sluiten. Eventuele schade door aan bodemdaling aangepast waterbeheer is naar het oordeel van Hunze en Aa's voor rekening van Nedmag. Om de aansprakelijkheid hiervoor te borgen, stelt het waterschap Hunze en Aa's dat dit risico alsmede de aansprakelijkheid van Nedmag voor schade, vooraf en expliciet moet worden benoemd in het instemmingsbesluit en onder de aandacht moet worden gebracht van de Commissie Mijnbouwschade. Ook in de op te stellen overeenkomst en financiële waarborg zal dit moeten worden benoemd en opgenomen. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat in de voorschriften dit onderdeel moet worden benoemd als vergunningsvoorwaarde.
		Antwoord	Op grond van de Mijnbouwwet en het Burgerlijk Wetboek is Nedmag aansprakelijk voor de schade die het gevolg zijn van de activiteiten van Nedmag, vermelding ervan in een voorschrift in het besluit is derhalve overbodig. Het is aan de Commissie Mijnbouwschade om de oorzaak van de schade vast te stellen. De minister stelt dat de eisen voor grondwaterstromingen afhangen van de functies die een gebied heeft. Door middel van een gebiedsproces kan hier invulling aangegeven worden. De minister stelt dat een gebiedsproces geen voorwaarde is bij het besluit op het winningsplan. Het gebiedsproces is een advies aan de omgeving. De afspraken die in een gebiedsproces worden gemaakt kunnen invloed hebben op de functies in de regio. Het is niet aan de minister om aanvulling te geven aan de functies in het gebied en het beleid van de decentrale overheden.
4j	R005, 0010, 0012, 0019, 0032 Kosten waterbeheer nu en in de toekomst	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's en de indieners stellen dat het winningsplan van Nedmag bodemdaling met zich meebrengt en dit heeft gevolgen voor het waterbeheer. Als waterbeheerder wil het waterschap Hunze en Aa's zich niet geconfronteerd zien met kosten voor aangepast waterbeheer die niet worden gecompenseerd, nu of in de toekomst. Ook wenst het waterschap Hunze en Aa's geen aansprakelijkheid te dragen voor risico's op schade die het gevolg kunnen zijn van aan bodemdaling aangepast waterbeheer. De financiële waarborg is hierin een eerste stap. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat de voorgeschreven financiële waarborg nog onvoldoende duidelijk is en niet volledig. Naast aanleg en onderhoud moet ook de financiering van beheerkosten, de kosten van compenserende maatregelen en vervangingsinstrumenten geborgd zijn. Indiener stelt dat de zoutwinning een groot effect heeft op de waterhuishouding. De bodemdaling, die wordt veroorzaakt door de zoutwinning, heeft grote invloed op het waterpeil. Onder meer het waterschap Hunze en Aa's heeft daarover al veel geschreven. Het waterschap heeft aangegeven dat met het winningsplan geen sprake meer is van een redelijk en verantwoord watersysteem.
		Antwoord	De minister stelt dat de zoutwinning door Nedmag bodemdaling veroorzaakt en dat dit gevolgen heeft voor het waterbeheer. Op grond van de Mijnbouwwet en het Burgerlijk Wetboek is Nedmag

			daarvoor aansprakelijk. Naast een aansprakelijkheidstelling voor de kosten kan het waterschap ook tot een <u>privaatrechtelijke overeenkomst</u> komen over de betaling van de maatregelen.
4k	R005 MER-plicht	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat in de op te stellen overeenkomst benodigd nader onderzoek opgenomen moeten worden en onderdeel zijn van kosten die ondergebracht zijn in de financiële waarborg. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat bij mijnbouwactiviteiten met een dergelijke grote impact op de bodemdaling en aanwezige functies een MER een onderdeel moet zijn van de planprocedure bij mijnbouwactiviteiten, in deze het winningsplan van Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag in het winningsplan Nedmag een analyse geeft van bodemdaling en de effecten op de omgeving. Een plan-MER is niet vanzelfsprekend bij het uitvoeren van mijnbouwactiviteiten. In het kader van het gebiedsproces kan Nedmag in afstemming met de omgeving alsnog een plan MER opstellen. De minister stelt dat onderzoek naar de effecten van de bodemdaling door zoutwinning op natuur en milieu een onderdeel uit maakt van het winningsplan. De minister ziet geen aanleiding nader onderzoek voor te schrijven. Op grond van het Besluit milieueffectrapportage bestaat er geen verplichting om bij het winningsplan een MER op te stellen.
4l	R005 Overeenkomst met overheden nodig	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat een overeenkomst moet worden vastgesteld met de lokale overheden voordat de winningsvergunning is afgegeven en tot winning van zout kan worden overgegaan
		Antwoord	De minister is het met het waterschap Hunze en Aa's eens dat er bij voorkeur een nieuwe overeenkomst wordt afgesloten tussen Nedmag, het waterschap Hunze en Aa's en de andere betrokken decentrale overheden. De in 2002 gesloten overeenkomst tussen Nedmag en de decentrale overheden loopt tot eind 2022 en houdt in de onderliggende berekeningen rekening met een bodemdaling als gevolg van de zoutwinning van Nedmag tot en met 69 centimeter. Omdat deze maatregelen zijn getroffen is totdat deze bodemdaling is bereikt geen schade te verwachten. Omdat deze 69 centimeter nog niet bereikt is, is het niet noodzakelijk dat een nieuwe overeenkomst in werking treedt voorafgaand aan het instemmingsbesluit met het winningsplan. Deze bodemdaling van 69 cm zal op grond van dit winningsplan bereikt kunnen worden vanaf 2025. Het sluiten van een vernieuwde overeenkomst staat los van het nemen van het besluit op het winningsplan 2018 van Nedmag. De bodemdaling ontstaat als gevolg van de actieve winning uit de cavernes en door het aflaten van pekkel na afloop van de actieve winning. Bodemdaling kan gevolgen hebben voor de waterhuishouding. Het in standhouden van het watersysteem is een taak van het waterschap. Eventuele kosten voor het treffen van maatregelen als gevolg van de zoutwinning volgens het winningsplan dienen door Nedmag te worden vergoed. Ook indien de voorgenomen nieuwe cavernes niet worden ontwikkeld en enkel de aanwezige pekkel in de bestaande cavernes wordt

			afgelaten wordt de uiteindelijke bodemdaling meer dan 69 cm. Een aanpassing van de overeenkomst is daarom nodig nu het grootste deel van de additionele bodemdaling er komt als gevolg van het aflaten van de aanwezige pekel uit de bestaande cavernes. Het is daarom wenselijk een nieuwe overeenkomst te sluiten tussen Nedmag en het waterschap Hunze en Aa's en de andere decentrale overheden over de te nemen maatregelen. De minister stelt dat dit een privaatrechtelijke overeenkomst betreft van de overheden met Nedmag. De minister is hier geen partij in. De minister benadrukt dat ook zonder een dergelijke overeenkomst Nedmag aansprakelijk is voor de kosten. De instemming met het winningsplan hangt niet af van het vernieuwen van de overeenkomst tussen Nedmag en de decentrale overheden.
4m	R005 Fondsvorming voor maatregelen vanaf 1993	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat fondsvorming in een extern van Nedmag geplaatste financiële voorziening, ingericht en bedoeld voor alle kosten die toe te schrijven zijn aan de totale zoutwinning vanaf 1993.
		Antwoord	De minister stelt dat het wenselijk is dat het waterschap en Nedmag in overleg tot afspraken komen over de betaling van kosten welke betrekking hebben op beheer en onderhoud van civieltechnische installaties ten behoeve van het waterbeheer als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. De minister beoordeelt enkel de in dit winningsplan beschreven winning. Dat wil zeggen in de periode vanaf instemming tot 2045. Kosten vanaf 1993 tot aan de in dit winningsplan beschreven winning zijn onderdeel van de bestaande overeenkomst.
4n	R030, 0017, 0019, 0025, 0027, 0032 Financiële waarborg voordat boring van start gaat	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen en andere indieners stellen dat in de financiële waarborg moet worden opgenomen dat de constructie waarin deze financiële waarborg is gepositioneerd, moet zijn opgericht en werkend moet zijn voordat begonnen wordt met de boringen ten behoeve van de ontwikkeling van nieuwe cavernes. Op moment van winning zijn alle investeringen al gedaan, en hebben onomkeerbare ingrepen plaatsgevonden; als op dat moment blijkt dat een financiële waarborg niet haalbaar is, wordt het beoogde doel van de waarborg niet bereikt. Dus voordat met het boren wordt begonnen, dient de haalbaarheid van de financiële waarborg vast te staan. Voor wat betreft het fonds is het voorts noodzakelijk om periodiek, eens in de twee of drie jaar te herijken of de grootte van het fonds nog past bij de zich ontwikkelende realiteit rond de winning.
		Antwoord	De minister heeft voorschrift 11 uit het instemmingsbesluit geschrapt. Zie voor nadere toelichting hierop antwoord 4a. De minister stelt dat het wenselijk is dat de decentrale overheden en Nedmag in overleg tot afspraken komen over de betaling van kosten van maatregelen, waaronder die beheer en onderhoud, die het gevolg van de bodemdaling door zoutwinning zijn. De minister begrijpt dat de decentrale overheden het wenselijk vinden dat deze voorziening is gerealiseerd voordat de actieve winning vanuit de nieuwe cavernes van start gaat. Het is de winning van zout die bodemdaling veroorzaakt. Het plaatsen van een diepboring veroorzaakt geen bodemdaling.

			Afspraken over een dergelijke voorziening doen niets af aan de aansprakelijkheid daarvan van Nedmag.
4o	0014, 0015	Zienswijze	Indieners stellen dat er zorgen zijn over de zekerheid van de financiële situatie van Nedmag bij het verlaten van de putten en het nog jaren durende na-ijleffect
		Antwoord	Om te zorgen dat Nedmag ook in de toekomst over voldoende financiële middelen beschikt om te kunnen voorzien in de kosten van de door het waterschap te nemen maatregelen, zal de minister op grond van het artikel 47 van de gewijzigde Mbw bepalen of er financiële zekerheid moet worden voorgeschreven. Een dergelijk besluit kan na inwerkingtreding van de wijziging van de Mbw op ieder moment genomen worden.
4p	0026	Zienswijze	Nedmag stelt dat deze verplichting tot een financiële zekerheid niet kan en niet moet worden geregeld in een instemmingsbesluit. De Mijnbouwwet biedt immers geen mogelijkheden om aan een instemmingsbesluit voorwaarden te verbinden die zien op schadevergoeding voor het Waterschap of het stellen van financiële zekerheid daarvoor. Dat vond niet alleen de minister zelf, maar ook de Raad van State in de zaak over het Winningsplan 2013 van Nedmag. Artikel 36 van de Mijnbouwwet is per 1 januari 2017 gewijzigd. Ook onder de gewijzigde Mijnbouwwet oordeelt de Raad van State dat aan de instemming met een winningsplan geen voorschriften verbonden kunnen worden die betrekking hebben op een financiële vergoeding van ontstane schade.
		Antwoord	De minister stelt dat het juist is dat artikel 36 van de Mijnbouwwet geen basis biedt om aan de instemming met een winningsplan voorschriften te kunnen verbinden die betrekking hebben op een financiële vergoeding van ontstane schade. Op grond van het Burgerlijk Wetboek kan het Waterschap de kosten verhalen op Nedmag door middel van een aansprakelijkheidstelling. In plaats daarvan kunnen Nedmag en het Waterschap Hunze en Aa's ook een overeenkomst sluiten over de betaling van genoemde kosten.
4q	0026	Zienswijze	Nedmag stelt dat artikel 11 in verschillende opzichten vaag en onduidelijk is. Onduidelijk is bijvoorbeeld of de 'constructie' een afzonderlijke rechtspersoon moet zijn of dat ook op andere wijze financiële zekerheid kan worden gesteld. Een afzonderlijke rechtspersoon brengt per definitie beheerkosten en governance vraagstukken mee, waarbij de vraag is of het beoogde doel daarmee optimaal kan worden gewaarborgd. Verder dient de constructie te zien op 'toekomstige verplichtingen op grond van de mijnbouwregelgeving'. Het is vrijwel onmogelijk om een constructie af te stemmen op verplichtingen die nu nog niet bekend zijn. In het artikel is voorts niet geregeld voor hoe lang de voorgeschreven constructie zou moeten gelden. Evenmin is geregeld hoe of door wie wordt bepaald welke extra civieltechnische installaties benodigd zijn. Ook is niet helder wat precies de betrokkenheid van het waterschap en het ministerie bij deze financiële waarborg moet zijn. Bovendien willen wellicht ook andere overheden daarbij betrokken worden. De 'constructie' moet blijkens artikel 11 zijn opgericht voor de aanvang van de winning uit nieuwe cavernes. Betekent dat dat die constructie op dat moment ook al financieel moet zijn

			gevuld? En zo ja, tot welk bedrag of strekkende tot de bekostiging van exact welke verplichtingen?
		Antwoord	Het feit dat de minister de winning zoals beschreven in het winningsplan als veilig beoordeeld, betekent niet dat de minister onverschillig staat ten aanzien van een goede financiële waarborg voor de regio. Recent heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State weer bevestigd dat, gelet op het wettelijke kader, zoals opgenomen in artikel 36, in het instemmingsbesluit geen voorschrift kan worden opgenomen over de afwikkeling van schade en een financiële zekerheidstelling ten behoeve van maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (uitspraak over de gaswinning Gaag-Monster (ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:660, r.o. 16.1). Gelet op het voorgaande zal in het definitieve instemmingsbesluit, anders dan in het ontwerpbesluit, geen voorschrift worden opgenomen over een financiële waarborg ter vergoeding van de schade die het waterschap zal lijden ten gevolge van de winning. De minister stelt dat het aan Nedmag en de decentrale overheden is om in de privaatrechtelijke sfeer afspraken te maken over een financiële waarborg. De minister kan op grond van artikel 46 van de Mbw (aansprakelijkheid voor schade) en artikel 47 van de Mbw (zekerheidstelling kosten abandonneren) in separate besluiten zekerheden stellen.
4r	0001	Zienswijze	Indiener stelt dat waardedaling van woningen optreedt door de 4 nieuwe cavernes in Borgercompagnie
		Antwoord	De minister stelt dat het niet aannemelijk is dat de plannen tot uitbreiding van de zoutwinning op dit moment tot de waardedaling van woningen leiden, maar indien indiener of andere bewoners wel waardedaling ondervinden kunnen zij Nedmag daarvoor aansprakelijk stellen, al dan niet in een civielrechtelijke procedure.
4s	0001, 0014, 0015	Zienswijze	Indieners stellen dat schade aan bebouwing optreedt door de 4 nieuwe cavernes in Borgercompagnie
		Antwoord	De minister stelt op basis van de adviezen van de Tcbb, het SodM en TNO vast dat als gevolg van de toekomstige bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag en het seismisch risico, niet hoeft te worden gevreesd voor schade aan de bebouwing in of nabij Borgercompagnie. De nieuwe cavernes hebben geen invloed op het risico op schade. De minister benadrukt dat de veiligheid van bewoners in het gebied niet in het geding is.
4t	0002	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag onbetrouwbaar is, zeker als ze stelt dat de bodemdaling zo gelijkmatig gaat dat daardoor geen schade kan optreden. Als dat zo zou zijn zou er aan de rangen van de bodemdaling een verticale scheur moeten optreden bij overgang van wel en niet daling. Dit is

			nergens te constateren dus kan er geen andere conclusie zijn dat er vervorming van bodem optreedt. Gevolg spanningen in de bodem en de bebouwing.
		Antwoord	De minister stelt dat de zoutwinning door Nedmag een gelijkmatige bodemdaling veroorzaakt. Dit blijkt uit de berekeningen van TNO en de metingen die Nedmag verricht. Het SodM ziet op deze metingen toe. Door deze gelijkmatige bodemdaling ontstaat er geen directe schade aan woningen. De zachte glooiing die de diepe bodemdaling veroorzaakt leidt niet tot schade. Zout bevindt zich in de diepe ondergrond. Wanneer het zout wordt gewonnen gebeurt door middel van een caverne. Wanneer zout wordt gewonnen uit deze caverne bewegen de bovenliggende lagen boven de caverne gelijkmatig mee en er ontstaat een gelijkmatige bodemdalingskom aan het aardoppervlak in de vorm van een hele platte schotel. De helling van de bodemdalingskom strekt zich uit over kilometers en kan er niet voor zorgen dat funderingen of constructies onder ongelijke druk komen te staan. Uit het onderzoek naar de oorzaak een van bouwkundige schade in Groningen uit 2018 door de TU Delft, dat is uitgevoerd in opdracht van de Nationaal Coördinator Groningen, blijkt dat vervormingen van de bodem door een diepe bodemdaling als gevolg van mijnbouwactiviteiten geen factor van belang zijn als oorzaak van bouwkundige schade. De breuklijnen boven een zoutcaverne hebben geen invloed op de bodemdalingskom omdat er meerdere bodemlagen boven de cavernes zitten die het effect van deze breuklijnen aanzienlijk beperken.
4u	0008, 0021	Zienswijze	Indieners stellen dat een definitieve besluitvorming, kan en moet niet genomen worden, dan nadat er een schadeprotocol is voor de afhandeling van schades in het gestapelde mijnbouw gebied, waarbij de omgekeerde bewijslast uitgangspunt zou moeten zijn. Eerst moet er een schadeprotocol zijn voor dit gebied. Met name de laatste twee jaar ontstaat er in de omgeving relatief veel schade. Welke ondergrondse activiteit als oorzaak voor deze schade van toepassing is, is bij de bewoners niet met enige zekerheid te bewijzen. Er zijn geen valide argumenten te bedenken om in de afhandeling van de schade de omgekeerde bewijslast om de inwoners maximaal te ontlasten niet in het besluit en de voorschriften op te nemen, dan wel vooraf apart te regelen. Er is ook dan geen sprake van precedentwerking. Immers de minister zegt dat de trillingen niet afkomstig zijn van het Groningerveld. Het Groninger gasveld is van invloed op de bodemdaling in dit gebied. En in dat gebied geldt al de omgekeerde bewijslast. In Nederland is nergens sprake van een dergelijke mijnbouwstapeling in een beperkt gebied met daarbij invloed van het Groninger gasveld. Ook het rapport van de TU Delft, pleit voor deze aanpak. Verder hebben SodM en Tcbb met alle betrokken partijen en inwoners uit de regio bij de minister de afgelopen jaren gepleit voor die onafhankelijke en gelijke behandeling. Juist de stapeling van effecten waar in deze regio sprake van is, maakt dat het onredelijk is de bewijslast direct of indirect bij de inwoner te beleggen.

		Antwoord	Schade die veroorzaakt is als gevolg van gaswinning uit het Groningenveld vallen onder de schade-afhandeling door het IMG. Het effectgebied van het Groningenveld voor toepassing van het bewijsvermoeden bestrijkt inderdaad ook het bodemdalingsgebied van Nedmag. In eerste instantie kan derhalve door het IMG beoordeeld worden of de schade veroorzaakt kan zijn door de gaswinning uit het Groningenveld. Indien dit niet het geval is, kan de Commissie Mijnbouwschade nog beoordelen of de schade het gevolg is van zoutwinning door Nedmag. De minister stelt dat met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade het wettelijk bewijsvermoeden niet van toepassing wordt verklaard op de zoutwinning van Nedmag, maar dat dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerde in een procedure maximaal wordt ontzorgd. De Commissie Mijnbouwschade is een onafhankelijke partij die bij een schademelding onderzoekt wat de oorzaak van de schade is en de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de schademelder en draagt bij aan zijn ontzorging. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee weggehaald bij de burger.
4v	0009	Zienswijze	Indiener stelt dat zijn woning al heel veel mijnbouwschade heeft en indiener wil niet dat er nog meer bij komt.
		Antwoord	De minister stelt ermee bekend te zijn dat er ruim 200 schademeldingen zijn gedaan bij Nedmag sinds 2001. Een deel daarvan is tevens onderzocht door de Technische Commissie Bodembeweging. Uit deze onderzoeken is geen causaal verband aangetroffen tussen de zoutwinning en de schade. In de uren rond de lekkage van 20 april 2018 zijn er twee zeer lichte trillingen waargenomen door het KNMI. Deze waren te licht om een locatie te bepalen. Daarnaast zijn er bij de zoutwinningscavernes van Nobian en de gasopslagcavernes van Energystock ten oosten van Veendam sinds januari 2019 een aantal seismische events gemeten. Het zwaarste event had een magnitude 0,6. De meeste hadden een veel kleinere magnitude . Inmiddels is er door Energystock en Nobian ook een micro-seismisch monitoringsnetwerk aangelegd bij de cavernes in Zuidwending. De minister merkt op dat als een oorzakelijk verband tussen de schade en de zoutwinning van Nedmag wordt vastgesteld, Nedmag deze schade moet vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek).
4w	0010, 0012	Zienswijze	Indieners stellen dat omwonenden direct worden geraakt doordat het grondwaterpeil effect heeft op de omgeving. Zo kunnen woningen bij een te laag grondwaterpeil verzakken met alle gevolgen van dien. De kosten en gevolgen voor omwonenden zijn niet of te summier meegenomen in de

			ontwerpbesluiten en het winningsplan. Veel opstalverzekeringen sluiten schade aan woningen uit die worden veroorzaakt door grondwater. Dat betekent dat indiener de eventuele schade die zal ontstaan niet kan verzekeren. Omwonenden dienen dan ook zekerheid te verkrijgen dat de schade vergoed zal worden.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling de waterhuishouding beïnvloedt. Door bodemdaling wordt de hoogte van het waterpeil in absolute zin niet beïnvloed, maar bodemdaling kan wel gevolgen hebben voor het waterpeil in relatieve zin, dat wil zeggen dat het water hoger komt te staan ten opzichte van het maaiveld. Er kan dan sprake zijn van vernatting. Het waterschap kan het waterpeil om diverse redenen bijstellen zoals ook hier het geval is. Indien de aanpassing van het waterpeil leidt tot indirecte schade aan bebouwing dan zal deze vergoed moeten worden. Nedmag is aansprakelijk voor de schade die ontstaat als gevolg van de bodemdaling als gevolg van de zoutwinning. Het waterschap is verantwoordelijk voor de wijze van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling. De minister stelt hierbij dat het waterschap de maatregelen dient te treffen welke de minste negatieve effecten kunnen hebben.
4y	0010, 0012	Zienswijze	Indieners stellen dat de regio waar indiener woonachtig is behoort tot zowel het zoutwinningsgebied als tot het gaswinningsgebied. In de afgelopen jaren zijn er ook in Annerveenschekanaal en omgeving verschillende aardbevingen geweest. In het gebied waar zout wordt gewonnen vindt ook winning van aardgas plaats. In die zin wordt indiener dubbel benadeeld door zowel de winning van gas als ook winning van zout.
		Antwoord	De minister stelt rekening te houden met cumulatieve effecten van de zoutwinning van Nedmag met de aanwezige gaswinning. Bij de beoordeling van winningsplannen gaat de minister uit van het scenario met de maximale effecten, dat is het scenario waarin de onzekerheden zijn meegenomen. Niet alle risico's cumuleren. Bij Nedmag is er geen cumulatie van seismische risico's. Het voornaamste cumulatieve effect uit zich via de bodemdaling. Een expliciet onderdeel van de individuele winningsplannen betreft het in kaart brengen van de cumulatieve bodemdaling van alle mijnbouwactiviteiten in de omgeving. Ook de mogelijke effecten hiervan worden beoordeeld bij de instemming met de individuele winningsplannen. De bij het winningsplan van Nedmag gebruikte bodemdalingskom bevat onzekerheidsmarges. Deze worden opgeteld bij bodemdalingsprognoses en de onzekerheidsmarges van de aanwezige gaswinning. Tijdens de winning wordt de actuele bodemdaling periodiek gemeten en geanalyseerd. Het SodM houdt hier toezicht op en controleert of de maximale bodemdaling zoals die in het instemmingsbesluit met het winningsplan behorend bij de verschillende mijnbouwactiviteiten is vastgelegd, niet wordt overschreden. De minister stelt dat bij de beoordeling van het winningsplan rekening is gehouden met de cumulatieve effecten als gevolg van omliggende mijnbouwactiviteiten.

4z	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat voor een schadelijgende inwoner het door de Waterwet aangetoond onmogelijk is om een waterschap aansprakelijk te houden.
		Antwoord	De minister stelt dat dit instemmingsbesluit de schade door bodembeweging als gevolg van de activiteiten van Nedmag beoordeelt. Dit besluit ziet niet op grond van schade als gevolg van het waterschap. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is de exploitant van een mijnbouwwerk aansprakelijk voor de schade die ontstaat door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of de exploitatie van dat werk. Nedmag is daarom aansprakelijk voor de kosten van de te nemen maatregelen ten gevolge van het grondwaterpeil. Artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek geldt niet voor de vergoeding van schade voor een bewoner als gevolg van een wijziging van het grondwaterpeil van het waterschap. Het waterschap is verantwoordelijk voor de wijze van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling. De minister stelt hierbij dat het waterschap de maatregelen dient te treffen welke de minste negatieve effecten kunnen hebben. Mocht een bewoner vermoeden dat schade is opgetreden als gevolg van de mijnbouwactiviteiten kan de bewoner zich binnenkort richten tot de Commissie Mijnbouwschade. Deze zal beoordelen of de schade veroorzaakt wordt door de mijnbouwactiviteiten. In dat geval is de exploitant van het mijnbouwwerk aansprakelijk voor de schade.
4aa	0010, 0012, 0024	Zienswijze	Indieners stellen dat omwonenden worden geconfronteerd met waardedaling van hun woning. Indiener wordt immers benadeeld door zowel de gas- als ook de zoutwinning. Daardoor is er sprake van waardedaling van woningen. Deze waardedaling mag niet voor rekening komen van indiener nu deze hiervoor op geen enkele wijze wordt gecompenseerd.
		Antwoord	De minister stelt dat het zienswijzenindieners niet aannemelijk hebben gemaakt dat de plannen tot zoutwinning door Nedmag op dit moment tot waardedaling van woningen leidt, maar indien indiener of andere bewoners waardedaling ondervinden als gevolg van Nedmag kunnen zij Nedmag daarvoor aansprakelijk stellen. De minister merkt op dat waardedaling als gevolg van de gaswinning uit het Groningen veld buiten de reikwijdte van dit instemmingsbesluit valt.
4ab	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat het waterschap wordt opgedragen kunstwerken te verrichten. De minister kan het waterschap wel opdragen kunstwerken te verrichten, maar dat zou betekenen dat heel Borgercompagnie en delen van Veendam en andere gemeenten in aparte regelbare polders zouden moeten worden onder gebracht. Die kans heeft de minister gemist bij de landelijke herinrichting in de jaren 90. Wellicht denkt de minister te makkelijk over de onwerkbaar verantwoordelijkheid die de minister het waterschap in de maag splitst of overziet de minister de gevolgen niet. Dat zou indiener niet verbazen als indiener ziet welke onderzoeksrapporten de minister gelooft en onder ogen worden gebracht. Maar misschien komt de minister het huidige advies van het waterschap om politieke redenen slecht uit, maar neem desondanks dan maatregelen die herkenbaar en noodzakelijk zijn. In het verleden heeft het waterschap al tal van

			fouten gemaakt als gevolg van het niet kunnen of willen volgen van de bodemdaling door zoutwinning. Veel bestuursvormwisselingen zijn hier mede debet aan. Helaas heeft nog niemand die fouten betaald aan de burgers. Indiener heeft daarom bezwaar tegen de wijze waarop de minister juist een van de meest belangrijke oorzaken van alle schade in dit gebied aan de kant schuift.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling als gevolg van de werkzaamheden van Nedmag gevolgen heeft voor de waterhuishouding in het gebied. Het waterschap kan de nadelige gevolgen tegen gaan door het nemen van maatregelen. De minister schuift oorzaken van schade in het gebied niet aan de kant. Indien als gevolg van de activiteiten van Nedmag schade ontstaat dient Nedmag deze schade te vergoeden. Het waterschap is verantwoordelijk voor de wijze van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling. De minister stelt hierbij dat het waterschap de maatregelen dient te treffen welke de minste negatieve effecten kunnen hebben.
4ac	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat de monitoring van schadepanden nodig is. Met heel veel moeite heeft destijds de dorpsvereniging Nedmag kunnen bewegen een monitoringsplan voor de gevolgen van bebouwing in het bodemdalingsgebied te gaan opstellen. Dat was er tot 2013 niet. Al jaren werd zout gewonnen en zakte de huizen met alle gevolgen van dien, maar geen monitoring. De dorpsvereniging heeft ca. 50 panden, waar inmiddels schadeclaims voor waren ingediend, mogen opvoeren waarvan Nedmag eens in de vijf jaar zou bezien of er progressie in de schade was. Een uitstekende toets om de uitwerking van de bodemdaling te meten. Er is eenmaal een dubieuze rondgang geweest bij de huizen, voorafgegaan door de vraag of de mensen dat nog wel wilden. Nedmag heeft niets gedaan met de resultaten van die opnamen, hoewel het niet anders kan dat de scheurvormingen en de schades verhevigd moesten zijn. De gemeenteraad heeft er niet eens naar gevraagd. Het onderzoek zit in de onderste la of wellicht onder de grond. Zo gaat Nedmag om met de bewoners.
		Antwoord	De minister stelt op basis van de adviezen van de TCBB, het SodM en TNO vast dat als gevolg van de toekomstige bodemdaling als gevolg van de zoutwinning door Nedmag en het risico op bodemtrillingen, niet hoeft te worden gevreesd voor schade aan huizen in of nabij de zoutwinning door Nedmag. De minister benadrukt dat de veiligheid van bewoners in het gebied niet in het geding is. De minister merkt op dat er in de uren rond het incident van 20 april 2018 er twee zeer lichte trillingen zijn waargenomen door het KNMI, welke niet tot schade hebben kunnen leiden. De minister stelt dat inklinking van veen grotendeels een autonoom proces is dat versneld kan worden als het veen droog komt te liggen. Bij bodemdaling door zoutwinning kan relatieve stijging van het grondwater ten opzichte van het maaiveld plaatsvinden. Dit zou kunnen leiden tot een relatief hoge grondwaterstand ten opzichte van het maaiveld, en leidt dan niet door tot meer inklinking van veen. De combinatie van mijnbouwactiviteiten en een veenweidegebied leidt zodoende niet tot meer schadegevallen aan huizen.

			De minister stelt dat hij het belangrijk vindt dat eventuele schades goed en snel kunnen worden behandeld. De minister zet vooral in op het meten van de bodemdaling en op uitbreiding van het KNMI meetnetwerk. Met de gegevens uit dat netwerk kan worden bepaald of er een meting is geweest in de diepe ondergrond en hoe ver de trilling aan het oppervlak reikte. Het meetnetwerk van het KNMI kan in de nabijheid van het van de zoutwinning bodembewegingen met een magnitude van 1,0 op de schaal van Richter of hoger goed lokaliseren. Omdat een eventuele beving niet aan een specifieke caverne kan worden toegewezen heeft de minister voorgeschreven dat Nedmag een extra meetstation dient te plaatsen aan de zuidkant van de zoutwinning.
4ad	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat schadevergoeding nodig is. Heel veel huizen hebben schade en geen huis is gelijk in Borgercompagnie. Er staat oud en nieuw door elkaar van allerlei bouwstijlen en bouwkwaliteit. Toch zou het geen punt moeten zijn als je een oude woning hebt en er ontstaat schade doordat de bodem daalt, bijvoorbeeld doordat de draagkracht van de bodem verandert door veranderend grondwaterpeil. Veel oude huizen staan boven veen, dat natuurlijk niet weggegraven kon worden. Jaren ging dat goed, totdat Nedmag een gigantische kuil ging graven, zonder dat het waterschap tijdig reageerde. Het veen onder huizen klonk in. Bij indiener knapten alle rioleringspijpen en er kwamen verzakkingsbochten in die de afvoer belemmerden. Dat het daarvoor tientallen jaren geen enkel probleem had gegeven geeft toch wel te denken. Scheuren in muren vloeren die hangend werden terwijl ze op zand zouden moeten liggen. Schadeclaim naar Nedmag gestuurd, afgewezen, Tcbb ingeschakeld afgewezen met de opmerking dat indiener met het rapport zo naar het waterschap kon stappen. De schadeoorzaak viel buiten de opdracht. Het gaat hier over het functioneren van een onafhankelijke commissie die door de minister is samengesteld. Men wordt van het kastje naar de muur gestuurd. Je huis is de enige veilige plek op aarde.
		Antwoord	De minister stelt dat schades als gevolg van de bodemdaling door de activiteiten van Nedmag door Nedmag dienen te worden gedragen. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers en kleine bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen. De schaderegeling en – protocol worden binnenkort ondertekend.
4ae	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat goed voorbeeld goed doet volgen. Als de minister toch wil doorzetten met het vergunnen, moet de minister Nedmag verplichten tot een schade-afhandeling conform het RAC in Duitsland. Al jaren werken burgers en mijnbouw naar tevredenheid samen. Gebeurt er iets dan wordt dat binnen no time verholpen. De mijnbouwer zegt daar zelf dat zij mijnbouw mogen plegen omdat zij de onbedoelde consequenties compenseren bij de burgers. Nedmag moet zijn schade betalen, omdat ze anders een economisch verhaal opsteken van werkgelegenheid en winst, dan kiest de minister ervoor om de schade die over de rug van de betrokken bewoners

			en uiteindelijk over de rugen van de Nederlandse belastingbetaler gaat om te zetten in winst voor Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat schades als gevolg van de bodemdaling door de activiteiten van Nedmag door Nedmag dienen te worden gedragen en niet door burgers. Hier is geen aanpassing van de wet voor nodig naar Duits model, waar indiener aan refereert. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers en kleine bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen.
4af	0013, 0014, 0024	Zienswijze	Indieners stellen dat er zorgen zijn over de specifieke problematiek van gestapelde mijnbouw, waarvan de deskundigen niet weten wat de gevolgen zullen zijn nu en in de toekomst.
		Antwoord	De minister beoordeelt in het instemmingsbesluit de cumulatieve effecten van de zoutwinning van Nedmag met de aanwezige gaswinning. Bij de beoordeling van die winningsplannen gaat de minister uit van het scenario met de grootste effecten, dat is het scenario waarin de onzekerheden zijn meegenomen. Niet alle risico's cumuleren. Bij Nedmag is er geen cumulatie van de seismische risico's. Cumulatie uit zich via de bodemdaling. Het in kaart brengen van de cumulatieve bodemdaling van alle mijnbouwactiviteiten in de omgeving is een essentieel onderdeel van de individuele winningsplannen. Ook de mogelijke effecten hiervan worden beoordeeld bij de instemming met de individuele winningsplannen. De bij het winningsplan van Nedmag gebruikte bodemdalingsprognose bevat onzekerheidsmarges. Deze worden opgeteld bij de bodemdalingsprognose en de onzekerheidsmarges van de aanwezige gaswinning. Tijdens de winning wordt de actuele bodemdaling gemeten en geanalyseerd. Het SodM houdt hier toezicht op en controleert of de maximale bodemdaling zoals die in de instemmingsbesluit met het winningsplan niet wordt overschreden.
4ag	0013, 0014, 0015, 0016, 0025, 0029 Waardedaling woningen	Zienswijze	Indieners stellen dat er grote zorgen zijn over veiligheid. Onbekend is hoe de druk in de ondergrond op peil wordt gehouden. Er is mogelijk instortingsgevaar. Woningen worden onveilig. Woningen worden onverkoopbaar.
		Antwoord	De minister stelt dat er de veiligheid van bewoners niet in het geding is. De druk in de ondergrond wordt op peil gehouden door het gecontroleerd aflatenvan pekel. Er is geen instortingsgevaar. Instorting van cavernes van Nedmag heeft in het verleden nooit plaatsgevonden. De minister stelt dat het niet aannemelijk is dat er woningen onverkoopbaar worden als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. Maar als indiener of andere bewoners waardedaling van hun woning ervaren en vermoeden dat dit een gevolg is van de activiteiten Nedmag, kunnen zij Nedmag daarvoor aansprakelijk stellen in een civielrechtelijke procedure.

4ah	0014, 0028 Vergoeding schade bij faillissement Nedmag	Zienswijze	Indieners stellen dat het onduidelijk is wie de schade bekostigt wanneer Nedmag door bijvoorbeeld een faillissement vroegtijdig de locatie verlaat.
		Antwoord	De minister stelt dat kosten die moeten worden gemaakt als gevolg van de bodemdaling door de activiteiten van Nedmag door Nedmag dienen te worden gedragen. Tevens is er ingevolge artikel 135 van de mijnbouwwet een waarborgfonds mijnbouwschade. Op grond van artikel 137 van die wet kan een natuurlijke persoon bij wie schade is opgetreden als gevolg van mijnbouwactiviteiten onder bepaalde omstandigheden in aanmerking komen voor schadevergoeding ten laste van het waarborgfonds, bijvoorbeeld als de betrokken mijnbouwondernemer failliet is verklaard of heeft opgehouden te bestaan.
4ai	0017, 0029 Onderzoek TU Delft risico op schade	Zienswijze	Indieners stellen dat de minister refereert aan de conclusie van TU Delft waar het de schade aan bebouwing betreft: deze vallen voor Nedmag binnen de norm. Hierbij dringt zich de vraag op of het desbetreffend rapport is opgesteld door mijnbouwkundige experts dan wel door onderzoekers met een civieltechnische c.q. bouwkundige opleiding, dus met geen of onvoldoende kennis van het gedrag van de ondergrond.
		Antwoord	De minister stelt dat het onderzoek van de TU Delft waaraan indiener refereert is opgesteld door zowel wetenschappers met een civieltechnische achtergrond als wetenschappers met een geotechnische achtergrond. De minister ziet dan ook geen aanleiding om de kennis van de uitvoerders van dit onderzoek in twijfel te trekken.
4aj	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat een door Nedmag en ook anderen vaak gebruikt argument is om de schade aan huizen te verklaren het feit is dat de huizen op een veenlaag gebouwd zouden zijn en dat deze laag door oxidatie inklinkt. Die verklaring geeft blijk van volstrekt onvoldoende kennis van de situatie ter plaatse. Daarnaast heeft Nedmag noch zijn voorganger Billiton ooit een nulmeting verricht voorafgaand aan de zoutwinning. Met dit aspect wordt door Nedmag geen rekening gehouden in het Winningsplan en ook gaat de Minister in het ontwerp geheel voorbij aan dit feit.
		Antwoord	De minister stelt dat schade aan bouwwerken door een combinatie van oorzaken kan plaatsvinden. Dat bouwwerken op een veenlaag zijn gebouwd is een van de aspecten die hierbij een rol kunnen spelen.
4ak	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat het onduidelijk is of SodM en Tcbb de indirecte invloed hebben onderzocht tussen trillingen die zijn voorgekomen in naburige gasvelden hebben geen directe invloed gehad op de zoutcavernes in de nabijheid van bevingen, en zo ja, tot welke conclusies dergelijk onderzoek heeft geleid.
		Antwoord	De minister stelt dat het onwaarschijnlijk is dat er een zodanig grote trilling zou voorkomen dat deze direct invloed zou hebben op de zoutcavernes. Uit het meetnetwerk van het KNMI blijkt ook

			niet dat bevingen als gevolg van omliggende velden invloed hebben gehad op de zoutcavernes van Nedmag.
4a1	0020	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag een Protocol heeft voor schadeafhandeling, een verplichting volgend uit de vergunning uit 1995. Wordt schade gemeld dan wordt Bureau voor Bouwpathologie gestuurd om onderzoek te doen. In de rapporten kan worden gelezen dat Bureau voor Bouwpathologie ervan uit gaat dat Nedmag productie de schade niet heeft kunnen veroorzaken. Alle verzoeken om schadevergoeding zijn dan ook afgewezen. Echter, er is een duidelijk causaal verband tussen schade aan gebouwen en de zoutwinning. De versnelde bodemdaling na dit incident veroorzaakte een additionele daling van 4 cm in 3 maanden. Er is een grote waarschijnlijkheid dat ondiepe breuken geactiveerd zijn en dit ook in de toekomst zal voorkomen. Ondiepe aardbevingen zijn een feit. Aardbevingen veroorzaakt door gaswinning kunnen lokaal verzakking veroorzaken en ondiepe breuken activeren. Ondanks dat deze informatie bekend is bij Nedmag, wordt de mogelijkheid dat schade door zoutwinning veroorzaakt kan worden consequent ontkent, ook in de aanvraag winningsvergunning wordt dit weggezet als niet waarschijnlijk. En dat terwijl deze informatie beschikbaar is op de kennisbank van Nedmag. Om tot een conclusie te komen inzake de mogelijke oorzaak van de schade is door Bureau voor Bouwpathologie gegrepen naar oorzaken die verder niet worden aangetoond of bewezen. Zo zijn er bijzonder veel woningen, ook die gebouwd in 2011, met constructiefouten in de fundering. In geval van de nieuwbouwhuizen was dit een fout van de aannemer. Andere woningen hebben schade wegens oxiderend veen in combinatie met de droge zomer van 2018. Het maakt kennelijk niet uit dat deze woningen er vaak, zonder problemen en eerdere droge zomers, al meer dan 100 jaar staan. Oxiderend veen is een bijzondere conclusie, immers, het veen in de Veenkoloniën is gemijnd vanaf de 17e eeuw, er is nu alleen nog zand aanwezig met hier en daar resten onherroepelijk geoxideerd veen op ongeveer ploegdiepte. De deskundige heeft hier kennelijk het gebruik van het woord veen in Veenkoloniën fout begrepen. Uit TNO Dinoloket valt op te maken dat in de regio alleen fijn en matig fijn zand te vinden is, met hier en daar een dun laagje veen op ongeveer 20 tot 40 cm diepte. Ook is hier te zien dat het grondwaterniveau al meer dan 50 jaar laag is, de waterschappen houden het sinds 2001 op 45 cm boven NAP, wat inhoudt dat het grondwater gemiddeld 1,5 m beneden het maaiveld staat. Te zien is dat in 2006 het grondwaterpeil lager was dan in 2018. De conclusie van de Nedmag deskundige is dus ongefundeerd. Bewoners blijven dus met schade zitten. Maar weinigen durven de stap naar Tcbb te nemen. Daar komt nog bovenop dat ook andere deskundigen regelmatig veen aanwijzen als de schadeveroorzaker. Schade wordt dus niet vergoed terwijl Nedmag, in ieder geval zeker sinds 2018, wist dat schade door onregelmatige bodemdaling zeer waarschijnlijk is.
		Antwoord	De minister stelt dat bij de beoordeling van de schade door bodemdaling ook rekening gehouden wordt met de bovengrondse omstandigheden en de bebouwing en infrastructuur in de omgeving

			van de zoutwinning. Voor de kans op schade is niet het diepste punt van de bodemdalingsskom relevant, maar de bodemdaling ter plaatse van infrastructuur en gebouwen. Hierbij is niet alleen de afstand van de bebouwing en infrastructuur tot het diepste punt van de bodemdalingsskom van belang, maar vooral de zettingsverschillen en horizontale rek die als gevolg van de zoutwinning kunnen ontstaan. De bodemdaling, die direct door zoutwinning aan de oppervlakte ontstaat, ter plaatse van de aanwezige infrastructuur en gebouwen is gelijkmatig in die zin dat de zettingsverschillen en horizontale rek ver onder de waarden blijven.
4am	0021, 0022, 0028, 0034 Schade door gestapelde mijnbouw	Zienswijze	Indieners stellen dat de minister vaststelt dat de kans op beven door zoutwinning door Nedmag uiterst klein is en dat er geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. Ook stelt de minister dat de bodemdaling, als gevolg van de activiteiten van Nedmag, zeer geleidelijk is. De minister acht de kans op schade aan bouwwerken als direct gevolg van de bodemdaling door zoutwinning zodoende klein. Als de winning van zout in een geïsoleerde omgeving zou plaatsvinden, hebt u hierin wellicht gelijk. Maar de werkelijkheid is geen laboratorium- of rekenmodel. En het gebied waar de winning van zout plaatsvindt heeft overlap met gasvelden. De exacte begrenzing van het invloedsgebied van deze velden is, net als dat van de zoutwinning, moeilijk te bepalen. Woningeigenaren in het gebied worden geconfronteerd met schade en worden tot nu toe van het kastje naar de muur gestuurd als zij zich ergens melden.
		Antwoord	De minister stelt zich ervan bewust te zijn dat de zoutwinning niet in geïsoleerde omgeving plaatsvindt. De minister beoordeelt in het besluit de cumulatieve effecten van de zoutwinning van Nedmag met de aanwezige gaswinning. Bij de beoordeling van winningsplannen gaat de minister uit van het scenario met de grootste effecten dat hij is het scenario waarin de onzekerheden zijn meegenomen. Niet alle risico's cumuleren. Bij de zoutwinning van Nedmag zijn geen aanwijzingen dat er cumulatie van risico's op bodemtrillingen is. Het voornaamste cumulatieve effect uit zich via de bodemdaling. Met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade voorkomt de minister dat woningeigenaren in het gebied van het kastje naar de muur gestuurd worden als zij zich ergens melden.
4an	0021, 0022	Zienswijze	Indiener stelt dat een schadeprotocol voor zoutwinning nog opgesteld moet worden. Indiener verzoekt om het definitieve besluit op het winningsplan niet eerder te nemen dan dat dit protocol door alle betrokken partijen is ondertekend. Het beschrijven van redelijke termijnen voor afhandeling is in deze zeer gewenst. Eerdere teleurstellende ervaringen met schadeafhandeling vanuit het gasdossier zouden een lerende werking moeten hebben.
		Antwoord	De minister stelt dat de Commissie Mijnbouwschade op 1 juli 2020 operationeel is geworden, maar behandelt nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers en kleine

			bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen. De daartoe strekkende schaderegeling en – protocol worden binnenkort ondertekend.
4ao	0023	Zienswijze	Indiener stelt dat pas op 11 april 2002 een eerste opname van schadepunten aan de boerderij is gedaan. In april 2011 is wederom een inspectie uitgevoerd, daarna nog in 2012, 2014, 2016 en 2018, waardoor in totaal sprake is van zes schadeopnames. Omdat sprake is van een tweejarige monitoringscyclus zou in april 2020 weer een schadeopname hadden moeten plaatsvinden. Dat is niet gebeurd en er is ook geen zicht op wanneer dat zal gaan gebeuren. Een enorme database met meetgegevens met betrekking tot het verloop van de technische staat van de bebouwing is dus voor handen. Daar wordt echter niets mee gedaan. Bij aanvankelijk meer dan 100 schadeadressen zijn ondertussen vijf bouwkundige schaderapporten opgemaakt. Daarnaast is in 2002 een filmopname van deze panden gemaakt, wat destijds werd gezien als nulmeting. Een feitelijke nulmeting had echter kort voor aanvang van de zoutwinning in 1980 plaats moeten vinden. Voor indiener was het zelf organiseren van een nulmeting niet aan de orde vanwege de aanvankelijk voorgehouden zoutwinningsperiode van maximaal 15 jaar. Met de kennis van nu had indiener beter geweten. Iedere wetenschappelijk onderzoeker zou jaloers zijn op een dergelijke omvangrijke dataset. Nedmag neemt echter niet het initiatief om met deze gegevens iets te doen. Ook niet op aandringen daartoe: er zouden nog te weinig meetgegevens zijn. Daarom heeft indiener gedwongen zelf een analyse gemaakt. Daaruit blijkt duidelijk dat zowel het aantal schadepunten als ook de ernst van de schades in de periode 2002 tot en met 2018 drastisch is toegenomen. De meetgegevens hadden overigens uitgebreider gekund maar een professionele, wetenschappelijke benadering van de schades is niet in het belang van de mijnbouwer. De schademelder krijgt daardoor een zeer minimalistische schadeopname. Met de verworven gegevens wordt niets gedaan. De schadeopnames zijn niet in het belang van de opdrachtgever en daarom als zinloos en fake te betitelen. Veel professioneler zou zijn geweest om bij de monitoring ook de lengte, breedte en diepte van de scheuren en verzakkingen vast te leggen, de scheefstand te meten en de zetting van muren nauwkeurig op te nemen. Dit alles had in één handeling meegenomen kunnen worden. Indiener verzoekt om de schade opnamerapporten opgesteld van alle adressen geanonimiseerd te laten onderzoeken door een onafhankelijk onderzoeker en de resultaten daarvan te publiceren. Hopelijk zijn de schaderapporten ondertussen niet vernietigd. Als er al sprake is van een bewaartermijn voor deze gegevens zal deze opgeschort moeten worden tot onbepaalde tijd. Toekomstige schadeopnames zullen in overleg met de schademelders, professioneler uitgevoerd dienen te worden.
		Antwoord	De minister stelt dat de Commissie Mijnbouwschade op 1 juli 2020 operationeel is geworden, maar dat deze nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden behandelt. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers

			en kleine bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen. De daartoe strekkende schaderegeling en -protocol worden binnenkort ondertekend. Door instellen van de Commissie Mijnbouwschade komt er een onafhankelijke, transparante schadeafhandeling. Het is aan de commissie om desgewenst de schadeopnames in het verleden hierbij te betrekken evenals toekomstige schadeopnames. De minister stuurt de commissie hierin niet aan.
4ap	0023	Zienswijze	Indiener stelt dat sinds 1972 zout wordt gewonnen op de locatie Borger- en Tripscompagnie. In publicaties van Nedmag en onderzoeksbureaus wordt, wegens de toen ingezette nieuwe winningsmethodiek, vaak het jaar 1993 aangehaald, maar in werkelijkheid is de zoutwinning en daarmee gepaard gaande bodemdaling al ruim 20 jaar eerder in het Billiton-tijdperk gestart.
		Antwoord	De minister stelt dat de zoutwinningsactiviteiten door Nedmag zijn gestart in 1972. Op 1 juli 2020 is de Commissie Mijnbouwschade operationeel geworden, maar deze behandelt nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers en kleine bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen. De daartoe strekkende schaderegeling en – protocol worden binnenkort ondertekend. Door instellen van de Commissie Mijnbouwschade komt er een onafhankelijke, transparante schadeafhandeling. Het is aan de commissie om rekening te houden met de start van de winning 1972. De minister stuurt de commissie niet aan in de wijze van beoordeling van de schadeoorzaak.
4aq	0023	Zienswijze	Indiener stelt dat er te weinig lering is getrokken uit de gaswinningsproblematiek met betrekking tot het Groninger gasveld. Altijd is de Groningers door de mijnbouwer en gelieerde bedrijven, de deskundigen en de beleidsmakers voorgehouden dat door de gaswinning géén gebouwschade zou ontstaan. Totdat het goed mis ging na de aardbeving bij Huizinge in 2012 en men er niet meer voor weg kon. Wat dat betreft is de zoutwinningsproblematiek exact gelijk aan dat van de gaswinning, zowel in de aanpak als de procedures daaromheen. De NAM heeft ook decennialang volgehouden dat schade door de aardbevingen niet door gaswinningsactiviteiten werd veroorzaakt. Talloze deskundigen hebben ook decennialang beweerd dat het allemaal wel meevalt en dat van schade door bodemdaling op basis van o.a. modelberekeningen geen sprake kan zijn. Inmiddels weet indiener beter. Feit is dat niemand weet wat zich precies in de diepe ondergrond af speelt en welke gevolgen dat op de langere termijn heeft, ook de zogenaamde deskundigen niet. Dat is pijnlijk duidelijk geworden bij de lekkagecalamiteit in een caverne in Tripscompagnie in april 2018. Altijd is in alle toonaarden ontkent dat dergelijke incidenten plaats zouden kunnen vinden. Feit is ook dat de noodzakelijke kennis omtrent zoutmijnbouw in een gaswinnings- en opslaggebied ook bij een instituten als het SodM en de Tcbb volledig ontbreekt en altijd achter de meet aan geadviseerd wordt. Stevig ingrijpen is niet aan de orde. Daar ligt niet alleen gebrek aan kennis van mijnbouw, zeker van gestapelde mijnbouw, aan ten grondslag maar ook beleids- en

			politieke overwegingen. Kortom: ook hier geldt dat de minister betaalt en bepaalt. Hooguit wordt hier en daar op details nog iets bijgeschaafd. Een zienswijzeprocedure als deze is kortom een farce voor de omwonenden. Indiener verzoekt, na de desastreuze ervaringen met de gaswinning in Groningen, proactief op te treden met betrekking tot de vraagstukken die zich voordoen op het gebied van zoutwinningsmijnbouw. Daarnaast verzoekt indiener geen besluiten te nemen in zaken die de minister niet volledig doorgrond.
		Antwoord	De minister stelt dat de stelling van indiener onjuist is. Er is zeker sprake van kennis, maar die is, zoals bij alle ondergrondse processen, uiteraard niet volledig. De minister en het SodM zijn voldoende in staat de risico's van de voorgestelde vorm van te beoordelen. In het geval van ondergrondse onzekerheden wordt er gebruikt gemaakt van een onzekerheidsmarge bij het nemen van beslissingen. Mocht de technische kennis bij de minister en het SodM niet toereikend zijn, dan doen de minister en het SodM een beroep op externe adviseurs of wetenschappelijk onderzoek.
4ar	0023	Zienswijze	Indiener stelt dat het zoutwinningsgebied vanwege de bodemdaling te maken heeft met flinke imagoschade. Sprake is onder andere van waardevermindering van onroerend goed. Indiener verzoekt om panden die onverkoopbaar blijken te zijn over te nemen en wanneer sprake is van waardevermindering de hoogte hiervan volledig onafhankelijk vast te stellen en dit ruimhartig te compenseren.
		Antwoord	De minister stelt dat waardevermindering van onroerend goed meerdere oorzaken kan hebben. Het is onwaarschijnlijk dat waardedaling een direct gevolg is van de activiteiten van Nedmag. Indien indiener meent waardedaling als gevolg van de activiteiten van Nedmag te ervaren kan indiener een civielrechtelijke procedure starten. Dit staat los van instemming met het winningsplan.
4as	0025	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag met vele rapporten al 20 jaar probeert aan te tonen dat hun activiteiten weliswaar tot bodemdaling leiden, maar dat de bodemdaling gelijkmatig verloopt en dat gebouwschade door zetting een lokaal verschijnsel is en dat de schade daarom geen verband kan hebben met de zoutwinning. Nedmag heeft nooit gemeten wat de invloed van de bodemdaling op de bebouwing is. Na bijna 50 jaar is er nu een situatie ontstaan waarbij alleen de mijnbouwer bodemdaling cijfers toont. Niemand kan controleren of deze cijfers juist zijn. Nedmag wint sinds 1993 zout zonder dat er gemeten werd welke gevolgen deze en eerdere winmethoden hebben voor de bebouwing. Nedmag moet aansprakelijk gesteld worden voor alle reeds ontstane en toekomstige schade.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag de bodemdaling meet conform een meetplan. Dit meetplan is te raadplegen via nlog.nl. Uit metingen blijkt dat de bodemdaling gelijkmatig verloopt. Voor zover schade is ontstaan als gevolg van de mijnbouwactiviteiten van Nedmag is Nedmag hiervoor aansprakelijk.

4at	0025	Zienswijze	Indiener stelt dat het voor omwonenden ondoenlijk is om aan te tonen welke mijnbouwer welke schade veroorzaakt heeft, en in welke mate. De minister stelt dat met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade per 1 juli 2020 de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd. Het is niet duidelijk hoe dit wordt geregeld. Het lijkt erop dat de bewoners blij gemaakt worden met iets waar ze niets aan hebben. SodM, Tcbb en de gemeenten Aa en Hunze, Midden-Groningen, Tynaarlo en de provincie Groningen adviseren om het bewijsvermoeden toe te passen. De minister heeft dit om onduidelijke reden naast zich neergelegd. Indiener stelt dat net als bij de gaswinning uit het Groningenveld ook ten aanzien van zoutwinning het bewijsvermoeden met terugwerkende kracht toegepast moet worden.
		Antwoord	De minister stelt de Commissie Mijnbouwschade op 1 juli 2020 operationeel is geworden, maar dat deze nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden behandelt. De minister is tot overeenstemming gekomen om schademeldingen door zoutwinning onder te brengen bij de onafhankelijke Commissie Mijnbouwschade, die de burgers en kleine bedrijven ontzorgd door de bewijslast over te nemen. De daartoe strekkende schaderegeling en – protocol worden binnenkort ondertekend. Door het instellen van de Commissie Mijnbouwschade komt er een onafhankelijke, transparante schadeafhandeling. De minister stelt dat voor omwonenden van het Groningen gasveld een wettelijk bewijsvermoeden geldt op grond van artikel 6:177a van het Burgerlijk Wetboek. Dit is een uitzonderlijke afwijking van de hoofdregel die doorwerkt in de bestaande procesposities van partijen. Zo’n afwijking moet daarom goed kunnen worden gemotiveerd, waarbij zwaardere eisen gelden naarmate de reikwijdte groter is. In het belang van de rechtszekerheid en ter voorkoming van onevenredige is ook noodzakelijk dat de reikwijdte van bewijsvermoeden helder afgebakend is. Ten aanzien van het Groningen gasveld geldt dat voor een groot aantal gelijke schadegevallen vaststaat dat verreweg het grootste deel aan een bepaalde oorzaak wordt toegeschreven. Daaraan wordt het vermoeden ontleend dat ook de overige gevallen waarin die oorzaak niet is aan te tonen, maar ook niet is uit te sluiten, aan die oorzaak moeten worden toegeschreven. Deze situatie doet zich bij de zoutwinning door Nedmag niet voor. Alleen het feit dat er een kans op schade bestaat vindt de minister onvoldoende voor het invoeren van een wettelijk bewijsvermoeden. De kans op schade als gevolg van de zoutwinning van Nedmag is erg klein. Ten overvloede wordt opgemerkt dat dit alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift.
4au	0027	Zienswijze	Indiener stelt dat Bodemdaling en de stijging van het waterpeil als gevolg daarvan, heeft vergaande consequenties voor de bewerkbaarheid en bruikbaarheid van de percelen van indiener. Op het moment dat de bodem zodanig is gedaald dat opnieuw maatregelen moeten worden genomen om het peil te verlagen, heeft indiener er alle belang bij om in een vroeg stadium te worden betrokken bij de planvorming hieromtrent. Dit is in het verleden niet gebeurd, waardoor

			indiener schade heeft geleden. De besluiten over de te nemen maatregelen en het moment van uitvoering, dienen in samenspraak met de betrokken grondeigenaren tot stand te komen. Het betreft immers niet alleen een zaak van het waterschap en Nedmag. Juist de grondeigenaar wordt geraakt door de bodemdaling en heeft er alle belang bij dat de juiste en gewenste maatregelen worden genomen om vernatting tegen te gaan. Indiener is van oordeel dat een dergelijke voorwaarde aan het instemmingsbesluit dient te worden gekoppeld. Artikel 36, tweede lid van de Mijnbouwwet geeft deze ruimte.
		Antwoord	De minister kan zijn instemming verlenen onder beperkingen of daaraan voorschriften verbinden, indien deze gerechtvaardigd worden door een grond als genoemd in artikel 36, eerste lid van de Mijnbouwwet. Het in standhouden van het watersysteem is een taak van het waterschap. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat het mogelijk is om extra kunstwerken als gevolg van de bodemdaling die veroorzaakt wordt door de activiteiten die beschreven worden in het winningsplan te plaatsen in het belang van veiligheid voor omwonenden en ter voorkoming van nadelige effecten. Nedmag is aansprakelijk voor de kosten voor de aanleg van deze kunstwerken.
4av	0027	Zienswijze	Indiener stelt dat naar aanleiding van de maatregelen als gevolg van het incident bij Tripscompagnie, de bodem sneller zal dalen dan voorzien. Dat de landbouwgronden van cliënt door de bodemdaling op termijn niet meer geschikt zijn voor landbouwkundig gebruik, wordt bevestigd door waterschap Hunze en Aa's in de ingediende zienswijze. Het waterschap ziet bij een bodemdaling zoals voorzien geen mogelijkheden om het landbouwkundig gewenste peil te handhaven. Het waterschap had dit reeds aangegeven in haar advies over het winningsplan, maar de minister heeft dit advies terzijde geschoven. In haar advies heeft het waterschap ook benadrukt dat onvoldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van veranderende grondwaterstanden en -stromingen en de kwaliteit van het oppervlaktewater. Toename van extra kwel naar het bodemdalingsgebied is te verwachten. Dit zal lokaal tot veranderingen op percelen leiden en schade en of overlast voor het grondgebruik tot gevolg hebben.
		Antwoord	De minister stelt dat het waterschap de gronden geschikt kan houden voor het bestaand gebruik, maar daar moeten wel extra benodigde civieltechnische installaties worden aangelegd. Nedmag is aansprakelijk voor de kosten van installaties die nodig zijn ten behoeve van veiligheid van omwonenden en voorkoming aan schade aan bouwwerken en infrastructuur of de functionaliteit daarvan.
4aw	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag zich in het geheel niet verantwoordelijk acht voor de veroorzaakte schade en overlast. Nedmag verwijst zelfs uitdrukkelijk naar het Waterschap als veroorzaker van de ontstane schade. Vast staat echter dat het Waterschap maatregelen moet nemen om verdere problemen als gevolg van de door Nedmag veroorzaakte bodemdaling te voorkomen.
		Antwoord	De minister stelt dat het waterschap maatregelen dient te treffen om gevolgen van de door de mijnbouwactiviteiten van Nedmag veroorzaakte bodemdaling te voorkomen. Het waterschap is

			verantwoordelijk voor de wijze van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling. De minister stelt hierbij dat het waterschap de maatregelen dient te treffen welke de minste negatieve effecten kunnen hebben. Nedmag is aansprakelijk voor de kosten van deze maatregelen.
4ax	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat de Tcbb en de Mijnraad het veroorzaken van schade niet waarschijnlijk achten maar daarbij enkel kijken naar de eindplaatjes. Soortgelijk als bij de steenkoolwinning in Zuid-Limburg is het verplaatsen van het winningsfront wel degelijk een proces wat in meerdere kleine stapjes de belastbaarheid onder de woningen fasegewijs beïnvloedt. Hierdoor verplaatst het zwaartepunt van de ondiepe en niet uniforme funderingen van veenkoloniale gebouwen bij iedere aanpassing in de grondwaterstanden. Genoemde verplaatsing leidt tot versnelde veroudering van bouwconstructies.
		Antwoord	De minister stelt dat de steenkoolwinning in Zuid-Limburg, zowel een ander mijnbouwproces is als een in een andere omgeving plaatsvindt. Deze activiteiten zijn daarom niet met elkaar te vergelijken. Ten aanzien van de zoutwinning door Nedmag stelt de minister dat schade aan bebouwing niet waarschijnlijk is.
4ay	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat door de door SodM voorgeschreven maatregelen het gebied fors meer daalt dan de eerder vergunde de 50 cm. In het verleden heeft de Gemeente Veendam al maatregelen genomen door de woonwijk Golfbaan om te wisselen met de golfbaan, waarbij er in de koopaktes een maximale zetting van 50 cm is opgenomen. De minister moet de planschadeclaims, waar de Gemeente Veendam ongetwijfeld mee geconfronteerd gaat worden, voor zijn rekening nemen.
		Antwoord	Indiener verwijst naar koopaktes met de gemeente Veendam. De minister stelt dat ook in het vigerende winningsplan rekening is gehouden met een bodemdaling van 69 cm. De minister is geen partij in de verkoop van gronden tussen de gemeente Veendam en de woningeigenaren in de wijk Golfbaan.
4az	0028	Zienswijze	Indiener vraagt zich af wie er garant staat voor een eventuele uitputting van het huidige fonds.
		Antwoord	De minister neemt aan dat indiener doelt op het Waarborgfonds mijnbouwschade. Dit fonds wordt jaarlijks aangevuld door de mijnbouwondernemingen tot het in het Mijnbouwbesluit vastgesteld bedrag. De minister stelt dat Nedmag verantwoordelijk is voor de kosten voor maatregelen ter voorkoming van schade.
4ba	0031	Zienswijze	Indiener stelt dat er in het gebied om het huis en aan het huis veel sprake van mijnbouwschade. Nedmag neemt hierin nul verantwoordelijkheid, voldoet niet aan afspraken en is niet geïnteresseerd in veiligheid en schade-afhandeling. Als dat wel zo lijkt te zijn dan is dat wat het is. Het lijkt, want ze doen dat alleen in de vorm. Nedmag behoort geen vergunning te verkrijgen, behoort te worden gediskwalificeerd en mag nooit meer in dit gebied werken.
		Antwoord	De minister stelt dat indien er sprake is van schade als gevolg van de activiteiten van Nedmag, Nedmag verantwoordelijk is om deze te vergoeden. De minister kan voorstellen dat het voor

			omwonenden lastig is om de oorzaak te bepalen van schadegevallen. Deze ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming moet worden verminderd en gedupeerden moeten in deze procedure maximaal worden ontzien. Dit gebeurt door het instellen van de Commissie Mijnbouwschade die zelf onderzoekt wat de schade oorzaak is en ook de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de gedupeerde. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee dus weggehaald bij de burger.
4bb	0031	Zienswijze	Indiener stelt dat schadeafhandeling door Nedmag zelf een farce is. Het enige dat Nedmag op dat gebied doet is naar de NAM wijzen en de NAM wijst terug. Dit kan de bewoners niet langer worden aangedaan. Indiener kan financieel en juridisch niet op tegen deze grootmachten die al het geld en dus ook juridische hulp van de wereld kunnen betalen.
		Antwoord	De minister stelt dat deze ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming moet worden verminderd en dat gedupeerden in deze procedure maximaal moeten worden ontzien. Dit gebeurt door het instellen van de Commissie Mijnbouwschade die zelf onderzoekt wat de schade oorzaak is en ook de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de gedupeerde. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee dus weggehaald bij de burger.
4bc	0031	Zienswijze	Indiener stelt dat het genoemde fonds een leeg fonds is beheerd door anderen dan de schadelijders die daardoor in een heen en weer-spel getrokken worden met als enige aandachtspunt: Zo min mogelijk betalen aan de schadelijders.
		Antwoord	De minister neemt aan dat indiener doelt op het Waarborgfonds mijnbouwschade. De minister stelt dat dit fonds geen leeg fonds is en jaarlijks wordt aangevuld door de mijnbouwondernemingen tot het in het Mijnbouwbesluit vastgesteld bedrag.. De minister stelt dat indien schade is ontstaan door de activiteiten van Nedmag, Nedmag deze schade dient te vergoeden.
4bd	0031	Zienswijze	Indiener stelt dat er nadruk moet komen op echte zorg en aandacht voor de omwonenden en de overlast die ze ervaren van Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat indien omwonenden overlast ervaren en vermoeden dat deze overlast door Nedmag komt, de omwonenden hier melding van kunnen maken. Indien de overlast schade aan bouwwerken betreft stelt de minister dat de Commissie Mijnbouwschade is ingesteld die zelf onderzoekt wat de schade oorzaak is en ook de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. De Commissie Mijnbouwschade zal binnenkort ook schademeldingen als gevolg van zoutwinning gaan beoordelen. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de gedupeerde. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee dus weggehaald bij de burger.

4be	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat in 2002 de dorpsverenigingen hebben gevraagd om lintvoegmetingen te doen om veranderingen te kunnen monitoren. De gemeenten Veendam en Menterwolde ondersteunden dat verzoek aan Nedmag. Deze lintvoegmetingen zijn niet uitgevoerd.
		Antwoord	De minister stelt dat indiener verwijst naar lintvoegmetingen die in het verleden niet zijn uitgevoerd. De minister merkt dat deze metingen enkel veranderingen monitoren, maar niet de oorzaak registreren. De minister zal deze metingen dan ook niet voorschrijven. Nedmag dient conform het meetplan metingen te verrichten. Het SodM houdt hier toezicht op.
4bf	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag in 2002 heeft toegezegd dat en voor zover hun experts het noodzakelijk vinden om aan woonhuizen scheurwijdtemeters te plaatsen deze, in overleg met bewoners, worden aangebracht. Scheurwijdtemeters zijn nooit uitgelezen
		Antwoord	De minister stelt dat indiener verwijst naar scheurwijdtemetingen die in het verleden niet zijn uitgevoerd. De minister merkt dat deze metingen enkel veranderingen monitoren, maar niet de oorzaak registreren. De minister zal deze metingen dan ook niet voorschrijven. Nedmag dient conform het meetplan metingen te verrichten. Het SodM houdt hier toezicht op.
4bg	0032	Zienswijze	In 2002 werd indiener per brief de mogelijkheid aangeboden het huis bouwkundig te laten monitoren. Het originele rapport zou worden gedeponeerd bij een notaris te Veendam. De opgestelde rapporten hebben nooit bij een notaris in de kluis gelegen.
		Antwoord	De minister stelt dat deze rapporten zijn opgesteld op basis van afspraken tussen Nedmag en de omgeving. De minister is hier geen partij in.
4bh	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag in 2008 heeft aangegeven dat het niet de bedoeling dat er een vervolg komt op de bouwkundige monitoring uit 2002
		Antwoord	De minister stelt dat de bouwkundige monitoring is uitgevoerd op basis afspraken tussen Nedmag en de omgeving. De minister is hier geen partij in. De minister merkt op dat bouwkundige monitoring geen middel is om de oorzaak van schade te registreren. Er kan enkel mee worden geregistreerd dat er schade is. De minister zal deze metingen dan ook niet voorschrijven. Nedmag dient conform het meetplan metingen te verrichten. Het SodM houdt hier toezicht op.
4bi	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat in 2007 het rapport over een gemelde schade uit 2004 niet meer bestond. Schadeopname rapporten verdwijnen uit het archief van Nedmag
		Antwoord	De minister stelt dat deze rapporten zijn opgesteld op basis van afspraken tussen Nedmag en de omgeving. De minister is hier geen partij in. De minister is dan ook hier niet van op de hoogte.
4bj	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat op een voorstel in 2008 om naar de specifieke bodemdalingssituatie van woningen te kijken nooit meer is teruggekomen door Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat dit afspraken tussen Nedmag en de omgeving betreffen. De minister is hier geen partij in. De minister stelt echter dat uit diverse onderzoeken blijkt dat het niet waarschijnlijk is dat bodemdaling door Nedmag schade aan woningen veroorzaakt.

4bk	0011, 0017, 0032	Zienswijze	Indieners stellen dat Nedmag, de gemeenten Veendam en Menterwolde, het waterschap, de Provincie met elkaar in 2012 een onderzoek hebben gefinancierd om helder te krijgen waar de bodemdalingsproblemen aan toegeschreven kunnen worden. Dat onderzoek wordt gegund aan Arcadis. Onder het mom dat de onderste steen boven moest komen, kreeg Arcadis de opdracht reeds bestaande rapporten, waarin Nedmag had laten verwoorden dat bodemdaling geen schade kon veroorzaken, aan elkaar te schrijven met de uitkomst dat de schuld van de schades lag aan de oude huizen.
		Antwoord	De minister stelt dat door de gemeenten Veendam en Menterwolde, het waterschap Hunze en Aa's, Nedmag en de provincie Groningen is een gezamenlijk onderzoek opgestart naar de mogelijke oorzaken van de gebouwschade in het bodemdalingsgebied van de delfstofwinning van Nedmag. Op 23 april 2012 is aan Arcadis opdracht verleend voor het uitvoeren van dit onderzoek, genaamd Samenvattend Onderzoek Gebouwschade. Het onderzoek van Arcadis is in januari 2013 afgerond. De opdracht aan Arcadis was om te onderzoeken waar de bodemdaling in de omgeving aan kon worden toegeschreven op basis van reeds beschikbare onderzoeken, zowel bouwkundige onderzoeken als onderzoeken over de ondergrond. Het doel was om op basis van deze informatie samen te vatten. Uit de onderzoeksopzet komt niet naar voren dat de opdrachtgevers opdracht hebben gegeven tot vooringenomenheid bij het opstellen van het rapport, zoals indiener suggereert. De conclusie was dat op basis van de beschikbare rapporten de zoutwinning door Nedmag op een diepte van 1500 -1800 meter onder maaiveld leidt tot verwaarloosbare vervormingen in de ondiepe ondergrond en dus ook tot een verwaarloosbare invloed op de schades. De minister is niet betrokken bij het onderzoek van Arcadis. De minister is zich ervan bewust dat het onderzoek is uitgevoerd op basis van reeds bestaande en beschikbare rapporten. De minister ziet hierin geen aanleiding om dit onderzoek als referentie 24 van het winningsplan niet te kunnen betrekken bij het instemmen met het winningsplan. De minister baseert het besluit om al dan niet in te stemmen met het winningsplan 2018 van Nedmag niet uitsluitend op dit onderzoek van Arcadis, maar ook op andere rapporten zoals het rapport van de TU Delft uit 2018. Om de burger te ontzorgen wordt in de praktijk de bewijslast bij de burgers weggehaald door dat de Commissie Mijnbouwschade de schade zal laten onderzoeken en zal beoordelen waardoor de schade is veroorzaakt.
4bl	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat onderzoek van de bodemdaling op de bebouwing op basis verifieerbare meetgegevens ontbreekt en de intentie om dat te meten ontbreekt eveneens.
		Antwoord	De minister verwijst hiervoor naar het meetplan en meetregister zoals dit beschikbaar is op www.nlog.nl .
4bm	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister ten onrechte schrijft dat het risico op schade ten gevolge van bodemdaling en bodemtrilling beperkt is. De maximaal verwachte bodemdaling van 95 cm door de zoutwinning door Nedmag en de cumulatieve maximale bodemdaling tot 1,1 m ontstaat

			geleidelijk. Daardoor leidt deze naar verwachting niet tot schade aan bebouwing, maar sluit de minister het ontstaan van schade ook niet op voorhand uit. Als gevolg van de bodemdaling door zoutwinning zijn er geen schadegevallen bekend.
		Antwoord	De minister stelt dat schade als gevolg van bodemdaling en bodemtrilling door Nedmag niet waarschijnlijk is. Omdat schade nooit geheel is uit te sluiten zorgt de minister voor een goede schadeafhandeling door het instellen van de Commissie Mijnbouwschade.
4bn	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister zich als vergunningverlener kritischer moet opstellen tegenover Nedmag. De minister onderbouwt niet als hij schrijft dat er een geleidelijke bodemdaling ontstaat. De minister heeft zich werkelijk niet verdiept in dit onderwerp en schrijft dus datgene dat Nedmag hem citeert. Waar Nedmag al twintig jaar volhoudt dat de bodemdaling geen schade veroorzaakt en stelselmatig in alle schaderapporten laat opnemen dat de funderingen slecht zijn of dat vorstschade de oorzaak van de scheuren is en dat op basis van vele rapporten aangetoond kan worden dat Nedmag geen schade veroorzaakt. De minister past artikel 34 van de Mijnbouwwet niet strikt toe op de activiteiten van Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling, die direct door zoutwinning aan de oppervlakte ontstaat, ter plaatse van de aanwezige infrastructuur en gebouwen zo gelijkmatig is dat de zettingsverschillen en horizontale rek ver onder de grenswaarden blijven. Boven deze grenswaarden kan de bodemdaling tot schade aan infrastructuur en gebouwen kan leiden. TU Delft stelt in haar rapport Onderzoek naar de oorzaken van bouwkundige schade in Groningen het falsificatiecriterium voor gebouwvervormingen vast: een horizontale rek van 0,2 ‰ en een hoekvervorming van 0,4 ‰. Als gevolg van de bodemdaling door zoutwinning door Nedmag bedraagt de maximale, van de bodem naar het gebouw overgedragen, horizontale rek 0,011 ‰ en de maximale hoekvervorming van de 0,0098‰.
4bo	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister ten onrechte stelt dat de bodemdaling wel leidt tot schade aan infrastructuurle werken en het Waterschap daardoor genoodzaakt is met miljoenen van Nedmag de infrastructuur in stand te houden en dat duikers wel de grond in zakken, maar dat met de huizen niets kan gebeuren.
		Antwoord	De minister stelt dat de kans op schade aan infrastructuurle werken van het waterschap verwaarloosbaar is. De minister stelt dat het waterschap extra infrastructuurle kunstwerken moet plaatsen indien het bestaande waterpeil in stand wordt gehouden. Het is een taak van het waterschap om maatregelen te treffen ter voorkoming van schade aan bouwwerken en in het belang van de veiligheid van omwonenden. Nedmag is verantwoordelijk voor de kosten voor deze infrastructuurle werken wanneer deze het gevolg zijn van de activiteiten van Nedmag. Nedmag dient daarom met het waterschap hierover afspraken te maken.
4bp	0033	Zienswijze	Indiener stelt dat de voorgenomen boringen gepland zijn onder zijn percelen landbouwgrond. In geval hier zout zal worden gewonnen zal dit tot gevolg hebben dat de bodem hier in ernstige

			mate gaat dalen hetgeen gepaard gaat met verslechterde waterhuishouding. Momenteel is er reeds sprake van bodemdaling. Dit onomkeerbare proces zal door de voorgenomen zoutwinning alleen maar toenemen. Dit zal resulteren in terugkerende gewassenschade waarvoor wij de Nedmag aansprakelijk zullen stellen. Tevens zal de bodemdaling en de waterhuishouding van invloed zijn op de waarde van de hoogwaardige landbouwgrond waarvoor de minister tevens aansprakelijk kan worden gesteld. Deze problematiek speelt overigens bij meer percelen landbouwgrond. Dit is voor stof om serieus over na te denken en de plannen omtrent de voorgenomen boringen te overwegen.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling ertoe leidt dat het waterschap aanvullende maatregelen dient te treffen. Door deze maatregelen kan de bestaande functie als landbouwgrond worden gehandhaafd. Het waterschap is verantwoordelijk voor de wijze van te nemen maatregelen als gevolg van de bodemdaling. De minister stelt hierbij dat het waterschap de maatregelen dient te treffen welke de minste negatieve effecten kunnen hebben. Nedmag is verantwoordelijk voor de kosten van deze maatregelen.
4bq	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat binnen het gebied welke zal worden beïnvloed door het winningsplan bevinden zich een groot aantal rijks-, provinciale-, en gemeentelijke monumenten. Deze panden vertegenwoordigen cultuurhistorische waarde en zijn als zodanig beschermd. Deze monumenten zijn als gevolg van hun karakteristieken vaak kwetsbaar en kunnen bij eventuele schade niet weer in de originele toestand worden teruggebracht. Schade zal als gevolg hiervan altijd afbreuk doen aan de cultuurhistorische waarde welke de overheid zelf aangeeft te willen beschermen. In het kader van het winningsplan wordt gesproken over een schade loket waarbij eventuele schade kan worden gemeld. Gesproken wordt over het feit dat schade welke voortkomt uit gevolgen van de zoutwinning zullen worden hersteld. Dit is echter gezien bovenstaande een niet adequaat mechanisme. Schadeherstel is in het geval van monumentale panden niet gelijk aan bescherming tegen schade. Er ontbreekt een adequaat mechanisme ter schadepreventie aan monumentale panden, en de minister heeft dit aspect niet zorgvuldig meegenomen in de afweging.
		Antwoord	De minister stelt dat schade aan bouwwerken, ook die met cultuurhistorische waarde als gevolg van zoutwinning niet waarschijnlijk is. Er is daarom geen aanleiding voor een mechanisme ter schadepreventie aan monumentale panden.
4br	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat de overheid binnen het gebied dat zal worden beïnvloed door de zoutwinning, specifieke gebieden heeft aangewezen als monumentaal. De overheid heeft besloten dat deze specifieke gebieden van dergelijke cultuurhistorische waarde zijn dat deze beschermd dient te worden. Duidelijk is dat grote delen van de monumentale gebieden zullen worden beïnvloed door het winningsplan. Onduidelijk, doch aannemelijk, is of schade aan deze gebieden zal optreden. Gezien de omvang en schaal van de beïnvloeding van de monumentale gebieden door het winningsplan is met zekerheid te zeggen dat eventuele optredende schade niet herstelbaar zal

			zijn. In het kader van de beschermde status dient echter vast te staan dat er geen schade zal ontstaan aan deze monumentale gebieden. De beschermde status is er immers op gericht schade te voorkomen. De onomkeerbaarheid van eventuele schade aan monumentale beschermde gebieden binnen het door het winningsplan beïnvloede gebied is niet zorgvuldig meegenomen in de afweging.
		Antwoord	De minister stelt dat schade aan het gebied, waaronder ook de specifieke gebieden met cultuurhistorische waarde niet waarschijnlijk is. Er is eveneens geen aanleiding om te veronderstellen dat eventuele schade niet herstelbaar zal zijn. De minister merkt op dat Nedmag verantwoordelijk is voor de kosten als gevolg van schade als gevolg van de bodemdaling door de zoutwinning door Nedmag.
4bs	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat een landschap van onkenbare waarde is voor de culturele identiteit van de bevolking welke haar bewoont. Grote veranderingen aan het landschap ondermijnen de verbinding van bewoners met haar leefomgeving en daarmee haar culturele identiteit. Tot het landschap moet in deze ook worden meegerekend de ruimtelijk karakteristieken, zoals openheid, begroeiing, en reliëf. Aannemelijk is dat de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan invloed zal hebben op het landschap en zomede de verbinding van haar bewoners met haar leefomgeving. Vergelijkbare omstandigheden zoals gedwongen volksverhuizingen of vernietiging van religieuze landschapselementen waarbij dergelijke verzwakking van de verbinding van bewoners met hun leefomgeving en consequent verzwakking van culturele identiteit plaatsvinden worden veel al gezien als schending van mensen rechten. De potentiële negatieve invloed op culturele identiteit is als gevolg van aannemelijke beïnvloeding van het landschap binnen het door het winningsplan beïnvloede gebied niet zorgvuldig meegenomen in de afweging.
		Antwoord	De minister stelt dat dit winningsplan niet leidt tot beïnvloeding van het landschap. De minister merkt op dat de culturele identiteit van de bevolking in een gebied van vele factoren afhankelijk is. Naast landschappelijke factoren gaat het hier om economische, sociale en politieke factoren. De identiteit in een gebied kan niet aan één oorzaak als een winningsplan worden toegekend, daarnaast merkt de minister op dat de culturele identiteit in een gebied geen weigeringsgrond is voor instemming met het winningsplan.
4bt	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat leefbaarheid in een gebied mede afhankelijk is van het gevoel van veiligheid. Deze veiligheid is opgebouwd uit zowel fysieke, gezondheids- als ook economische elementen. Aannemelijk is dat de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan binnen het gebied invloed zal hebben op de fysieke, gezondheids- als ook economische elementen van veiligheid en zomede de leefbaarheid van het gebied. De in het winningsplan beschreven aard van productie maakt gebruik van methoden en hulpstoffen welke in het verleden hebben zorggedragen voor situaties waarbij men aan heeft gegeven niet te weten in welke mate deze de

			gezondheid van bewoners van het gebied beïnvloeden. Vergelijkbare situaties in andere bedrijfstakken waarbij met vergelijkbare methoden en hulpstoffen hebben de gezondheid van omwonenden in gevaar gebracht. Gezien de methoden en hulpstoffen aangegeven in het winningsplan is niet uit te sluiten deze invloed kan hebben op gezondheidsveiligheid in het gebied. Aannemelijk is dat de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan negatieve gevolgen zal hebben voor de economische veiligheid in het gebied. Zowel de bestaande economische waarde als ook de potentiële ontwikkeling van economische waarde worden beide naar alle waarschijnlijkheid negatief beïnvloed. Als gevolg zal de economische veiligheid in het gebied afnemen. Gebleken is uit het gaswinningsdossier dat de daling van deze economische veiligheid bewoners in het gebied direct treft in de waardeontwikkeling van hun eigendommen. Bovenstaande geeft aan dat aannemelijk is dat de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan negatieve gevolgen zal hebben voor de veiligheid in het gebied en als zodanig de leefbaarheid. De potentiële negatieve invloed op leefbaarheid als gevolg van aannemelijke beïnvloeding van het landschap binnen het door het winningsplan beïnvloede gebied is niet zorgvuldig meegenomen in uw afweging.
		Antwoord	De minister stelt dat het zeer onwaarschijnlijk is dat dit winningsplan leidt tot verminderde veiligheid in het gebied. Schade aan bebouwing door zoutwinning is niet waarschijnlijk, waardoor de kans op gevolgen voor de fysieke veiligheid dat ook is. Wanneer omwonenden schade aan bebouwing ervaren en vermoeden dat dit een gevolg is van de mijnbouwactiviteiten kunnen zij zich richten tot de Commissie Mijnbouwschade. De minister stelt dat het niet aannemelijk is dat de plannen tot uitbreiding van de zoutwinning op dit moment tot wat indiener economische onveiligheid noemt leiden, maar indien indiener of andere bewoners wel waardedaling ondervinden kunnen zij Nedmag daarvoor aansprakelijk stellen in een civielrechtelijke procedure.
4bu	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat de economische potentie van een gebied de mate is waarin een gebied ontwikkeling van toekomstige economische activiteiten kansrijk is. Aannemelijk is dat de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan binnen het gebied invloed zal hebben op deze economische potentie. Vele mogelijk toekomstige activiteiten zoals toerisme en duurzame economische ontwikkelingen zijn strijdig met de aard en de omvang van de beïnvloeding door het winningsplan binnen het gebied. Dit "lock-in-effect" op de potentiële succesvolle economische aanwending van het gebied staat haaks op de door de overheid uitgesproken intentie tot versterking van de toekomstige economie in het gebied. De potentiële negatieve invloed op economische potentie als gevolg van aannemelijke beïnvloeding van het landschap binnen het door het winningsplan beïnvloede gebied is niet zorgvuldig meegenomen in de afweging.
		Antwoord	De minister stelt dat de beïnvloeding van het landschap door de zoutwinning en schade aan bouwwerken niet waarschijnlijk is. De minister stelt dat er daarom geen aanleiding is voor

			negatieve invloed op economische potentie als gevolg van beïnvloeding van het landschap door dit winningsplan.
4bv	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat omgekeerde bewijslast voor eventuele schade door zoutwinning moet worden toegepast.
		Antwoord	De minister stelt dat alleen het feit dat er een kans op schade bestaat onvoldoende is voor het invoeren van een wettelijk bewijsvermoeden. De kans op schade als gevolg van de zoutwinning van Nedmag is klein. Ten overvloede wordt opgemerkt dat dit alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift. De minister vindt het wel belangrijk dat de ongelijkheid tussen burger en mijnbouwonderneming wordt verminderd en dat een gedupeerde in een procedure maximaal wordt ontzorgd. Dit gebeurt door het instellen van een onafhankelijke partij die zelf bij een schademelding onderzoekt wat de oorzaak van de schade is en de hoogte van de mijnbouwschade vaststelt. Dit betekent een aanzienlijke verlichting van de vereiste inspanning van de schademelder en draagt bij aan zijn ontzorging. De bewijslast wordt door de Commissie Mijnbouwschade opgepakt en daarmee weggehaald bij de burger.
4bw	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat een compensatieregeling moet worden vormgegeven die individuele bewoners compenseert voor immateriële schade door de zoutwinningsactiviteit
		Antwoord	De minister stelt dat risico's voor de veiligheid van omwonenden en schade aan bouwwerken als gevolg van de zoutwinning door Nedmag niet waarschijnlijk zijn. De minister ziet dan ook geen reden om aan te nemen dat sprake zou kunnen zijn van immateriële schade.
4bx	0035	Zienswijze	Indiener stelt dat er sprake is van sluipende scheuren en klemmende ramen en deuren.
		Antwoord	De minister stelt dat indien indiener schade ervaart en vermoedt dat dit komt door mijnbouwactiviteiten, hij zich kan richten tot de Commissie Mijnbouwschade. De Commissie Mijnbouwschade beoordeelt nu nog niet zoutwinningsschade. De minister is met de zoutbedrijven tot overeenstemming gekomen. Schademeldingen door zoutwinning kunnen in de nabije toekomst bij de Commissie Mijnbouwschade worden ingediend
4by	0035	Zienswijze	Indiener stelt dat monumentale huizen en boerderijen in Niehove meerdere scheuren vertonen. De kerk uit 1600 heeft scheuren door 1m dikke muren.
		Antwoord	De minister stelt dat Niehove ca. 45 km is gelegen van de zoutwinning door Nedmag. Niehove ligt daarmee ver buiten de bodemdalingskom zoals beschreven in het winningsplan. De minister stelt dat de activiteiten van Nedmag geen invloed hebben op schadegevallen in Niehove.
4bz	0035	Zienswijze	Indiener stelt dat landerijen golfterreinen worden. In wegen ontstaan gaten en afbrokkelende bermen. Oevers en kades verzakken in het water.
		Antwoord	De minister stelt dat door de activiteiten zoals beschreven in winningsplan 2018 dergelijke verzakkingen niet te verwachten zijn. Indien gedupeerde dergelijke schade ervaart en vermoedt dat dit een gevolg is van mijnbouwactiviteiten, kan indiener zich wenden tot de Commissie Mijnbouwschade.

4ca	0035	Zienswijze	Indiener stelt dat herstel nu door de gemeenten betaald wordt.
		Antwoord	De minister stelt dat eventuele kosten voor herstel van schade als gevolg van de activiteiten van Nedmag niet voor rekening van de gemeente zijn, maar voor rekening van Nedmag.
4cb	0029	Zienswijze	In andere gebieden is al gebleken dat ook na abandonneren er nog gevolgen zijn, bijvoorbeeld in de omgeving van Boekelo. Daar is in deze ontwerpbesluiten geen rekening mee gehouden. Sterker nog, het optreden van schade wordt ontkend. Terwijl SodM zelf heeft aangegeven dat er wel degelijk risico op schade is. Ondanks alle aanwijzingen dat de zoutwinning, niet alleen in Veendam en omgeving, tot schade leidt wordt een positief ontwerpbesluit genomen.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag aan het einde van de winning de pekkel uit de cavernes moet aflaten en vervolgens de mijnbouwwerken moet verwijderen. Dit is een andere wijze van abandonneren dan in Boekelo plaatsvindt. Door het aflaten blijft er een zo klein mogelijk cavernevolumen en daarmee een minimaal restrisico achter dat na afloop van de zoutwinning schade optreedt. De belangrijkste vorm van onzekerheid over doorgaande effecten na beëindiging van de winning is daarmee geminimaliseerd.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over schade door bodemdaling geven aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit met het winningsplan Nedmag 2018 inhoudelijk te wijzigen. De minister zal het voorschrift over het treffen van een financiële voorziening schrappen. Het is primair aan Nedmag en de decentrale overheden om een overeenkomst af te sluiten.

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	R005 Gevolgen bodemdaling op natuur en milieu	Zienswijze	Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat waterkwaliteit in het ontwerp-instemmingsbesluit wordt benoemd als indirecte gevolgen voor beschermde natuurwaarden. Daarbij is bij de beoordeling alleen uitgegaan van Natura2000 gebieden en het Natuurnetwerk. In de beoordeling wordt aangegeven dat daarmee het onderzoek naar effecten op natuur en milieu in het winningsplan voldoende worden meegenomen. Het advies van SodM waarop de minister het oordeel baseert, is met name toegespitst op de gevolgen van zoutwinning voor mens en milieu in de ondergrond met betrekking tot cavernevorming, caverne druk, hulpstoffen en het abandonneren van putten. De gevolgen voor mens en milieu van bodemdaling en aanpassingen die het waterschap Hunze en Aa's daarvoor moeten doen in het waterbeheer, zijn in het winningsplan van Nedmag en het ontwerpbesluit onvoldoende in beeld gebracht. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat onderzoek zich mede moet richten op de gevolgen voor de algehele effecten op natuur in de regio, niet uitsluitend toegespitst op Natura2000 en Natuurnetwerken. Effecten te duiden die met name gevolgen hebben voor de biodiversiteit in het oppervlaktewater, rekening houdend met aan bodemdaling aangepast waterbeheer. Eventuele benodigde compenserende maatregelen vragen ook compensatie door Nedmag. In de op te stellen overeenkomst en financiële waarborg zal dit

			moeten worden opgenomen. Het waterschap Hunze en Aa's stelt dat in de voorschriften dit onderdeel benoemd moet worden als vergunningsvoorwaarde.
		Antwoord	De minister beoordeelt de gevolgen van de zoutwinning door Nedmag in termen van bodemdaling. Door de bodemdaling kan het grondwaterpeil relatief gezien stijgen. Dit kan effecten hebben op natuur en milieu. Het waterschap kan en dient maatregelen te treffen om de effecten van bodemdaling op het waterbeheer tegen te gaan. De minister heeft het SodM gevraagd om te adviseren op alle natuur- en milieueffecten van de zoutwinning door Nedmag inclusief de gevolgen voor waterbeheer. Er is niet alleen gekeken naar Natura 2000 en Natuurnetwerken. Het SodM geeft aan zijn advies mede te hebben gebaseerd op basis van aanbeveling van het waterschap over waterbeheer. De gevolgen van aanpassingen in het waterbeheer zijn door Nedmag, maar ook door het waterschap in beeld gebracht. Op basis hiervan heeft de minister de effecten van bodemdaling op het waterbeheer beoordeeld. Door het nemen van deze maatregelen worden de effecten op natuur en milieu tegengegaan. Nedmag is verantwoordelijk voor de kosten van deze maatregelen. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek wordt reeds bepaald dat de exploitant van een mijnbouwwerk (in dit geval Nedmag) aansprakelijk is voor de schade die ontstaat door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of exploitatie van dat mijnbouwwerk. Omdat dit reeds bij wet is vastgelegd hoeft de minister dit niet in een voorschrift op te nemen. Eventuele kosten voor compensatie van natuur maken hier geen onderdeel vanuit, omdat de Mijnbouwwet hier niet in voorziet. Deze eventuele kosten kunnen onderdeel zijn van een overeenkomst tussen Nedmag en het waterschap.
5b	R007, 0029 Afweging voor alternatief diesel als dakolie	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat in artikel 8 de minister Nedmag de verplichting oplegt tot het gebruiken van een alternatief voor diesel als dakolie voor de ontwikkeling van cavernes VE-5 t/m VE-8. Nedmag moet, voordat deze cavernes worden ontwikkeld, een rapport aanbieden aan het SodM met het voorgenomen alternatief. Bij de beoordeling van dit alternatief let SodM erop dat een alternatief geen nieuwe risico's veroorzaakt. Een alternatief voor dieselolie moet aantoonbaar veilig zijn voor mens en milieu. Indiener stelt dat door het gebruik van dieselolie er nadelige effecten ontstaan.
		Antwoord	De minister stelt dat bij het aanleggen van de nieuwe cavernes geen gebruik meer gemaakt mag worden van diesel, maar in plaats daarvan gebruik gemaakt moet worden van een alternatief. De minister stelt dat er naar een alternatief is gekeken vanwege het risico van een lekkage en verontreiniging van de ondiepe ondergrond. De belangrijkste eis is dat het veiliger is voor de mensen die er mee moeten werken en het milieu waar het mogelijk in terecht kan komen. Daarnaast moet er ook gekeken worden naar het brandpunt van de stof en de afbreekbaarheid

			wanneer het alsnog vrij zou komen. Een alternatief voor diesel dient een hoger brandpunt te hebben en beter afbreekbaar te zijn. Verder dient Nedmag ook te zorgen dat het geregistreerd is volgens de REACH-regelgeving. Dit is reeds gebeurd.
5c	R006 Voorschrift alternatief diesel als dakolie	Zienswijze	De provincie Groningen stelt dat in het winningsplan van Nedmag nog wordt uitgegaan van het gebruik van dieselolie als mijnbouwhulpstof bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes. Nedmag heeft inmiddels een onderzoek afgerond naar een milieuvriendelijker alternatief voor het gebruik als hulpstof. De provincie Groningen heeft de minister geadviseerd het gebruik van een alternatieve hulpstof verplichtend aan Nedmag op te leggen, naast dat de provincie Groningen het belangrijk vindt dat er zo weinig mogelijk hulpstoffen worden toegepast, zeker wat betreft hulpstoffen die ook deels in de cavernes achterblijven. Het blijkt dat Nedmag inderdaad geen dieselolie meer zal gebruiken bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes en dat er tevens sprake zal zijn van een reductie van het gebruik van de nieuwe hulpstof van ongeveer 90%. Dit vindt de provincie Groningen een positieve ontwikkeling. Echter nu de ontwikkeling van de vier nieuwe cavernes in twee fasen kan gebeuren, lijkt het zaak om Nedmag de plicht op te leggen om voort te gaan met het zoeken van nog betere, milieuvriendelijker, alternatieve mijnbouwhulpstoffen en daar ook het minimaliseren van het gebruik bij te betrekken.
		Antwoord	De minister stelt dat in het winningsplan van Nedmag nog wordt uitgegaan van het gebruik van dieselolie als mijnbouwhulpstof bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes. Nedmag heeft inmiddels een onderzoek afgerond naar een alternatief voor het gebruik als hulpstof. De minister heeft voorgeschreven dit alternatief te gebruiken. De minister vindt het daarnaast belangrijk dat er zo weinig mogelijk hulpstoffen worden toegepast zeker wat betreft hulpstoffen die ook deels in de cavernes achterblijven. Nedmag is van plan geen dieselolie meer te gebruiken bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes en realiseert een reductie van het gebruik van de nieuwe hulpstof van ongeveer 90%. Door Nedmag niet de voorgenomen stof voor te schrijven, maar de voorwaarden waaraan deze stof moet voldoen, behoudt Nedmag de verplichting om voort te gaan met het zoeken van nog betere, milieuvriendelijker, alternatieve mijnbouwhulpstoffen en daar ook het minimaliseren van het gebruik bij te betrekken. De minister zal dit ook zoveel mogelijk stimuleren. Er geldt voor mijnbouwondernemingen een zorgplicht (artikel 33 van de Mijnbouwwet), volgens dit artikel moet de mijnbouwonderneming alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem gevegd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten nadelige gevolgen voor mens en milieu worden veroorzaakt. Dit betekent dat Nedmag een hulpstof dient te gebruiken die redelijkerwijs het risico op milieuverontreiniging zo veel mogelijk beperkt.
5d	0010, 0012, 0018, 0019, 0032	Zienswijze	Indiener stelt dat naast het feit dat nodige onderzoeken niet zijn verricht in het verleden het milieu al vervuild is. Bij het incident in 2018 is naast pekkel naar waarschijnlijkheid ook diesel ontsnapt. Dat kan gaan om 45.000 m ³ diesel. Zowel de oorzaak als de precieze gevolgen zijn niet

	Milieu aangetast door incident 2018		bekend. Juist om die onwetendheid van het effect van zoutwinning op het milieu dient de zoutwinning stop gezet te worden totdat er meer duidelijkheid is over de precieze gevolgen voor de korte en lange termijn.
		Antwoord	De minister stelt dat de kans verwaarloosbaar is dat het milieu al vervuild is als gevolg van de zoutwinning door Nedmag. Bij het incident in 2018 is naast pekkel naar waarschijnlijkheid ook diesel ontsnapt. De door indiener aangehaalde hoeveelheid is de hoeveelheid diesel die aanwezig was in het cluster ten tijde van het incident. Er is een deel van de aanwezige pekkel met een deel diesel via een scheur in de bovenliggende zoutlaag terecht gekomen. De hoeveelheid ontsnapte diesel is kleiner dan indiener noemt. Tussen de bovenliggende zoutlaag en de ondiepe ondergrond, bevinden zich meerdere afsluitende lagen. De kans dat de diesel de bovenste lagen van de ondergrond waar het grondwater zich bevindt, en daarmee het grondwater kan verontreinigen, of in de toekomst zal bereiken is verwaarloosbaar. Het effect van zoutwinning op het milieu is hierdoor verwaarloosbaar en is geen aanleiding om de instemming met de in het winningsplan beschreven zoutwinning te weigeren. Al sinds 2018 monitort Nedmag de (diepe) ondergrond rondom de locatie Tripscompagnie. Eerst vooral met bestaande voorzieningen (peilbuizen, waterbronnen, winningsputten), inmiddels vooral met strategische geplaatste nieuwe, diepe peilbuizen. De grootste diepte waarop grondwatermonsters genomen kunnen worden is ca. 400 m, via de 16" casing van winningsput TR-2. Bij de monitoring, die onder toezicht van het SodM door Nedmag is uitgevoerd, is sinds april 2018 noch diesel, noch magnesiumchloride in het diepe grondwater aangetroffen. De uitkomsten van de monitoring zijn derhalve in lijn met de conclusies uit het Nedmag-rapport van 12 december 2018.
5e	0012, 0017, 0019, 0032 Veiligheid alternatief diesel Surdyne B140 (en vergelijking met Kerosine)	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag heeft aangegeven een alternatief voor dakolie te hebben gevonden. Indiener heeft uit een onderzoek van REACH begrepen dat minerale olie kerosine blijkt te zijn. Volgens REACH mag deze stof niet gebruikt worden indien het in aanraking kan komen met grondwater. Minerale olie is minstens zo vervuilend als diesel en dient dan ook niet gebruikt te worden om de leefomgeving niet aan te tasten. Indiener stelt dat er op 20 april 2018 tientallen miljoenen liters dieselolie en pekkel is weggelekt, met tot nu toe naar een voor iedereen onbekende bestemming. Nedmag heeft deze milieuramp bagatelliserend afgedaan als een incident en stelt zich verder passief op achter de verdedigingslinie die als Vlieland in de diepe ondergrond aanwezig is. Nedmag doet dit omdat er bij de mijnbouwer volgens SodM een verre van volledige kennis van de ondergrond is. Op zoek naar een alternatieve hulpstof blijkt Nedmag Surdyne B140 als dakolie te willen gaan gebruiken. Dit aardolie-derivaat staat commercieel ook bekend als kerosine. Hoewel de exacte chemische formule onbekend is, wordt verwacht dat de meetbaarheid vergelijkbaar is met die van diesel. Het veiligheidsvoorschrift van Surdyne B140 beschrijft dat het biologisch afbreekbaar is. De

			biologische afbreekbaarheid onder omstandigheden van de put en caverne is onbekend en daarom een aanzienlijk risico wat de toepassing als dekenvloeistof verhindert. De prijs van Surdyne B140 varieert met de olieprijs. Om een geraffineerd aardolieproduct te kunnen gebruiken als alternatief voor diesel moet het langdurig worden getest op biologische afbreekbaarheid onder omstandigheden vergelijkbaar met de put en caverne. De conclusie kan dan ook geen andere zijn dan dat vanwege de onvoorspelbaarheid van het gedrag ervan in de caverne en put het gebruik van het aardolieproduct Surdyne B140 als alternatief voor diesel niets anders betekent dan het ene kwaad voor het andere inwisselen. Ministeriële instemming betekent derhalve niets minder dan impliciete goedkeuring voor een volgend milieudelict. Daarnaast wordt uit de teksten van deze Referentie duidelijk dat het gebruik van Surdyne B140 langdurig getest moet worden op de biologische afbreekbaarheid. Zolang die test niet is uitgevoerd, dient de minister aan Nedmag geen toestemming te verlenen om op de locatie WHC-1 in Borgercompagnie boringen te verrichten voor de aanleg van de putten VE-5 en VE-6.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag een alternatief voor diesel als dakolie heeft gevonden, Surdyne B140. Surdyne B140 en kerosine zijn niet dezelfde stof en de veiligheidsrisico's zijn niet hetzelfde. Voor de beoordeling van de gevaarsaspecten van Surdyne dient het betreffende specifieke veiligheidsinformatieblad als uitgangspunt te worden genomen. De minister stelt dat voorkomen moet worden dat minerale olie als Surdyne B140 in aanraking kan komen met grondwater. Het risico op grondwatervervuiling als gevolg van toepassing Surdyne B140 is zeer gering doordat bovenop de afsluitende gesteentelaag van de cavernes de Vlieland kleilaag aanwezig is. Deze heeft een dikte van 750 meter tussen de cavernes 1300-1800 meter diepte en de ondiepe bodem met grondwater voorkomens. Vervuiling van grondwater als gevolg van zoutwinning wordt zodoende voorkomen. De minister stelt op basis van navraag bij Nedmag dat de zoektocht naar alternatieven voor dieselolie als afdek materiaal in 2019 voortkwam uit het ontbreken van een dergelijk blootstellingsonderzoek naar de gebruikte dieselolie. Hiervoor heeft een apart handhavingstraject gelopen. Surdyne B140 met casnummer 64742-47-8 verlaagt zowel de veiligheids-, gezondheids- als milieurisico's vergeleken met dieselolie. Nedmag heeft een blootstellingsonderzoek (DU-CSR) gedaan naar het toepassen van Surdyne B14 als dakolie. Voor dit onderzoek volgde Nedmag de REACH-wetgeving en bijbehorende richtsnoeren. (Het REACH-registratienummer is 01-2119453414-43-0000.) Uit dit onderzoek blijkt dat de stof toegepast mag worden als dakolie omdat er minder veiligheidsrisico's, milieurisico's en te beheersen gezondheidsgevaaren zijn vergeleken met dieselolie.

			Bij casnummer 64742-47-8 staan de volgende synoniemen: "Distillates (pertroleum), hydrotreated light; kerosine- unspecified, Hydrocarbons, C12-C15, n-alkenes, isoalkanes, Cyclis, <2% aromatics" Surdyne B140 kan dus ook volgens REACH/ECHA-registratie ook aangeduid worden met kerosine welke minder dan 2% aromaten bevat. Nedmag heeft een studie laten uitvoeren naar alternatieven voor diesel. De resultaten zijn in augustus 2019 ingediend bij het SodM. Minerale olie is daarbij als meest veilige alternatief beoordeeld. Minerale olie is goed bruikbaar bij het aanleggen van zoutcavernes en is in vergelijking met diesel beter afbreekbaar en minder brandgevaarlijk. Bovendien is het veiliger voor mensen die ermee werken en zijn de milieurisico's minder groot. Nedmag heeft ook andere alternatieven, zoals stikstof en droge lucht. Deze alternatieven werken echter risico verhogend ten aanzien van veiligheid en milieu. Surdyne B140 is een minerale olie. Er is een verschil tussen Shell Surdyne B140 en kerosine. Veiligheids- en milieuaspecten van een stof staan beschreven in een zogenaamd Safety Data Sheet (SDS), in het Nederlands ook wel Veiligheidsinformatieblad (VIB) genoemd. In de EU vallen deze onder de REACH-regelgeving. Het VIB van Surdyne B140 geeft aan dat de risico's ervan voor veiligheid en milieu laag zijn. In § 1.1 van het VIB van Surdyne B140 staat "Kerosine – unspecified" als synoniem genoemd voor Surdyne B140. Op basis daarvan zou men tot de conclusie kunnen komen dat Surdyne B140 en kerosine hetzelfde zijn. Er zijn echter meerdere soorten kerosine, die wezenlijk van elkaar verschillen. Kerosine als brandstof voor vliegtuigmotoren wordt bijvoorbeeld "Jet A-1" genoemd. Deze stof wordt door meerdere leveranciers verkocht. Die verstrekken daarbij een VIB. Hieruit blijkt dat "Jet A-1" giftig is voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen. Bij in ieder geval één van de leveranciers staat in het VIB ook nog dat de stof verdacht wordt van het veroorzaken van kanker en bij langdurige of herhaalde blootstelling schade aan organen kan veroorzaken. De veiligheidsrisico's van de vliegtuigbrandstof kerosine "Jet A-1" zijn dus wezenlijk groter dan die van Surdyne. Voor de beoordeling van de gevaaraspecten van Surdyne dient het betreffende specifieke VIB als uitgangspunt te worden genomen. Het gebruik van kerosine is niet toegestaan bij de zoutwinning door Nedmag. SodM heeft het gebruik van de stof Surdyne-B140 als dakolie beoordeeld. De minister beoordeelt daarom dat de stof Surdyne B-140 kan worden toegepast.
5f	0013, 0014, 0015, 0019, 0024, 0025,	Zienswijze	Indiener stelt dat er een risico is van de reeds weggelekte pek en diesel, nu en in de toekomst, tijdens en na de actieve winning. Indiener stelt dat er zorgen zijn over de miljoenen liters diesel

	0028, 0029, 0032, 0035 Effect incident 2018 op grondwater		die in de ondergrond zijn verdwenen na de calamiteit in Tripscompagnie in april 2018. Er zijn gevolgen op lange termijn. Het drinkwater komt in gevaar. Indiener stelt dat het grondwater en de drinkwatervoorziening door Nedmag in gevaar zijn gebracht en met het nieuwe winningsplan nog verder gevaar zullen lopen. Krachtens artikel 9, onder f., sub 2 van de Mijnbouwwet moet de minister als bevoegd gezag daarom de instemming met dit winningsplan weigeren. Indiener stelt dat hier onvolledige informatie in het winningsplan staat.
		Antwoord	De minister stelt dat het grondwater en de drinkwatervoorziening door Nedmag niet in gevaar zijn gebracht en met het nieuwe winningsplan ook niet verder gevaar zullen lopen. Voor bestaande cavernes is onderzocht wat de gevolgen zijn van het migreren van diesel door het zoutdak. Als gevolg van het incident in 2018 is een deel van de diesel door het Zechstein zoutdak gemigreerd. De diesel zal zich dan verzamelen in de poriën van de Bunt- of Vlieland zandsteenlaag en kan niet verder migreren door de op 750 meter diepte gelegen afsluitende Vlieland kleilaag. Grondwater bevindt zich in de bovengrond op een diepte van maximaal enkele meters onder het maaiveld. Het risico van verontreiniging van het grondwater is daarmee verwaarloosbaar klein. Uit onderzoeken naar de risico's van het gebruik van diesel bij de ontwikkeling van de nieuw te realiseren bronnen blijkt dat een alternatief voor diesel als dakolie zeer waarschijnlijk achterblijft in het Zechstein zout. Indien deze stof na het abandonneren samen met de pekkel toch deels door het zoutdak zou migreren, verzamelt de stof zich in de poriën van de Bunt- of Vlieland zandsteenlaag en blijft onder de Vlieland kleilaag zitten op een diepte van 800 m onder het maaiveld. Het risico van verontreiniging van het grondwater is daarmee verwaarloosbaar klein. De minister stelt dat in totaal ruim 45.000 m³ diesel is gebruikt in de bestaande cavernes. Hiervan is een klein deel gemigreerd in de bovenliggende laag na de calamiteit in 2018. De gemigreerde diesel verzamelt zich in de poriën van de Bunt- of Vlieland zandsteenlaag en kan niet verder migreren door de op 750 meter diepte gelegen afsluitende Vlieland kleilaag. Het risico van verontreiniging van het grondwater is daarmee verwaarloosbaar klein. Boven de cavernes zijn bovendien geen drinkwatergebieden aanwezig.
5g	0017, 0018 Effect incident op milieu	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag de lekkage op 20 april 2018 op het TR-cluster afdoet als een incident, maar gezien de tot nu toe ondergrondse milieuramp, kan beter worden gesproken van een calamiteit. Er zijn immers miljoenen liters pekkel en dieselolie onvindbaar en dus niet terug te winnen. Ondanks het overduidelijke advies van één van zijn belangrijkste adviesorganen, SodM,

			om alle putten op het TR cluster, dus inclusief TR-9, af te laten en daaruit geen actieve winning toe te staan, geeft de minister toch toestemming aan Nedmag om deze put in gebruik te houden voor actieve winning. Daarmee gaat de minister ook in tegen het advies van de Tcbb, die aangeeft dat een nieuw incident niet is uitgesloten bij het waarnemen van versnelde bodemdaling. Het is dus opmerkelijk dat waar een minister doorgaans het advies van een adviesorgaan overneemt, in dit geval door de minister voor een nadrukkelijk afwijkende handelwijze wordt gekozen. De vraag die zich hierbij voordoet is op welke gronden, anders dan economische en financiële en aannames, de minister er voor kiest Nedmag toch deze put nog een groot aantal jaren te laten benutten. Daar komt bij dat ten aanzien van de zoekgeraakte vervuilende diesel de beheersmaatregelen volstrekt ongewis blijven. De minister dient hieromtrent duidelijkheid te bieden.
		Antwoord	De minister stelt dat de bodemdaling sneller optreedt als gevolg van het incident, en is mogelijk uiteindelijk wat groter, dan was voorzien. Verontreiniging van de ondiepe ondergrond met pek en mogelijk ook diesel is niet waargenomen. Het is onzeker of dit nog kan optreden en op welke termijn. Daarom monitort Nedmag via peilbuizen op 6 locaties rond WHC-2 de eerste en tweede watervoerende laag op zowel pek als diesel.
5h	0017, 0025, 0035 Laagfrequent geluid	Zienswijze	Indiener stelt dat laagfrequent geluid niet wordt behandeld in het ontwerpbesluit. Indiener stelt dat er dagelijks, maar vooral 's nachts, ernstige infrasonische trillingen met laagfrequent geluid plaatsvinden. Deze zijn ziekmakend door slaapverstoringen. Het is onbegrijpelijk dat er geen aandacht besteed wordt aan de fysieke en psychische effecten van gestapelde mijnbouw.
		Antwoord	De minister betreurt het dat indiener overlast ervaart door laagfrequent geluid. Op verschillende plaatsen in Nederland wordt in toenemende mate laagfrequent geluid waargenomen, ook in gebieden waar geen mijnbouwactiviteit plaatsvindt. Indien dit geluid voortkomt uit activiteiten in ondergrondse leidingen – dat bij de zoutwinning door Nedmag niet is vastgesteld – is het de vraag of het wordt veroorzaakt in de buizen van Nedmag, of in buizen voor ander transport of anderszins. Dit valt op dit moment niet aan te geven. Indien het geluid veroorzaakt wordt door de transportleidingen van Nedmag is dit een aspect wat geen toetsingsgrond is voor het instemmingsbesluit op het winningsplan. Het beheer van de leidingen is geregeld in andere besluiten. Op mogelijk laagfrequent geluid als gevolg van de inrichting WHC-1 gaat de minister in bij de behandeling van de zienswijzen op de omgevingsvergunning voor deze inrichting, zie onderdeel 7 van deze nota van antwoord.
5i	0017, 0034	Zienswijze	Indiener stelt dat in de eindbeoordeling bij natuur en milieu de minister in het geheel niet in gaat op de door de zoutwinning continu veranderende grondwaterstand. Uit het winningsplan noch uit het ontwerp blijkt enige zorg ten aanzien van flora en fauna, laat staan de human factor enige rol van betekenis speelt. Hieruit blijkt overduidelijk dat in zijn afweging de minister een groter

	Effect grondwaterstand op milieu		gewicht toekent aan het economisch belang van een private onderneming dan aan het belang van de omwonenden. Indiener stelt dat binnen het gebied, welke wordt beïnvloed door het winningsplan, de overheid een groot aantal dier- en planten soorten als beschermd heeft verklaard.
		Antwoord	De minister stelt dat er geen sprake is van een continu veranderende grondwaterstand. Een effect van bodemdaling is dat het grondwaterpeil in relatieve zin wordt beïnvloed. Dat wil zeggen dat het water hoger kan komen te staan ten opzichte van het maaiveld. Dit kan leiden tot vernatting en daarmee tot nadelige gevolgen voor natuur en milieu. Er zijn in het effectgebied van de zoutwinning geen gebieden aangewezen waar beschermde plant- en diersoorten voorkomen die gevoelig zijn voor vernatting. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen. De cavernes en de bodemdalingskom strekken zich niet uit tot een Natura 2000-gebied of ander milieubeschermingsgebied, zoals een grondwaterbeschermingsgebied of waterwingebied. Gezien de verwachte omvang van de bodemdalingskom in 2045 als gevolg van de zoutwinning en de voldoende afstand tot Natura 2000-gebieden en grond- en drinkwaterbeschermingsgebieden verwacht de minister geen nadelige effecten op flora en fauna in deze gebieden door de zoutwinning door Nedmag.
5j	R036, 0025, 0035 Maatregelen in verband met verontreiniging grondwater door diesellekkage	Zienswijze	De gemeente Tynaarlo en andere indieners stellen dat er in het instemmingsbesluit maatregelen moeten worden opgelegd met betrekking tot de in de ondergrond aanwezige diesel in verband met de risico's bij vervuiling van grond-, drink- en oppervlaktewater.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag een programma heeft opgezet om de mogelijke gevolgen te monitoren van het incident van 20 april 2018 waarbij pek en mogelijk dieselolie zijn weggestroomd naar de lagen boven de caverne van het TR-cluster. Een aantal peilbuizen en bronnen op en rond de locatie WHC-2 wordt frequent geanalyseerd op aanwezigheid van olie. Tot op heden is geen verontreiniging aangetroffen. De monitoring wordt binnenkort uitgebreid met een aantal strategisch geplaatste en van divers voorziene peilbuizen bovenin de eerste en tweede watervoerende laag. Nedmag rapporteert aan SodM over resultaten van de monitoring. Indien verontreiniging wordt aangetroffen, dan informeert Nedmag betrokken instanties en worden passende maatregelen genomen. Dit heeft Nedmag beschreven in het winningsplan (paragraaf 5.5). Deze strategisch geplaatste peilbuizen zijn inmiddels gerealiseerd. Terugnemen van diesel is helaas niet mogelijk, aangezien deze niet meer in verbinding staat met de putten.

5k	0025 Veiligheid Surdyne B-140 te onzeker	Zienswijze	Indiener stelt dat bij de zoutwinning diesel als hulpstof wordt gebruikt. Diesel is een aardolieproduct dat slecht afbreekbaar is, niet of nauwelijks terug te winnen is uit water en een groot gevaar vormt voor mens en milieu. Van de in het verleden door Nedmag gebruikte diesel is 45.000.000 liter in de bestaande cavernes achtergebleven. Door de uitgestrektheid van de aaneengegroeide cavernes is niet bekend waar deze diesel zich bevindt. Nedmag is bij de wet verplicht alle gebruikte diesel terug te winnen. De minister treedt hiertegen niet op en daardoor wordt een enorm risico genomen. In het Winningsplan 2018 worden de gevaren van diesel in de ondergrond onderschat. Ook de minister bagatelliseert in het Ontwerp-instemmingsbesluit de gevaren van de achtergebleven diesel. Tijdens het ontstaan van een scheur in het dak van het TR-cluster is een grote hoeveelheid pekewater en diesel gelekt naar de bovenliggende grondlagen. Het kan niet uitgesloten worden dat deze scheur verder naar boven is doorgedrongen dan door Nedmag wordt beweerd en dat pekewater en diesel op termijn het diepe grondwater zal kunnen bereiken. Nedmag heeft aangegeven een ander aardolieproduct, Surdyne B140 te willen gebruiken. Dit is qua samenstelling vergelijkbaar met diesel en dus ook gevaarlijk voor het milieu. De Surdyne B140 is daarnaast zeer gemakkelijk ontvlambaar. Er komt dus een nieuw risico bij. Nedmag introduceert een nieuwe manier om de cavernes VE-5 en VE-6 te ontwikkelen waarmee het gebruik van dakolie naar verwachting met 90% kan worden verminderd. Hier is duidelijk sprake van een "trial and error" methode. Daarbij komt ook nog dat de ontwikkeling van de nieuwe cavernes plaatsvindt op de flanken van het zoutkussen. Het is onduidelijk of het zoutdak daar de dikte heeft die wordt verondersteld. Vroeg of laat zal via een lekkende put of via een scheur in het dak, tijdens de winning of na het abandonneren, ook Surdyne B-140 migreren naar de bovenliggende grondlagen en uiteindelijk het grondwater bereiken.
		Antwoord	De minister stelt dat de Surdyne B-140 voor de mens alleen gevaarlijk is als de stof bij inslikken in de luchtwegen terechtkomt. Verder kan herhaalde blootstelling aan Surdyne B-140 een droge of gebarsten huid veroorzaken. Om dit te voorkomen zullen persoonlijke beschermingsmiddelen gedragen worden. Daarnaast is de kans op brand bij gebruik van Surdyne B-140 kleiner dan bij gebruik van diesel: Surdyne B-140 heeft een vlammpunt (de laagste temperatuur waarbij een stof nog genoeg damp afgeeft om tot ontbranding te kunnen komen wanneer hij in contact komt met een ontstekingsbron) van 95°C, het vlammpunt van diesel ligt duidelijk lager. De giftigheid van Surdyne B-140 is laag en Surdyne B-140 is goed biologisch afbreekbaar. Uit de veiligheidsinformatiebladen van diesel blijkt dat diesel giftig is voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen. Surdyne B140 is niet schadelijk voor in het water levende organismen. Surdyne B-140 zou uit een nieuwe caverne van Nedmag in bovenliggende lagen terecht kunnen komen via permeatie door het zoutdak van de caverne. Simulaties hebben uitgewezen dat ook in

			het laatste, minst gunstige geval, vloeistof uit de caverne dieper dan 800 meter blijft. Dat is onder de bovenkant van de zeer slecht doordringbare Vlieland kleilaag. Een eigenschap van Surdyne B-140 is dat het zich aan aardedeeltjes hecht en zodoende ondergronds niet mobiel is. Verdere opwaartse beweging van de Surdyne B-140 is dus niet waarschijnlijk of zeer beperkt. Uit een caverne afkomstige Surdyne B-140 blijft derhalve ver onder de watervoerende lagen die voor de mens belangrijk zijn. Alleen watervoerende lagen waarin het water niet zout is, zijn hier relevant. Deze reiken in Nederland tot 100 à 400 m diepte ten opzichte van het maaiveld. Nedmag heeft onder toezicht van het SodM op 20 en 70 meter gemeten, daarbij is geen diesel aangetroffen. Indien watervoerende lagen verontreinigd raken, kunnen deze in verbinding staan met het grondwater. De minister stelt op basis hiervan dat de kans dat Surdyne B-140 of diesel het grondwater bereikt verwaarloosbaar is.
5l	0028 Broeikasgassen door veenoxidatie door maatregelen waterhuishouding	Zienswijze	Indiener stelt dat als gevolg van de voortdurende en nog te intensiveren maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding, de voortschrijdende winning en de stapsgewijze mitigerende maatregelen het nog aanwezige veen is geoxideerd. De daarbij vrijkomende hoeveelheid broeikasgassen is niet onderzocht en vergund. Er moet een milieudelict opgevolgd worden. Indiener stelt dat het ontwerp-instemmingsbesluit kennelijk in concept al enige tijd geleden is opgesteld vanwege de nogal magere paragraaf over Natuur en milieu. Bij het uitbrengen lijkt geen rekening te zijn gehouden met de ondertussen fors opgelaaide discussies over klimaatveranderingen en de daaruit volgende noodzaak van vermindering van de uitstoot van broeikasgassen terwijl dat nota bene bij dezelfde minister is ondergebracht.
		Antwoord	De minister stelt dat veenoxidatie een autonoom proces is dat niet versterkt wordt de zoutwinning. Er kan op dit punt zodoende geen sprake zijn van een milieudelict door Nedmag.
5m	0029 Duurzamer alternatief als dakolie	Zienswijze	Indiener stelt dat in het winningsplan aandacht wordt besteed aan duurzaamheid. De inzet van biogas is mooi, maar betreft de fabriek aan de Billitonweg in Veendam, niet de mijnbouwinstallaties. Daarnaast, als duurzaamheid zo'n speerpunt is, moet Nedmag geen duizenden liters fossiele brandstof in de bodem pompen. Schadelijk voor bodem en verspilling van brandstof.
		Antwoord	De inzet van biogas bij de fabriek in Veendam is geen onderdeel van de voorliggende vergunningaanvragen. De minister vindt duurzaamheid belangrijk, maar dit is geen onderdeel van het toetsingskader van een winningsplan.
5n	0035 Methaanemissie bij zoutwinning	Zienswijze	Indiener stelt dat er net zoals bij gaswinning en gasopslag bij zoutwinning sprake is van methaanemissies. Hier is onvoldoende rekening mee gehouden.

		Antwoord	Methaan is een gas wat mogelijk vrij kan komen bij de productie van koolwaterstoffen. Dit is bij zoutwinning niet aan de orde.
5o	0035 Lekkende ondergrondse buizen	Zienswijze	Indiener stelt dat er sprake is van lekkende en trillende ondergrondse hogedruk- gas- en aardgascondensaatbuizen.
		Antwoord	De minister stelt dat er geen sprake is van lekkende en trillende ondergrondse hogedruk- gas- en aardgascondensaatbuizen. Eventuele gashoudende lagen liggen dieper in de ondergrond dan de zoutcavernes van Nedmag en worden zodoende niet bereikt.
5p	0035 Affakkelen	Zienswijze	Indiener stelt dat er sprake is van affakkelen bij calamiteiten met zware rook die uren duren.
		Antwoord	Affakkelen vindt bij de zoutwinning van Nedmag niet plaats en Nedmag is dit ook niet van plan op grond van het winningsplan en de vergunningaanvragen. Affakkelen is niet toegestaan op basis van het instemmingsbesluit met het winningsplan en de verleende vergunningen.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over natuur en milieu geven geen aanleiding om het ontwerp- instemmingsbesluit met het winningsplan van Nedmag te wijzigen.

6			<i>Overig</i>
6a	R007 Meet en regelprotocol moet worden gepubliceerd	Zienswijze	De gemeente Veendam stelt dat de verplichting wordt opgelegd tot het opstellen van een openbaar toegankelijk meet- en regelprotocol. Ook legt de minister Nedmag de verplichting op actuele gegevens op basis van dit protocol te rapporteren aan het SodM. De gemeente Veendam stelt dat deze rapportages en het bijbehorende protocol ook op de website van Nedmag gepubliceerd moeten worden, op een manier die voor inwoners en andere betrokken partijen begrijpelijk is. Met het opleggen van deze aanvullende verplichting kan de minister voorzien in de informatiebehoefte die er is.
		Antwoord	De minister onderschrijft het belang dat Nedmag helder en actief moet communiceren over het meet en regel protocol richting de inwoners en andere betrokken partijen zodat duidelijk is dat de winning van zout alleen plaatsvindt onder strikte voorwaarden waarbij eventueel nadelige gevolgen adequaat worden gemonitord en zoveel mogelijk worden voorkomen. Bij de beoordeling van het winningsplan is het van belang te weten dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen instemmingsbesluit. Het plan inclusief bijlagen wordt getoetst en gewogen in het licht van de in de Mijnbouwwet opgenomen toetsingsgronden. Uitsluitend die onderdelen die relevant zijn voor de beoordeling van een winningsplan aan de

			hand van de in artikel 36, eerste lid van de Mijnbouwwet opgenomen gronden kunnen door de minister bij zijn besluit worden betrokken en kunnen eventueel leiden tot het verbinden van voorschriften aan het instemmingsbesluit. Communicatie en de wijze van publiceren van het meet en regel protocol zijn andere zaken dan waar de toetsingsgronden op zien. De minister kan hiervoor geen voorschriften in het instemmingsbesluit opnemen. De minister is het met de gemeente eens dat het wenselijk is dat de rapportages en het bijbehorende protocol op de website van Nedmag gepubliceerd worden op een wijze die voor inwoners en andere partijen betrokken partijen begrijpelijk is. De minister kan dit echter niet voorschrijven als voorwaarde bij het instemmingsbesluit.
6b	R030 Onrust bewoners	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat de bij de inwoners sprake is van gestapelde effecten van mijnbouw en de gemeente Midden-Groningen stelt dat inwoners al erg genoeg getroffen zijn door de onzekerheden, de schades en de veiligheidsaspecten ten gevolge van de gaswinning. Er is een grens aan wat men mag en kan verwachten van inwoners. De uiterste grenzen hoeven daarin niet bewust te worden opgezocht.
		Antwoord	Minister stelt dat de cavernes Ve5 en Ve6 zijn gelegen in de gemeente Midden Groningen. De gemeente Midden-Groningen heeft de minister bij herhaling gewezen op de ongerustheid die zou bestaan bij haar inwoners en op het gebrek aan draagvlak voor de zoutwinning in de gemeente. Deze notities kunnen gezien het hiervoor geschetste wettelijk kader niet rechtstreeks een rol spelen bij de instemming met het winningsplan door de minister. Bij de instemming van de minister gaat het om de vraag of een of meer van de vier in artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet opgenomen criteria aanleiding geeft voor het weigeren van instemming met het winningsplan. De belangen van de inwoners van de gemeente komen aan de orde bij het belang van de veiligheid en het voorkomen van schade. Het ontbreken van draagvlak op lokaal niveau is echter niet beslissend voor de te maken belangenafweging.
6c	R030 Nieuwe boringen zien niet duurzaam	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen stelt dat cavernes VE-7 en VE-8 zijn geprojecteerd juist buiten de gemeente Midden-Groningen. De gemeente Midden-Groningen stelt dat deze nieuwe zoutwinning ongewenst is en niet duurzaam vanwege onomkeerbare effecten
		Antwoord	De minister stelt dat de cavernes VE-7 en VE-8 zijn geprojecteerd buiten de gemeente Midden-Groningen. Het aspect duurzaamheid valt niet onder een van de toetsingsgronden, bedoeld in artikel 36, eerste lid van de Mijnbouwwet. Duurzaamheid is een breed begrip, voor zover de gemeente doelt op de milieueffecten (artikel 36, eerste lid onder c en d van de Mijnbouwwet) zijn deze beoordeeld in het instemmingsbesluit onder effecten op natuur en milieu. Daarnaast worden bovengrondse milieueffecten beoordeeld in de omgevingsvergunning. Zoals de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in haar uitspraken met betrekking tot instemming met de winningsplannen Loon op Zand en Loon op Zand-Zuid (d.d. 26 augustus 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2048 en Waalwijk-Noord (d.d. 2 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2875)

			heeft overwogen, kunnen in het kader van de benodigde omgevingsvergunningen namelijk alle milieugevolgen van de winning voor de omgeving worden beoordeeld. Het gaat om zowel milieugevolgen die zich in de ondergrond voordoen als milieugevolgen die zich bovengronds voordoen. De milieugevolgen in de diepere ondergrond die worden beoordeeld in het kader van besluiten over instemming met een winningsplan kunnen dus ook aan de orde worden gesteld in het kader van de vergunningen voor de mijnbouwwerken. Dit aspect kan geen rol spelen in het instemmingsbesluit van de minister, maar voor zover relevant in de omgevingsvergunning, en ook kan de minister hierover geen voorschriften verbinden aan het instemmingsbesluit. De onomkeerbare effecten als gevolg van bodembeweging zijn reeds beoordeeld elders in het besluit.
6d	R030 Sociaal maatschappelijk transitieplan	Zienswijze	De gemeente Midden-Groningen beveelt aan Nedmag te verplichten een sociaal maatschappelijk transitieplan te schrijven waarin de onderneming wordt verplicht zich op een drietal scenario's voor te bereiden. Continuering in dezelfde omvang en grootte als de afgelopen jaren, geleidelijke afschalen van activiteiten om nog een aantal jaren voort te kunnen, en tot slot afbouw van activiteiten als uit de monitoring en controles blijkt dat er te weinig veilige en verantwoorde opties voor winnen over blijken te zijn, bijvoorbeeld omdat zich opnieuw een ernstige calamiteit heeft voorgedaan. Dit sociaal maatschappelijk transitieplan moet in alle scenario's ingaan op de gevolgen voor inwoners, werknemers zowel in directe als indirecte zin, gevolgen voor waterschap, gevolgen voor natuur, bijdrage aan regionale economie, benodigde grootte van het fonds, kosten van abandonneren van putten waar niet meer uit gewonnen kan worden.
		Antwoord	De minister stelt dat de verplichting een sociaal maatschappelijk transitieplan op te nemen als voorschrift bij het instemmingsbesluit niet mogelijk is op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet. De minister is zich bewust van de sociaal maatschappelijke omgeving waarin de activiteiten van Nedmag plaatsvinden en onderschrijft het belang daarvan. Bij de beoordeling van de zienswijzen is van belang te weten dat de af te wegen belangen en de relevant te feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. Het winningsplan inclusief de adviezen daarop worden getoetst en gewogen in het licht van de in de Mijnbouwwet opgenomen toetsingsgronden. Uitsluitend die onderdelen van een zienswijze die relevant zijn voor de beoordeling van het winningsplan aan de hand van de in de Mijnbouwwet opgenomen toetsingsgronden, kunnen door de minister bij zijn besluit worden betrokken en kunnen eventueel leiden tot voorschriften bij het besluit. Onderdelen in zienswijze die zien op andere zaken zoals een sociaal maatschappelijk transitie plan kunnen niet leiden tot het opnemen van een voorschrift in het besluit. De gevolgen voor inwoners, het waterschap en de gevolgen voor natuur worden beschreven in het winningsplan en al elders in het besluit beoordeeld.
6e	0010, 0012	Zienswijze	Indiener stelt dat de kennis van de zoutwinning opvallend gering is. Dat de zoutwinning bodemdaling tot gevolg heeft en dat deze leidt tot schade staat vast, maar er bestaat aanzienlijke

			wetenschappelijke onzekerheid over oorzaak en gevolg van de zoutwinning. Dat blijkt ook onder meer uit het feit dat er in 2018 een aanzienlijke lekkage heeft plaatsgevonden en dat Nedmag niet weet wat de oorzaak is en hoeveel pekkel er is weggestroomd. Ook SodM concludeert dat Nedmag meer kennis had kunnen ontwikkelen om de situatie beter te begrijpen en onder controle te hebben.
		Antwoord	Op basis van navraag bij het SodM stelt de minister dat de winning van magnesiumzouten bij Nedmag verschilt van de wijze van zoutwinning bij andere zoutproducenten. Het grootste verschil zit in de structuur van het cavernestelsel een de verbondenheid van het grote cavernecollecultuur. Dit biedt kansen, maar brengt ook onzekerheid met zich mee. De belangrijkste onbekenden zitten in de ontwikkeling van de gesteentespanning in het omliggende zout en wat er gebeurt als de pekdruk hoger wordt dan de spanning in het omliggende zout. Sinds de lekkage van april 2018 heeft Nedmag stappen gemaakt en geleerd van het gedrag van de cavernes, nieuwe kennis ontwikkeld en toegepast in het nieuwe winningsplan. In het winningsplan staan maatregelen die de risico's op een scheur en verontreiniging van de ondergrond sterk reduceren.
6f	0011, 0019, 0023, 0025, 0032	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag afspraken niet nakomt rondom de locatie WHC1 met het dorp Borgercompagnie. Indiener stelt dat het aanwijzen van de locatie WHC 1 jaren terug onder groot protest van de bevolking plaatsvond. Er waren toen geen communicatiemiddelen en procedures zoals men nu kent. Er werd beloofd door de toenmalige mijnbouwer dat WHC 1 na 25 jaar zou worden ontmanteld. De plaats zelf is volstrekt ongeschikt om op zo'n uitgebreide schaal zware mijnbouw te gaan plegen. De nieuwe aanleg van de nieuwe putten, de zwaardere pompen, het onderhoud dat 24 uur per dag doorgaat, jaar in jaar uit zijn onverdraagzaam in overlast voor de omgeving. Noodgedwongen wordt deze locatie nu door Nedmag opgewaardeerd in hun aanvraag, maar dat is tegen elke maatschappelijke logica in. Het probleem van Nedmag met hun inschattingfouten op WHC 2 wordt nu het probleem van de omliggende bewoners gemaakt. Indiener stelt dat in de beginfase, begin jaren 80 in contacten met medewerkers van Billiton, de eerste vergunninghouder, indiener werd voorgehouden dat na maximaal 15 jaar zoutwinning de locatie WHC-2 bijna volledig zou worden ontmanteld en weer in de oorspronkelijke staat zou worden teruggebracht door de grond van de omliggende dijken weer over het terrein te verspreiden. Indiener stelt dat al meer dan 50 jaar de dorpen Borgercompagnie en Tripscompagnie ernstige overlast ondervinden door de mijnbouwactiviteiten van Nedmag of diens voorgangers. Indiener stelt dat in de dorpskrant van mei 1978 staat geschreven dat de locatie in Borgercompagnie er 15 tot 20 jaar zal blijven staan, daarna zal alles bovengronds worden ontruimd. Er heeft geen bovengrondse ontruiming plaats gevonden nadat de locatie 15-20 jaar in gebruik is geweest.
		Antwoord	Het is de minister niet bekend dat er destijds plannen zijn geweest voor een bovengrondse ontruiming van de locatie in Borgercompagnie na 25 jaar gebruik. De minister heeft navraag

			gedaan bij Nedmag. Er zijn destijds concrete plannen zijn geweest voor een bovengrondse ontruiming van de locatie in Borgercompagnie, na 15-20 jaar gebruik. De minister stelt dat voor een ontruiming op grond van het winningsplan ook geen aanleiding is. Eventuele afspraken die het mag heeft gemaakt met de omgeving staan los van het te beoordelen winningsplan. De minister kan hier geen oordeel over vellen. De minister heeft kennisgenomen van het bij de zienswijze van 0032 gevoegde artikel in de dorpskrant van mei 1978. Dit artikel geeft de minister geen aanleiding om instemming met het winningsplan 2018 te weigeren.
6g	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag sociale ontwrichting van het dorp Borgercompagnie veroorzaakt. De impact van Nedmag op het dorp in de afgelopen jaren is enorm. Nedmag speelt wel de brave sponsor en strooien hier en daar met wat geld, maar de omgeving waar echt de klappen vallen lijken ze te haten tot op het bot en is geen schadevergoedingscent waardig. De dorpsvereniging heeft daarom elk overleg destijds opgezegd. De breuk die in het dak van de caverne is ontstaan is symbolisch voor de ernstige vertrouwensbreuk die de lokale bevolking jegens het bestuur en de bedoelingen van Nedmag. Zelfs schadeclaims worden niet meer bij Nedmag ingediend, omdat hun schadeprocedure onbetrouwbaar is en uitzichtloos afwijzend op basis van triviale argumenten.
		Antwoord	De minister stelt zich bewust te zijn van het gebrek aan vertrouwen van een deel van de bevolking van Borgercompagnie in Nedmag. Verschillende bewoners hebben bij herhaling gewezen op de ongerustheid die zou bestaan bij de inwoners van Borgercompagnie. Deze ongerustheid kan gezien het wettelijke kader niet rechtstreeks een rol spelen bij het besluit van de minister. Bij de toetsing gaat het om de vraag of een of meer van de vier in artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet opgenomen criteria aanleiding geeft voor het weigeren van instemming met het winningsplan. De belangen van inwoners van Borgercompagnie komen aan de orde bij het belang van de veiligheid en het voorkomen van schade. Het ontbreken van vertrouwen bij een deel van de bevolking in Borgercompagnie is echter niet zonder meer beslissend voor de te maken belangenafweging.
6h	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat werkgelegenheid een vals argument is. Nedmag draagt nieuwe ontwikkelingen als waterstofinjectie aan om eenieder opnieuw op het verkeerde been te zetten. Het zijn dezelfde spiegeltjes en kraaltjes die uitgedeeld zijn binnen Veendam en omgeving om de "goodwill" op te krikken. Maar geen cent naar de feitelijke gedupeerden. Werkgelegenheid voor ca 300 mensen kan nooit het ultieme argument zijn op grond waarvan je een grote leefgemeenschap en een landschap naar de knoppen helpt. Als puntje bij paaltje komt en de bodemdaling werkelijk zijn uiterste rekbaarheid begint te overschrijden, is particuliere Nedmag met de Noorderzon vertrokken. De gemeenten, het waterschap, de provincie en de minister draaien uiteindelijk op voor de nagelaten aansprakelijkheid.

		Antwoord	De minister stelt dat de zoutwinning door Nedmag voorziet in werkgelegenheid in de regio. Werkgelegenheid is vanzelfsprekend een belangrijk aandachtspunt voor dit gebied. Behoud en uitbreiden van werkgelegenheid is een belangrijke voorwaarde om verbetering in het welvaartsniveau in de regio Veendam aan te brengen. De werkgelegenheid is echter geen onderdeel van het toetsingskader voor het beoordelen van het winningsplan en heeft dan ook geen rol gespeeld in het besluit tot instemming met het winningsplan. De minister benadrukt dat er geen waterstofinjectie in de cavernes van Nedmag plaatsvindt.
6i	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat de politiek disfunctioneert. Politici moeten ingewikkelde besluiten nemen om de burgers waardoor ze gekozen zijn te beschermen. Een goed bestuurder is een vriend van het volk. Als de minister naar het handelen en gevolgen van de zoutwinning kijkt, moet de minister daarin een taakstelling voor de gemeenteraad zien. Hoe is het dan mogelijk dat de politiek jarenlang onzichtbaar is geweest waar het gaat om zoutwinning. Niet alleen de minister, maar ook de provincie en de gemeenten. Gelukkig zijn de andere gemeenten inmiddels flink wakker geworden. Veendam slaapt verder en gelooft geremd door onvoldoende kennis SodM, niet wetend dat zelfs SodM tot redelijk voor kort niet of op zijn minst onvoldoende bekend was met wat er op en onder de vloer van de zoutwerkplaats' gaande was. Gelukkig doet men nu hen best om de bestaande achterstand in te halen. Op dit moment gaan alle alarmbellen bij diverse instanties af, alleen het spel van de kool en de geit sparen is nu gaande en nog steeds ten koste van de omliggende bewoners. Het water staat het waterschap inmiddels tot de lippen. Helaas hebben zij te weinig stuwkracht om de minister te vertellen dat het besluit door hen niet adequaat kan worden uitgevoerd. Helaas ook dit gaat ten koste van de betrokken burgers.
		Antwoord	De minister stelt dat het SodM toezicht houdt en hield op de winning door Nedmag. Er is altijd voldoende zicht geweest op de activiteiten. Er zijn en blijven echter onzekerheden over de effecten in de ondergrond. In het advies van het SodM is duidelijk opgenomen waar de voornaamste resterende onzekerheden zitten. Met de voorgestelde maatregelen, en de adviezen die daarbij zijn gegeven, is sprake van veilige winning.
6j	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat de overheid bevoegd is en burgers de overheid moeten controleren. Het zou goed zijn als burgers zich af zouden vragen of de overheid nog wel in staat is om loodlijnen op de toekomst te schetsen. Of de overheid capabel is qua kennis en of hij de bevoegdheid en erkenning heeft om te sturen'. Indiener twijfel ernstig of men de overheid deze taak kan toevertrouwen aan als indiener ziet hoe met de onderhavige vergunningverlening om wordt gegaan. Het vergunnen dat voorafgaat aan de toetsing van tal van factoren en regels, is overduidelijk verworpen tot gunnen. Het probleem ligt naar echter niet bij disfunctionerende overheden, maar bij het burgerschap dat zich niet meer van zijn positie bewust is. Het paard is loeisterk, maar hij is zich daar niet van bewust. Om die reden richt indiener zich dan ook in de regel op de gekozen raad van de gemeente, de ambtenaar, het College van B&W. Echter, zij

			gedragen zich omgekeerd evenredig met hun taak jegens de burger. De gemeente staat aan het begin van de boomstructuur wier uitwaaiering naar hoger gelegen bestuursstructuren zich steeds meer verzelfstandigen en zich oneigenlijke macht toe-eigenen. Een ware kink in de democratische kabel. Wat jammer nu dat men zich met name in de gemeente Veendam wel macht toe-eigent, maar van de mijnbouw materie geen of onvoldoende kennis heeft om conform hun oorspronkelijke taakstelling de hogere overheid van de juiste, lokale informatie te voorzien. De moraal die de overheid naar de burger erop nahoudt moet in het licht gezien worden van interne belangen, partij-machtige structuren die steeds meer structureel economisch contouren verkrijgen. Op zich hoeft dat geen probleem te zijn, maar als er zwakke schakels in de ketting zitten, hebben de commerciële bedrijven dat eerder door dan de logge overheid die in feite met twee gezichten rondloopt en twee heren wil dienen. Burgers moeten zich verantwoordelijk gaan voelen voor datgene waar de overheid mee bezig is. Laten we daar beginnen, daar aan het begin, daar waar het in beginsel fout gaat, de burger en zijn verhouding met zijn gemeente, het DNA van het sociaaldemocratische stelsel. Daar waar het al jaren zo fout gaat in Veendam waar het gaat om de burger belangen en de bedrijfsbelangen te synchroniseren en waarom het op dit belangrijke moment zo moeizaam gaat rondom de vergunning rondom de zoutwinning. Er is geen balans meer in de belangenafweging omdat Nedmag alles krijgt of neemt en de burger niets.
		Antwoord	De minister stelt dat indiener zich voornamelijk richt op de gemeente Veendam. De minister beantwoordt deze zienswijze enkel voor zover deze aan de minister is gericht. De minister stelt dat inwoners betrokken zijn in de besluitvorming voor de uitbreiding van Nedmag. Er is gedurende de zienswijzeperiode inspraakmogelijkheid geweest voor alle omwonenden. Tevens zijn er informatiebijeenkomsten georganiseerd, niet alleen over dit winningsplan maar ook over de overige voorliggende vergunningaanvragen. Daarnaast zijn de effecten op de leefomgeving voor omwonenden zorgvuldig onderzocht en getoetst aan de van toepassing zijn de regelgeving. Voor zover wettelijke grondslag bestaat, worden belangen meegewogen bij de besluitvorming. Indien belanghebbenden het oneens zijn met het besluit kunnen zij daartegen in beroep gaan bij de Raad van State. De minister weet en heeft er begrip voor dat ondanks deze werkwijze niet iedere omwonenden blij is met de besluiten zoals deze genomen worden. Dit is het geval bij veel grote projecten met een ruimtelijke impact. De minister leert continu van de ervaringen met het betrekken van bewoners die worden opgedaan in projecten als deze. Deze lessen worden in de praktijk toegepast op lopende en nieuwe projecten.
6k	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat er een vertrouwensbreuk is tussen Nedmag en de omgeving. De houdbaarheidsdatum van Nedmag in deze omgeving reeds lang overschreden. Men heeft genoeg van de trucs en rookgordijnen. Nedmag is een slechte buurman, naar gebleken is bij voortduring. Dit mag niet worden beloond. Je ziet het aan de reacties van de adviezen van andere gemeenten die zoutwinning niet in hun achtertuin willen hebben. Dat zegt veel. Hun besluitvorming gaat over

			de gekromde ruggen van de bewoners hier in Borgercompagnie, die zich al jaren kapot ergeren en ziek worden van de onrechtvaardigheid en overlast. Dan maar in Borgercompagnie als elke andere plek geweigerd wordt en Nedmag nergens terecht kan lijkt de logische gedachtegang, maar de minister gaat daarbij voorbij aan heel veel dingen die indiener hier heeft meegemaakt met deze slechte mijnbouwer. Het kan niet zo zijn dat op de slechtst denkbare plaats waar Nedmag door zou kunnen gaan, een vergunning voor nog eens tenminste 25 jaar gegeven wordt. Genoeg is genoeg. Indiener verdient het besluit niet en Nedmag die plek niet. Onder geen voorwaarde is Nedmag dat waard gebleken. Nota bene nog dichter onder de bevolking, nog meer overlast, dag en nacht, nog meer waterpeilproblemen waar niets tegenover staat en voor indiener het gevoel duurt voor de eeuwigheid. Borgercompagnie heeft door alle gevolgen, frustraties, unfaire behandeling, etc. de buik hartstikke vol. Borgercompagnie doet in dit kader een beroep op het evenredigheidsbeginsel als bedoeld in artikel 3 :4 Awb. De langdurig nadelige gevolgen van het besluit zijn onevenredig in de verhouding met de tot het besluit te dienen doelen. Nedmag moet elders gaan winnen. Doet de minister dit niet dan wordt de minister of Nedmag geacht te komen tot nadeelcompensatie van de getroffen burgers. Daarnaast kan worden gesteld dat je mensen niet onevenredig kan blijven belasten in hun woongenot. Alleen al de effecten van de huidige bodemdaling is al een slechte erfenis genoeg voor de toekomst.
		Antwoord	De minister stelt dat indieners bij herhaling gewezen hebben op de gebrek aan vertrouwen die zou bestaan bij inwoners van Borgercompagnie in Nedmag. Het gaat daarbij om gebrek aan draagvlak voor de zoutwinning in de omgeving en de in indieners ogen gebrekkige manier waarop Nedmag zou communiceren. Deze notities kunnen gezien het wettelijk kader niet rechtstreeks een rol speelde bij het besluit van de minister. Bij dit besluit gaat het om de vraag of geen van de vier in artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet opgenomen criteria aanleiding geeft voor het weigeren van de instemming met het winningsplan. De belangen van de inwoners van Borgercompagnie komen aan de op bij het belang van de veiligheid en het voorkomen van schade. Het ontbreken van draagvlak en vertrouwen op lokaal niveau is echter niet zonder meer beslissend voor de te maken belangenafweging. De minister stelt dat het besluit rekening houdt met het evenredigheidsbeginsel. De langdurige gevolgen van de zoutwinning zijn uitvoerig beschreven in het winningsplan en uitvoerig beoordeeld in het instemmingsbesluit.
6l	0011, 0018, 0025	Zienswijze	Indiener stelt dat jaren van trial en error moeten leiden tot het sluiten van Nedmag. De onbekendheid van de feitelijke effecten van de bodemdaling en het volhouden van de trial and error-methoden: het gissen en missen, zou moeten leiden tot sluiting. Helaas voor Nedmag hebben zij de locatie jaren geleden ook verkeerd gekozen. Toen aflaten na verloop van tijd baggeren werd ging het goed mis. Ze hebben hun locatie WHC2 verprutst, vandaar dat men nu in armoede moet terugvallen op een locatie die allang gesloten had moeten zijn. In het verleden heeft Borgercompagnie nog veel meer fouten door trial en error moeten verduren. Wonderlijk

			genoeg kent ook het nieuwe plan vele onzekerheden. Als directe toeschouwer zijn de bewoners van Borgercompagnie deelgenoot in de wilde graagte van Nedmag. Het is in het kader van de nieuwe vergunning ongepast en ongewenst voortdurend dezelfde groep bewoners het slachtoffer te laten worden van besluiten die hogerhand over hun eigendommen neemt, zonder daar enige compensatie of vergoeding bij incidenten tegenover te stellen. Nedmag wil geen last hebben van de bewoners. Dan is het heel gewoon dat de bewoners, sterker nog de hele wijde omgeving geen last wil hebben van Nedmag. Eerlijk is eerlijk, de bewoners in de omgeving van WHC 1 hebben het langst zich geërgerd aan Nedmag. Nu Nedmag door gissen gemist heeft op WHC 2, is het reëel dat zij dat niet over de rug doen van de directe omwonenden en daarbij eenieder die en alles dat binnen dat de nieuwe dalingsgebied zit een meter laten zakken. Het zou een wijs besluit van de minister zijn Nedmag te sluiten in Borgercompagnie opdat zij elders waar dat wel verantwoord is verder hun heil gaan zoeken, in plaats van 25 jaar op te rekken ten koste van de leefgemeenschap om dan uiteindelijk een nieuw Loppersum te hebben gecreëerd.
		Antwoord	De minister stelt dat indieners bij herhaling gewezen hebben op de gebrek aan vertrouwen die zou bestaan bij inwoners van Borgercompagnie in Nedmag. Het ontbreken van draagvlak en vertrouwen op lokaal niveau is echter niet zonder meer beslissend voor de te maken belangenafweging. De minister stelt dat er geen sprake is van een trial en error methode bij de vergunningverlening aan Nedmag. In het vigerende winningsplan heeft Nedmag een juiste berekening van de bodemdaling gemaakt. Dat deze bodemdaling wordt overschreden in het voorliggende winningsplan is een gevolg van het versneld aflaten van pekkel uit het TR-cluster en niet van giswerk door Nedmag.
6m	0011	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag fors in overtreding en nalatig gebleken is. Nedmag heeft de vorige winningsvergunning grof geschonden en overtreden. Zij heeft de fouten daarvan niet hersteld want de schade is onomkeerbaar en de gevolgen daarvan liggen niet alleen in het nu, maar ook in de nabije toekomst. Nedmag heeft in 2014 al aangegeven dat omwille van de maatschappelijke aanvaardbaarheid 75 cm bodemdaling het maximum was. Echter zij hebben nog nooit zoveel gewonnen als de laatste periode na de calamiteit. Tal van voorwaarden voor de winning zijn van tafel geveegd toen de geniale calamiteit van dakbreuk ontstond. Dat is gek. De minister heeft boter op het hoofd als dit gedrag en de huidige winmethode wordt gedoogd en toestaan dat men gewoon wegloopt bij de oude plek en een oude nieuwe plek geschikt maakt om met minimale veranderingen dezelfde fouten te maken. Het maakt de minister als bevoegd gezag medeverantwoordelijk voor de schade, hetgeen Nedmag als particulier winningsbedrijf natuurlijk heel slim goed uitkomt. De directeur Nedmag heeft niet voor niets gezegd dat ze hebben het slim gespeeld.
		Antwoord	De minister stelt dat het SodM toezicht houdt op de mijnbouwwerkzaamheden van Nedmag. Uit dit toezicht is er geen sprake van nalatigheid of forse overtredingen van Nedmag. Het is juist dat

			Nedmag zout heeft gewonnen sinds de calamiteit. De gewonnen zout door Nedmag sinds april 2018 is geen gevolg van actieve winning maar een gevolg van het aflaten van de aanwezige pekels uit de cavernes. Dit is een maatregel die Nedmag uitvoert ten behoeve van de veiligheid. De minister betreft de opmerkingen die de directeur van Nedmag in de media heeft geplaatst niet bij de beoordeling van dit winningsplan.
6n	0012, 0017, 0023	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister de economische belangen van de zoutwinning vooropstelt. Dit blijkt onder meer uit een interview dat is gehouden en uitzonden door het televisieprogramma Hofbar d.d. 30 juni 2020. Indiener stelt dat economische belangen nooit de overhand mogen krijgen ten opzichte van de veiligheid en leefomgeving van omwonenden. (0023) Indiener stelt dat in de uitzending van de Hofbar van 30 juni 2020 de minister beweert dat vooral de werkgelegenheid een belangrijk argument is voor verstrekking van de winningsvergunning. In de informatiebijeenkomst over het Winningsplan 2018 van Nedmag diezelfde avond door het ministerie in VanBerensteijn in Veendam gehouden, verklaarde de vertegenwoordigster van dit ministerie nog expliciet dat dit voor haar geen onderdeel van de zienswijze beoordeling uit zou maken. De vraag rijst of de minister wel op de juiste gronden een beslissing neemt. Met circa 150 arbeidsplaatsen betreft het relatief weinig werkgelegenheid. Over het algemeen betreft het hooggeschoold personeel dat snel elders aan de slag zou kunnen. Wanneer Nedmag om zou vallen zou de minister waarschijnlijk ook niet in de bres springen voor behoud van werkgelegenheid. Het argument werkgelegenheid is daarom een drogreden om in te stemmen met het Winningsplan 2018 van Nedmag. Indiener verzoekt het argument werkgelegenheid bij de besluitvorming achterwege te laten.
		Antwoord	Zoals de minister heeft aangegeven is de zoutwinning weliswaar van belang voor de economie en de werkgelegenheid in de regio, maar spelen economische belangen van de zoutwinning geen rol in de instemming op het voorliggende winningsplan.
6o	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat in de weken sinds de publicatie van het ontwerp er in de media op verschillende manieren aandacht is besteed aan de uitbreidingsplannen van Nedmag. Zo verscheen een artikel van Follow the Money, waarin de directeur van Nedmag aangeeft dat het bedrijf het slim gespeeld heeft. Die woordkeus zegt iets over het ethisch niveau en het moreel kompas van deze functionaris.
		Antwoord	De minister is op de hoogte van de media-aandacht in de berichtgeving door Follow the Money. De woordkeus van de directeur van Nedmag in dit artikel speelt geen rol bij de beoordeling van het winningsplan.
6p	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat na de calamiteit van april 2018 Nedmag zich op opvallende wijze en schaamteloos heeft gestort op de sponsoring van allerlei organisaties in Veendam en omstreken. SodM deelt de waarde die indiener hecht aan het formuleren van een heldere strategie voor het

			beëindigen van de winning. De wet vraagt daar ook om. In het winningsplan 2018 van Nedmag is sprake van een wijze van beëindigen waarmee de lange-termijn effecten worden geminimaliseerd. Het is moeilijk te geloven dat die plotselinge financiële vrijgevigheid niet in verband kan worden gebracht met het kopen van goodwill, terwijl aan de andere kant stelselmatig en op arrogante wijze ontkend wordt dat door het bedrijf schade aan huizen wordt toegebracht.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag door middel van sponsoring een bijdrage levert aan diverse organisaties in de omgeving van Veendam. Dit is een activiteit van Nedmag die geen rol speelt in de beoordeling van het winningsplan. De minister stelt dat zowel hij als het SodM waarde hecht aan het formuleren van een heldere strategie voor de wijze van het beëindigen van de zoutwinning. Nedmag heeft de wijze van beëindiging van de zoutwinning beschreven in het winningsplan. De minister heeft dit in zijn besluit beoordeeld.
6q	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat de belangen van Nedmag als private onderneming, met een buitenlandse grootaandeelhouder, die in een kwetsbaar gebied als de Veenkoloniën grote schade aanricht in de ondergrond voor een product dat niet van nationaal belang is, ondergeschikt dienen te zijn aan de belangen van de omwonenden van die onderneming. Deze zoutmijnroofbouw, die voornamelijk in het belang is van familiebedrijf Lhoist, zou op voldoende reden moeten zijn voor de minister om geen instemming te verlenen aan Nedmag om zijn activiteiten ongebreideld voort te zetten.
		Antwoord	De minister stelt dat het feit dat een buitenlandse onderneming voor 50% eigenaar is van Nedmag geen reden is om wel of niet in te stemmen met het winningsplan. De minister benadrukt dat ook voor een buitenlandse onderneming als Lhoist de Nederlandse wet en regelgeving geldt.
6r	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat tijdens de door de minister georganiseerde informatiebijeenkomst op 30 juni 2020 in Veendam bij in elk geval 2 sessies door de aanwezigen onmiskenbaar werd duidelijk gemaakt dat er weinig of geen begrip is voor de uitbreiding van de zoutwinning door Nedmag en dat de minister derhalve geen instemming dient te verlenen aan de voorgenomen activiteiten van Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat een deel van de omwonenden heeft aangegeven weinig begrip te hebben voor de uitbreiding van de zoutwinning door Nedmag. De minister stelt dat het ontbreken van draagvlak geen toetsingsgrond bij de beoordeling van een winningsplan.
6s	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat op grond van artikel 43 lid 1 van de Mijnbouwwet luidt rondom een mijnbouwinstallatie een veiligheidszone geldt van 500 meter. Ervan uitgaand dat de locatie WHC-1 omschreven kan worden als mijnbouwinstallatie, maakt de minister in het licht van dit artikel in het ontwerp niet duidelijk op welke wijze de huizen van omwonenden binnen die zone van 500 meter specifieke aandacht behoeven. Gegeven de opstelling van Nedmag jegens de omwonenden

			blijft ook dit aspect en de reikwijdte van artikel 43 lid I uit de Mijnbouwwet onbelicht in het Winningsplan.
		Antwoord	De minister merkt op dat artikel 43 van de mijnbouwwet ziet op mijnbouwinstallaties. Artikel 1, onderdeel o, van de Mijnbouwwet omschrijft een mijnbouwinstallatie als een mijnbouwwerk dat verankerd is in of aanwezig is boven de bodem van een oppervlaktewater. Dit geldt niet voor de mijnbouwwerken van Nedmag. Artikel 43 van de Mijnbouwwet is derhalve niet van toepassing op de zoutwinning door Nedmag.
6t	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat de modellen en berekeningen die Nedmag heeft uitgevoerd c.q. laten uitvoeren gebaseerd zijn op aannames die geen recht doen aan de werkelijkheid en geven daardoor een misleidend en onbetrouwbaar beeld van de situatie die door Nedmag is gecreëerd. De minister dient op grond daarvan zijn instemming met de uitbreidingsplannen te onthouden en eerst een geheel van Nedmag onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren naar de betrouwbaarheid van de aannames en de daaraan ten grondslag liggende gegevens.
		Antwoord	De minister heeft de modellen en berekeningen die Nedmag heeft uitgevoerd laten controleren door TNO. TNO heeft deze als onafhankelijk deskundige getoetst. Uit de modellen en berekeningen van Nedmag blijkt niet dat er sprake is van een misleidend en onbetrouwbaar beeld van de situatie.
6u	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat Nedmag op korte termijn onder streng toezicht van SodM draaiboeken dient te worden gesteld ten behoeve van de afbouw van alle mijnbouwactiviteiten.
		Antwoord	Op basis van navraag bij het SodM stelt de minister dat het SodM de waarde deelt die indiener hecht aan het formuleren van een heldere strategie voor het beëindigen van de winning. De wet vraagt daar ook om. In het voorliggend winningsplan van Nedmag is sprake van een wijze van beëindigen waarmee de lange-termijn effecten worden geminimaliseerd.
6v	0017	Zienswijze	Indiener stelt dat op grond van zowel artikel 33 als artikel 34 van de Mijnbouwwet de Minister instemming dient met het Winningsplan te onthouden.
		Antwoord	De minister heeft het winningsplan getoetst op basis van artikel 33 tot en met 36 van de Mijnbouwwet. De minister ziet hierin geen aanleiding om niet in te stemmen met het winningsplan. Indiener heeft niet onderbouwd waarom de minister instemming met het winningsplan dient te onthouden.
6w	0019, 0025,0032	Zienswijze	Indiener stelt dat net als het abandonneringsplan ook het caverne ontwikkelplan pas later wordt opgesteld. Ook dit kan en mag de Minister niet toestaan
		Antwoord	De minister heeft in het instemmingsbesluit gesteld dat Nedmag nog informatie dient aan te leveren over de ontwikkeling van nieuwe cavernes. Deze informatie kan pas worden opgesteld nadat de boring naar de nieuwe cavernes is uitgevoerd. Indien de informatie daar aanleiding toe geeft kan de minister eventueel instemming wijzigen. De minister stelt dat indien indiener met het abandonneringsplan doelt op het sluitingsplan, dit een instrument is op grond van de

			Mijnbouwwet wat losstaat van de instemming met het winningsplan. Een sluitingsplan wordt later door de minister beoordeelt conform het daarvoor geldende toetsingskader.
6x	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Indiener stelt dat volgens de mijnbouwwet en het Mijnbouwbesluit periodiek meetgegevens, zoals cavernegrootte en -positie aangeleverd moeten worden. Nedmag meet alleen de bodemdaling. Ook in de toekomst zal Nedmag, volgens het winningsplan, niet aan haar informatieplicht gaan voldoen.
		Antwoord	De minister stelt dat Nedmag niet de cavernegrootte en cavernepikkel meet. Dit komt doordat de holruimtes in het zoutvoorkomen waaruit magnesiumzout gewonnen wordt niet met metingen in kaart kan worden gebracht. Nedmag meet wel het pekelvolume in de caveerne.
6y	0025	Zienswijze	Indiener stelt dat de referenties en bijlagen bij het Winningsplan 2018 niet onafhankelijk zijn. Het betreft documenten die zijn aangeleverd door Nedmag zelf, door vaste partners van Nedmag, vaak gemaakt op basis van gegevens die Nedmag heeft aangeleverd. Daarnaast heeft Nedmag referenties selectief bijgevoegd.
		Antwoord	De minister heeft het winningsplan inclusief de referenties en de bijlagen voorgelegd aan TNO. TNO heeft als onafhankelijke adviseur van het Ministerie het winningsplan, de referenties en de bijlagen getoetst. De minister heeft op basis hiervan geen aanleiding om deze buiten beschouwing te laten.
6z	0025	Zienswijze	Indiener acht het in het kader van het zorgvuldigheidsbeginsel absoluut vereist dat de belangen en gezondheid van omwonenden zwaar meegewogen worden in het definitieve besluit.
		Antwoord	De minister heeft bij het onderdeel schade de effecten van de zoutwinning op de omwonenden reeds meegewogen in het instemmingsbesluit.
6aa	0028	Zienswijze	Indiener vraagt zich af of het Veendam Kussen is uitgesloten als zoekgebied voor de opslag van radioactief afval.
		Antwoord	De minister stelt dat de cavernes van Nedmag ongeschikt zijn voor de opslag van stoffen, ook voor radioactief afval. Er is geen sprake van plannen voor de opslag van radioactief afval in het Veendam zoutkussen.
6ab	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat uit onder meer de studies ten behoeve van de Gasopslag Bergermeer duidelijk is geworden dat er volstrekt onvoldoende kennis beschikbaar is om de gevolgen van het vullen en legen van buffers in de ondergrond adequaat te voorspellen. Duidelijk is wel dat gesteenten, in tegenstelling tot metalen, een veel minder lage weerstand hebben tegen trekkrachten. Ter plaatse van eerdere breukvlakken is de trekspanning zelfs al eens overschreden en kunnen geen trekkrachten meer worden overgebracht. Dit risico is dan ook onverminderd groot bij de aardgas- en waterstofgasbuffers in Zuidwending.
		Antwoord	De minister stelt dat de cavernes van Nedmag ongeschikt zijn voor de opslag van stoffen. De minister stelt dat dit winningsplan geen betrekking heeft op de aardgas- en waterstofbuffers in Zuidwending.

6ac	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat door de gestapelde mijnbouw het integrale risico ligt bij de minister en deze kan niet via de Mijnbouwwet worden afgewend op de concessiehouders.
		Antwoord	De minister stelt dat hij bij de beoordeling van het winningsplan cumulatieve effecten met andere mijnbouwactiviteiten in de regio heeft meegenomen in zijn beoordeling. De effecten van de bodemdaling door de gaswinning in het Groningen gasveld in het Anneveen gasveld zijn bij de beoordeling betrokken. Deze cumulatieve effecten geven geen aanleiding om de instemming met het winningsplan te weigeren.
6ad	0028	Zienswijze	Naast de mogelijke schade voor de inwoners worden er ook kosten gemaakt door de decentrale overheden en de minister. De belastingbetalers bij gemeente, waterschap, provincie en Rijk moeten als belanghebbende worden beschouwd.
		Antwoord	Indien overheden kosten maken als gevolg van de zoutwinning door Nedmag dan dient Nedmag deze op grond van het Burgerlijk Wetboek te vergoeden. Zowel de decentrale overheden in het gebied en de inwoners van de betrokken gemeenten worden als belanghebbende beschouwd.
6ae	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat het waterschap de noodklok luidt over het niet kunnen waarmaken van de vereisten vanuit de Kader Richtlijn Water. Er moet hier een rol liggen voor de Minister van Infrastructuur en Milieu ?
		Antwoord	De minister stelt dat het waterschap Hunze en Aa's in haar advies verwijst naar de Kaderrichtlijn water. De effecten van de zoutwinning zoals die beoordeeld worden in het winningsplan hebben geen verwachte effecten op de waterkwaliteit van het oppervlaktewater. De Minister van Infrastructuur en Milieu is niet bevoegd gezag voor de Mijnbouwwet.
6af	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat door de forse bodemdaling een gebieds-MER en een gebiedsontwikkeling nodig is en ook hier vindt de minister het kennelijk niet nodig om de minister van Binnenlandse Zaken in te schakelen.
		Antwoord	De minister stelt dat op grond van de Mijnbouwwet de Minister van Economische Zaken en Klimaat bevoegd gezag is niet de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
6ag	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat door de Crisis- en Herstelwet de minister het Windmolenpark N33 heeft afgedwongen door het aan de kant schuiven van de decentrale overheden en in de onderhavige kwestie Nedmag zadelt de minister juist deze overheden op met de gevolgen van de bodemdaling. Dit riekt naar het meten met twee maten.
		Antwoord	De minister stelt dat het windmolenpark N33 reeds is gerealiseerd. Bij de totstandkoming hiervan is de rijkscoördinatieregeling toegepast. De minister kan zich voorstellen dat zoals bij veel ruimtelijke projecten niet iedereen blij is met een project. Gedurende deze procedure zijn er op meerdere momenten informatiebijeenkomsten georganiseerd en zijn er meerdere inspraakmogelijkheden geweest voor belanghebbende inclusief de decentrale overheden.
6ah	0028	Zienswijze	Indiener stelt dat samen met Zuidwest Groningen Zuidoost Groningen overigens in het geheel niet profiteert van de middelen vanuit het Nationaal Programma Groningen. Nationaal Programma

			Noord Groningen was dan ook een betere benaming geweest. Leges dienen min of meer kostendekkend te zijn. Aldus is het regionale voordeel van het doorzetten van de activiteiten van Nedmag enkel behoud van werkgelegenheid en enkele duizenden Euro's aan jaarlijkse sponsoring van met name lokale clubs. Het komt indiener voor dat dit bij lange na niet opweegt tegen de nadelen en de wijze waarop daar volgens de huidige voornemens mee wordt omgegaan.
		Antwoord	De minister stelt dat het instemmingsbesluit niet ziet op het Nationaal programma Groningen. In het kader van dit besluit kan de minister deze zienswijze daarom ook niet beantwoorden.
6ai	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat door heel Nederland in de omgeving van onder andere zoutwinningslocaties, wordt geklaagd over schades. Maar door de huidige werkwijze dit zelden of nooit tot erkenning van schade leidt.
		Antwoord	De minister stelt dat er diverse oorzaken kunnen zijn voor schade aan gebouwen. Om schade te kunnen verhalen op de mijnbouwonderneming moet er sprake zijn van een causaal verband. Een gedupeerde kan schade melden bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze zal onderzoeken of de schade veroorzaakt wordt door mijnbouwactiviteiten. Indien de schade wordt veroorzaakt door mijnbouwactiviteiten dienen deze schades door de mijnbouwonderneming te worden vergoed. Met het instellen van deze commissie mijnbouwschade verwacht de minister dat de schadeafhandeling sneller en transparanter zal plaatsvinden.
6aj	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat nu de bewoners van de provincie Groningen reeds meer dan 50 jaar strijd hebben moeten leveren voor enige vorm van tegemoetkoming in de geleden schades door aardbevingen en bodemdaling als gevolg van gaswinning het bijzonder is dat op dergelijke eenvoudige wijze wordt voorbijgegaan aan alle gevolgen van het voorliggende winningsplan en andere toestemmingen.
		Antwoord	De minister stelt dat de gevolgen van het voorliggende winningsplan door de minister zijn beoordeeld op de gronden genoemd in artikel 36 van de mijnbouwwet. Dit winningsplan heeft geen betrekking op de schadevergoeding als gevolg van de gaswinning in Groningen. De minister heeft wel de effecten van de bodemdaling als gevolg van het Groningenveld meegewogen in de besluitvorming op het winningsplan.
6ak	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat mijnbouwactiviteiten worden uitgebreid in een al door mijnbouwschade getergd gebied. Dit versterkt het gevoel van onveiligheid van bewoners, leidt tot nog verder afnemend vertrouwen in de minister en heeft negatieve gevolgen voor de gezondheid van mensen in het gebied. Alleen al de gevolgen van de door de mijnbouwactiviteiten veroorzaakte stress. Want de ervaring heeft tot nu toe steeds geleerd dat, alle mooie woorden en goede bedoelingen ten spijt, het afhandelen van schades door mijnbouw een zeer langdurig proces kent waarbij menigmaal de claim wordt afgewezen waardoor mensen met lege handen en portemonnee achterblijven.
		Antwoord	De minister stelt het met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade de schadeafhandeling door zoutwinning transparanter en sneller moet verlopen. De minister is zich bewust van de

			onrust in het gebied als gevolg van schade door gaswinning in Groningen maar stelt dat onrust in de omgeving op zichzelf geen grond is om niet in te stemmen met het winningsplan van Nedmag.
6al	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat het effect gebied vele malen groter wordt dan in eerdere plannen. Alle bewoners binnen het weergegeven effectgebied moeten middels een schrijven op de hoogte gesteld worden van dit ontwerpbesluit.
		Antwoord	De minister stelt dat het gebied waarin de bodemdalingskom ligt groter is dan in het winningsplan 2013 stond. De minister stelt dat alle inwoners in dit gebied een kaart hebben ontvangen met daarop een uitnodiging voor een informatiebijeenkomst en een verwijzing naar de website bij de stukken van het ontwerpbesluit ter inzage lagen.
6am	0029	Zienswijze	Indiener stelt dat er garanties moeten komen voor aandacht voor het borgen van het voldoen door Nedmag aan de voorwaarden voor het winnen van zout. Daarvan is nu totaal geen sprake. Nedmag mag 25 jaar haar gang gaan.
		Antwoord	De minister stelt dat het SodM toeziet op het naleven van de voorschriften zoals deze gesteld zijn in het besluit op het winningsplan. Indien Nedmag zich niet aan deze voorwaarden zou houden kan het SodM hierop ingrijpen.
6an	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat in de dorpskrant in mei 1978 staat geschreven er niet wordt overgegaan op het aanplanten van bomen om de locatie. Wel wordt gedacht om de omheining en bepaalde installaties groen te verven zodat het uiterlijk minder storend werkt. De locatie past echt niet in het landschap en er is geen enkele poging gedaan de locatie aan het zicht van de omwonenden te onttrekken.
		Antwoord	Op basis van navraag bij Nedmag stelt de minister dat het niet duidelijk is waarom destijds geen bomen zijn gepland. Op verzoek van omwonenden zijn in 2012 alsnog bomen geplant. In het kader van de geplande uitbreiding en renovatie van mijnbouwinrichting WHC-1 in Borgercompagnie, zijn in 2017 door een landschapsarchitect voorstellen gemaakt voor een zo goed mogelijke landschappelijke inpassing van de locatie. Uit 2 alternatieven is in overleg met een aantal omwonenden een keus gemaakt. Aan zowel de zuid-, de oost- als de noordzijde van de locatie zullen hagen worden geplant.
6ao	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de bestuurders van de provincie en die van de gemeenten niet naar de burgers willen luisteren. De kiem voor verzet tegen de zoutmijnbouw is hiermee gelegd.
		Antwoord	De minister stelt dat deze zienswijze gericht is aan de provincie en de betrokken gemeenten. De minister kan zodoende niet op deze zienswijze reageren.
6ap	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de minister erop wijst dat goede, open en transparante communicatie en contact met de belanghebbenden en de omgeving belangrijk is. Nedmag dient zorg te dragen voor het beschikbaar stellen van informatie en het contact met belanghebbende te onderhouden in alle fasen van de activiteiten, waarbij belanghebbenden bij relevante projectwijzigingen of inzichten actief worden geïnformeerd. Als de minister ingegaan was op de uitnodiging zich te

			laten informeren over hoe omwonenden Nedmag ervaren dan had hij bovenstaande tekst niet zo in het ontwerp besluit geschreven. Met andere woorden de belanghebbenden hebben geen enkel vertrouwen in de gekleurde informatie van Nedmag.
		Antwoord	De minister stelt dat goede, open en transparante communicatie in contact met de belanghebbende in de omgeving belangrijk is. De minister heeft daarom in het instemmingsbesluit geschreven dat Nedmag zorg dient te dragen voor het beschikbaar stellen van informatie en het contact met belanghebbende te onderhouden. Indiener heeft er verschillende malen op gewezen dat de wijze waarop Nedmag met de omgeving communiceert in zijn of haar ogen onvoldoende is. De minister merkt op dat een vorm van communiceren door Nedmag geen aanleiding is om wel of niet in te stemmen met het winningsplan.
6aq	0032	Zienswijze	Indiener stelt de minister te hebben uitgenodigd voor een bezoek. Er volgt een mail wisseling met het ministerie en de directie bekijkt nog het verzoek. Een afspraak komt er niet. Ook niet als indiener in november 2019, bij een informatiebijeenkomst georganiseerd door Provinciale Staten, een hoge ambtenaar van het ministerie spreken en hem vragen de uitnodiging nogmaals voor te leggen aan de minister. Drie pogingen heeft indiener gedaan en op deze pogingen is door de minister niet op een goede en heldere wijze met ons gecommuniceerd. Indiener voelt zich aan het lijntje gehouden.
		Antwoord	De minister is bekend met het verzoek van indiener om een bezoek te brengen aan de omgeving van Nedmag. De minister stelt dat het niet mogelijk is om aan alle uitnodigingen die hij krijgt tegemoet te komen. Indiener heeft naar aanleiding van dit verzoek contact gehad met het MT-lid van de betreffende directie van het Ministerie. In deze gesprekken zijn de zorgen van indiener over de relatie van Nedmag met de omgeving duidelijk kenbaar gemaakt. De minister is op de hoogte gesteld van de inhoud van deze gesprekken.
6ar	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat aan Arcadis zijn alle schadeopname rapporten ter hand gesteld zonder dat aan de eigenaren daar toestemming voor gevraagd was. Een grove schending van de privacy. Bovendien kon op de toegevoegde kaart in het rapport elke woning zonder meer getraceerd worden.
		Antwoord	Het onderzoek van Arcadis uit 2012 is uitgevoerd in opdracht van Nedmag en de decentrale overheden. De minister heeft hier geen rol in gehad. De minister kan zich voorstellen dat aan Arcadis alle informatie is verstrekt die nodig kan zijn ten behoeve van onderzoek. De betrokken omwonenden kunnen bezwaar maken tegen openbaarmaking van hun woongegevens. Het al dan niet mogen verstrekken van de gegevens aan Arcadis staat los van de instemming met het winningsplan. Het verstrekken van deze gegevens speelt dan ook geen rol in het toetsingskader op het winningsplan van Nedmag.
6as	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat bij het plaatsen van de referenties op haar website Nedmag met ref. 24, het Arcadis rapport, de privacy van een grote groep omwonenden heeft geschonden door dit

			vertrouwelijke rapport, met te herleiden woningen en de staat van deze woningen, openbaar te maken.
		Antwoord	De minister stelt dat de betrokken omwonenden bezwaar kunnen maken tegen openbaarmaking van hun woongegevens. Het al dan niet mogen plaatsen van het rapport staat los van de instemming met het winningsplan. Het plaatsen van deze gegevens speelt dan ook geen rol in het toetsingskader op het winningsplan van Nedmag.
6at	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat een regeling moet worden vormgegeven waarbij het omwonende mogelijk wordt gemaakt te participeren in de winningsactiviteiten.
		Antwoord	De minister stelt dat het al dan niet mogelijk zijn voor omwonenden om te participeren in winningsactiviteiten los staat van de instemming met het winningsplan.
6au	0034	Zienswijze	Indiener stelt dat een eenmalige vergoeding moet worden uitgekeerd aan de bewoners van het door het winningsplan beïnvloede gebied voor gevolgen van gestapelde mijnbouw.
		Antwoord	De minister stelt dat op grond van het Burgerlijk Wetboek Nedmag de verplichting heeft schade als gevolg van haar mijnbouwactiviteiten te vergoeden. Dit betekent dat indien er schade is vastgesteld deze wordt vergoed. Een vergoeding is gerelateerd aan schades. Voor een algemene vergoeding voor omwonenden is geen grondslag.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over het onderdeel overige geven geen aanleiding om het ontwerp-instemmingsbesluit Nedmag 2018 te wijzigen.

7			<i>Meerdere procedures</i>
7a	0002, 0009, 0011, 0013, 0014, 0015, 0017, 0018, 0019, 0025, 0029, 0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de periode van de ter inzagelegging voor de drie vergunningen veel te kort is. Waar normaal 3x6 weken ter beschikking zou worden gegeven voor inzage en bestudering van de stukken, is de procedure ingekort tot 1x6 weken. Gezien de grote hoeveelheid informatie die men tot zich moet nemen om tot een afgewogen oordeel te komen worden burgers beknot in de tijd en worden daarmee de belangen van indieners van een zienswijze ernstig geschaad.
		Antwoord	De minister stelt dat de drie voorliggende besluiten met elkaar verbonden zijn. Het winningsplan is niet uitvoerbaar zonder de benodigde omgevingsvergunningen en andersom is dit ook het geval. Daarom heeft de minister besloten deze aanvragen gecoördineerd te behandelen in één procedure. Daardoor is er sprake van één inzagetermijn waardoor voor de omgeving het complete beeld inzichtelijk is. Dit voorkomt fragmentatie van de besluitvorming.
7b	0009	Zienswijze	Indiener stelt dat de manier van omgang met de betrokken inwoners door niet te communiceren door middel van een informatieavond zeer ongepast is.

		Antwoord	De minister stelt dat vanwege de beperkende maatregelen ter bestrijding van het coronavirus er geen informatiemarkt, waarbij omwonenden informatie bij stands van de betrokken organisaties (ministerie, TNO, Nedmag en SodM) informatie konden verkrijgen over de aanvragen en de ontwerpbesluiten, is georganiseerd door het ministerie op de wijze waarop de minister deze doorgaans bij dergelijke winningsplannen organiseert. Het ministerie heeft daarentegen drie informatiesessies georganiseerd op dinsdag 30 juni 2020 in Theater VanBeresteyn te Veendam. De omwonenden in het invloedgebied zijn hiervoor per post uitgenodigd.
7c	0008, 0019, 0021, 0025, 0032	Zienswijze	Indiener stelt dat de onafhankelijkheid van de besluitvorming in het geding is, omdat de minister de beslissing moet nemen over dit winningsplan, terwijl de minister aandeelhouder van Nedmag is. Indiener maakt ook hier bezwaar tegen. Een extra zorgvuldige afweging en een goed en zorgvuldige onderbouwde verantwoording van het toekomstige besluit aan betrokkenen, zoals omwonenden, is noodzakelijk nu deze mogelijke belangenverstrengeling er is.
		Antwoord	De NOM is de investerings- en ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland met als doelstelling is het versterken van de economie in Noord-Nederland. De NOM is voor 50% aandeelhouder van Nedmag. Het Rijk is voor 50% aandeelhouder in de NOM. Dit neemt niet weg dat voor instemming met het winningsplan van Nedmag hetzelfde toetsingskader geldt op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet als voor andere winningsplannen. Het feit dat de minister deels aandeelhouder bij de NOM is speelt geen rol bij de instemming met het winningsplan van Nedmag.
7d	0017, 0029	Zienswijze	Indiener stelt dat uitstel tot na de vakantieperiode recht had gedaan aan het zorgvuldigheidsbeginsel. Maar ook het gelijkheidsbeginsel is in het geding, omdat de minister aan gemeenten heeft toegestaan om nog tot de eerste week van september 2020 aanvullingen op hun zienswijze in te zenden. Op deze wijze wordt de burger in zijn rechten beperkt en geschaad. Dat gemeenten nog een extra 6 weken krijgen voor het aanvullen van hun zienswijze doet het rechtsgevoel geweld aan. In lijn met de inhoud van de drie documenten en de bijbehorende onderliggende stukken heeft de minister gekozen voor een technocratische aanpak ten aanzien van het tijdstip van publicatie en is hij daarmee geheel voorbijgegaan aan wat de human factor genoemd kan worden. Kortom, het zou de minister gesierd hebben als met publicatie van deze stukken tenminste gewacht zou zijn tot het moment dat bijeenkomsten voor informatie en overleg met omwonenden zonder beperkingen hadden kunnen plaatsvinden, dus gedurende de volledige termijn van 6 weken.
		Antwoord	De minister stelt dat ruim vier weken voor de start van de zomervakantie de inzagetermijn is gestart. Dit is ook gecommuniceerd met de gemeenten. De minister merkt op dat ook voor andere indieners de mogelijkheid bestaat om een zienswijze aan te vullen wanneer ze daar in hun zienswijze melding van maken, een zogenaamde pro forma zienswijze. De minister stelt dat indieners hier niet expliciet op zijn gewezen, daar dit reeds uit de jurisprudentie volgt. Het

			indienen van pro-formazienswijzen met betrekking tot het ontwerp van een vergunning, waarbij de motivatie na het verlopen van de termijn wordt aangevuld, is immers toegestaan. Hierbij wordt de indiener van de pro-formazienswijzen in de gelegenheid wordt gesteld om binnen een redelijke termijn zijn pro-formazienswijzen nader in te vullen. Zie bijvoorbeeld de volgende uitspraak van de Raad van state van 16 december 2009 (200808009/1). Er is zodoende geen sprake van rechtsongelijkheid tussen gemeentes en burgers.
7e	0021	Zienswijze	Indiener stelt dat de gekozen periode uitermate ongeschikt is voor een zo zwaarwegende en ingrijpende besluitvorming als deze. De overweging ontwerp instemmingsbesluit winningsplan 2018 Nedmag heeft veel zorgvuldigheid nodig. Er is onvoldoende voorlichting geweest, onvoldoende inspraak rondes, de uitnodigging door de gemeente moet nog komen en bovendien valt alles in een coronatijdperk waardoor samenkomsten niet of beperkt hebben kunnen plaatsvinden, wat een aantasting is van een democratisch besluitvorming procedé. De periode om een zienswijze in te dienen valt in de vakantieperiode , dit is niet bevorderlijk voor een weloverwogen visievorming.
		Antwoord	De minister stelt dat de ontwerpbesluiten ter inzage hebben gelegen vanaf vier weken voorafgaand aan de vakantieperiode. Tevens zijn er informatiebijeenkomsten georganiseerd door de minister. Zodoende hebben alle belanghebbenden kennis kunnen nemen van de ontwerpbesluiten. De maatregelen in verband met het coronavirus zijn geen aanleiding om deze besluiten uit te stellen.
7f	0021	Zienswijze	Indiener stelt dat toezeggingen gedaan door de mijnbouwondernemer niet geloofwaardig zijn en dat de omwonenden keer op keer bedrogen uitkomen.
		Antwoord	De minister merkt op dat indiener de stelling dat toezeggingen van de mijnbouwondernemer niet geloofwaardig zijn niet heeft onderbouwd. De minister is door een deel van de omgeving erop gewezen dat de omgeving weinig vertrouwen zou hebben Nedmag. Het ontbreken van vertrouwen en draagvlak is echter geen grond om niet in te stemmen met het winningsplan of om vergunningen te weigeren.

8			<i>Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6</i>
8a	R030	Zienswijze	Omdat wij in deze zienswijze aangeven tegen nieuwe zoutwinning te zijn en dus ook tegen nieuwe boringen, dient u dit bericht tevens te beschouwen als een zienswijze op de ontwerpbeschikking voor het uitvoeren van twee zoutboringen (VE-5 en VE-6), kenmerk OLO 3554325.
		Antwoord	De omgevingsvergunningen en de instemming met het winningsplan doorlopen een gecoördineerde besluitvormingsprocedure.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8b	0001	Zienswijze	Er komt zwaar industrieel verkeer op een landelijke weg.
		Antwoord	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag voor de uitvoering van de diepboringen een akoestisch onderzoek laten uitvoeren (kenmerk 21810019.R01, Noorman van 30 januari 2018). Op de werkzaamheden en activiteiten met behulp van een mobiele boorinstallatie is het Besluit algemene regels milieu mijnbouw (hierna: Barmm) van toepassing. In het Barmm zijn regels gesteld over de maximaal toegestane geluidswaarden. Deze normen zijn vastgesteld op basis van een afweging welke mate van geluid nog aanvaardbaar wordt gevonden voor de omgeving. Volgens artikel 21, lid 1, van het Barmm geldt een streefwaarde voor verkeersbewegingen (indirecte hinder) van en naar de mobiele installatie van ten hoogste 50 dB(A), ter plaatse van geluidsgevoelige gebouwen. Specifiek ten behoeve van de booractiviteiten is in het akoestisch onderzoek rekening gehouden met 12 zware vrachtwagens, waarbij het gaat om één beweging door de inrichting (van west naar oost). Uit het onderzoeksrapport blijkt dat ondanks een uitbreiding van de vrachtbewegingen per etmaal, wordt voldaan aan de gestelde streefwaarde van ten hoogste 50 dB(A) voor indirecte hinder ter plaatse van de geluidsgevoelige gebouwen. Ondanks dat de berekende geluidsbelastingen binnen de streefwaarde voor indirecte hinder zal blijven, zal tijdens de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 als daarna de weg aan de Borgercompagnie zoveel mogelijk worden ontlast doordat Nedmag ten westen van de locatie WHC-1 een nieuwe ontsluitingsweg aan zal leggen tussen de weg Kalkwijk en WHC-1. Naar verwachting zal de aanleg van de nieuwe ontsluitingsweg voor aanvang van de bouw- en boorwerkzaamheden plaatsvinden, het een en ander afhankelijk van de van de voorbereiding van de aanleg van de weg en de weersomstandigheden.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'transportbewegingen'.
8c	0010, 0012	Zienswijze	Er is geen tot nauwelijks onderzoek gedaan naar de effecten op het milieu. De Minister heeft, dit ten onrechte, op basis van de door Nedmag uitgevoerde berekening van stikstof geconstateerd dat een milieueffectenreportage (hierna: MER) niet nodig is. Er dient een MER uitgevoerd te worden om de milieueffecten in beeld te brengen voordat er een besluit wordt genomen.
		Antwoord	In het Besluit m.e.r. zijn in de bijlage, onderdeel D, activiteiten opgenomen waarbij op grond van artikel 7.2, vierde lid, van de Wet milieubeheer een beslissing moet worden genomen of bij de voorbereiding van het betrokken besluit voor die activiteiten, vanwege de belangrijke nadelige gevolgen die zij voor het milieu kunnen hebben, een milieueffectrapport moet worden gemaakt. Bij deze beslissing wordt op grond van artikel 7.17, derde lid van de Wet milieubeheer rekening gehouden met de relevante criteria benoemd in Bijlage III van Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (PbEU 2012, L 26).

			In categorie D.17.2 van bijlage D van het Besluit m.e.r. is bepaald, dat op “diepboringen dan wel een wijziging of uitbreiding daarvan”, de procedure voor m.e.r.- beoordelingsplicht als bedoeld in de artikelen 7.16 en 7.17 van de Wet milieubeheer geldt. Voor de beoordeling van de potentiële milieueffecten van de voorgenomen diepboringen is er een m.e.r.-beoordelingsprocedure doorlopen. De conclusie van de m.e.r.-beoordeling (d.d. 28 maart 2018, DGETM-EO /18048257) is dat er voor de voorgenomen activiteiten geen milieueffectrapport hoeft te worden opgesteld gelet op de beoordeelde milieuaspecten. Deze conclusie is mede gebaseerd op de in 2017 uitgevoerde stikstofdepositieberekeningen. Conclusie van deze berekeningen was dat op geen van de Natura 2000-gebieden, opgenomen in het Programma Aanpak Stikstof (PAS), als gevolg van de voorgenomen activiteiten de stikstofdepositie hoger was dan 0,05 mol N/ha/jaar (de toenmalige drempelwaarde). Dit betekende dat de voorgenomen activiteiten toen niet meldings- of vergunningsplichtig waren in het kader van de Wet natuurbescherming. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei een uitspraak over het PAS gedaan (ECLI:NL:RVS:2019:1603). Het PAS mag niet meer als basis voor toestemming voor activiteiten worden gebruikt. Dat heeft tot gevolg dat iedere extra depositie van stikstof bij voorbaat een passende beoordeling en vergunning vereist, tenzij er door middel van een AERIUS-berekening aangetoond kan worden dat er geen sprake is van stikstofdeposities op Natura-2000 gebieden (0,0 mol/hectare/jaar). Hierom heeft Nedmag op 1 mei 2020 een nieuwe berekening van de stikstofdepositie aangeleverd met behulp van de nieuwste versie van de AERIUS-calculator (2019A), samen met een onderbouwing voor de berekening. De conclusie van de nieuwe stikstofberekening is dat geen depositiewaarden boven de 0,00 mol/ha/jaar zijn berekend. Deze conclusie is onderschreven door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Gelet hierop, is er geen aanleiding om de reeds beoordeelde milieueffecten in het kader van de mer-beoordelingsprocedure te herzien en blijft de conclusie in stand dat het opstellen van een milieueffectrapport als gevolg van de voorgenomen activiteiten niet benodigd is.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8d	0010, 0012	Zienswijze	Het boren van de putten gaat gepaard met (zware) geluidsoverlast. Niet alleen bij het slaan van de putten, maar ook bij onderhoud en aanpassingen zal er geluidsoverlast zijn. Werkzaamheden aan de VE-4 hebben maanden geduurd en ook veel langer dan op voorhand was aangegeven door Nedmag. Indiener heeft last van laagfrequent geluid en de trillingen. Dit tast de leefomgeving van indiener aan.
		Antwoord	De minister betreurt dat de indiener overlast ervaart door geluid en trillingen. De zienswijzen met betrekking tot de werkzaamheden aan put VE-4 hebben echter betrekking op onderhoudswerkzaamheden die in 2016 aan de put zijn uitgevoerd. Het betrof hier geen boorwerkzaamheden zoals wordt gesteld. De onderhoudswerkzaamheden aan put VE-4 hebben vanwege technische uitdagingen twee maanden langer geduurd dan aanvankelijk (twee maanden) was gepland. Uit de aanvraag blijkt dat de verwachte duur van het boorproces voor de putten VE-5 en VE-6, in totaal 4 maanden bedraagt. In het besluit is onder voorschrift IV opgenomen dat de aanvraag, het addendum en bijbehorende bijlagen deel uitmaken van de omgevingsvergunning. Dit betekent dat vergunning wordt verleend voor de verwachte duur van de boringen zoals omschreven in de vergunningaanvraag. Alleen ingeval er zich bijzondere omstandigheden voordoen,

			is het toegestaan om de werkzaamheden over een langere periode uit te voeren. Daarbij geldt het uitgangspunt dat de werkzaamheden niet langer mogen duren dan redelijkerwijs noodzakelijk voor het realiseren van de boorputten. In het besluit is onder voorschrift II een periode van 2 jaar na inwerkingtreding van de vergunning opgenomen waarin de booractiviteiten uitgevoerd mogen worden. De termijn van 2 jaar is ingegeven vanuit het belang om de omgeving duidelijkheid te verschaffen over de periode waarin de werkzaamheden waarvoor vergunning wordt verleend en kunnen worden uitgevoerd. Het besluit doet echter niet af aan de mogelijkheid dat de termijn op aanvraag van de vergunninghouder in een afzonderlijk besluit kan worden verlengd als daarvoor goede redenen zijn. In het Barmm zijn regels gesteld over de maximaal toegestane geluidswaarden die veroorzaakt mogen worden door de werkzaamheden en activiteiten die met behulp van een mobiele boorinstallatie worden uitgevoerd. Deze regels gelden ook ten aanzien van onderhoudsactiviteiten aan de putten die met behulp van een mobiele installatie worden uitgevoerd. Voor het uitvoeren van onderhoudsactiviteiten aan de putten is onder meer een werkprogramma benodigd, welke voor aanvang van de werkzaamheden ter goedkeuring van de inspecteur-generaal der mijnen (SodM) ingediend moet worden. SodM houdt toezicht op de activiteiten. Indien er desondanks overlast wordt ervaren, kan deze gemeld worden bij de toezichthouder SodM. SodM onderzoekt dan of er binnen de gestelde limieten geopereerd wordt en indien daar aanleiding voor bestaat, gepaste actie ondernemen. Deze normen zijn vastgesteld op basis van een afweging welke mate van geluid nog aanvaardbaar wordt gevonden voor de omgeving. Het uitgangspunt daarbij is dat geluidsoverlast zo veel mogelijk moet worden voorkomen en dat deze altijd binnen gestelde limieten blijft. Aanvrager heeft door middel van een akoestisch rapport aangetoond te voldoen aan de gestelde normen uit het Barmm. De te veroorzaken geluidsbelasting in de omgeving en de perioden waarin deze optreedt is door Nedmag in kaart gebracht in het akoestisch onderzoeksrapport (kenmerk 21810019.R01, Noorman van 30 januari 2018). Het geluid wordt beoordeeld op basis van de representatieve situatie (de geluidsemissie die de inrichting onder normale omstandigheden veroorzaakt). Op de werkzaamheden en activiteiten met behulp van een mobiele boorinstallatie zijn de regels uit het Barmm van toepassing. Ingevolge artikel 19 van het Barmm geldt voor het langetijdgemiddelde beoordelingsniveau en het maximale geluidsniveau veroorzaakt door de mobiele installatie de geluidsgrenswaarden op een afstand van 300 meter vanaf de mobiele installatie tot een geluidsgevoelige object (woning), een maximale geluidsbelasting van 60 dB(A) gedurende de dagperiode, 55 dB(A) in de avondperiode en 50 dB(A) in de nachtperiode. Uit de rekenresultaten van het onderzoek blijkt dat de geluidsniveaus ten tijde van de werkzaamheden en activiteiten met behulp van de mobiele boorinstallatie, ten hoogste 48 dB(A) in de dagperiode, 48 dB(A) in de avondperiode en 48 dB(A) in de nachtperiode zullen bedragen. Daarmee is aangetoond dat er wordt voldaan aan de geluidsgrenswaarden. Gezien de aard en tijdelijkheid van de activiteiten, de afstand tot de dichtstbijzijnde trilling gevoelige objecten (woningen) en het gegeven dat eerder boringen zijn uitgevoerd op deze locatie, is trillinghinder niet te verwachten. Met betrekking tot trillinghinder is navraag gedaan bij SodM. SodM heeft aangegeven dat in de omgeving van Veendam geen trillingen zijn gemeten die niet aan gaswinning zijn toegeschreven. Een onderzoek naar trillingen acht de minister daarom niet noodzakelijk. Ook acht de minister het niet nodig om hierover voorschriften op te nemen.
--	--	--	---

			Gelet op bovenstaande en op de algemene zorgplicht ingevolge artikel 33 van de Mijnbouwwet, is de minister van oordeel dat aan de geldende grenswaarden met betrekking tot geluid wordt voldaan en er geen aanleiding bestaat om nadere voorschriften en of beperkingen aan de vergunning te stellen. Zie voor de zienswijze over laagfrequent geluid mijn antwoord bij onderdeel 9d van deze NvA, onderdeel omgevingsvergunning uitbreiding en renovatie locatie WHC-1. Hoewel er wordt voldaan aan de grenswaarden zoals gesteld in het Barmm, heeft Nedmag op eigen initiatief de afgelopen jaren diverse maatregelen/verbeteringen ten aanzien van geluid en trillingen gerealiseerd op de locatie WHC-1. Deze maatregelen zijn als bijlage bij deze NvA opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag', maar maken geen onderdeel uit van voorliggende omgevingsvergunning.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'geluid'.
8e	0017	Zienswijze	Eén van de meest in het oor lopende aspecten van boringen is het daarmee gepaard gaande geluid, om niet te spreken van lawaai. In het rapport van Noorman wordt aangegeven dat er geen specifieke eis geldt invallend op de gevel van geluidsgevoelige gebouwen, terwijl het rapport nadrukkelijk aangeeft dat er zich binnen 300 m van het hart van de boorinstallatie een aantal geluidsgevoelige gebouwen bevinden. Genoemd rapport stelt verder dat in hoeverre in pandig voldaan wordt aan de grenswaarden afhankelijk is van de geluidswering van de betreffende woning. Voordat de minister de diepboringen vergund, dient nader onderzoek te worden uitgevoerd naar de geluidsdichtheid van de woningen die zich in de nabijheid van de boorlocatie bevinden. Daarbij moet in elk geval rekening worden gehouden met het feit dat de meeste woningen rond WHC-1 veelal meer dan 100 jaar oud zijn en dus qua geluidswering andere eigenschappen hebben en derhalve een ander geluidsprofiel hebben dan waarmee in het Noorman rapport is gewerkt.
		Antwoord	In het akoestisch onderzoeksrapport (kenmerk 21810019.R01, Noorman van 30 januari 2018) zijn de te veroorzaken geluidsbelastingen ten tijden van de uitvoering van de diepboringen in kaart gebracht. Op de werkzaamheden en activiteiten met behulp van een mobiele boorinstallatie zijn de regels uit het Barmm van toepassing. In voorliggend rapport is als beoordelingsplaats uitgegaan van een afstand van 300 meter van de vaste afstand tot het hart van de boorlocaties, zoals gesteld in artikel 19, onder f, van het Barmm. In Tabel 1 van het akoestisch rapport is een overzicht gegeven van de berekende langetijdgemiddelde beoordelingsniveaus op de aangegeven ontvanger punten (woningen binnen de 300 meter). Uit de berekeningsresultaten blijkt dat Nedmag met het in bedrijf hebben van boorinstallatie, op een afstand van 300 meter kan voldoen aan de grenswaarden volgens tabel I, artikel 19, onder a van het Barmm. Voor geluidsgevoelige gebouwen geldt er geen specifieke eis invallend op de gevel. Voor geluidsgevoelige gebouwen zoals woningen die in goede staat van onderhoud verkeren (in metselwerk opgetrokken woningen), is een gevelgeluidwerking van circa 20 dB een reële waarde. Of aan de geluidseisen in geluidsgevoelige gebouwen zoals gesteld in het Barmm wordt voldaan, kan uiteindelijk alleen vastgesteld worden via metingen in de woningen binnen 300 meter van de boorinstallatie, tijdens de werkzaamheden. Hier dienen bewoners wel mee in te stemmen. Deze additionele meting maakt geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, omdat er op basis van het akoestisch onderzoeksrapport is aangetoond dat de te veroorzaken geluidsbelastingen voldoen aan de gestelde grenswaarden. Indien de bewoners van woningen binnen de 300 meter

			van de mobiele installatie daartoe toestemming verlenen, kan Nedmag buiten deze vergunningprocedure om, op voorhand nog nader onderzoek te doen naar de geveldeмпing van de woningen en kijken naar mogelijke aanvullende geluid reducerende maatregelen, mits de betreffende bewoners daarmee instemmen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'geluid'.
8f	0017	Zienswijze	Gegeven het feit dat ik als bewoner van een nu 117 jaar oud huis dat recht tegenover locatie WHC-1 staat en dat ik derhalve ervaring heb met de geluidsoverlast die veroorzaakt wordt door de booractiviteiten ten behoeve van Nedmag, acht ik het Noorman rapport een volstrekt onvoldoende garantie voor het voorkomen c.q. het beheersen van de geluidsoverlast die de boringen zullen veroorzaken. Nedmag kan niet bogen op een reputatie van goede buur.
		Antwoord	De minister betreurt dat de indiener geluidsoverlast ervaart. De woning van de indiener van de zienswijze bevindt zich op meer dan 300 meter van de mobiele installatie. Daarvoor gelden geen specifieke voorschriften, anders dan de algemene eisen die gesteld worden aan het geluidsniveau op meer dan 300 meter van de installatie. Op grond van het akoestisch rapport (kenmerk 21810019.R01, Noorman van 30 januari 2018) wordt voldaan aan de geldende grenswaarden en is er geen aanleiding om nadere voorschriften te stellen ten aanzien van geluid in het kader van deze vergunning. Wel heeft Nedmag op eigen initiatief aangeboden om additionele maatregelen/verbeteringen te nemen of heeft deze reeds deels genomen, om geluid- en trillinghinder waar mogelijk te reduceren, het een en ander met toestemming van de bewoner. Deze additionele maatregelen zijn opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag', onderaan deze NvA, maar maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8g	0017	Zienswijze	In de toelichting van Nedmag op de booraanvraag worden specifiek een aantal gebouwen genoemd met de huisnummers 156 t/m 144. Deze huizen staan binnen een straal van 300 meter gerekend vanaf de locatie WHC-1. Het is onduidelijk waarom de huisnummers 162 en 162A niet in dit overzicht zijn opgenomen.
		Antwoord	Op de booractiviteiten die met behulp van een mobiele boorinstallatie worden uitgevoerd, zijn de algemene regels van het Barmm van toepassing. Het Barmm hanteert in artikel 19 een rekenafstand van 300 meter vanaf de mobiele installatie. Gelet op artikel 19 van het Barmm is als middelpunt van de cirkel van 300 meter de positie op maaiveld van de meest oostelijke van de twee te boren putten gekozen. De afstand vanaf daar tot de achtergevel van de huisnummers 162 en 162A bedraagt ca. 320 meter resp. ca. 335 meter (meer dan 300 meter). Om die reden staan de huisnummers 162 en 162A niet op het bedoelde overzicht opgenomen. In tabel I van het akoestisch rapport (kenmerk 21810019.R01, Noorman van 30 januari 2018) staan in toetspunt 21 en 22 de verwachte geluidsniveaus ter plaatse van de betreffende woningen (nummers 162 en 162A) wel vermeld.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8h	0017	Zienswijze	Ten aanzien van de lichtemissies stelt de minister dat Nedmag voldoende heeft aangetoond dat er minimale hinder voor de omwonenden zal zijn. Ook hier laat de minister zich leiden door dat wat door de mijnbouwer wordt aangedragen als aanname en niet getoetste gegevens. In de desbetreffende passage ontbreekt elke aanduiding betreffende handhaving en toetsing in situ.
		Antwoord	Milieuaspecten van onder andere licht(hinder) zijn reeds in het kader van de mer-beoordelingsprocedure beoordeeld. De conclusie van de m.e.r.-beoordeling (d.d. 28 maart 2018, DGETM-EO /18048257) is dat er voor de voorgenomen

			activiteiten geen milieueffectrapport hoeft te worden opgesteld gelet op de beoordeelde milieuaspecten. Het mer-beoordelingsbesluit heeft samen met het ontwerpbesluit, de aanvraag en de bijbehorende bijlagen ter inzage gelegen. In het kader van voorliggende omgevingsvergunning is het lichtaspect als potentiële milieueffect beoordeeld. Bij de beoordeling van lichtaspect ligt de nadruk op een veilige werkplaatsverlichting. Het verlichten van het terrein is noodzakelijk voor het uitvoeren van de werkzaamheden en ter voorkoming van gevaar. Op basis van artikel 15 van het Barmm dient de verlichting wel zodanig te worden opgesteld en ingericht en de lampen zodanig te worden afgeschermd dat hinderlijke lichtstraling voor de omgeving en het milieu en directe instraling in woningen wordt voorkomen. Dit is een zogenoemde zorgplichtbepaling welke op de mijnbouwondernemingen rust. Tevens heft Nedmag aangegeven om zoveel mogelijk lichthinder te voorkomen, door onder andere de masten in overleg met omwonenden in te richten en door het plaatsen van een geluidsscherm dat ook de lichthinder sterk zal reduceren. De minister is ervan overtuigd dat Nedmag bij het opstellen en inrichten van de verlichting er zorg voor zal dragen om overlast voor de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te beperken. Daarnaast houdt SodM toezicht op de activiteiten.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'licht'.
8i	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Nedmag heeft met de hernieuwde QRA aangetoond dat er zich geen kwetsbare objecten bevinden binnen de plaatsgebonden risicocontour van 10 ⁻⁶ / jaar. Tussen de twee toegevoegde QRA documenten is geen verschil. Wij verzoeken de Minister de onderbouwing daarom alsnog toe te voegen,
		Antwoord	Ten behoeve van de aanvraag heeft Nedmag een kwantitatieve risico analyse (QRA) uitgevoerd volgens de toen geldende versie van de Handleiding Risicoberekeningen BEVI, versie 3.3 van 1 juli 2015. Gedurende de behandeling van de aanvraag, is er op 1 april 2020 een nieuwe versie van het rekenprogramma beschikbaar gekomen (Handleiding Risicoberekening Bevi, versie 2.1). Naar aanleiding hiervan heeft Nedmag een hernieuwde QRA opgesteld met behulp van de nieuwste versie van het rekenprogramma. Met de hernieuwde QRA is een herberekening gemaakt van de 10 ⁻⁶ veiligheidscontour. Het verschil tussen de twee documenten ziet slechts op de gebruikte versie van het rekenmodel. De conclusie van de QRA is gelijk gebleven. Ook met de hernieuwde QRA is aangetoond dat zich geen kwetsbare objecten bevinden binnen de plaatsgebonden risicocontour van 10 ⁻⁶ contour.
		Conclusie	De ingediende zienswijzen geven aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'externe veiligheid'.
8j	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Er is geen onderzoek gedaan om het verwachte geluidsniveau binnen de aanwezige geluidsgevoelige gebouwen te bepalen en het is volstrekt onduidelijk hoe het geluid van de Top-Drive, die zich ver boven het hoogste punt van de 'sound barrier' bevindt, bepaald kan worden. Wij verzoeken u dit toe te lichten. Volgens de aangeleverde informatie zijn de Top-Drives van de twee genoemde boorinstallaties qua geluid niet hetzelfde, maar is het geluidsniveau op 300 meter afstand wel hetzelfde en is er geen rekening mee gehouden dat geluid 's nachts 'verder draagt' dan overdag. Wij verzoeken de Minister bovenstaande alsnog te onderzoeken. Ook in het akoestisch onderzoek (pagina 18) staat dat er 'geen specifieke eis geldt invallend op de gevel van geluidsgevoelige gebouwen'. Het wordt niet duidelijk gemaakt waarom die eis er niet is.
		Antwoord	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag op 25 mei 2018 een aanvullende notitie ingediend, met kenmerk 21810019.N01a "Boortoren op de winningslocatie WHC-1 te Borgercompagnie – Ontbrekende gegevens". In deze notitie wordt in het hoofdstuk "Ad. Bronniveaus van de installatie / Uitgangspunten akoestisch onderzoek" ingegaan op de herkomst van de aannames t.a.v. de te verwachten geluidsbijdrage van de top drive. Er is uitgegaan van de topdrive met de grootste geluidsproductie (worst-case scenario). Hoever geluid draagt, hangt samen met

			weersomstandigheden en zodoende indirect met of het dag is of nacht. Er zijn echter meer dag/nacht aspecten die een rol spelen bij de geluidsbeleving, zoals de nachtelijke afwezigheid van veel geluidsbronnen en het feit dat de meeste mensen 's nachts slapen. Op grond van al dit soort gegevens gelden 's nachts strengere geluidsnormen dan overdag. Er geldt geen specifieke eis invallend op de gevel van geluidsgevoelige gebouwen. Conform artikel 19 van het Barmm geldt er alleen een specifieke eis in geluidsgevoelige gebouwen op een afstand van 300 meter of minder vanaf de mobiele installaties. Zie ook mijn reactie bij 8e ten aanzien van de geluidsbelastingen binnen de aanwezige geluidsgevoelige gebouwen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8k	0019, 0025, 0032	Zienswijze	De bronnen van de vervuiling door Nedmag zitten vele honderden meters diep. Met monitoring d.m.v. peilbuizen wordt slechts een beperkte diepte bereikt. Te ondiep dus om tijdig maatregelen te nemen om vervuiling te voorkomen. Een ander detectiesysteem is daarom nodig. De nieuwe dakolie (Surdyne B140) die Nedmag wil gaan gebruiken is volgens REACH dermate giftig dat die absoluut niet in het grondwater terecht mag komen. Wij verzoeken de Minister het gebruik van deze stof bij de zoutwinning door Nedmag te verbieden vanwege de buitengewoon grote risico's voor mens, milieu, drinkwatervoorziening, landbouw en voedselproductie.
		Antwoord	Bij de beoordeling van deze vergunningaanvraag zijn de risico's, voor zover deze binnen de beoordelingskader van voorliggende vergunning vallen meegewogen. De reguliere monitoring middels peilbuizen die ook al plaatsvond voorafgaand aan het voorval van april 2018, is bedoeld om te monitoren op vervuiling vanaf het maaiveld (vervuiling "van bovenaf"). Na het voorval in april 2018 heeft Nedmag additionele diepe peilbuizen geplaatst om mogelijke grondwatervervuiling vanuit het caverneveld Tripscompagnie te monitoren. Nedmag beschikt over een calamiteitenplan voor het geval zich dieselolie manifesteert. Dit document maakt deel uit van het ISO 14001 gecertificeerde milieumanagementsysteem van Nedmag en is met SodM gedeeld. De effectenbeoordeling van het toe te passen alternatieve stof Surdyne B140 heeft plaatsgevonden in het kader van het winningsplan. De minister heeft mede op basis van onderzoeken en het advies van SodM, geoordeeld dat de stof Surdyne B-140 veilig kan worden toegepast. Zie voor een uitgebreide reactie op deze zienswijze de antwoorden bij 5 e en 5f van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Gelet hierop zijn de mogelijke risico's voldoende geadresseerd en bevat de aanvraag om de omgevingsvergunning alsmede het calamiteitenplan in het kader van de Mijnbouwregeling voldoende informatie om de eventuele beheersmaatregelen te beoordelen. Bovendien beoordeelt SodM het calamiteitenplan en houdt toezicht op de activiteiten.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8l	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Uit bijlage 7 Aerius berekeningen heeft de aanvrager een herberekening van de stikstofdepositie uitgevoerd met AERIUS Calculator 2019A. Het blijkt dat tijdens de uitvoering van de diepboringen geen depositiewaarden boven 0,00 mol/ha/jaar berekend worden. Er wordt nergens verklaard waarom de depositiewaarde in de nieuwe berekening lager uitkomt dan in de vorige berekening. Wij verzoeken de Minister dit toe te lichten. De boorinstallatie zelf is in deze berekening niet meegenomen omdat de installatie elektrisch aangedreven is. Die elektriciteit wordt wel opgewekt en veroorzaakt elders dus wel degelijk uitstoot. Wij verzoeken de Minister die berekening alsnog te maken en te publiceren.

		Antwoord	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag een stikstofdepositieberekening uitgevoerd middels de toen geldende Aerius Calculator. Conclusie van deze berekening was dat op geen van de Natura 2000-gebieden, opgenomen in het PAS, als gevolg van de voorgenomen activiteiten de stikstofdepositie hoger was dan 0,05 mol/ha/jaar (de toenmalige drempelwaarde). Dit betekende dat de voorgenomen activiteiten toen niet meldings- of vergunningsplichtig waren in het kader van de Wet natuurbescherming. Die rekenresultaten (<0,05 mol/ha/jaar) die met de toen geldende Aerius Calculator waren uitgevoerd werden aangeduid met een – teken. Op 15 oktober 2020 is een nieuwe versie van AERIUS Calculator (2019A) vrijgegeven. Op 10 april 2020 heeft Nedmag een herberekening van de stikstofdepositie aangeleverd, gebruik maken van de nieuwste versie van de Aerius Calculator. De rekenresultaten die met de thans geldende rekentool zijn gemaakt tonen aan dat ook met de nieuwe berekening de conclusie ongewijzigd blijft en er geen depositiewaarden boven de 0,00 mol/ha/jaar berekend worden. Het verschil in de conclusie van de twee berekeningen zit in de wijze van weergave van de rekenresultaten. Op basis van de Aerius Calculator 2019A is de stikstofdepositie uitgedrukt in getallen; in dit geval 0,00 mol/ha/jaar in plaats van een – teken zoals in de voorgaande Aerius Calculator versie is aangegeven. Inhoudelijk verandert de conclusie niet en blijft de stikstofdepositie die veroorzaakt wordt tijdens de uitvoering van de voorgenomen diepboringen onder de 0,00 mol/ha/jaar. De bij de boringen te gebruiken boorinstallatie wordt aangesloten op het grid, welke elektrisch wordt aangedreven. Als back-up wordt gebruik gemaakt van noodaggregaten. In de berekening is uitgegaan van de worst case scenario met 2x uitval. Voor het berekenen van de emissies van een generator is gebruik gemaakt van het rapport van TNO1, waarin een model is opgenomen voor het berekenen van emissies van energiebronnen. Emissies van onder andere stikstofoxide (NOx) zijn volgens dit model berekend en meegenomen in de nieuwe Aerius berekening (zie bijlage 8 van de aanvraag). Gelet op deze berekening en de gegeven onderbouwing in bijlage 8 (notitie herberekening stikstofdepositie diepboringen 01-05-2020) blijft de conclusie dat er geen sprake is van stikstofdepositie boven de 0,0 mol/ha/jaar. De hernieuwde Aerius-berekening en de toelichting daarop maken onderdeel uit van deze vergunning en hebben met het ontwerpbesluit ter inzage gelegen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'luchtemissies'.
8m	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Afvalstoffen worden verzameld en afgevoerd naar een erkend verwerker. Na april 2018 wordt opgevangen afvalwater via een ondergrondse leiding getransporteerd naar de Nedmag locatie aan de Billitonweg, en vandaar afgevoerd via de Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA). Afgevoerd naar een erkend afvalverwerker klopt dus niet. Wij verzoeken de Minister om onderstaande vragen te beantwoorden: Wat wordt er precies in zee geloosd (volumes en samenstelling en wat gaat er naar een afvalverwerker (volumes en samenstelling)? Heeft Nedmag toestemming boorcondensaat te lozen via de VKA?
		Antwoord	Afvalstoffen die vrijkomen tijdens de boringen betreffen boorspoeling. Er is geen sprake van vrijkomende boorcondensaat. (Regen)water uit de goten op de locaties WHC-1 en -2, condensaat en spoelwater uit het productieproces voor vast zout op WHC-2 en eventuele pekeloerschotten worden via een ondergrondse leiding getransporteerd naar de Nedmag locatie aan de Billitonweg. Deze stroom wordt samen met het overtollige zoute proceswater van de locatie Billitonweg gezuiverd en vervolgens afgevoerd via de VKA. De afvoer via de VKA maakt onderdeel uit van de omgevingsvergunning van de Nedmag locatie Billitonweg, waar de provincie Groningen bevoegd gezag is. De volumes en samenstelling van de afvoerstroom zijn geregeld in de (lozings-) omgevingsvergunning

			waarvoor de provincie Groningen bevoegd gezag is. Deze specifieke informatie valt buiten de beoordeling van voorliggende omgevingsvergunning.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'afvalstoffen'.
8n	0019, 0025, 0032	Zienswijze	De verlichting moet zodanig opgesteld, ingericht en de lampen moeten zodanig afgeschermd zijn dat hinderlijke lichtstraling voor de omgeving en het milieu wordt voorkomen. Nedmag geeft in een aanvulling aan dat lichthinder tijdens de booractiviteiten zo veel mogelijk wordt beperkt. Ook een te plaatsen geluidsscherm zou de impact op de omgeving van de benodigde lichtmasten sterk reduceren. Wij verzoeken u dit te onderbouwen omdat licht een grote negatieve impact heeft op de leefomgeving van de omwonenden.
		Antwoord	Zie mijn antwoord bij 8h.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'licht'.
8o	0019, 0025, 0032	Zienswijze	De opslag van een op olie gebaseerde boorspoeling (oil based mud) vindt plaats in een open tank en kan daarmee tijdelijk tot de verspreiding van een diffuse geur leiden. Het BARM is duidelijk: geur dient te worden voorkomen. Er is dan sprake van een overtreding die niet kan worden toegestaan.
		Antwoord	Op grond van artikel 22 van het Barm dient geurhinder voorkomen te worden. De opslagtank dient daarom afgesloten te worden. Dit is aangepast in het definitief besluit. De algemene regels uit het Barm zijn onverkort van toepassing. Er is derhalve geen aanleiding om aanvullende voorschriften op te nemen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is bij onderdeel 'geur' aangegeven dat geurhinder dient te worden voorkomen.
8p	0019, 0025, 0032	Zienswijze	Bewoners van Borgercompagnie hebben slechte ervaringen met de booractiviteiten van Nedmag. De laatste slechte ervaring stamt uit de periode dat er werkzaamheden aan de VE-4 uitgevoerd werden. Die hebben 4 maanden langer geduurd dan vooraf aangegeven door Nedmag. De overlast was enorm. Om één voorbeeld te noemen: "het was alsof er naast je bed een vrachtwagen stationair stond te draaien". Als Nedmag en EZK er zo zeker van zijn dat deze werkzaamheden geen trillingen veroorzaken, waarom wordt het plaatsen van tiltmeters om die zekerheid te onderbouwen dan geweigerd? Tiltmeters worden in het buitenland vaak verplicht geplaatst om de discussie kort te sluiten en met meten de juiste informatie boven tafel te krijgen
		Antwoord	Zie voor een reactie op de werkzaamheden aan put VE-4 mijn antwoord bij 8d. De werkzaamheden aan put VE-4 betroffen geen boorwerkzaamheden maar onderhoudsactiviteiten. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat putten VE-1 tot en met VE-4 tussen 1972 en 1976 zijn geboord, met de toen geldende stand der technieken voor geluidsreductie. Bij de voorgenomen diepboringen wordt bij de uitvoering rekening gehouden met de Best Beschikbare technieken, die thans volgens de geldende wet- en regelgeving gelden. Bovendien rust op de uitvoerder de algemene zorgplicht zoals opgenomen in artikel 33 Mijnbouwwet en voor de booractiviteiten met behulp van een mobiele installatie specifiek artikel 3 van het Barm. Gelet op de tijdelijkheid van de diepboringen, als het gegeven dat er eerder soortgelijke diepboringen zijn uitgevoerd worden geen relevante trillingen verwacht. Bovendien heeft Nedmag in de aanvulling 'Geluid en trillingen, notitie 21810019, datum 25 mei 2018', voldoende onderbouwd dat naar verwachting de voorgenomen werkzaamheden geen trillinghinder en of trillingschade zullen veroorzaken. Gelet op de aard van de activiteiten en de afstand tot de dichtstbijzijnde trillinggevoelige bestemmingen, is trillinghinder niet te verwachten. Een onderzoek naar trillingen dan wel het plaatsen

			van tiltmeters acht de minister daarom niet nodig. Bovendien zijn op de boring de algemene regels uit het Barmm rechtstreeks van toepassing. Gelet hierop acht de minister het niet nodig om nadere voorschriften aan de omgevingsvergunning te verbinden. Daarnaast heeft Nedmag op eigen initiatief de afgelopen jaren diverse maatregelen/verbeteringen t.a.v. geluid en trillingen gerealiseerd dan wel voorgesteld te nemen. Deze maatregelen maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar zijn wel opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag' onderdaan bij deze Nota van Antwoord.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8r	0019, 0025, 0032	Zienswijze	De minister geeft aan dat voor het uitvoeren van diepboringen, op grond van categorie D.17.2 van de bijlage van het Besluit MER, een MER-beoordelingsplicht geldt. Op basis van de door Nedmag uitgevoerde herberekening van de stikstofdepositie met AERIUS Calculator 2019A constateert de minister dan een MER niet nodig is. De door de minister genoemde argumenten om geen MER uit voeren zijn niet valide. Er moet een MER uitgevoerd worden die impact op de (diepe) ondergrond precies in kaart brengt zodat de gevolgen in de beslissing kunnen worden meegenomen.
		Antwoord	Zie mijn antwoord bij 8c. De milieuaspecten voor de voorgenomen diepboringen zijn reeds beoordeeld in het kader van de m.e.r.-beoordelingsprocedure. De conclusie van de m.e.r.-beoordeling (d.d. 28 maart 2018, DGETM-EO /18048257) is dat er voor de voorgenomen activiteiten geen milieueffectrapport hoeft te worden opgesteld gelet op de beoordeelde milieuaspecten. Deze conclusie is mede gebaseerd op de in 2017 uitgevoerde stikstofdepositieberekeningen. Op basis van de nieuwe berekening van de stikstofdepositie met de nieuwste versie van de AERIUS Calculator (2019A) blijft de conclusie dat geen depositiewaarden boven de 0,00 mol/ha/jaar zijn berekend. Deze conclusie is onderschreven door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De relevante ondergrondse milieuaspecten ten aanzien van voorliggende omgevingsvergunning betreft het boorproces. In paragraaf 3 van de toelichting bij de aanvraag is het boorproces beschreven. In paragraaf 6.7 staat in hoofdlijnen het gebruik van hulpstoffen tijdens de boringen beschreven. Daarin is indicatief aangegeven welke boorvloeistoffen zullen worden toegepast tijdens de boringen. In hoofdstuk 8 van de Mijnbouwregeling zijn uitgebreid regels gesteld aan de uitvoering van de werkzaamheden en de opbouw van de put om de integriteit van de put en het reservoir te borgen. In afdeling 8.2 van de Mijnbouwregeling is bepaald dat voor het aanleggen van een boorgat ten minste vier weken voor de aanvang van de betrokken werkzaamheden een werkprogramma wordt ingediend bij de Inspecteur-generaal der mijnen. Het werkprogramma bevat: - een opgave van de te gebruiken boorspoeling alsmede een gedetailleerde toelichting op de gemaakte keuze; - een opgave van de bij het aanleggen van het boorgat te gebruiken chemicaliën, hun hoeveelheden, alsmede een beschrijving van het gebruik van die chemicaliën, waaruit blijkt dat wordt voldaan aan de Verordening (EG) nr. 1907/2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH), en de bij of krachtens titel 9.3 van de Wet milieubeheer voor de uitvoering van die verordening gestelde voorschriften. Gelet hierop is in het kader van voorliggende omgevingsvergunningen voldoende aangetoond dat de potentiële milieueffecten in de ondergrond voldoende veilig en beheersbaar blijven. Bovendien is voor het aanleggen van de

			boorgaten een goedgekeurd werkprogramma nodig en houdt SodM toezicht op de werkzaamheden. Er is daarom geen aanleiding om de conclusie van de reeds uitgevoerde m.e.r.-beoordeling te herzien en blijft de conclusie dat voor de voorgenomen activiteiten op het opstellen van een MER niet benodigd is.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8s	0027	Zienswijze	Op het winningsplan van Nedmag zijn veel negatieve adviezen uitgebracht. Zowel door lokale overheden als deskundige instanties. Desondanks heeft de minister ingestemd met zowel het winningsplan als onderhavige omgevingsvergunning. Indiener stelt zich op het standpunt dat de minister de besluitvorming omtrent de feitelijke uitvoering van het winningsplan, dus over deze omgevingsvergunning, had moeten aanhouden. Het is immers allerm minst zeker dat de uitbreiding van de zoutwinning zoals voorzien, doorgang kan vinden.
		Antwoord	Gelet op de nauwe samenhang tussen aangevraagde omgevingsvergunningen en het winningsplan heeft de Minister bij besluit van 21 december 2018 (kenmerk DGETM / 18325576) besloten om op grond van artikel 3:21, lid b, van de Awb de voorliggende aanvragen om omgevingsvergunningen gecoördineerd te behandelen met de instemming op het gewijzigd Winningsplan 2018. Deze coördinatiebepaling heeft tot doel om een volledig beeld te krijgen van de effecten van de activiteiten, voordat deze feitelijk worden uitgevoerd. Deze coördinatiebepaling ziet op het behandeling van de genoemde procedures, maar betekent niet dat er een gecoördineerde besluit volgt. Iedere procedure is afzonderlijk, volgens de daarvoor geldende wet- en regelgeving behandeld. In de drie procedures hebben de decentrale overheden op grond van de wet inspraakmogelijkheden (adviesrecht) gekregen. Naast de decentrale overheden is ook advies gevraagd aan TNO, SodM, de Tcbb, de Mijnsraad en het ministerie van LNV vanwege hun specifieke deskundigheid of betrokkenheid. De uitgebrachte adviezen zijn verwerkt in de (ontwerp)besluiten en meegenomen in de beoordeling van de aanvragen. Op basis van de aanvragen en de ontvangen adviezen heeft de minister een zorgvuldige besluitvormingsproces doorlopen. De aanvraag is getoetst aan de geldende wet- en regelgeving en mede op basis van de adviezen is geconcludeerd dat de aangevraagde activiteiten vergund kunnen worden, al dan niet onder beperkende en of nadere voorschriften.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8t	0029	Zienswijze	Ten aanzien van het onderwerp geluid willen wij aanvullend op de zienswijze van stopzoutwinning opmerken dat er onzekerheid is over de te gebruiken boorinstallatie. Toch wordt aangenomen dat wordt voldaan aan de geluidsvoorschriften, een gedegen onderbouwing ontbreekt.
		Antwoord	In de oorspronkelijke aanvraag zoals ingediend op 27 maart 2018 is Nedmag uitgegaan van de inzet van de mobiele boorinstallatie KCA Deutag T-207. In het akoestisch onderzoek is dan ook uitgegaan van de technische en akoestische gegevens van deze installatie (KCA Deutag T-207). Op 1 mei 2020 heeft Nedmag aangegeven dat niet met zekerheid gesteld kan worden dat de mobiele boorinstallatie KCA Deutag T-207 daadwerkelijk ingezet zal kunnen worden. Indien dit niet het geval zal zijn, zal ten behoeve van de diepboringen een andere installatie worden ingezet die qua geluidsbelasting gelijkwaardig is aan de KCA Deutag T-207. In de aanmeldnotitie in het kader van de uitgevoerde m.e.r.-beoordelingsprocedure is reeds uitgegaan van de mobiele boorinstallatie KCA Deutag T-207 of een andere vergelijkbare installatie. De potentiële milieueffecten van de eventuele inzet van een ander, vergelijkbare mobiele boorinstallatie zijn reeds beoordeeld in het kader van de m.e.r.-beoordelingsproces. Daarmee blijft de te veroorzaken geluidsbelasting ook bij de inzet van een gelijkwaardige boorinstallatie binnen de geluidswaarden. De conclusie van het akoestisch onderzoek blijft daarmee ongewijzigd en verandert daarmee ook de beoordeling van het geluidsaspect zoals opgenomen in het ontwerpbesluit niet.

			Bovendien dient Nedmag tenminste vier weken voor aanvang van de werkzaamheden een gedetailleerd werkprogramma (conform paragraaf 8.2.1 van de Mijnbouwregeling) ter goedkeuring van de inspecteur-generaal der mijnen in te dienen. Gelet op bovenstaande is de eventuele inzet van een andere boorinstallatie dan de KCA Deutag T-207, die qua geluidsbelasting gelijkwaardig is toegestaan en is er geen aanleiding om de conclusie van het akoestisch rapport te herzien.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'geluid'.
8u	0029	Zienswijze	Daarnaast blijkt uit de tekst dat er een ontsluiting op de Kalkwijk komt. Dit gaat tot extra verkeersoverlast en geluidshinder van vrachtauto's aan de Kalkwijk leiden. De Kalkwijk is te typeren als landelijk gebied met verspreide woningen en Borgercompagnie is te typeren als rustige lintbebouwing in het buitengebied. De wegen zijn niet ingericht op gemiddeld 60 vrachtauto's per week.
		Antwoord	Zie het antwoord bij 8b. Uit het akoestisch onderzoek is gebleken dat ondanks de uitbreiding van de vrachtbewegingen per etmaal, wordt voldaan aan de streefwaarden van 50 dB(A) voor indirecte hinder (transportbewegingen). Bij de berekening van de verwachte geluidsbelastingen is tevens rekening gehouden met de geldende gebiedstype (landelijk). Ondanks dat de berekende geluidsbelastingen binnen de streefwaarde voor indirecte hinder blijft, zal tijdens de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 als daarna de weg aan de Borgercompagnie zoveel mogelijk worden ontlast doordat Nedmag ten westen van WHC-1 een nieuwe ontsluitingsweg aan zal leggen tussen de weg Kalkwijk en WHC-1. Het verkeer naar de locatie WHC-1 zal vanaf de Veendammerweg via de afslag naar de Kalkwijk naar de nieuwe ontsluitingsweg naar WHC-1 rijden, en niet over de Kalkwijk zelf. Aan de nieuwe ontsluitingsroute bevinden zich geen woningen. De meest dichtbijgelegen woning, gelegen aan de Kalkwijk, bevindt zich op ca. 150 meter afstand van de nieuwe route naar WHC-1. De huidige ontsluiting van WHC-1 is via de Borgercompagnie. De meest gunstige route via de Borgercompagnie voert langs enkele tientallen direct langs de weg staande woningen. Gelet op deze nieuwe rijroute zal naar verwachting de verkeerbelasting voor woningen verminderen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'transportbewegingen'.
8v	0029	Zienswijze	Uit het besluit blijkt dat er trillingshinder en schade zal ontstaan. Bovendien heeft de aanvrager in de aanvulling Geluid en trillingen, notitie 21810019, datum 25 mei 2018, voldoende onderbouwd dat naar verwachting de voorgenomen werkzaamheden trillinghinder en of trillingsschade zullen veroorzaken. Toch zijn hier geen voorschriften aan verbonden ter voorkoming dan wel beperking.
		Antwoord	Dit betreft een kennelijke verschrijving; het woord "geen" is weggefallen in het ontwerpbesluit. Dit is aangepast in het definitieve besluit en leidt niet tot inhoudelijke aanpassing van de beoordeling.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een in onderdeel 'trillingen' het woord 'geen' toegevoegd in de zin 'Bovendien heeft Nedmag in de aanvulling 'Geluid en trillingen, notitie 21810019, datum 25 mei 2018', voldoende onderbouwd dat naar verwachting de voorgenomen werkzaamheden geen trillinghinder en of trillingsschade zullen veroorzaken'.
8w	0029	Zienswijze	Uit de rapportage van TNO-AGE blijkt dat er nog veel onzekerheden zijn ten aanzien van de bodemdaling. Uit geen van de besluiten blijkt dat er iets met de gegeven adviezen is gedaan.

		Antwoord	De ondergrondse aspecten van zoutwinning, zoals bodemdaling en bodembeweging maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar worden beoordeeld in het winningsplan. Het Winningsplan 2018 geeft concreet inzicht in de wijze waarop de winning wordt uitgevoerd en de effecten daarvan en dient te voldoen aan de eisen genoemd in artikel 35 van de Mbw. Nedmag heeft de verwachte bodemdaling veroorzaakt door de zoutwinning uit het Tripscompagnie-cluster en het Veendam-cluster beschreven in het gewijzigd Winningsplan 2018. Zie voor een nadere toelichting op dit onderdeel hoofdstuk 6.2. van het instemmingsbesluit Winningsplan 2018. Voor een uitgebreide reactie verwijs ik u naar de onderdelen 2 en 3 in de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8x	0029	Zienswijze	Aansluitend daarop missen wij de rechtvaardiging voor het verlenen van een besluit met een dergelijk grote bodemdaling tot gevolg. Dit staat op gespannen voet met het Rijksprogramma overstromingen. Waar de Rijksoverheid aan de ene kant veel belastinggeld spendeert aan het voorkomen van danwel beperken van de gevolgen van een overstroming, laat diezelfde Rijksoverheid door vergunning te verlenen een gebied "verzuipen". Dus is er opnieuw belastinggeld nodig om de gevolgen te beperken.
		Antwoord	Zie het antwoord bij 8w. De effecten en risico's van de winning worden beoordeeld in het kader van het winningsplan. Deze omgevingsvergunning ziet daar niet op.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8y	0029	Zienswijze	De in de besluiten verwoorde en toegestane werkwijze van de Nedmag kent nog vele onzekerheden en experimenten. Hierdoor zijn de werkelijke effecten en gevolgen nog niet in te schatten.
		Antwoord	De mogelijke effecten en risico's van de voorgenomen methode om de nieuw aan te leggen cavernes VE-5 tot en met VE-8 te ontwikkelen zijn uitgebreid beschreven en beoordeeld in het instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018. Op deze gewijzigde manier van caverneontwikkeling is in het kader van het winningsplan advies uitgebracht door SodM en TNO-AGE. In het advies van SodM op het Winningsplan 2018 staat uitgebreid gespecificeerd onder welke randvoorwaarden SodM de winning als veilig beschouwt. De wijze van winnen wijkt niet dermate af van de oude, dat gesproken kan worden van een experiment. Zie voor een uitgebreide reactie op deze zienswijze de antwoorden bij 5e en 1j van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
8z	0029	Zienswijze	Ook bieden de ontwerpbesluiten weinig duidelijkheid over wat er dient te gebeuren bij een versneld optredende bodemdaling of een grotere bodemdaling dan verwacht.
		Antwoord	De ondergrondse aspecten van zoutwinning, zoals bodemdaling en bodembeweging maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar worden beoordeeld in het winningsplan. In het geval dat de geprognostiseerde bodemdaling zoals opgenomen in het Winningsplan 2018 sneller optreedt dan is voorzien, dan dient Nedmag een gewijzigd of een nieuw winningsplan in te dienen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

8			<i>Omgevingsvergunning voor veranderen van de inrichting WHC-1;</i>
9a	0001	Zienswijze	De natuur en het landelijke karakter van het dorp wordt aangetast.
		Antwoord	In het kader van de voorliggende aanvraag om een omgevingsvergunning is de aangevraagde uitbreiding van de locatie getoetst aan het geldende bestemmingsplan. De planologische inpassing welke reeds door de gemeente Veendam is vastgesteld, staat de uitbreiding van de bestaande zoutwinlocatie van Nedmag toe. Bij de beoordeling

			van de voorliggende vergunningaanvraag is er geen ruimte om, anders dan de toetsing aan de geldende bestemmingsplan, ruimte om karaktereigenschappen van de locatie mee te wegen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9b	0001	Zienswijze	Er ontstaat geluidsoverlast.
		Antwoord	De minister betreurt dat de indiener overlast ervaart door geluid. De te veroorzaken geluidsbelasting in de omgeving en de perioden waarin deze optreedt is door Nedmag in kaart gebracht in een akoestisch onderzoeksrapport (kenmerk 3317001, Tebodin van 3 mei 2017). Het geluid wordt beoordeeld op basis van de representatieve situatie (de geluidsemissie die de inrichting onder normale omstandigheden veroorzaakt). Beoordeeld worden de geluidsbelasting, de maximale geluidsniveaus en de indirecte hinder als gevolg van het in werking zijn van de inrichting. De grenswaarden voor de maximale geluidsniveaus bedragen 70, 65 en 60 dB(A) in respectievelijk de dag-, avond- en nachtperiode. Voor de woningen rondom de locatie WHC-1 geldt dat ze in landelijk gebied liggen. Conform de Handreiking Industrielawaai en vergunningverlening 1998 (Handreiking) gelden voor de woningen rondom de locatie de richtwaarden van 40 dB(A) in de dagperiode, 35 dB(A) in de avondperiode en 30 dB(A) in de nachtperiode. Uit het akoestisch onderzoek is gebleken dat de te produceren geluidsniveaus ten gevolge van de voorgenomen uitbreiding en renovatie binnen de richtwaarden blijft die gelden op basis van de Handreiking. Gelet hierop is er geen aanleiding om aanvullende of beperkende voorschriften ten aanzien van geluid te stellen. Indien de indiener alsnog geluidhinder ondervindt, kan deze worden gemeld bij de toezichthouder SodM. Hoewel er wordt voldaan aan de geluidwaarden, heeft Nedmag op eigen initiatief de afgelopen jaren diverse maatregelen/verbeteringen t.a.v. geluid en trillingen gerealiseerd op de locatie WHC-1. Deze maatregelen zijn onderaan deze NvA opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag' maar maken geen onderdeel uit van voorliggende omgevingsvergunning.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'geluid'.
9c	0001	Zienswijze	Er zijn risico's voor veiligheid voor mens en milieu.
		Antwoord	De risico's met betrekking tot veiligheid voor mens en milieu maken in diverse wettelijke procedures onderdeel uit van de besluitvorming. In het winningsplan komt deze risicobeoordeling uitvoerig aan de orde. Bovendien zijn de veiligheidsrisico's voor mens en milieu reeds in de vigerende vergunning beoordeeld aan de hand van de kwantitatieve risico analyse (QRA). Tevens houdt SodM toezicht op de werkzaamheden. Gelet hierop is de minister van oordeel dat de aangevraagde activiteiten veilig uitgevoerd kunnen worden en bestaat er geen aanleiding tot het stellen van beperkingen en of voorschriften.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9d	0011	Zienswijze	Het aanleggen van een bevoorradingsweg aan de achterzijde is slechts een splinter in het oog van de overlast. De balk is, dat alle noodzakelijke werktuigen en hulpmaterialen tot op 250 meter van het dorp worden getransporteerd en daar worden uitgeladen, opgetakeld, afgebroken, etc. 24 uur per dag. De praktijk heeft bij herhaling geleerd dat als Nedmag aangeeft dat de overlast 2 maanden duurt, dat het 6 maanden worden. In het huidige voorstel zullen we daarvan tenminste 25 jaar opnieuw last van hebben, dat terwijl men daar al 20 jaar weg had moeten zijn op die locatie. Als op dit moment - ongeacht wat er nu staat - een nieuwe locatie zou moeten ontstaan waar men volop kan boren, onderhouden , etc. met de intensiteit die men nu voor ogen houdt, wordt die plek volkomen ongeschikt bevonden. "Je kan geen viskraam inruilen voor een "Visfabriek" op die locatie.

			Voor de goede orde Nedmag veroorzaakt op dit moment op WHC 2 nog steeds geluidsoverlast die kilometers in de rondte waarneembaar is. Het SODM had in 2013 afspraken met Nedmag gemaakt die er toe zou moeten leiden dat Nedmag zelf het probleem zou moeten aanpakken. Dat is pas tweeënhalf jaar later gedeeltelijk gedaan met de vervanging van de koeltoren, waarvan de adequate installatie bovendien nog eens een half jaar tijd kostte. Mooie manier van doen. Al meer dan 10 jaar klaagden mensen over geluidsoverlast en je pakt het, nadat is vastgesteld wat daarbij het euvel (of een deel ervan) is, pas tweeëneenhalf jaar later aan. In 2018 heb ik opnieuw bij het SODM aan de bel getrokken dat er nog steeds laagfrequent geluid (een diep gebrom/gekreun) wordt geproduceerd. Tot op de dag van vandaag nagenoeg elke dag, met uitzondering van de periode dat de productie stil was gelegd door de dieselcrisis als gevolg van een breuk in het dak van een caveerne. Het probleem is nog steeds niet opgelost.
		Antwoord	Het is onduidelijk is waarom wordt aangegeven dat de inrichting al 20 jaar geleden weg had moeten zijn. De vergunning voor een inrichting wordt verleend voor onbepaalde tijd tenzij in de aanvraag is aangegeven dat de activiteit in een beperkte periode plaats zal vinden. Dat is hier niet het geval. Indien de zienswijze betrekking heeft op de ruimtelijke ordening verwijs ik naar de gemeente Veendam voor een inhoudelijke reactie. Overigens heeft zowel de winning van zout als het produceren van vast zout niet stilgelegd als gevolg van het voorval van april 2018. Alleen de actieve winning door middel van het injecteren van water is gestopt. Laagfrequent geluid maakt onderdeel uit van het totale geluid. Ten aanzien van de gestelde geluidhinder (laagfrequent geluid) is navraag gedaan bij Nedmag en SodM. Nedmag heeft hierop de volgende reactie gegeven: <i>In de periode 2014 t/m december 2020 heeft Nedmag in totaal 14 meldingen ontvangen over laagfrequent geluid/-trillingen. Twee meldingen zijn gedaan in een periode dat er een workover werd uitgevoerd. Bewoners van drie adressen hebben meerdere meldingen gedaan.</i> <i>De standaard Nedmag werkwijze bij meldingen van laag frequent geluid/trillingen (en ook bij andere meldingen van geluidsoverlast) is:</i> - <i>Nagaan of er sprake is geweest van veranderingen/bijzonderheden in de procesvoering.</i> - <i>Eventueel laten uitvoeren van metingen door een externe geluidsspecialist.</i> - <i>Controleren van de gegevens van de permanente geluidsmeters op de zoutwinningslocaties.</i> - <i>Als de bron van gemelde overlast bij Nedmag ligt: mitigerende maatregelen nemen waar mogelijk.</i> - <i>Contact onderhouden met de indiener van de melding over de uitkomsten van de onderzoeken en eventueel te nemen maatregelen.</i> - <i>Indien SodM ook betrokken is: informeren van SodM over de uitkomsten van de onderzoeken door Nedmag.</i> <i>In de periode 2014-2020 was er in één geval daadwerkelijk sprake van een door Nedmag veroorzaakte bromtoon, afkomstig van de koeltoren op WHC-2. De bromtoon is geëlimineerd door de ventilator en de bovenzijde van de koeltoren te vervangen. Tevens is de geluidsproductie van de koeltoren verder gereduceerd door de ventilator op verlaagde toerentallen te bedienen.</i> <i>In november 2018 heeft SodM geluidsmetingen laten uitvoeren bij een woning in Borgercompagnie. Uitkomst van dit onderzoek was dat er met name in de nacht een hoorbaar geluid aanwezig was dat zich met name manifesteert in de</i>

			tertsbanden 63, 200 en 315 Hz. Het geluidsniveau lag lager dan de zogeheten Vercammen-curve die een maat vormt voor een aanvaardbaar niveau van hinder als gevolg van laagfrequent geluid. Nedmag heeft vervolgens zelf metingen in de nachtperiode uitgevoerd bij relevante bedrijfssituaties (zowel in als buiten bedrijf zijn van verschillende installaties/leidingen) om te onderzoeken of het waargenomen geluid van Nedmag afkomstig was. Er is geen relatie met de activiteiten van Nedmag vastgesteld. Nedmag heeft het rapport van deze metingen aan SodM verstrekt. SodM heeft de volgende reactie gegeven ten aanzien van dit onderwerp: <i>In 2018 heeft SodM samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaal een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar laag frequent geluid vanuit de locatie. De conclusie van dat onderzoek was dat er in het Laagfrequent spectrum (waar geen normen voor vastgesteld zijn in de vergunning van Nedmag), geen hogere waarde was gemeten dan de Vercammen-curve aangeeft (berekend op max. 5-10% gehinderden).</i> Bij de beoordeling van een aanvraag voor een omgevingsvergunning, kan het naleefgedrag geen rol spelen of een vergunning wordt geweigerd of niet. Het naleefgedrag van de aanvrager kan wel aanleiding zijn om zogeheten middelvoorschriften op te nemen in plaats van doelvoorschriften zoals bedoeld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. In onderhavige geval is geconcludeerd dat doelvoorschriften voldoende handvatten geven om naleving van de normen af te dwingen. Indien er desondanks geluidshinder wordt ervaren, kan dit gemeld worden bij de toezichthouder SodM. Zoals eerder aangegeven heeft Nedmag op eigen initiatief de afgelopen jaren diverse maatregelen/verbeteringen t.a.v. geluid en trillingen gerealiseerd op de locatie WHC-1. Deze additionele maatregelen maken geen onderdeel uit van voorliggende omgevingsvergunning, maar zijn als bijlage bij de NvA opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag'.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9e	0014, 0015	Zienswijze	(geluids)hinder: a. laagfrequent geluid vaak in combinatie met trillingen overdag en 's nachts b. effecten van laagfrequent geluid op de gezondheid van omwonenden, geluidshinder(slecht slapen, stress waardoor op de lange termijn allerlei gezondheidsklachten ontstaan) c. langdurige hinder van geluid/licht dag en nacht tijdens het ontwikkelen van de (uiteindelijk vier) nieuwe putten d. overlast van toenemend zwaar vrachtverkeer door het dorp e. overgang van landelijk naar industrieel gebied op nog geen 250 meter van de bebouwing
		Antwoord	Zie voor een reactie op het onderwerp laagfrequent geluid (a en b) het antwoord bij 9d. Ten aanzien de onderwerpen (c en d) geluid- en lichthinder en transportbewegingen, zie de antwoorden bij 8d, 8e, 8h en 8u in de NvA, onderdeel Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6. Met betrekking tot de zorgen om het verlies van het landelijke karakter (e) is het zo dat in het kader van de voorliggende aanvraag om een omgevingsvergunning de aangevraagde uitbreiding van de locatie is getoetst aan het geldende bestemmingsplan. De planologische inpassing welke reeds door de gemeente Veendam is vastgesteld, staat de uitbreiding van de bestaande zoutwinlocatie van Nedmag toe. Bij de beoordeling van de voorliggende

			vergunningaanvraag is er geen ruimte om, anders dan de toetsing aan het geldende bestemmingsplan, ruimte om karaktereigenschappen van de locatie mee te wegen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9f	0016	Zienswijze	De Waddenvereniging maakt zich zorgen over de impact van deze activiteit op de Waddenzee. Wij hebben begrepen dat er bij deze activiteit sprake zal zijn van het lozen van pekel. De lozing van pekel kan een negatieve impact hebben op de beschermde waarden van Natura-2000 gebied Waddenzee en mogelijk andere natuurgebieden. Wij verzoeken u dan ook passend te beoordelen of deze lozing mogelijk significant negatieve effecten op de natuur kan hebben.
		Antwoord	Zie het antwoord bij 8m van de NvA, onderdeel Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6. Door Provincie Groningen is aan Nedmag een omgevingsvergunning verleend voor het afvoeren van overtollig (zout)water en magnesiumchloride pekel afkomstig van de zoutwinning locaties WHC-1/2 te Borgercompagnie/Tripscompagnie, via de Veenkoloniale afvalwaterleiding. Die omgevingsvergunning maakt geen onderdeel uit van de thans voorliggende aanvraag om een omgevingsvergunning. Gelet hierop valt de beoordeling van de mogelijke effecten van de lozing buiten de bevoegdheid van de minister.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9g	0016	Zienswijze	Ook wordt geconstateerd dat de zoutwinning bijdraagt aan de stikstofdepositie op diverse Natura-2000 gebieden. Wij vragen ons af of dit project op dit moment wel op deze wijze vergund kan worden. Het zal zo zijn dat de bijdrage van dit project aan de (extra) overschrijding klein is, maar juist het stikstofprobleem is er één die juist veroorzaakt wordt door vele kleintjes. Wij zouden dan ook graag een onderbouwing zien waarom het ministerie vindt dat deze, wederom kleine bijdrage op al zwaar overbelaste natuurgebieden juridisch gezien vergunbaar is. Verder kan opgemerkt worden dat de natuurscan verouderd is en niet alle effecten van het project op de natuur beoordeeld zijn. De impact van de lozing van pekel en andere afvalstoffen is bijvoorbeeld geheel niet beoordeeld. Daarnaast verwijst de quickscan natuurbescherming nog naar de PAS, die zoals bekend mag worden verondersteld, al meer dan een jaar niet meer in werking is.
		Antwoord	Nedmag heeft de vergunningaanvraag op 1 mei 2020 op sommige onderdelen geactualiseerd. Een onderdeel hiervan is dat Nedmag- vanwege het wegvallen van het PAS- een nieuwe berekening van de stikstofdepositie heeft uitgevoerd met behulp van de nieuwste versie van de AERIUS-calculator (2019A) en deze samen met een onderbouwing voor de berekening heeft aangeleverd. De conclusie van de nieuwe stikstofberekening is dat geen depositiewaarden boven de 0,00 mol/ha/jaar zijn berekend. Deze conclusie is onderschreven door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Gelet hierop, is er geen aanleiding om de reeds beoordeelde milieueffecten te herzien en blijft de conclusie in stand dat voor de voorgenomen activiteiten geen vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming is vereist. De lozing van pekel van overtollig (zout)water en magnesiumchloride pekel afkomstig van de zoutwinning locaties WHC-1/2 te Borgercompagnie/Tripscompagnie, valt onder de omgevingsvergunning die provincie Groningen heeft verleend. Die omgevingsvergunning maakt geen onderdeel uit van de thans voorliggende aanvraag om een omgevingsvergunning. Gelet hierop valt de beoordeling van de mogelijke effecten van de lozing buiten de bevoegdheid van de minister.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

9h	0027	Zienswijze	Op het winningsplan van Nedmag zijn veel negatieve adviezen uitgebracht. Zowel door lokale overheden als deskundige instanties. Desondanks heeft de minister ingestemd met zowel het winningsplan als onderhavige omgevingsvergunning. Indiener stelt zich op het standpunt dat de minister de besluitvorming omtrent de feitelijke uitvoering van het winningsplan, dus over deze omgevingsvergunning, had moeten aanhouden. Het is immers allerm minst zeker dat de uitbreiding van de zoutwinning zoals voorzien, doorgang kan vinden.
		Antwoord	Zie het antwoord bij 8s van de NvA, onderdeel Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6. De voorgenomen methode om de nieuw aan te leggen cavernes VE-5 tot en met VE-8 is uitgebreid beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018. In het advies van SodM op het Winningsplan 2018 staat uitgebreid gespecificeerd onder welke randvoorwaarden SodM de winning als veilig beschouwt. De wijze van winnen wijkt niet dermate af van de oude, dat gesproken kan worden van een experiment. Zie tevens de reactie bij 1b bij de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9i	0027	Zienswijze	Indiener stelt daarnaast vraagtekens bij de nieuwe manier van ontwikkeling van cavernes. Daarmee zou een reductie van het gebruik van dakolie met ten minste 90 % kunnen worden behaald. Indiener betwijfelt of voldoende onderzoek is gedaan naar de gevolgen die op langere termijn kunnen optreden. En wat het effect is van deze nieuwe manier van ontwikkelen op de snelheid waarmee de bodem daalt.
		Antwoord	De (ondergrondse) effecten van de winning zoals bodemdaling zijn beschreven in het Winningsplan 2018 en maken geen onderdeel uit van de beoordeling van deze omgevingsvergunning. Zie voor een reactie op dit onderwerp de antwoorden bij 5b, 5c en 5f bij de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9j	0029	Zienswijze	Er wordt nu vergunning verleend voor het toepassen van een alternatieve stof als vervanging voor de diesel als dakolie. Deze stof heeft zich nog niet bewezen in de mijnbouw en het is nog onbekend wat de effecten zijn in de diepe ondergrond op integriteit van de installaties, cavernes en of het gebruik negatieve bijwerkingen heeft. Toch wordt deze stof als geschikt beoordeeld. Dit is geen zorgvuldige besluitvorming, er zijn onvoldoende waarborgen om dit experiment veilig te kunnen uitvoeren. Daarbij wordt er dus geëxperimenteerd met nieuwe stoffen in de mijnbouw in een gebied met gestapelde mijnbouw.
		Antwoord	De (ondergrondse) effecten van de winning zijn beschreven in het Winningsplan 2018, zie antwoord 9i. Vanwege de ondergrondse lekkage van april 2018 is de wijze van zoutwinning volledig onder de loep genomen. De wijze van voorgenomen caverneontwikkeling wijkt niet dermate af van de methode beschreven in het winningsplan, dat gesproken kan worden van een experiment. Nedmag heeft hier studies naar uitgevoerd en de resultaten daarvan besproken met de minister en SodM. Er is geen sprake van een andere toepassing van de wijze van zoutwinning. De voorgenomen methode heeft tot doel dat er minder dakolie en andere dakolie dan diesel wordt toegepast dan in het winningsplan beschreven. Het winningsplan gaat nog uit van het gebruik van diesel. In het definitieve instemmingsbesluit op het winningsplan zal alleen het gebruik van een alternatief worden toegestaan, waarbij de voorwaarde wordt gesteld dat de te gebruiken stof beter afbreekbaar is dan diesel, een hoger vlampunt heeft dan de cavernetemperatuur en niet leidt tot een verminderde integriteit van het dak van de caverne ten opzichte van het gebruik van diesel. Zie voor een uitgebreide toelichting op dit onderwerp de antwoorden bij 5b, 5c en 5f bij de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.

			In het kader van de omgevingsvergunning voor de diepboringen zijn de relevante ondergrondse milieuaspecten ten aanzien van de voorgenomen methode beoordeeld bij het boorproces. In hoofdstuk 8 van de Mijnbouwregeling zijn uitgebreid regels gesteld aan de uitvoering van de werkzaamheden en de opbouw van de put om de integriteit van de put en het reservoir te borgen. In afdeling 8.2 van de Mijnbouwregeling is bepaald dat voor het aanleggen van een boorgat ten minste vier weken voor de aanvang van de betrokken werkzaamheden een werkprogramma wordt ingediend bij de Inspecteur-generaal der mijnen. Het werkprogramma bevat: - een opgave van de te gebruiken boorspoeling alsmede een gedetailleerde toelichting op de gemaakte keuze; een opgave van de bij het aanleggen van het boorgat te gebruiken chemicaliën, hun hoeveelheden, alsmede een beschrijving van het gebruik van die chemicaliën, waaruit blijkt dat wordt voldaan aan de Verordening (EG) nr. 1907/2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH), en de bij of krachtens titel 9.3 van de Wet milieubeheer voor de uitvoering van die verordening gestelde voorschriften. Gelet hierop is in het kader van de hiervoor genoemde besluiten, voldoende aangetoond dat de potentiële milieueffecten in de ondergrond voldoende veilig en beheersbaar blijven. Bovendien is voor het aanleggen van de boorgaten een goedgekeurd werkprogramma nodig en houdt SodM toezicht op de werkzaamheden.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9k	0029	Zienswijze	In geen van de gepubliceerde ontwerpbesluiten is aandacht besteed aan het toepassen en/ of emitteren van zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) naar water, bodem of lucht. Nu dieselolie in veel gevallen Naftaleen boven de gestelde waarden bevat, had hier aandacht aan moeten worden besteed. Derhalve is het besluit op dit onderdeel onzorgvuldig en onvolledig.
		Antwoord	Bij de ontwikkeling van de cavernes VE-5 en VE-6 wordt geen diesel als dakolie meer toegepast. In plaats daarvan wordt een alternatieve stof gebruikt. Deze gewijzigde methode van caverneontwikkeling heeft tot doel dat er minder dakolie en andere dakolie dan diesel wordt toegepast dan in het winningsplan beschreven. Het winningsplan gaat nog uit van het gebruik van diesel. In het definitieve instemmingsbesluit op het winningsplan zal alleen het gebruik van een alternatief worden toegestaan, waarbij de voorwaarde wordt gesteld dat de te gebruiken stof beter afbreekbaar is dan diesel, een hoger vlampunt heeft dan de cavernetemperatuur en niet leidt tot een verminderde integriteit van het dak van de caverne ten opzichte van het gebruik van diesel. Het toepassen van het alternatieve vloeistof is ook in voorliggende omgevingsvergunning opgenomen. Bovendien vinden er bij het gebruik van dakolie geen emissies plaats naar grondwater of lucht.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9l	0029	Zienswijze	Tot slot missen wij onderzoeken naar de gevolgen van de enorme bodemdaling op de ondergrondse infrastructuur zoals rioleringen, gastransportleidingen, kabels enzovoorts.
		Antwoord	De ondergrondse aspecten en zaken als bodemdaling en bodembeweging maken onderdeel uit van de beoordeling van het winningsplan. Zie voor een reactie op dit onderwerp onderdeel 2 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

9m	0032	Zienswijze	Indiener stelt dat bij de presentatie van de plannen voor verandering van de inrichting WHC-1 Nedmag de bevolking niet volledig heeft geïnformeerd, al hoopten zij, zo stond in die brief die de omwonenden ontvingen, dat wij voor dit moment voldoende geïnformeerd zouden zijn. Navraag bij Nedmag, Economische Zaken, de Raad van de gemeente Veendam leerde ons echter dat voor deze plannen het bestaande Bestemmingsplan Buitengebied aangepast moest worden omdat voor de realisatie van deze plannen een stuk landbouwgrond de bestemming Bedrijf Delfstof zou moeten krijgen en dat ook de gebouwhoogte niet paste in het huidige bestemmingsplan. Er moest nog een hele procedure doorlopen worden voordat met deze vergunningsplichtige werkzaamheden gestart kon worden. Dit vermeldde Nedmag dus allemaal niet in de brief van 26 mei 2017.
		Antwoord	De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege het toen geldende bestemmingsplan van de gemeente Veendam. De gemeenteraad van Veendam heeft hiertoe op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten. De brief waarnaar wordt verwezen staat los van deze omgevingsvergunning, derhalve kan de minister daarover geen uitspraken doen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9n	0032	Zienswijze	Ook werd door de landschapsarchitecten volstrekt voorbij gegaan aan de wens van de omwonenden van ruim veertig jaar geleden om door hoge beplanting de locatie aan het zicht van de dorpsbewoners te onttrekken. Shell/Billiton wilde dat niet doen omdat de locatie na 15 tot 20 jaar weer ontmanteld zou worden. Nu is daar helemaal geen sprake meer van en zullen de dorpsbewoners zeker nog weer 50 jaar tegen deze locatie aan moeten kijken. In 2010 werd nog weer eens de wens geuit, in het toentertijd regelmatige overleg met Nedmag, om tot beplanting over te gaan rondom beide locaties (WHC-1 en WHC-2) Rond WHC-2 is maar in beperkte mate tegemoet gekomen aan de wens van de dorpsbewoners, voor WHC-1 is er "iets" geplant maar men heeft toen al in het achterhoofd gehad dat men op WHC-1 mettertijd verder wilde met actieve winning. De daar aangebrachte beplanting heeft geen wortel geschoten in de vervuilde ondergrond. Het is daarom te begrijpen dat de door de landschapsarchitecten voorgestelde beplanting open moest blijven onder het mom dat het Veenkoloniale landschap een open landschap was. Gelukkig hebben slechts een paar dorpsbewoners aan deze vooropgezette sessies meegedaan en de meerderheid had daar achteraf spijt van.
		Antwoord	Het is de minister niet bekend dat er destijds plannen zijn geweest voor een bovengrondse ontruiming van de locatie in Borgercompagnie na 25 jaar gebruik. De minister stelt dat voor een ontruiming op grond van de omgevingsvergunning ook geen aanleiding is. Eventuele afspraken die Nedmag heeft gemaakt met de omgeving staan los van het te beoordelen aanvraag om een omgevingsvergunning. De minister kan hier geen oordeel over vellen. Bij de beoordeling van de omgevingsvergunning wordt o.a. gekeken naar de planologische inpassing. Het bestemmingsplan voor het gebied staat thans zoutwinning toe (voor de wijziging van de functieaanduiding in het geldende bestemmingsplan had de gemeente Veendam reeds een Verklaring van geen bedenkingen afgegeven). Daarmee heeft de planologische beoordeling in de omgevingsvergunning plaatsgevonden.

			Ten aanzien van de aanplanting heeft Nedmag het volgende aangegeven: <i>In 2010 hebben omwonenden van de inrichting bij Nedmag hebben aangegeven dat Billiton in de jaren '70 van de 20^e eeuw beloofd had de locatie aan het zicht te zullen onttrekken, en dat die belofte tot op dat moment niet was ingevuld. Na nader overleg met betrokken omwonenden is in 2011 in opdracht van Nedmag beplanting aangelegd door een hovenier uit Borgercompagnie. In het kader van de geplande renovatie van WHC-1 heeft een landschapsarchitect in opdracht van Nedmag modellen voor de landschappelijke inpassing ontworpen. Deze modellen zijn besproken met een aantal direct omwonenden, en het uiteindelijke ontwerp is voorgelegd aan een bredere groep omwonenden tijdens een inloopbijeenkomst voor het hele dorp.</i> Gelet hierop wordt aangenomen dat de landschappelijk inpassing optimaler wordt bij een groene afscherming van de inrichting. Uit de zienswijzen blijkt dat er weinig begrip wordt getoond voor de uitbreiding van de zoutwinning door Nedmag. De minister stelt echter dat het ontbreken van draagvlak geen toetsingsgrond bij de beoordeling van een omgevingsvergunning.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9o	0032	Zienswijze	Vanaf 7 december 2017 ligt de aangevraagde ontwerp-omgevingsvergunning bij de gemeente Veendam ter inzage. Tijdens het bestuderen van alle referenties komen de omwonenden er achter dat het niet gaat om twee nieuwe putten maar dat er op tekeningen inmiddels al vier nieuwe putten staan ingetekend.
		Antwoord	De voorgenomen uitbreiding en renovatie van de locatie waar deze omgevingsvergunning op ziet, is bestemd voor de toekomstige ontwikkeling van 4 putten. De omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325 welke tevens gecoördineerd wordt behandeld tezamen met deze omgevingsvergunning en het Winningsplan 2018, ziet op de realisatie van 2 diepboringen VE-5 en VE-6. De toekomstige puttenontwikkeling VE-7 en VE-8 maken geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de diepboringen.
		Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Zienswijzen op de ontwerp-omgevingsvergunning van 1 december 2017 (DGETM-EO /17191131)					
		Nummer zienswijze	Num mer ziens wijze	Onderwerp	Beantwoording
	I.			Winningsplan - bodemdaling	
1.		R001 0002 0003	0051 0052 0054	De zoutwinning is in strijd met het winningsplan 2013, waar de minister van Economische Zaken op 3 oktober 2014	Hoewel deze zienswijzen geen betrekking hebben op deze omgevingsvergunning, maar winningsplan gerelateerd zijn volgt hierna een beperkte reactie op de zienswijzen. Voor een uitgebreidere toelichting en

0004	0055	mee heeft ingestemd in het kader van de	reactie op de winningsplan-gerelateerde onderwerpen verwijs ik u naar de
0005	0065	Mijnbouwwet. Zie ook het	Nota van Antwoord, onderdeel Winningsplan 2018.
0006	0067	handhavingsverzoek van de gemeente	
0008	0069	Hoogezand-Sappemeer (thans gemeente	<i>Procedureel</i>
0009	0070	Midden-Groningen).	SodM had destijds het verzoek voor een verbod voor Nedmag voor het
0011	0071		aanleggen van de geplande boorputten VE-5 en VE-6 afgewezen. De putten
0013	0072	Voor de zoutwinning uit deze cavernes	VE-5 en VE-6 zijn beschreven in het winningsplan uit 2013. Ook als Nedmag
0014	0073	zijn geen bodemdalingsprognoses	zou overgaan tot het boren van genoemde putten leidt dat niet direct tot een
0015	0074	opgesteld. De voorgenomen winning uit	overtreding van het geldende instemmingsbesluit met het winningsplan uit
0016	0075	de 2 extra winningsputten veroorzaken	2013. De boringen (die overigens geen onderdeel uitmaken van deze
0017	0077	een onbekende bodemdaling in de	omgevingsvergunning) zelf hebben geen bovengrondse effecten zoals
0019	0079	gemeente Midden-Groningen en/of de	bodemdaling. Uit het winningsplan uit 2013 blijkt dat de eerste jaren (2019
0021	0082	nabij gelegen gemeenten Aa en Hunze	en 2020/2021) vanuit de nieuwe putten een tweetal (initiële) cavernes
0022	0083	en/of Tynaarlo.	gecreëerd worden onder de grond. Uitgangspunt hierbij was dat deze initiële
0023	0086		cavernes zo klein blijven, dat ook na volledig dicht kruipen van de cavernes
0024	0088	Er wordt een bodemdaling van 65 cm	de bodemdaling binnen de grenzen van het huidige winningsplan blijft.
0026	0094	aangegeven. Bij een daling van 50 cm is	In april 2018 heeft zich echter een plotselinge drukval voorgedaan in het
0027	0096	al bepaald dat een wijzigingsverzoek van	huidige cavernestelsel onder Tripscompagnie. Als gevolg van dit incident is
0028	0097	het winningsplan moet worden	het betreffende cavernestelsel versneld leeg geproduceerd en is de
0030	0098	ingediend. Geldt dat nu nog steeds en	zoutwinning beëindigd. Deze versnelde productie heeft tot gevolg gehad dat
0032	0099	waarom worden de huidige	de grenzen van de bodemdaling van het winningsplan uit 2013 eerder zijn
0033		bodemdalingscijfers niet openbaar	bereikt dan gepland.
0034		gemaakt en deze moeten in het	
0035		onderhavige besluit worden opgenomen.	Dat betekent daarom dat Nedmag op basis van het winningsplan uit 2013, na
0039			het boren van de putten niet de initiële cavernes VE-5 en VE-6 kan aanleggen.
0040		Er wordt gegoocheld met cijfermateriaal	Nedmag kan pas overgaan tot uitloging van de initiële cavernes nadat de
0041		en de wijze van meting is verouderd. Er	minister heeft ingestemd met een aangepast winningsplan. Op 30 november
0042		is niet overal sprake van "gelijkmatige	2018, gedateerd 28 november 2018, heeft de minister een nieuwe
0044		bodemdaling"	winningsplan ontvangen van Nedmag. Het Winningsplan 2018 betreft een
0045		De prognose van de bodemdaling is	actualisering van het winningsplan uit 2013 voor de bovengenoemde
0046		"natte vinger werk". Is de minister in het	activiteiten. In het Winningsplan 2018 zijn de activiteiten die verband houden
0047		bezit van geverifieerde en gevalideerde	met de afwikkeling van het incident omschreven, evenals voortzetting van de
0048		cijfers van bodemdaling?	zoutwinning door onder andere de aanleg van vier nieuw putten (VE-5 tot en
0049			met VE-8).
		Er is veel maar zout gewonnen dan er	Gelet op de nauwe samenhang tussen het Winningsplan 2018 en de
		equivalent is gedaald. Het effect dat	omgevingsvergunningen, heeft de Minister bij besluit van 21 december 2018
		dergelijke cavernes op de diepere	(kenmerk DGETM/18325576) besloten om op grond van artikel 3:21, lid b,
		ondergrond hebben, de aardbevingen die	van de Awb de aanvraag voor de omgevingsvergunningen met de kenmerken
		in dit gebied ook aanwezig zijn – om het	OLO 3000245 en OLO 3554325 gecoördineerd te behandelen met de
		even dat die het gevolg zijn van	instemming op het gewijzigd Winningsplan 2018.
		zoutwinning of gaswinning - kunnen op	

			enig moment heftige gevolgen hebben voor de bodemdaling. In het ontwerpbesluit is geen inzicht gegeven in de bulking factor in relatie tot het inmiddels steeds groter worden labyrint van cavernes van Nedmag rondom de putten. Zoutwinning is niet te vergelijken met gaswinning. Bij gaswinning blijven de aardlagen behouden, zij het zwakker. Zoutwinning gaat door middel van het aanmaken van emulsie en die emulsie wordt opgepompt. Daardoor ontstaan holtes en ruimtes in de ondergrond. Deze zijn totaal instabiel.	<i>Inhoudelijk</i> De ondergrondse aspecten van zoutwinning, zoals bodemdaling en bodembeweging maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar worden beoordeeld in het winningsplan. Het winningsplan geeft concreet inzicht in de wijze waarop de winning wordt uitgevoerd en de effecten daarvan en dient te voldoen aan de eisen genoemd in artikel 35 van de Mbw. Nedmag heeft de verwachte bodemdaling veroorzaakt door de zoutwinning uit het Tripscompagnie-cluster en het Veendam-cluster beschreven in het gewijzigd Winningsplan 2018. Zie voor een nadere beschrijving hoofdstuk 6.2. van het Winningsplan 2018 en de antwoorden bij de onderdelen 2 en 3 in de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de zoutwinning door Nedmag tot een beperkte bodemdaling leidt. Zoutlagen zijn veel plastischer dan gashoudende gesteenten. Zoutwinning door bodemdaling vindt gelijkmatig plaats en leidt daarom niet tot aardbevingen. Nedmag wint zout op een diepte van 1500-1700 meter met behulp van de squeeze-methode, onder sub-lithostatische druk. Dit leidt tot een geleidelijke en gelijkmatige bodemdaling aan de oppervlakte. Dit geleidelijke en gelijkmatige karakter van de bodemdaling blijkt uit de tweejaarlijkse waterpasmetingen. Nedmag rapporteert de bodemdaling vanaf 1993, de start van de squeeze-methode, aan SodM. Uit de abandonneringsstudie van Nedmag blijkt dat de squeeze methode niet leidt tot een krater landschap (gerapporteerd aan SodM). Er is geen sprake van instabiele zoutkoepels. In het instemmingsbesluit bij het winningsplan uit 2013 zijn overigens voorschriften voor nadere studies opgenomen. Deze studies zijn door Nedmag uitgevoerd en door SodM getoetst. In het instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018 zijn hiertoe ook voorschriften opgenomen.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
1.		0082	Nedmag beoogt een gelijkmatige bodemdaling. De recent aardbeving in Zeerijp heeft aangetoond dat het onmogelijk is ook dit voldoende nauwkeurig te voorspellen. Er wordt immers van dezelfde kennis en modellen gebruik gemaakt. De risico inschatting en de maatregelen die Nedmag in de aanvraag geeft kunnen onmogelijk	In het Winningsplan 2018 beschrijft Nedmag de verwachte bodemdaling veroorzaakt door de zoutwinning uit het Tripscompagnie-cluster en het Veendam-Cluster. De verwachte bodemdaling door zoutwinning op grond van alle beschreven activiteiten in het winningsplan zal 88 cm (vanaf 1977) bedragen in het diepste punt van de bodemdalingskom, aan het einde van de winningsperiode in het jaar 2045. Uit een integrale onzekerheidsanalyse ten aanzien van de in het winningsplan opgenomen bodemdaling blijkt dat aan de prognose van 88 cm een nauwkeurigheid van -9 en +7 cm toegekend dient te worden.

				overeind worden gehouden als afdoende. De werkelijke kans op schade aan woningen, gebouwen, infra en milieu zijn potentieel veel groter dan waar Nedmag in haar aanvraag vanuit gaat.	De bodemdalingsprognoses in het winningsplan hebben als startpunt juni 2018. In de periode juni 2018 tot en met december 2019 is circa 7 cm bodemdaling opgetreden, gemeten met gps en met satellietmetingen. Deze gemeten daling is in overeenstemming met de prognose in het winningsplan. Geconcludeerd wordt dat de bodemdalingsprognoses in het winningsplan voldoende nauwkeurig zijn en dat de gehanteerde veiligheidsmarge volstaat. Schade als gevolg van de zoutwinning maakt onderdeel uit van het winningsplan. Zie hiervoor onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
2.		0002 0003 0004 0005 00000008 0009 0011 0013 0014 0015 0016 0017 00190021 0022 0023 0024 0026 0027 0028 0030	0032 0033 0034 0035 0036 0039 0040 0041 0042 0044 0045 0046 0047 0048 0049 0051 0052	Het huidige winningsplan heeft niet in de toenmalige gemeente Hoogezand-Sappemeer ter inzage gelegen. Daarom kan een omgevingsvergunning die boringen of bodemdaling onder de gemeente(n) Midden-Groningen, Aa en Hunze en/of Tynaarlo toestaat of faciliteert niet worden verleend.	De omgevingsvergunning brengt geen verandering in het toen geldende winningsplan 2013 en het thans ingestemde Winningsplan 2018. De met de omgevingsvergunning te beoordelen effecten reiken niet tot buiten het grondgebied van de gemeente Veendam. De eerdere ontwerp-omgevingsvergunning van 1 december 2017 is overeenkomstig artikel 3.12, derde lid van de Wabo ter inzage gelegd in de gemeente waar het project in hoofdzaak zal worden uitgevoerd, te weten Veendam. Gelet op de gecoördineerde behandeling van het nieuwe Winningsplan 2018 en de daarbij behorende omgevingsvergunningen, heeft het gewijzigd ontwerpbesluit aangaande deze omgevingsvergunning samen met de ontwerp-omgevingsvergunning voor de diepboringen VE-5 en VE-6 en het ontwerp-instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018, ter inzage gelegen in de gemeenten Veendam, Aa en Hunze, Midden-Groningen en Tynaarlo. Gedurende deze periode is een ieder in de gelegenheid gesteld zijn of haar zienswijzen naar voren te brengen.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
3.		0018		Verdere winning van zout betekent dat mijn woning (ca. 800 m van de winningsplek) verder gaat dalen. Hoeveel, hoe snel, weet men niet echt; Nedmag heeft zelf prognoses gemaakt zonder uitgebreid onderzoek. Met	Deze omgevingsvergunning heeft geen betrekking op de mogelijke effecten met betrekking tot bodembeweging. Bodemtrilling en bodemdaling worden beoordeeld in het winningsplan. De aanleg van de cavernes past binnen het geldende winningsplan uit 2013 en ook in het nieuwe Winningsplan 2018 waarmee de minister heeft ingestemd.

			verwacht in de kern 65 cm daling, waarbij na-ijleffecten onvoldoende worden meegenomen. Dit kan 20 jaar na het stoppen ook 85 cm of 100 cm zijn. Men stelt dat de squeeze methode een mooie gelijkmatige kom maakt, waarbij geen schade kan ontstaan. Als je echter kijkt in de huidige winningsgebieden, zie je oneffenheden in het landschap (de kom), er is schade aan huizen. Een prognose maken op een toekomstige daling kan niet. Nedmag beschikt niet over deze specifieke kennis en gegevens. Hoe hoog en (on)regelmatig de cavernes onder de grond verlopen heeft Nedmag tijdens een voorlichting toegegeven, dat ze over deze kennis niet beschikt.	Nedmag heeft op 30 november 2018, gedateerd 28 november 2018 een gewijzigd winningsplan ingediend waarin de effecten en risico's van de winning uit de nieuwe cavernes is beschreven. Dit winningsplan is voor advies voorgelegd aan de betrokken gemeenten. Daarnaast is het ontwerpbesluit voor instemming met het winningsplan voorbereid overeenkomstig afdeling 3.4 van de Awb. Dit houdt in dat het winningsplan in de betrokken gemeenten ter inzage is gelegd en dat een ieder gedurende de terinzagelegging zijn of haar zienswijzen naar voren heeft kunnen brengen. Zie ook mijn reactie bij 1 ten aanzien van het onderdeel bodemdaling. Voor een uitgebreidere toelichting ten aanzien van winningsplan gerelateerde onderwerpen (ondergrondse aspecten) verwijs ik u graag naar onderdeel 2 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
4.		0054	Bij de bodemrisicoanalyse (paragraaf 6.3.2) blijven zowel de bovengrondse als de ondergrondse risico's voor de omgeving buiten beeld.	Niet duidelijk is wat wordt bedoeld met de bovengrondse en ondergrondse risico's. Bij de bodemrisicoanalyse wordt gekeken of de aangevraagde wijzigingen leiden tot een groter risico op bodemverontreiniging en welke maatregelen zijn getroffen om deze risico's te beperken. Nedmag heeft ten behoeve van de aanvraag om een omgevingsvergunning een bodemrisicoanalyse uitgevoerd (bijlage 8 van de aanvraag). Uit de uitgevoerde analyse is gebleken dat de combinatie van de genomen maatregelen en voorzieningen leiden tot een verwaarloosbaar bodemrisico. Gelet hierop is er geen aanleiding om aanvullende en of beperkende voorschriften te verbinden te stellen.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'bodembescherming'.
	II.		Belangenverstrengeling	
5.		0002 0046 0061	Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is middels de NOM mede-eigenaar van Nedmag. Het is vreemd en onwenselijk dat een mede-eigenaar aan	De NOM is de investerings- en ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland met als doelstelling is het versterken van de economie in Noord-Nederland. Samen met de drie noordelijke provincies heeft het ministerie van EZK via de NOM een belang in Nedmag. De rol van de Minister is echter

				zichzelf een vergunning verleent voor een omstreden mijnbouwactiviteit. Hier is duidelijk sprake van ongewenste belangenverstrengeling.	niet gericht op het uitoefenen van invloed op de bedrijfsvoering van Nedmag. Daar komt bij dat de Wabo en Mijnbouwwet objectieve en stringente regels stelt die waarborgen dat de besluitvorming zorgvuldig en objectief plaatsvindt. Het feit dat de minister via de NOM deels aandeelhouder bij Nedmag is speelt geen rol bij de het verlenen van de vergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	III.			Schade aan woningen	
6.		0002 0020 0035 0052 0054 0060 0062 0066 0069 0072 0074 0076 0079 0083 0086 0087	0089 0091 0092 0094 0097 0090 0100	Doordat door Nedmag richting Kiel-Windeweer geboord en zout gewonnen zal worden, zal de bodemdaling hier toenemen. Dit is niet voorzien in het vigerend winningsplan. Als gevolg van deze bodemdaling in combinatie met de bevingen en bodemdaling veroorzaakt door de gaswinning zal er nog meer schade aan de woning van indier optreden. Zowel NAM als Nedmag vertikt het deze schade te vergoeden. De vergunning zou moeten geweigerd om verdere schade en waardedaling van eigendommen te voorkomen. Het gebied waar ik woon wordt omringd door gaswinningsputten. Bevingen in de nabije omgeving hebben geleid tot schade welke schade door de NAM structureel wordt betwist. Nu komt de dreiging van bodemverandering door de zoutwinning daarbij. Nedmag ontkent hardnekkig dat haar type mijnbouw leidt tot schade. Nedmag blijft stelselmatig ontkennen dat zij zich verantwoordelijk achten voor de schade aan onze woningen en landerijen gedurende inmiddels tenminste 30 jaar.	Vooropgesteld moet worden dat bodemdaling en schade door bodembeweging geen onderdeel uitmaken van de deze omgevingsvergunning, maar beoordeeld worden in het kader van het winningsplan. Daarom volgt hierna een beperkte reactie op deze zienswijzen. Voor een uitgebreidere reactie op deze onderwerpen verwijs ik u graag naar de onderdelen 2 en 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Nedmag heeft in het winningsplan aangegeven dat om de continuïteit van de winning van magnesiumzout te garanderen Nedmag voorbereidingen van een aanvraag voor een nieuwe winningslocatie zal treffen. De bedoelde locatie richting Kiel-Windeweer wordt hiermee bedoeld. Een nieuwe mogelijke winningslocatie in Kiel-Wineweer (mogelijke toekomstige locatie WHC-2) valt buiten het bereik van het voorliggende winningsplan 2018 en heeft tevens geen relatie met deze omgevingsvergunning. Wat betreft de zienswijzen over schade aan woningen verwijs ik u naar het antwoord bij 7 (hieronder).

				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
7.		0086 0091		Een 60-tal bewoners laat door bureau Hanselman hun huis opnemen, voor een zgn. nulmeting. Er wordt een rapport opgesteld, foto's gemaakt en scheurimeters geplaatst. De bewoners is schriftelijk beloofd dat deze gegevens bij de notaris van Veendam worden bewaard. Als na een aantal jaren de scheurimeters van de muren af vallen en er ook nooit iemand komt voor controle, blijkt dat er helemaal geen afspraken zijn geweest van een nulmeting. De verslagen van Hanselman liggen niet, zoals per brief afgesproken, bij de notaris, maar in de kluis van Nedmag. Het bewijsmateriaal dat de burgers dachten te hebben is niet zorgvuldig opgeslagen, waardoor foto's en videomateriaal deels verloren zijn gegaan. Het Protocol Bodemdalingsschade aan niet-overheden, blijkt een farce. Het is nl voor burgers haast onmogelijk het causaal verband aan te tonen. Omdat Nedmag weigert de schade te erkennen en de schade niet doorverwijst, blijft de schade 'hangen' bij degene die de schade heeft. Er zijn nagenoeg geen onafhankelijke onderzoekers. Ook de leden van Tcbb komen bijna niet van buiten de kring van de mijnbouwindustrie. Voor mij reden om vraagtekens te zetten bij de onafhankelijkheid van de Tcbb. Bij zoutwinningen zou in de winningsvergunning de omgekeerde bewijslast als voorwaarde opgenomen moeten worden, over schade in datzelfde winningsgebied.	Zie het antwoord hierboven bij onderdeel 6 van de NvA. Schade door bodemdaling en of bodembeweging maken onderdeel uit van het winningsplan en zien niet op deze omgevingsvergunning. De minister onderschrijft het belang van een transparante, onafhankelijke en eenduidige wijze van schadeafhandeling, zoals de minister in zijn kamerbrief van 9 juni 2020 heeft aangegeven, en wordt een onafhankelijke en deskundige commissie ingesteld met als taak de onafhankelijke afhandeling te borgen van alle mijnbouwschadeschades in Nederland met uitzondering van schadegevallen door gaswinning uit het Groningenveld en opslag Norg. De minister deelt ook de behoefte aan een adequate uitvoeringsorganisatie ter ondersteuning en onder aansturing van de Commissie Mijnbouwschade. De Commissie Mijnbouwschade en de uitvoeringsorganisatie zijn 1 juli 2020 van start gegaan. De Commissie Mijnbouwschade is onafhankelijk en wordt niet aangestuurd door de minister. Er is nu één meldpunt met de website www.commissiemijnbouwschade.nl. Bij betrokken instanties zoals gemeenten, provincies en waterschappen en mogelijke gedupeerden is hieraan bekendheid gegeven. Voor burgers die schade willen claimen betekent dit dat zij bij één meldpunt terecht kunnen en zelf niet hoeven na te gaan welke mijnbouwactiviteit mogelijk oorzaak is van hun schade. De Commissie Mijnbouwschade is op 1 juli 2020 operationeel geworden, maar behandelt nu alleen nog schademeldingen voor winning en opslag olie en gas uit kleine velden. De minister is in gesprek geweest met de zoutsector om de Commissie Mijnbouwschade ook te laten adviseren over schades door zoals zoutwinning. Eind vorig jaar zijn decentrale overheden en andere stakeholders geconsulteerd over het concept schadeprotocol. De minister is met de zoutbedrijven tot overeenstemming gekomen. Schademeldingen door zoutwinning kunnen derhalve in de nabije toekomst bij de Commissie Mijnbouwschade worden ingediend. De minister stelt ermee bekend te zijn dat er ruim 200 schademeldingen zijn gedaan bij Nedmag sinds 2001. Een deel daarvan is tevens onderzocht door de Technische Commissie Bodembeweging. Uit deze onderzoeken is geen causaal verband aangetroffen tussen de zoutwinning en de schade. Het door Nedmag uitgevoerde nulmeting-onderzoek staat los van deze omgevingsvergunning en heeft betrekking op het winningsplan. Ten behoeve van verduidelijking is een reactie gevraagd van Nedmag op deze zienswijze. Nedmag heeft hierover het volgende aangegeven: <i>In 2002/2003 heeft Nedmag bij 380 woningen een opname rapport heeft laten maken welke als referentie</i>

				De belangrijkste oorzaken van schade bij bodemdaling hangen in grote mate samen met veranderingen van de grondwaterstand ten opzichte van het grondoppervlak. Het Schadeprotocol van Nedmag lijkt alleen bedoeld om schades af te wijzen.	<i>("nulmeting") gebruikt kan worden. De nulmeting bestaat uit een tekstueel deel en een videodeel als nadere illustratie van de tekst. Nedmag heeft aangegeven dat deze gegevens beschikbaar zijn voor alle betrokkenen. Bij het overzetten van de videobanden naar cd-rom is gebleken dat van circa tien woningen de beelden helaas beschadigd waren.</i> De minister oordeelt dat de winning van zout, zoals door Nedmag in haar gewijzigd winningsplan is aangegeven, planmatig is. De zoutwinning maakt een andere gebruiksvorm van de ondergrond niet ongewenst onmogelijk. Daarom mag (onder voorwaarden) tot en met 2045 magnesiumzout worden gewonnen uit de cavernes. Bij het bepalen van de duur van de winning zijn ook de effecten van een langere duur op andere aspecten zoals bodemdaling en natuur en milieu waaronder risico's voor het grondwater, van belang. De minister merkt op dat de effecten van de winning op de bodemdaling niet beïnvloed wordt door de duur van de winning, maar door de hoeveelheid te winnen magnesiumzout. De maximale hoeveelheid te winnen zout is in het instemmingsbesluit vastgelegd. Ook de risico's en gevolgen voor het grondwater nemen niet toe bij een langere winning, zolang de maximale hoeveelheid te winnen magnesiumzout niet toeneemt. Voor een nadere toelichting op deze onderwerpen verwijs ik u graag naar de onderdelen 1, 2 en 4 van NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	IV.			Gebruik dieselolie (dakolie) / bodemverontreiniging	

8.	0002 0005 0006 0009 0013 0014 0015 0016 0017 0018 0020 0023 0024 0026 0030 0032 0034 0035 0036 0037 0039 0044 0045 0046 0047 0049 0051	0052 0054 0055 0056 0057 0058 0059 0060 0060 0062 0063 0064 0066 0068 0070 0074 0075 0077 0081 0082 0090 0093 0094 0095 0096 0097 0098 0100	Uit het ontwerpbesluit en het advies van Staatstoezicht op de Mijnen blijkt dat er dieselolie zal worden gebruikt als zogeheten dakolie. Hier worden voorschriften aan verbonden. Echter, harde voorschriften betreffende de toegestane hoeveelheid te injecteren dieselolie en de hoeveelheid ter te winnen dieselolie ontbreken. In verband met het risico op lekkages en andere negatieve milieueffecten, waaronder grondwatervervuiling, mag de injectie van dieselolie niet worden toegestaan. Er is geen onderzoek bekend naar de gevolgen van het inzetten van diesel als hulpstof bij de zoutwinning in Borgercompagnie. De activiteiten gaan in westelijke richting. Daardoor komt het zoetwater/drinkwater rond de Hondsrug versneld in een "gatenkaas" situatie terecht. Bij het slaan van nieuwe putten is het van belang om een zeer betrouwbare input te hebben van het volume van de gewonnen delfstoffen en de terug te injecteren stoffen. die ontbreken in het ontwerpbesluit. i.v.m. het risico op lekkages en andere negatieve milieueffecten, waaronder grondwatervervuiling, injectie van dieselolie in het geheel niet mag worden toegestaan, temeer nu het SodM het risico benoemt en onafhankelijk experts waarschuwen voor lekkages bij injectieputten.	Voor de winning van zout werd tot 2018 gebruik gemaakt van diesel als dakolie. De minister stelt dat in het Winningsplan 2018 van Nedmag nog wordt uitgegaan van het gebruik van dieselolie als mijnbouwhulpstof bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes. Nedmag heeft inmiddels een onderzoek afgerond naar een ander alternatief voor het gebruik als hulpstof. De minister heeft in het instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018 voorgeschreven dit alternatief te gebruiken. Ook is in voorliggende omgevingsvergunning deze verplichting als voorschrift opgenomen. De minister stelt in het kader van het instemmingsbesluit dat bij het aanleggen van de nieuwe cavernes dan ook geen gebruik meer gemaakt mag worden van diesel als dakolie, maar in plaats daarvan gebruik gemaakt moet worden van een ander alternatief. De minister stelt dat er naar een alternatief is gekeken vanwege het risico van een lekkage en verontreiniging van de ondiepe ondergrond. De belangrijkste eis is dat het veiliger is voor de mensen die er mee moeten werken en het milieu waar het mogelijk in terecht kan komen. Daarnaast moet er ook gekeken worden naar het brandpunt van de stof en de afbreekbaarheid wanneer het alsnog vrij zou komen. Een alternatief voor diesel dient een hoger brandpunt te hebben en beter afbreekbaar te zijn. Verder dient Nedmag ook te zorgen dat het geregistreerd is volgens de Reach-regelgeving. De minister vindt het daarnaast belangrijk dat er zo weinig mogelijk hulpstoffen worden toegepast zeker wat betreft hulpstoffen die ook deels in de cavernes achterblijven. Nedmag is van plan geen dieselolie meer te gebruiken bij de ontwikkeling van de nieuwe cavernes en realiseert een reductie van het gebruik van de nieuwe hulpstof van ongeveer 90%. Door Nedmag niet de voorgenomen stof voor te schrijven, maar de voorwaarden waaraan deze stof moet voldoen, behoudt Nedmag de verplichting om voort te gaan met het zoeken van nog betere, milieuvriendelijker, alternatieve mijnbouwhulpstoffen en daar ook het minimaliseren van het gebruik bij te betrekken. De minister zal dit ook zoveel mogelijk stimuleren. Er geldt voor mijnbouwondernemingen een zorgplicht (artikel 33 van de Mijnbouwwet), volgens dit artikel moet de mijnbouwonderneming alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem gevegd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten nadelige gevolgen voor mens en milieu worden veroorzaakt. Dit betekent dat Nedmag een hulpstof dient te gebruiken die redelijkerwijs het risico op milieuverontreiniging zo veel mogelijk beperkt. Zie verder ook de antwoorden bij 1j, 1p en 5e van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
----	--	--	---	---

					Ten behoeve van de bescherming van het drinkwater zijn in Nederland waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones aangewezen. De bronnen die Nedmag voorgenomen heeft om te realiseren bevinden zich buiten deze gebieden.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
9.		0017 0018 0054		Het verbaast ons dat de waterkwaliteitsbeheerder het waterschap Hunze en Aa's geen advies heeft uitgebracht over de risico's en mogelijke gevolgen van gebruik van dieselolie als dakolie op de waterkwaliteit. Nu blijft onduidelijk of de in art. 2.26 aangehaalde milieukwaliteitseisen voor oppervlaktewaterlichamen (Wabo) worden overschreden indien door gestapelde mijnbouw en/of aardbevingen scheuren ontstaan of al aanwezig zijn waardoor dieselolie en/of zouten in omliggende formaties weglekken en uiteindelijk het oppervlaktewater bereiken. Wij zijn van mening dat zowel advies en verklaring van geen bedenkingen van het waterschap en het SodM nodig zijn alvorens een vergunning kan worden verstrekt. Dat heeft ernstige gevolgen voor de kwaliteit van het drinkwater.	Zowel de waterkwaliteitsbeheerder het Waterschap Hunze en Aa's als de provincie Groningen zijn in de gelegenheid gesteld om advies te geven op de aanvraag en de aanvullingen die zijn aangeleverd. Het Waterschap en de provincie Groningen hebben geen advies uitgebracht op de aanvraag. SodM heeft advies geleverd met betrekking tot de aanvraag en de voorschriften in het ontwerpbesluit. Het advies van SodM is verwerkt in het besluit. De Wabo voorziet niet in een advies met verklaring van geen bedenkingen voor deze activiteit. Ten aanzien van het risico op vervuiling van oppervlaktewater of grondwater verwijs ik naar mijn uitleg bij onderdeel 8 van de NvA. Nedmag heeft in het kader van het winningsplan een programma opgezet om de mogelijke gevolgen te monitoren van het incident van 20 april 2018 waarbij pek en mogelijk dieselolie zijn weggestroomd naar de lagen boven de caverne van het TR-cluster. Een aantal peilbuizen en bronnen op en rond de locatie WHC-2 wordt frequent geanalyseerd op aanwezigheid van olie. Tot op heden is geen verontreiniging aangetroffen. De monitoring wordt binnenkort uitgebreid met een aantal strategisch geplaatste en van divers voorziene peilbuizen bovenin de eerste en tweede watervoerende laag. Nedmag rapporteert aan SodM over resultaten van de monitoring. Indien verontreiniging wordt aangetroffen, dan informeert Nedmag betrokken instanties en worden passende maatregelen genomen. Dit heeft Nedmag beschreven in het winningsplan (paragraaf 5.5). Deze strategisch geplaatste peilbuizen zijn inmiddels gerealiseerd. Terugnemen van diesel uit de ondergrond is helaas niet mogelijk, aangezien deze niet meer in verbinding staat met de putten.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
10.		0081		Hoe gaan gedeputeerde staten als bevoegd gezag om met de boriumvervuiling in de bodem? Waarom hebben zij hier geen advies over uitgebracht?	Zie het antwoord bij onderdeel 9. De Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen op de aanvraag, maar hebben hier geen gebruik van gemaakt.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

11.	V.			Procedure omgevingsvergunning en informatievoorziening; strijd met winningsplan	
		0002 0003 0004 0005 0006 0008 0009 0010 0011 0013 0014 0015 0016 0017 0018 0019 0021 0022 0023 0024 0026 0027 0028 0066 0067 0068 0069 0070 0071 0072 0073 0074 0075 0077	0029 0030 0032 0033 0034 0035 0036 0039 0041 0042 0044 0045 0046 0047 0048 0049 0051 0052 0053 0053 0057 0058 0059 0060 0062 0063 0064 0065 0081 0082 0083 0090 0093 0094 0096	Uit de stukken blijkt dat de aanvraag wel degelijk ook verband houdt met de ondergrondse activiteiten van Nedmag. Nu deze ondergrondse activiteiten zich uitstrekken tot de gemeenten Midden-Groningen en Aa en Hunze hadden de burgers van deze gemeente door het ministerie moeten worden ingelicht over dit besluit. Ook Nedmag beperkt haar informatievoorziening volledig tot de direct omwonenden van de locatie WHC-1. De nieuwe boringen zijn niet in lijn met het huidige winningsplan. De terinzagelegging in de gemeente was te laat en onvolledig. Het conceptbesluit is niet ter inzage gelegd in mijn gemeente Midden-Groningen, noch in mijn dorp (Kiel-Windeweer). De boringen zijn niet in de lijn met het huidige winningsplan. Ik heb derhalve geen inspraak in dit winningsplan gehad. Daarom kan een omgevingsvergunning die boringen onder ons dorp toestaat niet worden verleend. Onder het voorwendsel van een kleine wijziging op het bestemmingsplan wordt feitelijk nog snel even een aanpassing van het winningsplan van Nedmag uit 2013 voor deze locatie gerealiseerd, terwijl volgens de aankomende wetgeving en de nieuwe inzichten over	De aanvraag voor omgevingsvergunning heeft betrekking op de (bovengrondse) milieuaspecten van de winningsinstallatie, de ruimtelijke ordening en bouwtechnische aspecten. De ondergrondse aspecten en zaken als bodemdaling en bodembeweging worden beschreven in het winningsplan. Tevens zijn de effecten en risico's van de winning uit de nieuwe cavernes beschreven in het winningsplan en beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018. De aanleg van de initiële cavernes 5 en 6 valt binnen de kaders van het huidige winningsplan uit 2013 en thans ook binnen het nieuwe Winningsplan 2018. Overeenkomstig de bepalingen in de Wabo, is het eerdere ontwerpbesluit (gedateerd van 1 december 2017) bekendgemaakt en ter inzage gelegd in de gemeente waar het project in hoofdzaak is gelegen, in dit geval Veendam. Nedmag heeft in 2018 een gewijzigd winningsplan ingediend waarin de effecten en risico's van de winning uit de nieuwe cavernes zijn beschreven. Dit winningsplan is voor advies voorgelegd aan onder andere de betrokken decentrale overheden. Daarnaast is het ontwerpbesluit voor instemming met het winningsplan voorbereid overeenkomstig afdeling 3.4 van de Awb. Dit houdt in dat het winningsplan in de betrokken gemeenten ter inzage is gelegd en dat een ieder gedurende de terinzagelegging zijn of haar zienswijzen naar voren heeft kunnen brengen. Gelet op de nauwe samenhang tussen de instemming op het gewijzigd winningsplan 2018 en de aanvragen voor de omgevingsvergunningen met de kenmerken OLO 3554325 en OLO 3000245, heeft de minister bij besluit van 21 december 2018 (kenmerk DGETM/18325576) besloten om bovenvermelde besluiten gecoördineerd te behandelen. De gecoördineerde behandeling van deze besluiten houdt in dat de ontwerpbesluiten voor de omgevingsvergunningen tezamen met het ontwerp-instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018 gedurende 6 weken ter inzage hebben gelegen in de betrokken gemeenten Veendam, Aa en Hunze, Midden-Groningen en Tynaarlo. De boringen maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar vallen onder de omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325. De ontwerp-omgevingsvergunning voor de boringen VE-5 en VE-6 is samen met de ontwerp-omgevingsvergunning voor de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 en het ontwerp-instemmingbesluit op het Winningsplan 2018, op 11 juni 2020 in de

		0097 0098 0099 0100	de risico's een nieuw winningsplan en een MER verplicht zouden zijn en deze uitbreiding van de zoutwinning ook niet past in STRONG. De gemeente Hoogezand-Sappemeer heeft in het verleden geweigerd medewerking te verlenen aan zoutwinning binnen haar gemeente. Nu vindt via een omweg toch zoutwinning plaats door horizontale winning, ingezet vanuit een buurgemeente. Dit past ook niet in het winningsplan.	betrokken gemeenten ter inzage gelegd. Een ieder is daarmee in de gelegenheid gesteld om gedurende de ter inzagelegging zijn of haar zienswijzen naar voren te brengen. De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege de toen geldende bestemmingsplan van de gemeente Veendam. De gemeenteraad van Veendam heeft hiertoe op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten. Verder zijn de aangevraagde activiteiten met deze omgevingsvergunning (uitbreiding en renovatie) geen MER-plichtige activiteiten.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
12. 2.		0055	De plaatselijke Bodemdalingscommissie van de bewoners hebben na jarenlang moeizaam overleg geweigerd om verder overleg met Nedmag te voeren. Zij hebben geen enkel vertrouwen meer in de integriteit van Nedmag. Het "NAM-gedrag" van Nedmag is kennelijk een MIJNBOUWERS-gedrag. Het is een ongepast handigheid van Nedmag om haar overleg met enkele dorpsbewoners aan de minister in deze aanvraag voor te stellen als zijnde dat er goed overleg met het dorp is over de wijziging van WHC1.	De minister merkt op dat indien de stelling dat toezeggingen van de mijnbouwondernemer niet geloofwaardig zijn niet heeft onderbouwd. De minister is door een deel van de omgeving erop gewezen dat de omgeving weinig vertrouwen zou hebben Nedmag. Het ontbreken van vertrouwen is echter geen grond om mee te wegen in deze omgevingsvergunning of om vergunningen te weigeren.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
13.		0056	In STRONG is bepaald dat zoutwinning niet van nationaal belang is; minister heeft aangegeven dat er wordt gehandeld volgens STRONG en heeft bevestigd dat zoutwinning niet van nationaal belang is. Art. 3.3, vier lid, Bor	De aanvraag voor deze omgevingsvergunning heeft betrekking op de (bovengrondse) milieuaspecten van de winningsinstallatie, de ruimtelijke ordening en bouwtechnische aspecten. De ondergrondse aspecten zijn beschreven in het winningsplan en beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit op het winningsplan. De boringen zijn geen onderdeel van deze aanvraag. Voor de boringen is een aparte aanvraag ingediend (kenmerk OLO 3554325). Overigens wordt niet

				geeft aan dat art. 2.4, derde lid Awb niet van toepassing is op zoutwinning. De boorlocatie ligt in de gemeente Veendam, maar door horizontale boringen zal er geboord worden in de gemeenten Midden-Groningen, Tynaarlo en Aa en Hunze. Zowel dit ontwerpbesluit als het winningsplan zijn niet in deze gemeentes ter inzage gelegd. Om die reden kan de omgevingsvergunning niet worden verleend. De informatievoorziening valt, gelet op de impact voor het milieu, onder het Verdrag van Aarhus. Dit Verdrag bepaalt dat er dient te worden voorzien in inspraak "wanneer alle opties open zijn". Daar is in dit geval geen sprake van. De gehele procedure is toegespitst op één enkele optie die koste wat het kost doorgedreven moet worden.	horizontaal geboord, maar wel schuin. De aanleg van de initiële cavernes VE-5 en VE-6 valt binnen de kaders van het huidige winningsplan uit 2013 en thans binnen het nieuwe Winningsplan 2018. Overeenkomstig de bepalingen in de Wabo, is het eerdere ontwerpbesluit gedateerd van 1 december 2017 bekendgemaakt en ter inzage gelegd in de gemeente waar het project in hoofdzaak is gelegen, te weten gemeente Veendam. Gelet op de gecoördineerde behandeling van de besluiten, is op 11 juni 2020 het ontwerp-instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018 samen met de gewijzigde ontwerp-omgevingsvergunning voor de uitbreiding en de renovatie van de locatie (kenmerk OLO 3000245) en de ontwerp-omgevingsvergunning voor de diepboringen VE-5 en VE-6 (kenmerk OLO 3554325) gedurende zes weken ter inzage gelegd in de gemeenten Veendam, Midden-Groningen, Aa en Hunze en Tynaarlo. Een ieder is daarmee in de gelegenheid gesteld om kennis te nemen van de ontwerpbesluiten en zijn of haar zienswijzen naar voren te brengen. Tevens zijn de ontwerpbesluiten en de daar bijbehorende documenten digitaal beschikbaar gesteld op www.mijnbouwvergunningen.nl. Ook is er een informatiebijeenkomsten georganiseerd door de minister. Zodoende hebben alle belanghebbenden kennis kunnen nemen van de ontwerpbesluiten.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	VI			Gestapelde mijnbouw; zie ook XXII plaatsen tiltmeters	
14.		0008 0018 0034 0036 0037 0040 0042 0048	0054 0056 0057 0058 0066 0067 0069 0071 0073 0083	Door het winnen van zout boven een bijna leeg gasveld toe te staan worden onaanvaardbare risico's genomen. SodM waarschuwt regelmatig voor de onvoorspelbare effecten van gestapelde mijnbouw. Gezien deze risico's dient geen omgevingsvergunning te worden verleend die uitbreiding van enige mijnbouw faciliteert. Ook Marc Rutte heeft publiekelijk verklaard dat hij daar zwaarwegende bezwaren tegen heeft.	Deze zienswijze heeft geen betrekking op voorliggende omgevingsvergunning. De minister heeft effecten van bodemdaling en bodemtrillingen van gestapelde mijnbouw op de locatie van de nieuwe cavernes beoordeeld in het kader van het winningsplan. De minister stelt dat het gebied niet ongeschikt is voor de voorgenomen activiteiten. Ten aanzien van de cumulatieve bodemdaling als gevolg van mijnbouw in het westelijk gebied van Veendam stelt de minister dat TNO in een notitie (d.d. 21 april 2020) deze in kaart heeft gebracht. De resultaten van de berekeningen die TNO heeft uitgevoerd zijn meegenomen in de beoordeling van het winningsplan. Zie voor een nadere toelichting op dit onderwerp onderdeel 1o van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.

				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
15.		0017 0030 0034 0036 0040 0056 0057 0058 0066 0067 0069 0071 0077 0081 0086 0089 0091	0094 0096	In het gebied waar zoutwinning al jaren plaatsvindt en de uitbreiding is gepland, wordt ook aardgas uit verschillende velden gewonnen. De afgelopen jaren zijn hier veelvuldig schades aan woningen gemeld, waarvan onduidelijk is waardoor (gas- of zoutwinning) deze worden veroorzaakt. Diverse specialisten spreken elkaar voortdurend tegen, met als gevolg dat vergoeding van de geleden schade en een vlotte adequate afhandeling van de meldingen achterwege blijven. Gevolg hiervan is dat de waarden van alle bestaande woningen in het contourengebied terugloopt en/of woningen onverkoopbaar worden. Wij zijn van mening dat alvorens een vergunning wordt verstrekt, er eerst een breed gedragen regeling moet worden getroffen voor afhandeling van schades aan woningen en compensatie voor acute en lange termijn waardedaling van onroerend goed. Alleen al de aankondiging van de nieuwe zoutwinning leidt tot opnieuw additionele waardedaling.	De minister onderkent de behoefte aan een transparante en toegankelijke schadeafhandeling voor mijnbouw. Deze landelijke schaderegeling is echter geen onderdeel van deze omgevingsvergunning. De verlening van deze omgevingsvergunning staat de totstandkoming en vaststelling van een landelijke schaderegeling niet in de weg. Voor een reactie op het onderwerp schade, verwijs ik u naar mijn eerdere antwoorden bij de onderdelen 6 en 7 bij deze NvA.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
16.		0086		Nedmag leunt te sterk in haar toekomstplannen op de bodemdalingsanalyse van TNO. Deze ontleedde de totaal gemeten bodemdaling naar oorzaak met behulp van geomechanische modellen. Hierbij werd een totaal onrealistisch model voor de bodemdaling door gaswinning	Zoals reeds is aangegeven heeft de omgevingsvergunning geen betrekking op de ondergrondse aspecten zoals bodemdaling en bodembeweging. Deze aspecten komen aan bod in het winningsplan. Voor een reactie op deze zienswijze verwijs ik u naar de onderdelen 2 en 3 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.

			gebruikt. Oorzakelijke ontrafeling op basis van geodetische metingen zonder geomechanische aannames is een vereiste voor betrouwbare resultaten. Bij winning van aardgas uit gesteente tredenaardschokken vooral op nabij de randen van het reservoir, waar aan de kant van het reservoir het gesteente vervormt, en daarbuiten niet. Bij zoutwinning wordt het zout opgelost en vloeit de omgeving toe. Aardbevingen zouden kunnen optreden bij de winning van zout aan de rand van een zoutlaag. Daar waar deze wordt begrensd door ander gesteente. Zolang de winning in het inwendige van het zout gebeurt, is er misschien niet een direct gevaar voor aardschokken. Maar hier gaan we al meer toe of hebben we al te maken met gestapelde mijnbouw met alle gevolgen van dien. Aardbevingen in de omgeving kunnen de katalysator zijn.	
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
17.		0018 0025 0036 0072	De consequentie van het verder winnen van zout, op een plek waar nu al gas wordt gewonnen, is nooit wetenschappelijk onderzocht. Met weet niet hoe deze grootheden zich verhouden. Binnenkort wil men een onafhankelijk wetenschappelijk bodemonderzoek Groningen starten en de lacunes in kennis vullen. Ik vind dat je hierop moet wachten voordat je Nedmag verder winning in westelijke richting toestaat.	Deze omgevingsvergunning ziet niet op de ondergrondse aspecten en zaken. De mogelijke (cumulatieve) effecten en risico's van de winning zijn beschreven in het Winningsplan 2018 en beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit. De minister stelt dat het gebied niet ongeschikt is voor de voorgenomen activiteiten. In het instemmingsbesluit heeft de minister de effecten van de gestapelde mijnbouw door de gaswinning uit deze omliggende gasvelden beoordeeld. Zie voor een reactie op deze zienswijzen de onderdelen 1o en 2n van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
18.		0018	Dat Nedmag nu zijn winningsgebied in westelijke richting uitbreidt, getuigt van	De minister is bij herhaling gewezen op de ongerustheid die zou bestaan bij haar inwoners en op het gebrek aan draagvlak voor de zoutwinning in de gemeente.

				een arrogantie en sluwheid, die veel weerstand oproept als burger en inwoner van de gemeente Midden-Groningen.	Deze gevoelens kunnen echter niet inhoudelijk een rol spelen bij de beoordeling van deze omgevingsvergunning door de minister. Bij de beoordeling van deze aanvraag om een omgevingsvergunning gaat het om de vraag of er wordt voldaan aan de geldende wet- en regelgeving. De belangen van de inwoners van de gemeente komen aan de orde bij het belang van de veiligheid en het voorkomen van schade in het kader van het winningsplan. Het ontbreken van draagvlak op lokaal niveau is echter niet beslissend voor de te maken belangen afweging.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
		0081		Zolang de mijnbouwers Nedmag en NAM en het Waterschap, bewoners van het kastje naar de muur sturen en verantwoordelijkheden over bodemdaling en schade aan huizen afschuiven naar elkaar, verzoek ik u om de omgevingsvergunning niet af te geven.	Ondergrondse aspecten als schade door bodemdaling en bodembeweging maken onderdeel uit van het winningsplan en hebben geen betrekking op deze omgevingsvergunning. Zie voor een reactie op deze zienswijze de onderdelen 2 en 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
19	VII			Risico op contaminatie waterwinning	
		0008		Door de uitbreiding van de winputten dreigt de zoutwinning zodanig dicht op de bestaande waterwinning in het zgn. "Tussenwater" te komen dat een onaanvaardbaar risico op contaminatie van de bij het boren te gebruiken vloeistoffen en de drinkwatervoorziening ontstaat. Daarom dient de omgevingsvergunning die verhoging van deze risico's faciliteert niet te worden verleend.	De minister stelt dat het grondwater en de drinkwatervoorziening niet in gevaar zijn gebracht en met het nieuwe winningsplan ook niet verder gevaar zullen lopen. De bronnen die Nedmag voorgenomen heeft om te realiseren bevinden zich bovendien buiten waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones. De ondergrondse effecten van de winning zijn beoordeeld in het kader van het winningsplan. Zie voor een toelichting op deze zienswijze onderdeel 5m van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Deze omgevingsvergunning heeft geen betrekking op de boringen (VE-5 en VE-6). De boringen zijn beoordeeld in het kader van de omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325. In categorie D.17.2 van bijlage D van het Besluit m.e.r. is bepaald, dat op "diepboringen dan wel een wijziging of uitbreiding daarvan", de procedure voor m.e.r.-beoordelingsplicht als bedoeld in de artikelen 7.16 en 7.17 van de Wet milieubeheer van toepassing is. Voor de beoordeling van de potentiële milieueffecten van de voorgenomen diepboringen is er een m.e.r.-beoordeling uitgevoerd. De conclusie van de m.e.r.-beoordeling (d.d. 28 maart 2018, DGETM-EO /18048257) is dat er voor de voorgenomen activiteiten geen

					milieueffectrapport hoeft te worden opgesteld. Gelet hierop is er geen aanleiding om aanvullende of beperkende voorschriften te stellen. Bovendien worden de bij de boring te gebruiken vloeistoffen gedetailleerd beschreven in het Werkprogramma. Het werkprogramma wordt conform afdeling 8.2 van de Mijnbouwregeling ten minste vier weken voor aanvang van de aanleg van de boorgaten ter goedkeuring ingediend bij de inspecteur-generaal der mijnen (SodM). Gelet hierop is in het kader van de beoordeling van de aanvragen om omgevingsvergunningen voldoende aangetoond dat de potentiële milieueffecten in de ondergrond voldoende veilig en beheersbaar blijven.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	VIII			Maatschappelijke gevolgen / economisch belang	
21.		0009 0066 0078 0081 00800089 0091 0095 0097		Op dit moment zitten wij nog midden in de gaswinningssores. De zorgen blijven onverminderd groot. Forse schade aan de woning die vooralsnog niet wordt vergoed. Grote ergernis naar NAM en het CVW. Dagelijks gaan we er onder gebukt. U kunt zich voorstellen dat dit winningsplan van de Nedmag ons razend maakt. Het dreigt een dorp te ontwrichten, gezinnen komen tegenover elkaar te staan. Er ontstaan plannen om de grens van het toelaatbare te overschrijden. De nood is hoog. Waar de NAM ook op deze locatie de productie vermindert, breidt Nedmag deze uit. Niet toelaatbaar gezien de huidige maatstaven.	Schade door bodembeweging en bodemdaling maken onderdeel uit van het winningsplan en niet van deze omgevingsvergunning. Zie hiervoor mijn eerdere reactie bij de onderdelen 6 en 7 van de NvA. Voor een nadere toelichting op deze zienswijzen verwijs ik u graag naar onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
22				Halverwege 2017 zijn wij op de hoogte gesteld door Nedmag, dat zij een tweede	De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege het toen geldende bestemmingsplan van

			boorlocatie willen maken op nog geen 300 meter vanaf onze achtertuin. Wij zijn hier erg van geschrokken en maken ons grote zorgen. Tijdens een raadsvergadering heeft de toenmalige gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer gezegd het bestemmingsplan niet te wijzigen en geen omgevingsvergunning af te geven. Dus de gemeente Hoogezand-Sappemeer ging niet in zee met Nedmag omdat zij de leefbaarheid voor de bewoners van Kiel-Windeweer belangrijk vonden. In het dorp Borgercompagnie, waar Nedmag nu zout wint, zijn de mensen zeer verdrietig, angstig en boos. Nedmag wil daar zijn locatie uitbreiden en van de gemeente Veendam zullen zij daar waarschijnlijk toestemming voor krijgen. Met alle gevolgen van dien, voor de bewoners, maar ook voor ons, want naar wij hebben vernomen wil Nedmag onze kant op boren om zo bij de locatie te komen. Dat is de eerste stap. Wij maken ons zorgen over de leefbaarheid van ons mooie dorp en het plezier die wij beleven in dit huis en op, voor ons, mooie locatie. Door de aardbevingen van de gaswinning zijn er scheuren in ons huis ontstaan en de bodem verzakt door bodemdaling. Als er zout wordt gewonnen zijn wij bang dat er nog meer ellende komt aan ons huis en het landschap van het mooie Kiel-Windeweer, die de status heeft van beschermd dorpsgezicht. Gestapelde mijnbouw noemt het SodM het. Dit mag niet gebeuren. Als er een boorlocatie komt, betekent dat ook dat wij last krijgen van geluidsoverlast door de boringen die 24 uur per dag en weken achter elkaar plaatsvinden. Een doffe lage	de gemeente Veendam. De gemeenteraad van Veendam heeft hiertoe op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten. De minister is door een deel van de omgeving erop gewezen dat de omgeving weinig vertrouwen zou hebben Nedmag. Het ontbreken van vertrouwen en draagvlak is echter geen grond om mee te wegen in deze omgevingsvergunning of om vergunningen te weigeren. Zie ook het antwoord bij 1m van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Zoutwinning in Kiel-Windeweer is een mogelijke toekomstige locatie (WHC-3) waar Nedmag plannen heeft om uit te breiden en heeft geen betrekking op de zoutwinning vanaf de huidige locaties en heeft derhalve geen relatie met deze omgevingsvergunning. Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag voor de uitbreiding en de renovatie van de locatie een akoestisch onderzoeksrapport laten uitvoeren (kenmerk 3317001, Bilfinger van 3 mei 2017). Het geluid wordt beoordeeld op basis van de representatieve situatie (de geluidsemisatie die de inrichting onder normale omstandigheden veroorzaakt). Beoordeeld worden de geluidsbelasting, de maximale geluidsniveaus en de indirecte hinder als gevolg van het in werking zijn van de inrichting. De grenswaarden voor de maximale geluidsniveaus bedragen 70, 65 en 60 dB(A) in respectievelijk de dag-, avond- en nachtperiode. Uit dit onderzoek blijkt dat de berekende geluidsbelastingen binnen de richtwaarden blijven. De boringen maken geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar van de omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325. De boringen betreffen een tijdelijke activiteit die met behulp van een mobiele boorinstallatie uitgevoerd worden en waarop de algemene regels van het Barmm van toepassing zijn. Zie voor de beantwoording van het geluidsaspect van de booractiviteiten antwoord 8d van de NvA, onderdeel Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6. In het kader van voorliggende omgevingsvergunning is het lichtaspect als potentiële milieueffect beoordeeld. Bij de beoordeling van lichtaspect ligt de nadruk op een veilige werkplaatsverlichting. Het verlichten van het terrein is noodzakelijk voor het uitvoeren van de werkzaamheden en ter voorkoming van gevaar. Bij de opstelling en inrichting van de verlichting is het uitgangspunt dat de lampen zodanig zijn afgeschermd dat hinderlijke lichtstralen voor de omgeving en het milieu en directe instraling in woningen
--	--	--	--	--

				frequentie. De boorlocatie wordt omgeving door felle lampen, wat ons uitzicht zal worden.	wordt voorkomen dan wel beperkt. Dit is een zogenoemde zorgplichtbepaling welke op de mijnbouwondernemingen rust (artikel 33 van de Mijnbouwwet). Volgens dit artikel moet de mijnbouwonderneming alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem geveerd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten nadelige gevolgen voor mens en milieu worden veroorzaakt. Tevens heeft Nedmag aangegeven om zoveel mogelijk lichthinder te voorkomen, door onder andere door de masten in overleg met omwonenden te richten en het plaatsen van een geluidsscherm dat ook de lichthinder sterk zal reduceren. De minister is ervan overtuigd dat Nedmag bij het opstellen van de verlichting er zorg voor zal dragen om overlast voor de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te beperken. Daarnaast houdt SodM toezicht op de activiteiten.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'licht'.
23.		0082		Nedmag wijst op het economisch belang voor de regio. De nu aangevraagde uitbreiding zal echter nauwelijks extra werkgelegenheid met zich mee brengen. Daar staat tegenover dat de maatschappelijke onrust zich niet alleen beperkt tot de lokale bevolking. Het heeft ook invloed op het bedrijfsleven. Nieuwe bedrijven zullen zich hier niet vestigen.	Zoutwinning is weliswaar van belang voor de economie en de werkgelegenheid in de regio, maar spelen economische belangen van de zoutwinning geen rol in de beoordeling van de aanvraag om voorliggende omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
24.		0018 0038 0050		Ik ondersteun de visie van B&W en de gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer dat zoutwinning in Kiel-Windeweer niet acceptabel is, omdat de gemeente Midden-Groningen onevenredig zwaar getroffen wordt door alle mijnbouwactiviteiten. Het gelijkheidsbeginsel (artikel 1 Grondwet) met betrekking tot gelijke behandeling van alle inwoners van Nederland, blijkt dat ik als inwoner van Keil-Windeweer onevenredig zwaar gedupeerd en belast wordt. Het toevoegen van schade en overlast is m.i. een onrechtmatige daad. Door de voorgenomen activiteiten worden de bewoners van de Midden-Groningen, maar ook Veendam onevenredig zwaar belast.	Zoutwinning in Kiel-Windeweer heeft betrekking op de mogelijke toekomstige locatie WHC-3, niet op de zoutwinning vanaf de huidige locaties en heeft derhalve geen relatie met deze omgevingsvergunning. Mogelijke schade door bodemtrilling en bodembeweging maken geen onderdeel uit van de beoordeling van deze omgevingsvergunning, maar komen aan de orde bij het winningsplan. Zie mijn eerdere reactie bij de onderdelen 6 en 7 bij deze NvA en onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.

				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
25.		0026 0029 0038 0047 0050		De regio is overbelast met diverse mijnbouwactiviteiten. Met deze uitbreiding en de risico's op bodemdaling veroorzaakt u een veel te grote druk op een gemeenschap. Deze gemeenschap is al jaren bezig gehoord te worden ten gevolge van mijnbouwschade door NAM. De dreiging dat hier een tweede mijnbouwondernemer bijkomt is zeer onevenwichtig en onredelijk. U kunt dit trachten met wetenschappelijke rapporten te weerleggen, maar dat zal geen gevolgen hebben op het emotionele vlak. Door de mate waarin u als ministerie hebt gefaald het dossier van NAM in goede banen te leiden, hebt u als vergunningverlener in deze regio zeer veel emotionele schade gedaan en draagvlak verloren. Deze zou u mee moeten wegen bij iedere aanvraag betreffende mijnbouwactiviteiten in deze regio.	De minister is door een deel van de omgeving erop gewezen dat de omgeving weinig vertrouwen zou hebben in Nedmag. Het ontbreken van vertrouwen en draagvlak is echter geen grond om mee te wegen in deze omgevingsvergunning of om vergunningen te weigeren. Zie ook de antwoorden bij 1m en 2n van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
26.		0032		Ik heb nu al schade aan mijn huis waarvan ik vermoed dat deze door gaswinning is ontstaan. Ondanks mijn melding volgens de procedure bij het Centrum voor Veilig Wonen, is mijn woning nog niet geïnspecteerd. Ik ben bang dat ik door de zoutwinning meer schade aan mijn huis krijg en van het kastje naar de muur zal worden gestuurd. Dit veroorzaakt stress en geestelijke en lichamelijke problemen. Ik kan er niet nog meer problemen door de zoutwinning bij hebben.	Schade door bodembeweging en bodemdaling maakt geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar van het winningsplan. Zie voor een reactie op dit onderwerp, onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
27.		0086		Leefbaarheid. Er ontstaat driespalt onder bewoners: a. Zij die geen schade hebben en vinden dat anderen daarmee het gebied imagoschade toebrengen.	De minister is zich ervan bewust dat er op de plaatselijke bevolking een grote druk wordt gelegd door deze combinatie van winningen. De beoordeling van de effecten van de winning en de risico's heeft plaatsgevonden in het kader van de beoordeling van het winningsplan. Schade door bodembeweging en bodemdaling maakt geen onderdeel uit

			b. Zij die schade hebben, afgewezen en teleurgesteld zijn, en geen vertrouwen er meer in hebben en c. Zij die schade hebben en blijven strijden. Het helpt het vertrouwen niet door wel een regeling te treffen met waterschap, gemeente en de landbouw.	van deze omgevingsvergunning, maar van het winningsplan. Zie voor een reactie op deze zienswijzen onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	IX		Gevolgen voor waterhuishouding en onderhoud kunstwerken	
28.		0012	De waterhuishouding in Kiel-Windeweer wordt verstoord door de winning in westelijke richting uit te breiden. Dit heeft consequenties voor het waterschap en daarmee de belastingbetaler voor het onderhoud van de in te richten kunstwerken (sluizen en schutten) Nedmag geeft in zijn voorlichting aan dat de bodem in het middelpunt 65 cm daalt. De cirkel van de verzakking omvat, in de verwachting van Nedmag, 3500 meter in doorsnee. Dit betekent dat 7 km door winning wordt beïnvloed en waar daling plaats gaat vinden. Door het dorp loopt het Kieldiep met aansluiting op het kieldiep van tientallen "wieken". Door in het westen de winning uit te breiden wordt de daling vergroot en ontstaat een kom in het diep. Door onregelmatige grondverzakkingen zakken de walkanten mee, waardoor de walkanten mede dalen. De gronden die voor landbouw worden gebruikt dalen mee, waardoor irrigatie zinloos wordt. Ter compensatie zal er een kunstwerk gemaakt moeten worden om dit te compenseren. Twee sluizen aan weerszijden van de daling om het	De gevolgen voor de waterhuishouding maken onderdeel uit van de beoordeling van het winningsplan en niet bij de wijziging van deze omgevingsvergunning. Ten tijde van de beoordeling van de aanvraag om een omgevingsvergunning zijn er geen aanwijzingen dat de waterhuishouding wordt verstoord. Het waterschap Hunze en Aa's is in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen op de aanvraag, maar heeft hier geen gebruikt van gemaakt. De minister stelt in zijn algemeen dat indien de bodemdaling ertoe leidt het waterschap aanvullende maatregelen dient te treffen. Door deze maatregelen kan de bestaande functie als landbouwgrond worden gehandhaafd. Nedmag is verantwoordelijk voor de kosten van deze maatregelen. De beoordeling van de effecten en gevolgen van bodemdaling maken onderdeel uit van het winningsplan en niet van deze omgevingsvergunning. In het kader van de beoordeling van het winningsplan stelt de minister dat de bodemdaling als gevolg van de werkzaamheden van Nedmag gevolgen heeft voor de waterhuishouding in het gebied. Een effect hiervan is dat het grondwaterpeil relatief stijgt. Het waterschap kan hiervoor maatregelen treffen. Hierdoor worden de effecten voor grondeigenaren- en gebruikers beperkt. Het in standhouden van het watersysteem is een taak van het waterschap. Het waterschap Hunze en Aa's heeft in het kader van het winningsplan gesteld dat het mogelijk is om extra kunstwerken als gevolg van de bodemdaling die veroorzaakt wordt door de activiteiten die beschreven worden in het winningsplan te plaatsen in het belang van veiligheid voor omwonenden en ter voorkoming van nadelige effecten. Nedmag is op grond van het Burgerlijk Wetboek wettelijk verantwoordelijk voor de kosten voor deze infrastructurele werken wanneer deze het gevolg zijn van de activiteiten van Nedmag. Nedmag dient daarom met het waterschap hierover afspraken te maken.

			niveau te beheersen en schutsluizen om de wieden op niveau te houden. Nedmag geeft aan dat zij de kosten van de kunstwerken op zich nemen. Uit ervaring weet ik dat in Borgercompagnie er geen haast mee gemaakt wordt, waardoor het grondwater stijgt en vochtproblemen in de huizen ontstaan. De provincie en Rijk hebben mede de herinrichting betaald en het Kieldiep klaar gemaakt voor recreatievaart. Naast de vele bruggen komen nu ook nog twee sluizen, waardoor de aantrekkelijkheid voor de vaarrecreatie afneemt. Nedmag zegt dat ze de kosten voor de aanleg van de kunstwerken voor haar rekening neemt, maar wat ze er niet bij zeggen is dat ze de kosten voor onderhoud en de bediening niet voor hun rekening nemen. Wordt door ons, de belastingbetaler, betaald, via het waterschap Hunze en Aa.	Verder wijst de minister erop dat het landelijk aanpak afhandeling mijnbouwschade schade door zoutwinning onderbrengt bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze ziet op schademeldingen door burgers of micro-ondernemingen. Zie voor een uitgebreide toelichting op deze zienswijze de antwoorden bij 2d, 2y, 4au, 4bo, 4d, 4e, 4h, 4i, 4j en 4w van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	X		Schade en gevolgen huidige mijnbouwactiviteiten	
29.	0016 0038		Wij zitten al jaren met grote schade aan ons verder verzakkende woonhuis die wel gemeld is maar niet erkend wordt vanwege het feit dat het buiten de, overigens zeer arbitraire en discutabele "contourlijnen" valt. Naast serieuze schade aan ons woonhuis hebben wij tevens wateroverlast, dit als gevolg van bodemdaling door gas- en zoutwinning. Zowel Nedmag als NAM sturen ons steeds en tot op heden van het kastje naar de muur. Wij wonen in een wingewest en worden daar al decennia lang, zo naar behandeld. Nog meer mijnbouwactiviteiten, nog meer bodemdaling met alle negatieve gevolgen	Schade door bodembeweging (bodemdaling en bodemtrillingen) maakt onderdeel uit van de beoordeling van het winningsplan en ziet niet op deze omgevingsvergunning. Zie voor de volledige beantwoording van deze zienswijzen de onderdelen 2 en 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Voor wat betreft de mogelijke effecten van bodemtrillingen op natuur en milieu kan in algemene zin gesteld worden dat alleen uitzonderlijk zware trillingen gevolgen zouden kunnen hebben voor natuur en milieu. Dat is bij de zoutwinning door Nedmag niet aan de orde. De minister stelt in algemene zin dat een effect van bodemdaling zou kunnen zijn dat het grondwaterpeil in relatieve zin wordt beïnvloed, dat wil zeggen dat het water hoger kan komen te staan ten opzichte van het maaiveld. Dit kan leiden tot vernatting en daarmee tot nadelige (en voordelige) gevolgen voor natuur en milieu. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen.

			voor mens, natuur en milieu, enkel en alleen omwille van economisch gewin kan en moet niet. De geplande activiteiten brengen onaanvaardbare risico's mee voor mens en milieu en worden niet/onvoldoende onderkend. Het adequaat kunnen participeren op plannen wordt bijzonder moeilijk, dan wel onmogelijk gemaakt, doordat plannen niet ter inzage zijn gelegd in mijn gemeente, niet digitaal in te zien zijn en niet alle belanghebbenden zijn geïnformeerd. Ook u/uw ministerie is daarin in gebreke gebleven.	Directe effecten van bodemdaling op beschermde natuurgebieden of ander milieubeschermingsgebied, zoals een grondwaterbeschermingsgebied of waterwingebied, is niet aan de orde. Verder zijn de risico's van verontreiniging van drink- of oppervlaktewater en/of bodem door het gebruik van diesel als dakolie onderzocht, zowel bij bestaande als bij nieuw te ontwikkelen cavernes en meegenomen in de beoordeling van het Winningsplan 2018. De minister stelt dat bij het aanleggen van de nieuwe cavernes geen gebruik meer gemaakt mag worden van diesel als dakolie, maar in plaats daarvan gebruik gemaakt moet worden van een ander alternatief. De minister stelt dat er naar een alternatief is gekeken vanwege het risico van een lekkage en verontreiniging van de ondiepe ondergrond. De belangrijkste eis is dat het veiliger is voor de mensen die er mee moeten werken en het milieu waar het mogelijk in terecht kan komen. Daarnaast moet er ook gekeken worden naar het brandpunt van de stof en de afbreekbaarheid wanneer het alsnog vrij zou komen. Een alternatief voor diesel dient een hoger brandpunt te hebben en beter afbreekbaar te zijn. Verder dient Nedmag ook te zorgen dat het geregistreerd is volgens de REACH-regelgeving. Zie ook het antwoord bij 5c van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Nedmag heeft in 2018 een gewijzigd winningsplan ingediend waarin de effecten en risico's van de winning uit de nieuwe cavernes zijn beschreven. Dit winningsplan is voor advies voorgelegd aan onder andere de betrokken gemeenten. Daarnaast is het ontwerpbesluit voor instemming met het winningsplan voorbereid overeenkomstig afdeling 3.4 van de Awb. Dit houdt in dat het winningsplan in de betrokken gemeenten ter inzage is gelegd en dat een ieder gedurende de terinzagelegging zijn of haar zienswijzen naar voren heeft kunnen brengen. Gelet op de nauwe samenhang tussen de instemming op het gewijzigd winningsplan 2018 en de aanvragen voor een omgevingsvergunning met kenmerk- OLO 3554325 en OLO 3000245, heeft de minister bij besluit van 21 december 2018 (kenmerk DGETM/18325576) besloten om bovenvermelde aanvragen gecoördineerd te behandelen. De gecoördineerde behandeling van deze besluiten houdt in dat de ontwerpbesluiten voor de omgevingsvergunningen tezamen met het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan 2018 Nedmag gedurende 6 weken ter inzage hebben gelegen in de betrokken gemeenten Veendam, Aa en Hunze, Midden-Groningen en Tynaarlo. Daarnaast zijn de aanvragen en de bijbehorende documenten ook digitaal beschikbaar gesteld via www.mijnbouwvergunningen.nl. Zodoende hebben alle belanghebbenden kennis kunnen nemen van de ontwerpbesluiten.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
30.	0019 0030		Gezien het feit dat zeker niet uitgesloten kan worden dat zich mesolitische vondsten/artefacten in het gebied bevinden, een zeer zeldzame vondstgroep binnen ons	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag een ruimtelijke onderbouwing (Tebodin, 3412001) opgesteld, omdat ten tijde van de aanvraag de voorgenomen uitbreiding op de locatie in strijd was met het toen geldende bestemmingsplan. In

				culturele erfgoed, pleit ik voor behoud van het kwetsbare bodemarchief en het niet (nog) verder aan te tasten.	paragraaf 4.3 zijn de archeologische aspecten beoordeeld. Het archeologische onderzoek op de locatie heeft geen bijzonderheden opgeleverd. Daarnaast worden graafwerkzaamheden te allen tijde uitgevoerd onder toezicht van Nedmag. Indien tijdens graafwerkzaamheden voorwerpen worden aangetroffen, dan meldt de uitvoerder dit bij de Nedmag toezichthouder. De Nedmag toezichthouder is verantwoordelijk voor het laten afvoeren van aangetroffen voorwerpen, en is geïnstrueerd om bij voorwerpen waarvan het vermoeden bestaat dat ze niet uit de 20ste eeuw stammen, de gemeente Veendam op de hoogte te stellen. Verder vindt de sanering van de locatie gefaseerd plaats. Bij de reeds uitgevoerde sanering van een deel van het terrein zijn geen oude voorwerpen aangetroffen.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
31.		0027		Afgelopen week heb ik een contra-expertise laten verrichten i.v.m. schade door gaswinning. Als Nedmag nu zout gaat winnen onder Kiel-Windeweer zal de grond nog verder zakken en nog meer schade aanrichten. Nu al zitten we met 27 scheuren in onze woonboerderij. Het is te gek voor woorden als er nog meer schade wordt aangericht.	Schade door bodemdaling en bodembeweging maken onderdeel uit van het winningsplan. Deze omgevingsvergunning ziet daar niet op. Zie voor de beantwoording van deze zienswijzen onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
32.		0031		Hopelijk gaat u zich niet alleen verdiepen in de aardbeving schade rond de gaswinning, maar wat minimaal zo lang speelt is de zoutwinning door Nedmag in de gemeente Veendam en vooral in ons prachtige dorp Borgercompagnie. Veel oude boerderijen en woningen zijn niet op "het vaste" gebouwd maar op slempgoten. Deze oude gebouwen zakken mee door de zoutwinning met als gevolg dat er overal scheuren ontstaan en verzakkingen.	Zie het antwoord bij 31. Schade door bodembeweging maakt onderdeel uit van de beoordeling van het winningsplan en niet van deze omgevingsvergunning. Zie voor een reactie op dit onderwerp, onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
33.		0043 0044		In een aardbeving gebied wonen betekent voor bewoners: angst, stress, machteloosheid, materiële schade en uitzichtloosheid. Hoe moet het dan zijn om	De minister is bekend met de ongerustheid die zou bestaan bij haar inwoners en op het gebrek aan draagvlak voor de zoutwinning in de gemeente. Deze gevoelens kunnen echter niet inhoudelijk een rol spelen bij de het verlenen van deze omgevingsvergunning. Bij de beoordeling van deze aanvraag om een

			behalve dat, ook nog eens midden in de kom van de bodemdaling te wonen vanwege de zoutwinning, een dubbele bedreiging. Evenals NAM, zijn ook de gemeente Veendam en Nedmag schandalig doof en blind voor klachten, herstel, vergoedingen e.d. Gemeente, waar blijft de zorg voor de inwoners? Wat ik als Nederlands staatsburger verlang, is echt gehoord te worden, dat de schade wordt hersteld en dat de waardevermindering van mijn huis wordt vergoed. De rest van alle Nederlandse gasverbruikers zullen het daar ongetwijfeld mee eens zijn.	omgevingsvergunning gaat het om de vraag of er wordt voldaan aan de geldende wet- en regelgeving. De belangen van de inwoners van de gemeente komen aan de orde bij het belang van de veiligheid en het voorkomen van schade in het kader van het winningsplan. Het ontbreken van draagvlak op lokaal niveau is echter niet beslissend voor de te maken belangen afweging. Schade door bodemdaling en bodembeweging als gevolg van de zoutwinning door Nedmag maken onderdeel uit van het winningsplan. Zie voor de beantwoording van deze zienswijzen onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
34.		0056	De nieuw te boren winningsputten worden richting Kiel-Windeweer geboord. Het bodemdalingsgebied verplaatst zich dus ook in westelijke richting. Ten westen van de winningslocatie WHC-1 liggen een aantal hogedrukgasleidingen van de Gasunie. Breuken in deze leidingen zijn daardoor een reëel gevaar. Dit is niet ontkend in het ontwerpbesluit. Uitbreiding naar het westelijk gebied heeft directe invloed op het meetpunt RS407 NAA van Astron, dat deel is van het Lofar netwerk. Er is niet onderzocht wat de invloed op dit meetpunt is een in hoeverre de betrouwbaarheid van de metingen van Lofar in het geding is.	Deze zienswijze heeft betrekking op de mogelijke toekomstige locatie WHC-3 in Kiel-Windeweer, niet op de zoutwinning vanaf de huidige locaties en heeft derhalve geen relatie met deze omgevingsvergunning. Het onderwerp over de hogedrukgasleidingen staat los van de aangevraagde omgevingsvergunning en van het vigerende winningsplan. De geplande activiteiten resulteren niet in extra bodemdaling. De bedoelde uitbreiding ziet niet op de onderhavige uitbreiding van de locatie WHC-1, maar is van toepassing op de mogelijke nieuwe locatie in Kiel Windeweer (WHC-3). Hierom is deze zienswijze niet relevant voor deze omgevingsvergunning.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XI		Verlenen omgevingsvergunning voor onbepaalde tijd	
35.		0017	Omdat het hier om tijdelijke werkzaamheden gaat, die beëindigd worden zodra de hoeveelheid winbare zouten zijn verwerkt,	De duur van de af te geven omgevingsvergunning hangt onder meer van het bestemmingsplan af. Aangezien de bedrijfsvoering al langer dan 10 jaar plaatsvindt is

				volstaat een vergunning voor bepaalde tijd. Zodra de Nedmag haar zoutwinning beëindigt dient de locatie in de oorspronkelijk staat te worden teruggebracht. Een eventuele vergunning moet dus voor bepaalde tijd worden verleend.	het bestemmingsplan technisch voor onbepaalde tijd. Nedmag heeft in het Winningsplan 2018 een verwachte productieduur tot 2045 gegeven.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XII			Ontbrekende adviezen waterschap en provincie	
36.			0025 0050 0081	Zowel provincie als waterschap hebben geen advies gegeven. Wellicht een veelzeggende positionering. Gestapelde mijnbouw is een grillig dossier dat de provincie politiek, geologisch en economisch boven het hoofd is gegroeid. Ook nationaal gaat e.e.a. bestuurlijk boven de betreffende petten. Ook het waterschap heeft geen advies ingebracht. Zoutwinning heeft een aanzienlijke impact op de grondwaterstand. Beheer en beheersing van de door zoutwinning veroorzaakte ontregeling heeft reeds een buitenproportionele financiële belasting voor het waterschap met zich meegebracht. Inzake geofysische verantwoordelijkheid zijn Nedmag en het waterschap onbetrouwbare partners gebleken. Een protocol waarin deze gedeelde verantwoordelijkheid is geregeld zou niet moeten ontbreken bij deze vergunningsaanvraag.	Zowel het waterschap Hunze en Aa's als de provincie Groningen zijn in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen op de aanvraag om een omgevingsvergunning, maar hebben geen advies uitgebracht. Tevens is het gewijzigd ontwerpbesluit gedateerd van 11 juni 2020 tezamen met de aanvullende documenten opnieuw voor advies voorgelegd aan het waterschap en de provincie Groningen. Ook hierop hebben het waterschap en de provincie Groningen geen advies uitgebracht. De mogelijke effecten en risico's van de winning uit de nieuwe cavernes zijn beschreven in het Winningsplan 2018. In het instemmingsbesluit op het winningsplan heeft de minister de (cumulatieve)effecten van de gestapelde mijnbouw door de gaswinning uit deze omliggende gasvelden beoordeeld. Bij de beoordeling van winningsplannen gaat de minister uit van het scenario met de grootste effecten dat hij is het scenario waarin de onzekerheden zijn meegenomen. Niet alle risico's cumuleren. Bij de zoutwinning van Nedmag zijn geen aanwijzingen dat er cumulatie van risico's op bodemtrillingen is. Het voornaamste cumulatieve effect uit zich via de bodemdaling. Met het instellen van de Commissie Mijnbouwschade voorkomt de minister dat woningeigenaren in het gebied van het kastje naar de muur gestuurd worden als zij zich ergens melden. Zie voor een nadere toelichting op deze zienswijzen de antwoorden bij 1o, 2n en 2x en onderdeel 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XIII			Ontbreken van maatschappelijk of nationaal belang	
37.		0020 0081		De claim van Nedmag dat de winning van magnesiumzout door het unieke aanbod van magnesiumzout op deze locatie reden kan zijn om aan deze specifieke functie een nationaal belang toe te kennen is onjuist.	Het winnen van zout wordt niet als een nationaal belang aangemerkt. Dat wil niet zeggen dat er bij de aanvraag voor winning- in het kader van het winningsplan- geen belangen zijn betrokken die voor vergunningverlening pleiten. Daarbij komt dat de Mijnbouwwet limitatieve weigeringsgrond aangeeft om een aanvraag te weigeren. De aanvraag om een omgevingsvergunning voor de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 voldoet aan de gestelde wet- en regelgeving. Er is geen reden tot weigering van de aanvraag.

				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
38.		0081		De noodzakelijkheid van de uitbreidingen van Nedmag is niet aangetoond. Veiligheid, goed rentmeesterschap en gebruik maken van duurzame energie zijn momenteel in Groningen en Nederland zwaarwegend. Wat is dan nog het zwaarwegend belang van Nedmag om risicovol door te gaan?	De aanleiding voor de aanvraag staat beschreven in onderdeel 'Toelichting aanvraag RevA'. De aanvraag om voorliggende omgevingsvergunning is getoetst aan de geldende wet- en regelgeving ingevolge de Wabo. Het aspect duurzaamheid valt niet onder een van de toetsingsgronden voor deze omgevingsvergunning en speelt derhalve geen inhoudelijke rol in de beoordeling van de aanvraag om voorliggende omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'onderwerp aanvraag'.
39.				Er is geen maatschappelijk belang van zoutwinning voor de inwoners van Midden-Groningen. Nedmag schermt met de bescherming van werkgelegenheid van zeker 400 man. Daarvan zijn 140 man in dienst bij Nedmag en is de rest op inhuurbasis actief. Nedmag plengt krokodillentranen.	De minister is zich bewust van de sociaal maatschappelijke omgeving waarin de activiteiten van Nedmag plaatsvinden en onderschrijft het belang daarvan. Bij de beoordeling van de zienswijzen is van belang te weten dat de af te wegen belangen en de relevant te feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. De aanvraag om voorliggende omgevingsvergunning inclusief de adviezen daarop worden getoetst en gewogen in het licht van de geldende wet- en regelgeving. Uitsluitend die onderdelen van een zienswijze die relevant zijn voor de beoordeling van de aanvraag om een omgevingsvergunning aan de hand van de geldende wet- en regelgeving ingevolge de Wabo, kunnen door de minister bij zijn besluit worden betrokken en kunnen eventueel leiden tot voorschriften bij het besluit. Onderdelen in zienswijze die zien op andere zaken zoals een sociaal maatschappelijk belang kunnen niet leiden tot het opnemen van een voorschrift in het besluit. De gevolgen voor inwoners, het waterschap en de gevolgen voor natuur worden beschreven in het winningsplan en zijn in het instemmingsbesluit beoordeeld. De minister stelt dat de zoutwinning door Nedmag voorziet in werkgelegenheid in de regio. Werkgelegenheid is vanzelfsprekend een belangrijk aandachtspunt voor dit gebied. Behoud en uitbreiden van werkgelegenheid is een belangrijke voorwaarde om verbetering in het welvaartsniveau in de regio Veendam aan te brengen. De werkgelegenheid is echter geen onderdeel van het toetsingskader voor het beoordelen van de aanvraag om voorliggende omgevingsvergunning en heeft dan ook geen rol gespeeld in het verlenen van voorliggende omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XIV			Aantasting kwaliteit leefomgeving	
40.		0030 0049 0052		Uitbreiding van de borings-activiteiten van Nedmag vormen een ernstige aantasting van de kwaliteit van onze leefomgeving. Wij	Er zijn geen Natura 2000-gebieden in de nabije omgeving van de locatie WHC-1. Dit is beoordeeld in de ruimtelijke onderbouwing bij de aanvraag.

		0092 0095		hechten veel waarde aan de status van beschermd dorpsgezicht van Kiel-Windeweer, zeker in combinatie met het aangrenzende Zuidlaardermeergebied dat onder Natura 2000 bescherming valt. De activiteiten van Nedmag hebben een negatief effect op de kwaliteit van onze leefomgeving. Het wordt tijd dat het behoud van de kwaliteit van de leefomgeving in de provincie Groningen hoger wordt ingeschat dan het economische gewin, in dit geval van Nedmag.	De bedoelde uitbreiding van de (boor)activiteiten heeft betrekking op de toekomstige locatie WHC-3 in Kiel-Windeweer, niet op de zoutwinning vanaf de huidige locaties en heeft derhalve geen relatie met deze omgevingsvergunning. Zoals eerder aangegeven, is de zoutwinning weliswaar van belang voor de economie en de werkgelegenheid in de regio, maar spelen economische belangen van de zoutwinning geen rol in de beoordeling van de voorliggende aanvraag om een omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
41.		0033		Twintig jaar geleden kozen wij bewust voor deze woonomgeving. Wij vinden het verschrikkelijk dat we straks geluids- en lichtoverlast krijgen en horizonvervuiling. Ook vrezen wij de gevolgen van gestapelde mijnbouw.	De ruimtelijk inpassing van de locatie heeft reeds plaatsgevonden en voldoet aan het geldende bestemmingsplan. De milieueffecten geluid- en lichthinder zijn beoordeeld in het kader van voorliggende omgevingsvergunning. Zie hiervoor de reacties bij 43 en 49 bij deze NvA, onderdeel Omgevingsvergunning uitbreiding en renovatie locatie WHC-1. Tevens rust op Nedmag de zorgplicht om alle mogelijke maatregelen te nemen die redelijkerwijs van Nedmag gevergd kunnen worden om hinder naar de omgeving zoveel mogelijk te beperken. Hiertoe heeft Nedmag, los van deze omgevingsvergunning op eigen initiatief de afgelopen jaren diverse maatregelen/verbeteringen t.a.v. geluid en trillingen gerealiseerd op de locatie WHC-1. Deze maatregelen zijn als bijlage bij de NvA opgenomen in het document 'Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag', maar maken geen onderdeel uit van voorliggende omgevingsvergunning. Ten aanzien van het onderwerp gestapelde mijnbouw verwijs ik graag de antwoorden bij 12 en 20 van de NvA, onderdeel Omgevingsvergunning uitbreiding en renovatie locatie WHC-1. Voor een uitgebreide reactie op het onderwerp gestapelde mijnbouw zie het antwoord bij 10 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
42.		0034 0092		Ook nu weer mag een bedrijf met vergunning van de overheid een ingrijpende verandering in het landschap aanbrengen en hebben wij als bevolking en ook de overheid het nakijken. Nedmag kan zich niet beroepen op kennis en lange termijn bevindingen: de zoutwinning in Borgercompagnie is relatief nieuw en de gevolgen van de bodemdaling moet Nedmag uit computermodellen halen en	Op de aangevraagde uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 is de uitgebreide uniforme voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Awb van toepassing. Het ontwerp-omgevingsvergunning heeft dan ook samen met de ontwerp-omgevingsvergunning voor de diepboringen VE-5 en VE-6 en het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan 2018 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Een ieder is daarmee in de gelegenheid gesteld zijn/haar zienswijzen naar voren te brengen.

				zijn daarmee per definitie onbetrouwbaar. Nedmag pleegt roofbouw en laat een onherstelbaar kraterlandschap achter dat met lapmiddelen leefbaar gehouden moet worden. De lusten zijn voor het bedrijf, de lasten voor de maatschappij. Zaak van de overheden hier een einde aan te maken.	De zienswijzen over de effecten en risico's van de winning zijn beschreven in het Winningsplan 2018 en beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit. Eveneens zijn de gevolgen van de winning uitgebreid beoordeeld in het kader van het winningsplan. Zie voor een reactie op deze zienswijzen onderdeel 2 en 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
43.		0053 0055 0080		Bij productie hebben wij dag en nacht last van geluidsoverlast. Ondanks toezegging wordt de locatie niet aan ons zicht onttrokken. In 1978 is tijdens de voorlichting toegezegd dat "de locatie in Borgercompagnie plm. 15 tot 20 jaar zal bestaan, daarna zal alles bovengronds worden ontruimd. Dit was de reden dat er niet is overgegaan tot het aanplanten van bomen om de locatie. In de Jaren zeventig werd ons voorgehouden dat het allemaal maar tijdelijk zou zijn, bovendien zou de hele locatie aan ons zicht onttrokken worden door aanplant van bomen rondom de locatie. Tijdens deze voorlichting is ook gezegd dat "er geen grondverzakking" zal plaatsvinden. Achteraf heft Borgercompagnie de meest extreme bodemdaling in Nederland moeten incasseren, waarbij de schade voor eigen rekening voor de bewoners komen volgens Nedmag. Deze uitgangsvoorwaarden zijn terzijde geschoven. Nu wordt gesteld dat de geluidsoverlast van zwaardere pompen, etc. zullen worden beperkt. Het is algemeen bekend dat het laag frequent geluid van zware pompen nauwelijks te isoleren is. Het veroorzaakt naast geluid ook trillingen die tot kilometers in de omtrek kan worden gehoord	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag een akoestisch onderzoek laten uitvoeren voor de verwachte geluidbelastingen (Tebodin, 3 mei 2017, kenmerk 3317001). Uit dit onderzoek blijkt dat aan de geldende grenswaarden wordt voldaan. Bovendien bevat de vigerende omgevingsvergunning van 22 oktober 2010, met kenmerk ETM/EM/10086064 reeds geluidsvoorschriften. Deze voorschriften zijn ook van kracht voor de nu aangevraagde omgevingsvergunning. Het is de minister niet bekend dat er destijds plannen zijn geweest voor een bovengrondse ontruiming van de locatie in Borgercompagnie na 25 jaar gebruik. De minister stelt dat voor een ontruiming op grond van deze omgevingsvergunning ook geen aanleiding is. Eventuele afspraken die Nedmag in het verleden heeft gemaakt met de omgeving staan los van het te beoordelen aanvraag om een omgevingsvergunning. De minister kan hier geen oordeel over vellen. Ten aanzien van de aanplanting heeft Nedmag het volgende aangegeven: <i>In 2010 hebben omwonenden van de inrichting bij Nedmag aangegeven dat Billiton in de jaren '70 van de 20^e eeuw beloofd had de locatie aan het zicht te zullen onttrekken, en dat die belofte tot op dat moment niet was ingevuld. Na nader overleg met betrokken omwonenden is in 2011 in opdracht van Nedmag beplanting aangelegd door een hovenier uit Borgercompagnie. In het kader van de geplande renovatie van WHC-1 heeft een landschapsarchitect in opdracht van Nedmag modellen voor de landschappelijke inpassing ontworpen. Deze modellen zijn besproken met een aantal direct omwonenden, en het uiteindelijke ontwerp is voorgelegd aan een bredere groep omwonenden tijdens een inloopbijeenkomst voor het hele dorp.</i> Gelet hierop wordt aangenomen dat de landschappelijk inpassing optimaler wordt bij een groene afscherming van de inrichting. Uit de zienswijzen maak ik op dat er weinig begrip wordt getoond voor de uitbreiding van de zoutwinning door Nedmag. De minister stelt echter dat het ontbreken van draagvlak geen toetsingsgrond bij de beoordeling van een omgevingsvergunning.

			en gevoeld. Een nieuwe ventilator is pas na twee jaar na het contact met SodM geïnstalleerd. Nedmag verdient niet het vertrouwen dat bij de uitbreiding zo dicht op de bebouwing de overlast wel direct zal worden aangepakt. Bovendien valt niet alle overlast – bijvoorbeeld de lage grondtoon – op te lossen.	In de aanvraag is voor de berekening van de relevante geluidsbronnen van de aangevraagde nieuwe situatie uitgegaan van modellen, en niet van metingen. Metingen kunnen niet uitgevoerd worden bij installaties (pompgebouw) die nog niet geplaatst zijn, standaard wordt daarbij gebruik gemaakt van geluidsmodellen. De geluidsvermogens zijn geprognosticeerd op basis van ervaringscijfers van de opsteller van het akoestisch rapport en op basis van indicaties van leveranciers. De geluidsmodellen gaan uit van het geluid op de gevel van een aantal nabijgelegen en representatieve woningen. De akoestische modellen geven aan dat voldaan wordt aan de strengst mogelijke grenswaarde voor industrielawaai zoals opgenomen in de Handreiking Industrielawaai en Vergunningverlening, namelijk de grenswaarde in stil landelijk gebied. Uit het onderzoek blijkt dat wordt voldaan aan de grenswaarden. De nieuw te plaatsen pompen voldoen bovendien aan de stand der techniek. Er zijn geen wettelijke regels voor laag frequent geluid. Bij Nedmag en SodM is navraag gedaan over de klachten rondom laagfrequent geluid. Nedmag heeft de volgende reactie hierover gegeven: <i>Een eerdere klacht over laag frequent geluid veroorzaakt door een koeltoren op de locatie WHC-2 is opgelost. De bron van laag frequent geluid is aantoonbaar weggenomen. Dit is teruggekoppeld aan de indiener van de klacht. Het vinden van de bron van laag frequent geluid is niet eenvoudig en duurt helaas soms lang; dat was ook nu het geval.</i> SodM heeft aangegeven dat zij samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaal in 2018 een grootschalig onderzoek hebben uitgevoerd naar laag frequent geluid vanuit de locatie. De conclusie van dat onderzoek was dat er in het Laagfrequent spectrum (waar geen normen voor vastgesteld zijn in de vergunning van Nedmag), geen hogere waarde was gemeten dan de Vercammen-curve aangeeft (berekend op max. 5-10% gehinderden). Bij de beoordeling van een aanvraag voor een omgevingsvergunning, kan het naleefgedrag geen rol spelen of een vergunning wordt geweigerd of niet. Het naleefgedrag van de aanvrager kan wel aanleiding zijn om zogeheten middelvoorschriften op te nemen in plaats van doelvoorschriften zoals bedoeld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. In onderhavige geval is geconcludeerd dat doelvoorschriften voldoende handvatten geven om naleving van de normen af te dwingen. Bij overschrijding van de grenswaarden zal door de toezichthouder SodM worden gehandhaafd en in het uiterste geval kan kunnen de pompen worden stilgelegd. Gelet hierop is er geen aanleiding om voorschriften t.a.v. laag frequent geluid in de omgevingsvergunning op te nemen. De milieuaspecten (inclusief geluid en licht) van boringen en onderhoudswerkzaamheden aan putten valt niet binnen de scope van de omgevingsvergunning, maar is geregeld in de omgevingsvergunning voor de boringen VE-5 en VE-6, kenmerk OLO 3554325. Voor dergelijke tijdelijke werkzaamheden die
--	--	--	---	---

					met behulp van een mobiele installatie worden uitgevoerd, zijn algemene regels vastgelegd in het Barmm. De regels uit het Barmm zijn onverkort van toepassing, hierom is er geen aanleiding om aanvullende of beperkende voorschriften te stellen.
				Conclusie	De ingediende zienswijzen geven aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'geluid'.
	XV			Nut van de zoutlaag	
44.				Voor Nedmag is de zoutlaag een verkoopproduct waar ze hun inkomen uithalen. In het economische verkeer is het heel begrijpelijk dat men vergunning vraagt om dit zout te winnen, echter in ons gebied bevinden zich twee aardgasvelden met de nodige aardbevingen. Bodemdeskundigen noemen de zoutlaag vanwege zijn stroperige karakter een goede demper voor aardbevingen. Als de winning van zout door Nedmag door zou gaan onder ons dorp zullen de schadegevallen toenemen. Het is in ons belang dat deze demper in de bodem blijft.	De ondergrondse effecten en risico's van de winning, zoals bodemdaling en bodembeweging maken geen onderdeel uit van de beoordeling van deze omgevingsvergunning maar van het winningsplan. Zie voor een reactie op dit onderwerp de onderdelen 3 en 4 van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XVI			MER-plicht	
45.		0054 0056		Door het boren van nieuwe putten is er MER-plicht ontstaan.	Deze omgevingsvergunning ziet op de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 en niet op de diepboringen. De diepboringen zijn beoordeeld in het kader van de aanvraag om een omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325. Voorafgaand aan de omgevingsvergunning voor de diepboringen VE-5 en VE-6 is een m.e.r.-beoordelingsprocedure doorlopen. Hierop is op 28 maart 2018, kenmerk DGETM-EO/18048257 beslist dat voor de voorgenomen diepboringen geen milieueffectrapport hoeft te worden opgesteld. Het m.e.r.-beoordelingsbesluit is samen met de ontwerp-omgevingsvergunningen ter inzage gelegd.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XVII			Aanleiding vergunningaanvraag	
46.		0054		Er is niet aangegeven wat de inhoudelijke aanleiding is voor de vergunningsaanvraag. Er wordt gerept van een voornemen maar de realiteitswaarde wordt niet beargumenteerd.	In bijlage 1 (Tebodin, 3412002, 8 mei 2017) behorende bij de aanvraag is een toelichting gegeven op de aangevraagde activiteiten. Nedmag wil op de locatie WHC-1 twee extra winningsputten plaatsen (VE-5 en VE-6) voor de winning zout. Deze twee nieuwe putten zullen gerealiseerd worden ten zuiden van de bestaande zoutwinlocatie WHC-1. Het bestaande terrein biedt niet afdoende ruimte om de nieuwe putten te realiseren. Hierdoor zal de bestaande inrichting uitgebreid worden, en zal er tevens

					nieuwe equipment worden gerealiseerd. Door de realisatie van de nieuwe putten zal er geen wijziging optreden van het in de winningsvergunning vastgestelde winningslimiet. De verdeling van de totale productie zal slechts worden verlegd.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'onderwerp aanvraag'.
	XVII I			Externe veiligheid	
47.		0054		Er wordt verwezen naar een niet recent Besluit externe veiligheid. Waarom is niet de meest recente versie gehanteerd?	De voorgenomen wijziging heeft geen invloed aangaande hetgeen gesteld in het Besluit externe veiligheid inrichtingen.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XIX			Wet natuurbescherming	
48.		0054		Niet duidelijk is of het gebied ten oosten van de bestaande en van de voorgenomen uitbreiding in het onderzoek <i>Quickscan Wet natuurbescherming</i> is betrokken. Daar worden regelmatig buizerds waargenomen. Uitvoering van de vergunning mag niet in het broedseizoen plaatsvinden.	In de Quickscan natuurbescherming is in paragraaf opgenomen over vogels in zijn algemeenheid (paragraaf 5.2 Vogels). Buizerds worden genoemd in de beschrijving van het wettelijk kader (paragraaf 3.1 Soortenbescherming). Op basis van de uitgevoerde literatuurstudie en het veldbezoek is aangegeven dat het broeden van vogels zeer onwaarschijnlijk wordt geacht. In de Quickscan wordt in paragraaf 5.4 over vleermuizen vermeld dat het onderzoeksterrein niet geschikt is als verblijfplaats voor vleermuizen en dat vliegroutes van vleermuizen kunnen worden uitgesloten.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XX			Geluidsoverlast / akoestisch onderzoek	
49.		0054 0078 0080 0081 0083 0087		Het akoestisch onderzoek ademt in zijn algemeenheid de sfeer van louter veronderstellingen en aannames, omdat er geen empirisch onderzoek kan worden verricht. De richtwaarde van 40dB(A) als maximum voor de dagperiode wordt toelaatbaar geacht op grond een bestuurlijk afwegingsproces. De vraag is welk afwegingsproces is gevolgd en welke factoren in dat proces van doorslaggevend belang zijn.	De te veroorzaken geluidsbelasting in de omgeving en de perioden waarin deze optreedt is door Nedmag in kaart gebracht in een akoestisch onderzoeksrapport (kenmerk 3317001, Tebodin van 3 mei 2017). In het bestemmingsplan is de locatie als een (niet-gezoneerd) bedrijfslocatie bestemd. Voor de omgevingsvergunning is dat maatgevend. Het geluid wordt beoordeeld op basis van de representatieve situatie (de geluidsemissie die de inrichting onder normale omstandigheden veroorzaakt). Beoordeeld worden de geluidsbelasting, de maximale geluidsniveaus en de indirecte hinder als gevolg van het in werking zijn van de inrichting. De grenswaarden voor de maximale geluidsniveaus bedragen 70, 65 en 60 dB(A) in respectievelijk de dag-, avond- en nachtperiode. Voor de woningen rondom de locatie WHC-1 geldt dat ze in landelijk gebied liggen. Conform de Handreiking Industrielawaai en vergunningverlening 1998 (Handreiking) gelden voor de woningen rondom de locatie de richtwaarden van 40 dB(A) in de dagperiode, 35 dB(A) in de avondperiode en 30 dB(A) in de nachtperiode.

			"voor de overige activiteiten op het terrein wordt in het geluidsmodel een bron opgenomen van 103 dB(A) gedurende 1 uur in de dagperiode (bron 12). Niet duidelijk is waar die bron 12 betrekking op heeft. Tabel 4.1 in paragraaf 4.2 noemt slechts 11 bronnen. Bezwaar wordt gemaakt tegen de consequenties die dit geluidsniveau voor de min of meer aanpalende woningen zal hebben. Gelet op de afstand tot WHC-1 is het onduidelijk waarom de toetspunten 01_A t/m 13_A in de resultatentabel in bijlage 5 zijn opgenomen. De benaming "Borgercompagniestraat" is in deze tabel verwarrend. Het lintdorp heet deels "Borgercompagnie" en Borgercompagniesterweg". In deze tabel worden nog een aantal andere huisnummers genoemd die niet in Tabel 6.1 in de "hoofdttekst" voorkomen. Het is misleidend en onwetenschappelijk om belangrijke gegevens alleen in een bijlage op te nemen. Daarnaast zijn een aantal (9 totaal) woningen die allen aan de overzijde van de weg recht tegenover WHC-1 liggen, niet in het onderzoek zijn betrokken. Vooralsnog wordt er bezwaar tegen gemaakt dat voor deze woningen kennelijk geen	In het akoestisch rapport is uiteengezet welke maatregelen, gebruik makend van best beschikbare technieken (BBT), zijn getroffen om de geluidsbelasting zoveel als redelijkerwijs mogelijk te beperken. De redelijkerwijs mogelijke geluid reducerende maatregelen, overeenkomend met BBT, zijn onderdeel van de vergunningaanvraag, zijn verwerkt in het akoestisch rapport en behoren bij de representatieve bedrijfssituatie. Met betrekking tot het BBT beginsel volgt uit het akoestisch rapport het volgende: • De installaties en apparatuur zijn nieuw en voldoen aan de huidige stand der techniek; • De nieuwe pompen worden in een goede geluidsgeïsoleerde ruimte in een gebouw geplaatst; • Het gebouw worden voorzien van geluidsisolerende sandwichpanelen (minimale $R_w = 47$ dB); • De deur van de pompruimte is gesloten en wordt alleen geopend voor het doorlaten van personen of goederen. De deur wordt geluidsisolerend uitgevoerd (minimale $R_w = 47$ dB); • Ventilatie roosters worden voorzien van geluidgedempte roosters. Uit het akoestisch onderzoek is gebleken dat de te produceren geluidsniveaus ten gevolge van de voorgenomen uitbreiding en renovatie binnen de richtwaarden blijft die gelden op basis van de Handreiking industrielaawaai en vergunningverlening. Ter plaatse van de woningen wordt voldaan aan de richtwaarde voor landelijk gebied van 40 dB(A) in de dagperiode, 35 dB(A) in de avondperiode en 30 dB(A) in de nachtperiode. Bron 12 heeft betrekking op overige activiteiten op het terrein die voortkomen uit de toevoer door vrachtwagens, zoals lossen diesel, lossen IBC's en onderhoud aan een put, waarvoor in het geluidsmodel een bron is opgenomen van 103 dB(A) gedurende 1 uur in de dagperiode. Dit wordt aangemerkt als indirecte hinder. Voor beoordeling van de indirecte hinder is 'getoetst aan de Circulatie van 29 februari 1996, "Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting". In bijlage 7 van het akoestisch onderzoek zijn de invoergegevens en resultaten van de indirecte hinder opgenomen. Verkeer rijdt via de Borgercompagnie van en naar de inrichting. Uit de resultaten blijkt dat in de dagperiode het equivalente geluidsniveau (L_{Aeq}) voldoet aan de voorkeursgrenswaarde van 50 dB(A) etmaalwaarden zoals deze is opgenomen in de Circulaire van 29 februari 1996 en is er geen aanleiding op aanvullende of beperkende voorschriften te stellen. Bovendien houdt SodM toezicht op de activiteiten en kan indien nodig gepaste actie ondernemen bij het niet naleven van de vergunning. Ondanks dat de berekende geluidsbelastingen binnen de streefwaarde voor indirecte hinder zal blijven, zal tijdens de uitbreiding en renovatie van de locatie WHC-1 als daarna de weg aan de Borgercompagnie zoveel mogelijk worden ontlast doordat
--	--	--	---	--

			vergunning als bedoeld in tabel 6.1 in de kopregel nodig is. Bij indirecte hinder wordt er van uitgegaan dat het verkeer via de Borgercompagnie van en naar de inrichting rijdt. De genoemde voertuigen komen zeer waarschijnlijk van de Veendammerweg (dat wordt niet duidelijk uit de diverse tabellen). De voertuigen komen ook langs de woningen langs de plaatselijk bekend staande "wegzijde" vanaf nummer 182 t/m 160. Geen vergunning zonder afdoende garanties tegen laagfrequent geluid. Deze golven planten zich voort door de bodem. Geluidisolatie in het pompgebouw is zinloos om dit geluid te dempen. Er is in het akoestisch onderzoek getoetst aan de normen van industrielawaai. De installatie is echter gesitueerd in een woonomgevingsgebied. Mijn woonhuis 172 staat dicht bij de WHC-1 locatie dan vrijwel alle andere noordelijke woonhuizen die worden beschreven in het rekenplan. Graag zie ik een duidelijke, concrete meting tegemoet voor de woonhuizen na woonhuis 168, 170, 172 en etc. Wat zijn de consequenties als Nedmag de geluidprognoses wel overschrijdt? In het rapport van Tebodin wordt nergens gesproken over Laaf Frequent Geluid (LFG). Wij hebben nog steeds last van met name 's nachts een zware, doordringende bromtoon. Dit zal verergeren met de uitbreiding van 2 tot 4 pompen.	Nedmag ten westen van WHC-1 een nieuwe ontsluitingsweg aan zal leggen tussen de weg Kalkwijk en WHC-1. Het verkeer naar de locatie WHC-1 zal vanaf de Veendammerweg via de afslag naar de Kalkwijk naar de nieuwe ontsluitingsweg naar WHC-1 rijden. Aan de nieuwe ontsluitingsroute bevinden zich geen woningen. De meest dichtbijgelegen woning, gelegen aan de Kalkwijk, bevindt zich op ca. 150 m van de nieuwe route naar WHC-1. De huidige ontsluiting van WHC-1 is via de Borgercompagnie. De meest gunstige route via de Borgercompagnie voert langs enkele tientallen direct langs de weg staande woningen. Gelet op deze nieuwe rijroute zal naar verwachting de verkeerbelasting voor woningen verminderen. De weg door Borgercompagnie wordt overigens regulier onder meer gebruikt door ander zwaar (landbouw-) verkeer dat niet aan Nedmag gerelateerd is. Laagfrequent geluid is een onderdeel van het totale geluid. Ten aanzien van dit onderwerp is navraag gedaan bij Nedmag en SodM. Zie voor een uitgebreide reactie van Nedmag op deze zienswijze het antwoord bij 9d. Nedmag heeft de volgende reactie gegeven op de klachten rondom laagfrequent geluid: <i>Nedmag heeft aangegeven dat in de periode 2014-2020 er in één geval daadwerkelijk sprake was van een door Nedmag veroorzaakte bromtoon, afkomstig van de koeltoren op WHC-2. De bromtoon is geëlimineerd door de ventilator en de bovenzijde van de koeltoren te vervangen. Tevens is de geluidsproductie van de koeltoren verder gereduceerd door de ventilator op verlaagde toerentallen te bedrijven.</i> <i>In november 2018 heeft SodM geluidsmetingen laten uitvoeren bij een woning in Borgercompagnie. Uitkomst van dit onderzoek was dat er met name in de nacht een hoorbaar geluid aanwezig was dat zich met name manifesteert in de tertsbanden 63, 200 en 315 Hz. Het geluidsniveau lag lager dan de zogeheten Vercammen-curve die een maat vormt voor een aanvaardbaar niveau van hinder als gevolg van laagfrequent geluid. Nedmag heeft vervolgens zelf metingen in de nachtperiode uitgevoerd bij relevante bedrijfssituaties (zowel in als buiten bedrijf zijn van verschillende installaties/leidingen) om te onderzoeken of het waargenomen geluid van Nedmag afkomstig was. Er is geen relatie met de activiteiten van Nedmag vastgesteld. Nedmag heeft het rapport van deze metingen aan SodM verstrekt.</i> In 2018 heeft SodM samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaal een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar laag frequent geluid vanuit de locatie. De conclusie van dat onderzoek was dat er in het Laagfrequent spectrum (waar geen normen voor vastgesteld zijn in de vergunning van Nedmag), geen hogere waarde was gemeten dan de Vercammen-curve aangeeft (berekend op max. 5-10% gehinderden). Bij de beoordeling van een aanvraag voor een omgevingsvergunning, kan het naleefgedrag geen rol spelen of een vergunning wordt geweigerd of niet. Het naleefgedrag van de
--	--	--	--	--

				Wat zijn de consequenties als Nedmag de geluidprognoses overschrijdt?	aanvrager kan wel aanleiding zijn om zogeheten middelvoorschriften op te nemen in plaats van doelvoorschriften zoals bedoeld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. In onderhavige geval is geconcludeerd dat doelvoorschriften voldoende handvatten geven om naleving van de normen af te dwingen. SodM houdt toezicht op de activiteiten en kan indien nodig gepaste actie ondernemen. In het uiterste geval kunnen de pompen worden stilgelegd.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXI			Hydrologisch onderzoek	
50.		0055		De bodemdalingen komen en daardoor de hydrologisch effecten in de omgeving met de nieuwe putten zullen substantieel veranderen. Hiernaar is geen onderzoek uitgevoerd. De minister kan hierover geen besluit nemen zolang het waterschap hierover niet heeft geadviseerd.	De aanvraag om een omgevingsvergunning is voorgelegd voor advies aan het waterschap Hunze en Aa's. Het waterschap heeft geen gebruik gemaakt van dit adviesrecht. Bij het bepalen van de duur van de winning zijn ook de effecten van een langere duur op andere aspecten zoals bodemdaling en natuur en milieu waaronder risico's voor het grondwater, van belang. Deze milieuaspecten zijn beoordeeld in het kader van het instemmingsbesluit op het winningsplan. De minister merkt op dat de effecten van de winning op de bodemdaling niet beïnvloed wordt door de duur van de winning, maar door de hoeveelheid te winnen magnesiumzout. De maximale hoeveelheid te winnen zout is in het instemmingsbesluit vastgelegd. Ook de risico's en gevolgen voor het grondwater nemen niet toe bij een langere winning, zolang de maximale hoeveelheid te winnen magnesiumzout niet toeneemt. Voor een nadere toelichting op deze onderwerpen verwijs ik u graag naar de onderdelen 1, 2 en 4 van NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
51.		0095		Het doorboren van diverse verschillende aardlagen, incidenteel of structureel beïnvloeden de grondwaterstand. Niet duidelijk is wat de gevolgen hiervan zijn.	Deze omgevingsvergunning ziet niet op de diepboringen. De milieueffecten van de diepboringen zijn beoordeeld in het kader van de aanvraag omgevingsvergunning VE-5 en VE-6, kenmerk OLO 3554325. Voorafgaand aan de aanvraag om een omgevingsvergunning voor de diepboringen is een m.e.r.-beoordelingsprocedure doorlopen. Hierin zijn de potentiële milieueffecten van de boringen beoordeeld. Zie voor een uitgebreide reactie op deze zienswijze het antwoord bij 8r van de NVA, onderdeel Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van diepboringen naar VE-5 en VE-6.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXII			Plaatsen tiltmeters Trillingen en bodemdaling	
52.		0055 0056 0081		Tiltmeters registreren niet slechts bodemdalingen, maar ook trillingen, schokken en het laagfrequent geluid dat de pijpen in de grond maken. Nu de discussie over het onomstreden nut van tiltmeters is beland in de fase van een erkend nut en	De minister is het eens dat het adequaat monitoren van bodemtrilling van groot belang is, zodat de oorsprong van seismische trilling goed detecteerbaar en lokaliseerbaar is. De minister stelt in het kader van het winningsplanprocedure, mede op basis van het SodM, vast dat het risico op bodemtrilling door de zoutwinning van Nedmag klein is. In mei 2019 heeft Nedmag reeds een gefoon geplaatst in de nabijheid van de mijnbouwinrichting WHC-2. Met enkel dit meetstation is er echter geen goed

				noodzaak, is het onbegrijpelijk dat Nedmag nog zonder tiltmeters zijn exorbitante bodemdaling mag realiseren in een woongebied. Deze zouden kunnen worden gezien als de "zwarte dozen" die in de vliegtuigindustrie worden gebruikt. De minister zou de verplichting tot installatie hiervan in een voorschrift moeten opnemen. Nedmag heeft dit toegezegd tijdens de vergadering van de gemeenteraad Veendam. Nedmag meet de bodemdaling, maar verzuimt andere bewegingen, waaronder trillingen, te meten (art 41, eerste lid Mbw) Nedmag is in gebreke gebleven door geen netwerk van tiltmeters en trillingssensoren aan te brengen.	onderscheid in locatie te maken tussen bodemtrillingen die plaats kunnen vinden ten zuiden van dit station. De minister heeft daarom in het instemmingsbesluit met het winningsplan van Nedmag voorgeschreven dat Nedmag ervoor moet zorgen dat ook een goede locatie moet worden bepaald voor mogelijke bodemtrillingen in de cavernes VE-7, VE-8 en TR-9. De plaatsing van dit station dient Nedmag met het KNMI te overleggen. Zie voor verdere uitleg antwoord 3a van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018. Nedmag heeft in het kader van deze omgevingsvergunning geen verplichting trillingen te meten. Het meetnet van de KNMI geeft voldoende inzicht in de locatie waar de trillingen optreden alsmede de relatie met de veroorzakende mijnbouw activiteit. Gelet hierop is er geen aanleiding tot het stellen van aanvullende voorschriften in het besluit omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
X	XXII I			Relatie met lagere overheden	
53.		0056 0078		In de verklaring van geen bedenkingen zoals afgegeven door de gemeenteraad van Veendam wordt genoemd: "De uitbreiding valt binnen het geldende winningsplan en de lopende concessie". Dit klopt niet. De ligging en vorm van de huidige en toekomstige holruimtes liggen niet vast in het winningsplan; de ligging van de delfstoffen liggen hierin niet vast; gesteentemechanische berekeningen zijn alleen in zeer algemene schattingen uitgevoerd voor een "redelijk grote caverne"; Nedmag geeft aan dat zij de holruimtes niet kunnen meten. Daarmee voldoen twee toekomstige boringen die in het conceptbesluit worden genoemd niet aan het winningsplan. De procedure binnen de raad heeft er toe geleid dat de verklaring van geen bedenking op valse gronden is afgegeven. De verklaring is daardoor ongeldig. Zo is toegezegd dat	Deze zienswijze ziet op het winningsplan uit 2013. Inmiddels heeft Nedmag een gewijzigd winningsplan ingediend. Het Winningsplan 2018 betreft een actualisering van het winningsplan uit 2013. In het winningsplan 2018 Nedmag zijn de activiteiten die verband houden met de afwikkeling van het incident omschreven, evenals voortzetting van de zoutwinning door onder andere de aanleg van vier nieuw putten (VE-5 tot en met VE-8). Ten aanzien van de verklaring van geen bedenkingen wordt het volgende opgemerkt. De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege de toen geldende bestemmingsplan van de gemeente Veendam. De gemeenteraad van Veendam heeft hiertoe op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten. Over de totstandkoming van de verklaring binnen de Raad kan de minister geen oordeel vellen. Verder wordt, ondanks dat de berekende geluidsbelastingen binnen de streefwaarde voor indirecte hinder zal blijven, tijdens de uitbreiding en renovatie van de locatie

			wordt gekeken naar een alternatieve route en dat alleen overdag het transport zal plaatsvinden. Geen vergunning zonder instemming van betreffende gemeenten. In de gemeente Hoogezand-Sappemeer is geen vergunning verleend.	WHC-1 als daarna de weg aan de Borgercompagnie zoveel mogelijk worden ontlast doordat Nedmag ten westen van WHC-1 een nieuwe ontsluitingsweg aan zal leggen tussen de weg Kalkwijk en WHC-1. Naar verwachting zal de aanleg van de nieuwe ontsluitingsweg voor aanvang van de bouw- en boorwerkzaamheden plaatsvinden, het een en ander afhankelijk van de van de voorbereiding van de aanleg van de weg en de weersomstandigheden. In het kader van deze omgevingsvergunning is er geen vergunning van de gemeente Midden-Groningen benodigd. Als er wordt gedoeld op de verklaring van geen bedenkingen die door gemeente Veendam is afgegeven, is dat niet meer relevant omdat er geen sprake meer is van strijdigheid met het bestemmingsplan.
			Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXI V		Nieuwe winningsputten	
54.		0056 0073 0080 0081 0095	Voor de uitbreiding van de zoutwinning in Borgercompagnie met nieuwe putten is een herziening van het huidige winningsplan nodig, wellicht zelfs een nieuw winningsplan. De verwachting is dat de huidige inzichten en kennis zullen leiden tot een andere beoordeling van de effecten van de wijze van winning, de effecten van de verwachte bodembeweging en het risico voor omwonenden, gebouwen of infrastructurele werken. Verder volgt er nog een hele opsomming (pag. 5) van onzekerheden die moeten worden meegenomen. Daarnaast is er onzekerheid of het nu over 2 of over 4 nieuwe putten gaat ("toekomstige uitbreiding"). De gevraagde omgevingsvergunning kan niet worden verleend als daar niet een herziening van het winningsplan aan gekoppeld is met inspraakmogelijkheden voor alle belanghebbenden.	Op 30 november 2018, gedateerd 28 november 2018, heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat een nieuw winningsplan ontvangen van Nedmag.. Het winningsplan betreft een actualisering van het vigerende winningsplan voor deze winningsactiviteiten en beschrijft de winningsactiviteiten van Nedmag vanuit de bestaande winningslocaties van magnesiumzout nabij de dorpen Borgercompagnie en Tripscompagnie. In het kader van het instemmingsbesluit op het winningsplan zijn de effecten van de wijze van winning uitgebreid beoordeeld. Deze omgevingsvergunning heeft betrekking op het te plaatsen gebouw met installaties, niet op het aantal putten. De verwarring over de aantal putten is echter verklaarbaar. In het winningsplan uit 2013 is aangegeven dat er één tot drie putten vanaf de bestaande locaties WHC-1 of WHC-2 aangelegd zullen worden. In een aantal (technische) tekeningen behorende bij de aanvraag om een omgevingsvergunning is met wolkjes aangegeven dat er in de toekomst misschien een derde en vierde put aangelegd zullen gaan worden. Echter is concreet met de aanvraag om een omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325 de aanleg van 2 putten (VE-5 en VE-6) aangevraagd. Gelet op de nauwe samenhang tussen het winningsplan 2018 en de omgevingsvergunning(en) en de onomkeerbare effecten, heeft de Minister bij besluit van 21 december 2018 (kenmerk DGETM / 18325576) besloten om op grond van artikel 3:21, lid b, van de Awb de aanvraag voor een omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3000245 en de aanvraag voor een omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325 gecoördineerd te behandelen met de instemming op het gewijzigd Winningsplan 2018. Gelet op de gecoördineerde behandeling van het nieuwe Winningsplan 2018 en de daarbij behorende omgevingsvergunningen, heeft

					het gewijzigd ontwerpbesluit aangaande deze omgevingsvergunning van 11 juni 2020 kenmerk DGKE-WO / 20158723, samen met de ontwerp-omgevingsvergunning voor de diepboringen VE-5 en VE-6 en het ontwerp-instemmingsbesluit op het Winningsplan 2018, ter inzage gelegen in de gemeenten Veendam, Aa en Hunze, Midden-Groningen en Tynaarlo. Gedurende deze periode is een ieder in de gelegenheid gesteld zijn of haar zienswijzen naar voren te brengen. Tevens zijn de ontwerpbesluiten en de daar bijbehorende documenten digitaal beschikbaar gesteld op www.mijnbouwvergunningen.nl . Ook is er een informatiebijeenkomsten georganiseerd door de minister. Zodoende hebben alle belanghebbenden kennis kunnen nemen van de ontwerpbesluiten.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
55.		0084		Zoals de locatie van de twee putten nu in het ontwerpbesluit is aangeduid, kan de indruk ontstaan dat deze putten buiten het bestemmingsvlak 'bedrijf-delfstoffen' van het bestemmingsplan Veendam buitengebied vallen. Dat is niet het geval. De verwarring over de aanduiding is verklaarbaar: de uitbreiding van de locatie WHC-1 vindt deels plaats op het bestaande bestemmingsvlak 'bedrijf-delfstoffen' en deels op het bestemmingsvlak 'agrarisch'. De twee nieuwe winningsputten maken deel uit van de uitbreiding van de locatie, maar bevinden zich op het bestaande bestemmingsvlak voor delfstoffenwinning. Dit is aangegeven op de tekening 'Situatie bestemming nieuw'(bijlage 13 bij de aanvraag).	De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege de toen geldende bestemmingsplan van de gemeente Veendam. De gemeenteraad van Veendam heeft hiertoe op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten. De twee nieuwe putten zullen gerealiseerd worden ten zuiden van de bestaande zoutwinlocatie WHC-1.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
56.		0095		Uit het ontwerpbesluit kan ik niet opmaken welke omvang de nieuwe winputten hebben en in welke richting coördinaten) de booractiviteiten plaatsvinden.	Deze omgevingsvergunning ziet niet op de diepboringen, maar op de uitbreiding en renovatie van de locatie. De beoordeling van de diepboringen komt aan de orde in de omgevingsvergunning met kenmerk OLO 3554325.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXV			Lichthinder	
57.		0056		Tijdens de aanleg, ontwikkeling en ingebruikname van de uitbreiding zal	In het kader van voorliggende omgevingsvergunning is het lichtaspect als potentiële milieueffect beoordeeld. Bij de beoordeling van lichtaspect ligt de nadruk op een veilige werkplaatsverlichting. Het verlichten van het terrein is noodzakelijk voor het uitvoeren

				lichthinder ontstaan. Hieraan is in het ontwerpbesluit geen aandacht aan besteed.	van de werkzaamheden en ter voorkoming van gevaar. Op basis van artikel 15 van het Barmm dient de verlichting wel zodanig te worden opgesteld en ingericht en de lampen zodanig te worden afgeschermd dat hinderlijke lichtstraling voor de omgeving en het milieu en directe instraling in woningen wordt voorkomen. Dit is een zogenoemde zorgplichtbepaling welke op de mijnbouwondernemingen rust (artikel 33 van de Mijnbouwwet). Tevens heft Nedmag aangegeven om zoveel mogelijk lichthinder te voorkomen, door onder andere door de masten in overleg met omwonenden in te richten en het plaatsen van een geluidsscherm dat ook de lichthinder sterk zal reduceren. De minister is ervan overtuigd dat Nedmag bij het opstellen van de verlichting er zorg voor zal dragen om overlast voor de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te beperken. Daarnaast houdt SodM toezicht op de activiteiten. Hierom is er geen aanleiding tot het stellen van andere voorschriften of beperkingen ten aanzien van licht.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'licht'.
	XXV I			Grondwaterstand	
58.		0059		Als agrarisch ondernemer baart de verhoging van de grondwaterstand mij ernstig zorgen. Hoe kunnen wij in de toekomst onze verlaagde akkers vrij van wateroverlast houden, mede gelet op de toenemende hoeveelheid neerslag.	Vooropgesteld wordt dat de beoordeling van grondwaterstanden een verantwoordelijkheid is van het Waterschap. Deze omgevingsvergunning ziet hier niet op. Het waterschap is de peilbeheerder en voert de nodige maatregelen uit op kosten van Nedmag om te voorkomen dat er schade voor de landbouw en huizen kan optreden. De commissie bodemdaling Nedmag houdt hier toezicht op. De minister oordeelt dat de winning van zout, zoals door Nedmag in haar gewijzigd winningsplan is aangegeven, planmatig is. De zoutwinning maakt een andere gebruiksvorm van de ondergrond niet ongewenst onmogelijk. Daarom mag (onder voorwaarden) tot en met 2045 magnesiumzout worden gewonnen uit de cavernes. Bij het bepalen van de duur van de winning zijn ook de effecten van een langere duur op andere aspecten zoals bodemdaling en natuur en milieu waaronder risico's voor het grondwater, van belang. De minister merkt op dat de effecten van de winning op de bodemdaling niet beïnvloed wordt door de duur van de winning, maar door de hoeveelheid te winnen magnesiumzout. De maximale hoeveelheid te winnen zout is in het instemmingsbesluit vastgelegd. Ook de risico's en gevolgen voor het grondwater nemen niet toe bij een langere winning, zolang de maximale hoeveelheid te winnen magnesiumzout niet toeneemt. Voor een nadere toelichting op deze onderwerpen verwijs ik u graag naar de onderdelen 1, 2 en 4 van NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXV II			Risico's huidige modellen	

59.		0082		Bij de aangevraagde uitbreiding gaat Nedmag voor het bepalen van risico's en maatregelen uit van bestaande kennis en modellen die kans op bodemdaling en aardbevingen voorspellen. De recente zware aardbeving in Zeerijp heeft aangetoond dat deze modellen zeer onbetrouwbaar zijn. Zelfs gerenommeerde geologen waren verrast door de beving die alle voorspellingen te niet deed. Ook het SodM is hier in divers recente publicaties heel duidelijk over. Het risico op een beving bleek zeer veel groter dan voorspeld was. De huidige kennis is ontoereikend om een betrouwbare voorspelling te doen over de gevolgen van mijnbouw. Het betekent dat ook de risico's bij zoutwinning onmogelijk nauwkeurig in te schatten zijn. De kans op een beving of onverwachte situaties in de bodem blijkt veel groter dan tot nu toe bekend was. De aanvraag van Nedmag, hun risico inschatting en voorgestelde maatregelen zijn daarmee door de realiteit ingehaald en niet meer volgens de laatste stand van de techniek. Gelet hierop kan onmogelijk een vergunning worden verleend.	De beoordeling van bodembeweging ten gevolge van de zoutwinning maakt geen onderdeel uit van deze omgevingsvergunning, maar komt aan de orde in het kader van de beoordeling van het winningsplan. De minister stelt in het kader van de beoordeling van het winningsplan, dat het winningsplan van Nedmag en onderzoeken die eraan ten grondslag liggen zijn beoordeeld door zowel SodM, TNO als de Tcbb. De minister heeft zijn oordeel gebaseerd op de adviezen van deze onafhankelijke adviseurs. Zie voor de beantwoording van deze zienswijze de reacties bij 2n en 2o van de NvA, onderdeel Winningsplan 2018.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXV III			Milieu / energie	
60.		0085		De minister stelt dat uit de aanvraag blijkt dat afdoende maatregelen zijn genomen om de belasting van het milieu te beperken en dat op verantwoorde wijze wordt omgegaan met het verbruik van energie. In de bijlagen bij de aanvraag heb ik geen enkele onderbouwing kunnen vinden waarop het vertrouwen van de minister gestoeld zou kunnen zijn voor wat betreft het op verantwoorde wijze omgaan met het verbruik van energie. Met de grote ingrijpende	In het kader van de uitbreiding van de locatie WHC-1 zullen twee nieuwe pompen gerealiseerd worden, welke het regenwater dat extra wordt opgevangen ten gevolge van de uitbreiding van de verharding, in de zoutlaag zullen pompen. Deze pompen zullen een opgesteld vermogen hebben van 580 kW per stuk. De productie wordt echter (deels) verlegd van WHC-2 naar WHC-1, terwijl er netto evenveel productie gedraaid gaat worden. Doordat er extra gepompt gaat worden op WHC-1, zal hier het energieverbruik toenemen, echter betekent dit dat het energieverbruik op WHC-2 zal afnemen. Netto zal het energieverbruik voor het pompen, voor de gehele vigerende vergunning (WHC-1/2) dus gelijk blijven.

				renovatie plannen voor WHC-1, zoals door Nedmag wordt voorgesteld, mag verwacht worden dat ook Nedmag in de nieuwe situatie geldt dat het moet aantonen hoe zij het gigantische energie verbruik voor gas en elektrisch terug zal brengen.	
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
61.		0085		In de nieuw op te richten loods wordt in het rapport Luchtkwaliteits- en Natuurtoets geschreven dat er binnen de inrichting nog een aantal kleinere CV ketels aanwezig zijn. In het belang van energiebesparing en de wens om – gegeven de gestapelde mijnbouw in deze omgeving – de gaswinning te verminderen door het terugdringen van de vraag is het realiseren van (uitbreiding van) gasaansluitingen op de locatie WHC-1 van Nedmag ongewenst. Ik ben van mening dat dit onderwerp deel dient uit te maken van het Ontwerpbesluit Omgevingsvergunning.	Voor het beoordelen van het effect op de luchtkwaliteit is alleen de wijziging in de emissies beschouwd. In de huidige situatie voldoet de luchtkwaliteit ter plekken ruim aan de wettelijke grenswaarden voor zowel NOx als PM10. In de aangevraagde situatie nemen de emissies van zowel NOx als PM10 niet in betekende mate (minder dan 1%) toe. Op basis hiervan kan worden gesteld dat de luchtkwaliteit in de aangevraagde situatie zal blijven voldoen aan de wettelijke grenswaarden voor NOx en PM10. Aangezien PM2.5 een deel is van PM10, zullen er naar verwachting ook geen overschrijdingen optreden van de jaargemiddelde grenswaarde voor PM2.5.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot het aanpassen van het ontwerpbesluit.
62.		0085		Daarnaast merk ik op dat in geen van de rapporten wordt vermeld dat het dak van de nieuw te bouwen loods wordt voorzien van zonnepanelen voor de stroomvoorziening van de E&I voorzieningen. Met andere woorden, waar burgers, woningcorporaties, projectontwikkelaars voor utiliteitsbouw geacht worden zoveel mogelijk energiezuinig te bouwen, wordt aan Nedmag ogenschijnlijk geen enkele voorwaarde gesteld om mee te werken aan het behalen van de gestelde klimaatdoelen. Ook is niet vastgelegd welke maatregelen Nedmag moet nemen ter compensatie van het hoge energieverbruik.	Het aspect duurzaamheid is geen toetsingsgrond voor deze omgevingsvergunning. Duurzaamheid is breed begrip. Voor zover er wordt bedoeld op de bovengrondse milieueffecten zijn deze reeds beoordeeld in deze omgevingsvergunning. Daarnaast zijn de ondergrondse milieueffecten in het instemmingsbesluit op het winningsplan onder effecten op natuur en milieu beoordeeld. Dit aspect kan geen rol spelen in de beoordeling van de aanvraag om een omgevingsvergunning en kan de minister hierover geen voorschriften verbinden aan de omgevingsvergunning.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
	XXI X			Overig	

63.		0054		Bijlage 1: er wordt "gevolg gegeven aan een optimale ruimtelijke en landschappelijk inpassing" staat haaks op de conclusie op pagina 11 dat "daarmee voldoet de voorgenomen wijziging aan de gestelde eis van een goede landschappelijke inpassing conform de Visie op de Ondergrond van de Provincie Groningen".	De aanvraag zoals ingediend op 30 mei 2017 was aanvankelijk aangevraagd voor de activiteit planologisch strijdig gebruik vanwege het toen geldende bestemmingsplan (Buitengebied Veendam) van de gemeente Veendam. Om de uitbreiding te realiseren was een wijziging van die bestemming nodig naar "Bedrijf- Delfstof". Hiertoe heeft Nedmag bij de aanvraag om een omgevingsvergunning een ruimtelijke onderbouwing (bijlage 1) aangeleverd waarom de afwijkingen op het bestemmingsplan haalbaar zijn en niet in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening. De gemeenteraad van Veendam heeft op 3 juli 2017 (kenmerk 2017R0043) een verklaring van geen bedenkingen afgegeven. In oktober 2019 heeft de gemeenteraad van Veendam een nieuwe bestemmingsplan vastgesteld voor het buitengebied van de gemeente, het "Veegplan buitengebied Veendam 2019". In dit veegplan is onder meer voor het gebied met de bestemming 'Bedrijf - Delfstof' de terreingrootte en de bouwhoogte van gebouwen aangepast, waardoor er geen sprake meer is van een planologische strijdigheid voor de aangevraagde activiteiten en derhalve bijlage 1 (ruimtelijke onderbouwing) niet meer relevant is.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
64.		0081		Er zijn bermen kapot gereden van de smalle B-weg in ons dorp. De oorzaak is het zware vrachtverkeer van Nedmag die vanaf oktober 2017 saneringswerkzaamheden uitvoert op de WHC-1. Ik maak bezwaar tegen nog meer vrachtverkeer, wat overigens ook geen 10 km per uur zal gaan rijden op de doorgaande weg, zoals Tebodin heeft berekend.	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag een akoestisch onderzoek laten uitvoeren voor de verwachte geluidbelastingen (Tebodin, 3 mei 2017, kenmerk 3317001). Voertuigbewegingen zijn meegenomen als toetsing van indirecte hinder veroorzaakt door aan- en afrijden van voertuigen over de openbare weg naar en van de inrichting. Het aantal extra transportbewegingen tijdens reguliere operatie in het kader van de nieuwe situatie is verwaarloosbaar t.o.v. het bestaande verkeer (o.a. landbouw) in het dorp en voldoet aan de voorkeurgrenswaarde zoals opgenomen in de Circulaire 'Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting'. Uit het akoestisch onderzoek blijkt dat er wordt voldaan aan de grenswaarden voor indirecte hinder. Gelet hierop is er geen aanleiding tot het stellen van nadere voorschriften.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
65.		0081		In Bijlage 7 maak ik op dat er een nulsituatie meting bodemonderzoek is gedaan bij WHC-1. Wat blijkt daaruit?	Nedmag heeft ten behoeve van de vergunningaanvraag een bodemonderzoek laten uitvoeren (Anteagroup, d.d. 21-4-2017, kenmerk: 14207-416116). Het doel van dit onderzoek is om de nulsituatie van de milieuhygiënische bodemkwaliteit ter plaatse van de geplande uitbreiding van de locatie WHC-1 op terreindeel 3 vast te leggen. Terreindeel 3 betreft de zuidzijde van de productielocatie WHC-1 waar de uitbreiding op ziet. Uit dit onderzoek (conclusie) blijkt dat ter plaatse van de uitbreiding een lichte overschrijding van enkele verontreinigingen zijn (kwik en lood). De aangetroffen concentraties zijn lager dan de achtergrondwaarden, zoals gesteld in de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit. Deze verontreinigingen zijn

					inmiddels grotendeels gesaneerd. De laatste fase van de sanering stond gepland voor eind 2018. Verder volgt uit dit onderzoek dat op het maaiveld en in de opgeboorde grond geen asbestverdachte materialen zijn aangetroffen. Realisatie van de uitbreiding is daarom mogelijk. Voor alle bodembedreigende activiteiten is voor de bestaande locatie een combinatie van maatregelen en voorzieningen gerealiseerd, zodat voldaan wordt aan de Nederlandse richtlijn bodembescherming. Aan de bestaande locatie verandert niets. De opslag en het gebruik van bodembedreigende stoffen blijft op dezelfde plaats. De nieuwe locatie wordt, net als de oude, voorzien van een bodembescherming door het asfalteren van de locatie en het omringen van het asfaltgedeelte door milieugoten voor het opvangen van (hemel)water en eventueel vrijkomende stoffen. De nieuwe milieugoten sluiten aan op de bestaande milieugoten. De voorgenomen vergroting van de locatie zal vanuit milieuhygiënisch oogpunt geen onaanvaardbare gevolgen hebben voor de omgeving voor het aspect bodem.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft aanleiding tot het aanpassen van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit. In het besluit is een nadere motivering toegevoegd voor het onderdeel 'bodembescherming'.
66.				Wat is de duur van het geldige winningsplan?	Dit ziet niet op deze omgevingsvergunning, maar op het winningsplan. Op 30 november 2018 heeft Nedmag een verzoek tot instemming met het gewijzigd winningsplan ingediend met een verwachte productieduur tot in 2045.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.
67.		0084		De zoutwinning WHC-1 maakt deel uit van de inrichting WHC-1/2 op pag. 6 H8 besluit wordt gesproken over inrichting WHC-1. Graag aanpassen.	Dit is reeds aangepast in het gewijzigde ontwerpbesluit van 11 juni 2020, kenmerk DGKE-WO / 20155335.
				Conclusie	De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van het besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Notitie Geluid- en trillingen reducerende maatregelen Nedmag

Doel van Nedmag is om overlast voor omwonenden zoveel mogelijk te voorkomen. Ook als wordt voldaan aan geluidsnormen uit regelgeving en vergunningen, kan er toch – mede gezien de ligging van de locaties – overlast door de Nedmag activiteiten ervaren worden. Daarom zijn de afgelopen jaren de volgende verbeteringen/maatregelen t.a.v. geluid en trillingen gerealiseerd:

- Bij workovers wordt gebruik gemaakt van elektrische hydrauliek-aggregaten. Deze zijn duidelijk stiller dan de diesel gedreven hydrauliek-aggregaten die tot circa 2014 gebruikt werden.
- Er is een stroomkabel gelegd van WHC-2 naar WHC-1. Deze kabel maakt het mogelijk om bij de geplande boringen op WHC-1 gebruik van dieselaggregaten zoveel mogelijk te voorkomen.
- Bij workovers worden relevante geluidsbronnen van de installaties voorzien van geluidsisolatie waar mogelijk.
- Recent is om de hoge druk pomp op WHC-2 die gebruikt wordt voor gipsinjectie een geluidsisolerende loods geplaatst.
-

Voor de geplande boringen en de bovengrondse aanpassingen op de locatie WHC-1 worden de volgende aanvullende geluid reducerende maatregelen genomen:

- Tijdens de boringen wordt een tijdelijke geluidswand geplaatst tussen de boringen en de meest dichtbijgelegen woningen.
- Tijdens de boringen wordt alleen nog gebruik gemaakt van dieselaggregaten als er sprake is van stroomuitval.
- De sterkste geluidsbronnen van de boortoren worden voorzien van geluidsisolatie waar mogelijk.
- Bij het ontwerp van het nieuwe gebouw waarin hoge druk pompen geplaatst worden, is uitgegaan van geluidseisen die strenger zijn dan de huidige regelgeving.

Permanente geluidsmeters

Op beide zoutwinningslocaties zijn geluidsmeters geïnstalleerd die niet alleen het totale geluidsniveau meten, maar ook per frequentiegebied. Tevens zijn de meters voorzien van een terugluister-mogelijkheid. De data van de geluidsmeters geven op ieder moment inzicht in de daadwerkelijke geluidssituatie en dragen daarmee bij aan het onderzoek naar de bron van eventuele geluidsoverlast. Als gemelde overlast van Nedmag afkomstig is, worden mitigerende maatregelen genomen waar mogelijk.

Reactie op laag frequent geluid en trillingen

In de periode 2014 t/m december 2020 heeft Nedmag totaal 14 meldingen ontvangen over laagfrequent geluid/-trillingen. Twee meldingen zijn gedaan in een periode dat er een workover werd uitgevoerd. Bewoners van drie adressen hebben meerdere meldingen gedaan.

De standaard Nedmag werkwijze bij meldingen van laag frequent geluid/trillingen (en ook bij andere meldingen van geluidsoverlast) is:

- Nagaan of er sprake is geweest van veranderingen/bijzonderheden in de procesvoering.
- Eventueel laten uitvoeren van metingen door een externe geluidsspecialist.
- Controleren van de gegevens van de permanente geluidsmeters op de zoutwinningslocaties.
- Als de bron van gemelde overlast bij Nedmag ligt: mitigerende maatregelen nemen waar mogelijk.
- Contact onderhouden met de indiener van de melding over de uitkomsten van de onderzoeken en eventueel te nemen maatregelen.
- Indien SodM ook betrokken is: informeren van SodM over de uitkomsten van de onderzoeken door Nedmag.